The Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

130

CARDIPHONIA

OF

GEMEENZAAME

BRIEVEN,

MEESTAL GESCHREEVEN AAN GODVRUCHTIGE VRIENDEN, TER HUNNE AANMOEDIGING EN BESTUURING OP DEN WEG DES GELOOFS EN DER GODVRUCHT;

DOOR

JOHAN NEWTON,

PREDIKANT te LONDEN.

Uit het Engelsch vertaald, door

M. VAN WERKHOVEN,

En uitgegeeven met eene Voorrede, door

CORNELIS BREM.

EERSTE DEEL.

DERDE DRUK.

Te AMSTERDAM, bij

MARTINUS DE BRUYN,

In de Warmoesſtraat, het zesde Huis van de Vischſteeg, Noordzijde.

MDCCXCII.

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

Onderzocht en goedgekeurd door de E. Clasſis van *Schieland*, den 15 van *Herfstmaand*, 1783.

VOORREDE
VAN DEN
UITGEEVER,
VOOR DEN EERSTEN DRUK.

Onder de verscheiden geestelijke gaven, welke de Heilige Geest aan menschen mededeelt, tot nut en opbouwing der Kerk van onzen Heere Jesus Christus (*a*), en welke, mijnes eragtens, te tellen zijn onder die *beste gaven*, naar welken Paulus wil dat men ijveren zal (*b*), is de *geestelijke Stigting*; gelijk de Apostel elders (*c*) de Christenen daar toe aansspoort, als hij zegt: *Stigt de een den anderen.* — Het woord *Stigten* heeft in het natuurlijke zijn opzigt tot een Gebouw, dat op een stevig welgelegd fondament, naar de regelen der Bouwkunde wordt opgetrokken en voltooid. In den Godsdienst overgebragt, heeft het eene zeer ruime beteekenis; ook in dit opzigt is Gods Gebod zeer wijd. In het gemeen geeft het te kennen, het geestelijk welzijn onzer medemenschen te bevorderen. In het bijzonder stigten wij onzen naas-

(*a*) *Rom. XII*: 6, 7; 1 *Kor. XII*: 4, 11. (*b*) 1 *Kor. XII*: 31. (*c*) 1 *Thess. V*: 11.

Withdrawn from Crerar Library 138657

N48

naasten, wanneer wij door onze leer en wandel bij denzelven te weeg brengen, dat de gronden van den waren Godsdienst wel diep en vast in zijn gemoed worden gedrukt, en dat hij op de regte wijze, naar den inhoud van het Euangelie, in de grondbeginzelen en de beoeffening van ware deugd en godvrugt, en in de hope van het eeuwig leven, gesterkt en opgebouwd worde. Hij die dus stigten zal, is een mensch, die onder een vlijtig onderzoek der Waarheid, door den HEILIGEN GEEST begaafd is met de gave der verligting of kennis, en die tevens bekwaam en gezind is, om ten nutte van zijnen evenmensch, daar over in goede orde en met bevalligheid te spreken, tot leering, vermaning, vertroosting, waarschuwing, bestraffing, e. z. v. Dit droeg bij de eerste Christenen den naam van *Profeteeren*; waar toe PAULUS de Gemeente van *Korinthus* zo ernstig vermaande en opwekte, zeggende: — *IJvert meest dat gij moogt profeteeren. — Die profeteert, spreekt den mensche stigting, en vermaning, en vertroosting.* Waar van de vrugt zou zijn, dat *als een ongeloovige of ongeleerde* in hunne vergadering *inkwam*, en dat bijwoonde, *hij van allen overtuigd, en van allen geoordeeld zoude worden; dat alzo de verborgen dingen van zijn hart openbaar zouden worden*,

en

en hij alzo vallende op zijn aangezigt, GOD *zou aanbidden*, *en verkondigen*, *dat* GOD *waarlijk onder hen was* (*d*).

DEZE Gave is wel in zo verre allen Christenen gemeen, als elk van hen vrijheid heeft, en verpligt is, om zig tot dezelve te bevlijtigen, in die geloovige verwagting, dat zij daar van met die mate zullen bedeeld worden, als zij ter betragting van dezen pligt, en in hunnen post en roeping, zullen noodig hebben. Maar zij is bijzonder als eene *Ambtsgave* hun beloofd, die van GOD, in den gewonen weg zijner Voorzienigheid, tot het Herder- en Leeraarambt in zijne Kerk geroepen zijn. Dan mijn bestek duldt niet, hier bij te blijven staan. — Hoe uitnemend nuttig en voordeelig deze Gave der *Stigting* ook zij voor GODS Kerk, ze is in allen die er mede bedeeld worden, niet altoos met de zaligheid gevoegd. Het kan zijn, dat zommigen, gelijk de bewoners der eerste Wereld, nuttige werktuigen zijn tot opbouw der Arke, en nogtans zelven er buiten blijvende, in den Zondvloed des verderfs mede omkomen. —— Anders is het met deze Gaaf gelegen, daar dezelve haren grond en wasdom heeft in de natuur en

(*d*) 1 *Korinthen XIV*: 1, 3, 24, 25.

en den bloei van het geestelijk leven. Laat ons dezelve in dit opzigt eenige oogenblikken beschouwen — *zo als zij*, namelijk, *uit de natuur van het geestelijk leven voortvloeit*, *en uit dat beginzel geoeffend wordt*; — en, *zo als zij in zommigen*, *door voortgang in de genade*, *in een' aanmerkelijken trap uitmunt.*

I. DEZE Gave der *geestelijke Stigting* heeft bij ware Geloovigen haren grond en groei, in de natuur en den bloei van het geestlijk leven.

ELK waar Christen, die den Christelijken Godsdienst belijdt, en JESUS tot zijn Hoofd en Heer door het geloof heeft aangenomen, heeft zig daar door vrijwillig verbonden, om naar zijne roeping, in den kring waar in hij door de Godlijke Voorzienigheid geplaatst is, met alle vlijt, zo veel hij kan, in zig en anderen het Rijk der Waarheid te bevorderen, en het Koningrijk der Genade, de verheven belangen van zijnen grooten HEERE en Godlijken MEESTER, voor te staan en uit te breiden; terwijl de verheerlijkte Koning der Kerk, die in *zijne eigen kragt*, en door de Gaven en invloeden welke HIJ verleent, gediend wil zijn, ook den zijnen niet alleen genade, maar

ook Gaven der genade, of Talenten, mededeelt, waar meê Hij hen in de wereld uitzendt, zeggende: *Doet handeling daar mede, tot dat ik kome* (*e*). Schoon nu niet aan allen *alle* geestlijke Gaven, of dezelfde Gaven aan allen *in den zelfden trap*, geschonken worden; want de HEILIGE GEEST *deelt eenen iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil* (*f*); zo ligt nogtans in de natuur van het geestelijk leven, het geen tog in geestelijk ligt en kragt bestaat, de ware grond van eene of andere geestlijke Gave, waar door de Christen --- zo hij anders den GEEST niet uitbluscht, maar de Gave die in hem is, opwekt, en in den weg der verordende middelen, door eene bestendige en naarstige oeffening, derzelver bewaring en vermeerdering ernstig behartigt — ontwijffelbaar het geestelijk Koningrijk van CHRISTUS in de wereld, in meerder of mindere mate zal konnen nuttig zijn; al was het dan maar, om mede eene zwakke hand te leenen tot den ophouw der geestelijke Arke, en één' eenigen zondaar, tot zijne behoudenis, in dezelve te doen toevlugt nemen. Want hier toe behaagt het GODE, veelal, mede dienstbaar te maken het

(*e*) *Lukas XIX*: 13. (*f*) 1 *Korinthen XII*: 11.

het gehoorzamen aan zijn bevel: *Stigt de een den anderen*; namelijk, de ſtigtende redenen of geſprekken der godvrugtigen, wanneer zij die met een' zuiveren toeleg, en in GODS vreeze, aanwenden ten nutte van hunne naasten.

EN gelijk zij hunnen mond en tonge GODE geheiligd en aan zijnen dienst verbonden hebben, zo worden zij ook alle van GOD bedeeld met eene zekere mate van bekwaamheid, om als getuigen van CHRISTUS in deze wereld, voor Hem en zijne belangen te ſpreken. CHRISTUS, zijne geestelijke Bruid prijzende, getuigt van haar: *Uwe tanden zijn als eene kudde* [*ſchapen*] *die geſchoren zijn, die uit de waschſtede opkomen; die al te zamen tweelingen voortbrengen, en geene onder haar is jongeloos. Uwe lippen zijn als een ſcharlaken ſnoer, en uwe ſprake is lieflijk* (g). En SALOMON, die de ware godvrugtigen, als egte leerlingen der Opperſte WIJSHEID, ons doorgaans onder de benaming van *wijzen* voorhoudt, zegt van hen: *De lippen des rechtvaardigen voeden er velen. — De mond des regtvaardigen brengt overvloediglijk wijsheid voort. — Eenes wijzen hart maakt zijnen mond ver-*

(g) *Hooglied IV:* 2, 3.

verstandig, en zal op zijne lippen de leering vermeerderen (h). Trouwens, uit den overvloed des harten spreekt de mond. De innerlijke en heerschende gezindheid eenes menschen, maakt zig aan een opmerkend waarnemer al ras openbaar, door den loop zijner gewone of meest begunstigde gesprekken. Is iemand hoogmoedig, wellustig, geldgierig, of diergelijk; de adem zijnes monds zal de gesteldheid van zijn hart wel dra doen rieken. Maar is iemand waarlijk wedergeboren; heeft de bekeerende en vernieuwende Genade zitplaats in en heerschappij over zijn hart verkregen; zijn de onzigtbare, eeuwige, en zielverzadigende dingen van GODS Koningrijk de voorwerpen van zijn geloof, liefde, en hartelijke aankleving geworden; heeft hij zijnen schat in den hemel; derwijze, dat ook aldaar zijn hart is; heeft hij ondervonden de kragt der heerschappijvoerende Genade, welke hem getrokken heeft uit de duisternis, en overgebragt in het Koningrijk van den ZOON van GODS liefde, daar ligt en liefde heerschen — dier vrijmagtige Genade, welke hem, zonder eenige zijne waardigheid of verdienste, boven anderen, die hij in den staat

(h) *Spreuken X:* 21, 31; *XV:* 7; *XVI:* 23.

ſtaat der natúur beter en geſchikter agtte dan zigzelven, heeft onderſcheiden — dier Genade, aan welke hij altoos eeniglijk moet toekennen en danken alles wat hij is, heeft, ontvangt, verrigt, of ooit vermogen zal; vindt hij dus een innerlijken en krachtdadigen liefdedrang, om de Genade GODS in waarheid te bekennen, om tot roem en verheerlijking dier Genade, zig in CHRISTUS JESUS, GODE tot een levendig dankoffer toe te wijden; is uit dat beginzel de Godsdienst zijn hoofdbelang geworden; kent hij door ondervinding de zaligheden en voorregten van den Godsdienst, zodat hij eenen heiligen Zanger die er den ſmaak van hadde, kan nazeggen: *Mij aangaande, het is mij goed nabij* GOD *te zijn* (*i*); en is het zijne hoofdzorge, de beoeffening van den Godsdienst zo te behartigen, dat hij alle deszelfs voorſchriften goedkeurt, en zig die beſtendig tot den eenigen regel van al zijn doen en laten voorſtelt: gewis, het kan dan niet anders zijn — indien hij niet grootlijks verſlapt of veragterd is in de genade — of zijne ſprake maakt hem openbaar. Indien zulk een zweeg, de ſteenen zouden ſpreken! Of zou iemand vuur in zijnen boezem

zem

(*i*) *Psalm LXXIII:* 28.

zem dragen, dat zijne kleederen niet verbrand wierden? — Het is hier van daan, dat nieuws bekeerden, op wien de ontvangen genade doorgaans een' gevoeligen en levendigen indruk maakt (*), gemeenlijk met een zeker vuur zijn aangedaan, waar door zij — schoon zomtijds de palen van voorzigtigheid en bedagtzaamheid te buiten gaande — niet konnen nalaten tē spreken en te prediken van de dingen van GODS Koningrijk, tot elkeen die onder hun bereik valt. En is het wonder? Of kan een mensch van gezond verstand, die erkent dat een voornaam deel van onzen Godsdienst in de regte oeffening van de liefde des naasten gelegen is, het berispelijk keuren, dat iemand, die nu uit een gereinigd en vernieuwd gemoed zijnen naasten opregtelijk bemint, hem tragt nuttig te zijn, en hem te onderhouden over de dingen welke zijne eeuwige behoudenis betreffen? Zou het tegen de wellevendheid inloopen, wanneer iemand over weg reizende, en maar pas, ter naauwer nood, uit de handen van dieven en moordenaars ontkomen, eenige andere reizigers die hij ontmoette, met een zeker vuur en drift, al liep er al iets onstuimigs onder,

daar

(*) Zie den EERSTEN BRIEF, Bladz. 4, en vervolgens.

daar van verwittigde, en deed wat hij konde, om hen te beletten dat zij niet, door op den zelfden weg voort te gaan, in het zelfde gevaar wierden ingewikkeld? En wat naam zou hij verdienen, die dit verzuimde, en daar door toonde, zig het onheil zijner evenmenſchen niet aan te trekken? Even zo weinig kan men het onredelijk of onheusch noemen, dat iemand, die nu met open oogen ziet het gapend verderf welk hij ontvloden is, en waar aan hij zijnen onbekeerden medemensch ziet bloot geſteld, denzelven uit liefde tot zijne behoudenis daar over onderhoudt, met dat vuur en dien ernst, welke het gewigt der zake vordert. — O MENSCH! KEN UWE BESTEMMING! is eene zeer gewigtige Spreuk. Wij zijn voor de eeuwigheid beſtemd, en de korte ſpan of handbreed van ons veege leven, is het eenig tijdperk, waar in we ons voor eene onzigtbare wereld moeten voorbereiden, waar in wij voor de Eeuwigheid, in welke ons lot onherroepelijk en onveranderbaar zal beſlist wezen, moeten beproefd worden. Wij hebben in deze wereld eenen last van GODS wege uit te voeren, van de hoogſte aangelegenheid, en van de gedugtſte gevolgen in de uitkomst. Maar ſtel voor een oogenblik, dat een onderdaan van een groot, magtig,

wijs,

wijs, en goedertieren Vorst, dien hij eerbiedigt en liefheeft, in het zekere onderrigt is, dat een zijner mede-onderdanen, op wien hij door bloedverwantſchap eene naauwe betrekking heeft, door den Vorst is afgevaardigd met eene boodſchap van zeer groot gewigt, en van welker getrouwe uitvoering zijn volgend lot ten eenemaal zal afhangen; leven en dood is er aan verknogt. Dan zie, dees afgevaardigde onderdaan, in ſtede van op zijnen last te denken, of zig de volbrenging daar van te bevlijtigen, houdt zig onder weg op, verſpilt tijd en gelegenheid — en waar mede? — O ſpoorlooze onzinnigheid! — wie zou het kunnen gelooven? — hij vergeet zijne boodſchap, door te ſtaan gapen bij waterbellen, waar meê kinders zig vermaken! — Zijn broeder vindt hem. — Wie zal het wraken, dat hij, bedroefd en verontwaardigd, hem ernstig aanſpreekt, en, zowel ter liefde van zijnen grooten en goeden Vorst, als uit bezorgdheid over zijn naderend lot, hem over zijne dwaasheid beſtraft, de gevolgen der zelve hem met ſterke trekken afmaalt, en op het vuurigst aanſpoort, om het dreigend onheil, het onvermijdelijk gevolg zijner onagtzaamheid, nog in tijds te ontvlieden? De toepasſing ligt open voor allen, die de les van den

Apos-

Apostel PAULUS als hunnen pligt eerbiedigen: *Daarom vermaant elkanderen alle dage, zo lang het heden genaamd wordt* (k). Het ligt dus in de natuur der zaak, dat de Genade de Gave der Genade voortbrengt. Evenwel zo niet, of er is, in de bedeeling van den HEILIGEN GEEST, plaats gelaten, om uit het ontvangen geestlijk leven, door het geloof op de beloften, van onze zijde ons daar toe te benaarstigen, ja *alle naarstigheid toe te brengen* (l), om, gelijk in de genade, zo ook in de Gave der genade, aan te wasfen en toe te nemen. Want gelijk in de natuur onze gezondheid en kragten onderhouden en gesterkt worden door eene gedurige en matige oeffening, even zo wordt ook het geestelijk leven gesterkt, deszelfs werking vermeerderd en uitgebreid, en de aanwas van het zelve bevorderd, door werkzaam en waakzaam te blijven, en te volharden in de naarstige oeffening dier pligten, welke GOD ons als middelen tot dat einde heeft aanbevolen (*). En daar de Genade dus levendig en in oeffening blijft, zal ook de Gave der Genade niet ontbreken, naar mate de HEILIGE GEEST, in zijne oneindige Wijsheid, de bedeeling

daar

(k) *Hebreen III:* 13. (l) 2 *Petrus I:* 5.

(*) Zie het verband der Belofte, 2 *Korinthen VI:* 18. met den Pligt, uit dezelve afgeleid, 2 *Korinthen VII:* 1.

daar van belieft te regelen tot die oogmerken, waar toe Hij elk der zijnen in het bijzonder roept of voorſchikt. Het geldt hier: *Die heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben* (*m*). Het Talent ons toevertrouwd, mag in geenen zweetdoek begraven, maar moet door oeffening, op woeker of overwinst aangelegd worden, tot eer van den grooten Geever (*n*).

Er is dus geen waar Geloovige, of in de Genade welke hij ontvangen heeft, ligt de grond van eene of andere Gave, hoe gering ook, welke hij — ten zij dan door onſchuldige beletzelen verhinderd — verpligt is aan te leggen en te gebruiken, tot eer van God, en tot nut van zijnen naasten. En gelijk God getrouw is in het vervullen zijner Belofte: *Die mij eeren, zal ik eeren* (*o*), zo toont ook de ondervinding, dat, naar mate iemand in dezen getrouw is aan zijn ligt en zijne roeping, en voor den Naam en de zaak van Jesus vrijmoedig in de wereld durft uitkomen, God ook zulk eenen eert met de heuglijke ondervinding dier genadige Beloften, welke Hij daar aan verbonden heeft; waar van geene der minſten is, het

(*m*) *Mattheus XXV:* 29. (*n*) *Mattheus XXV:* 27. (*o*) 1 *Samuels II:* 30.

het *verkrijgen van eenen goeden opgang* in de genade, *en van vele vrijmoedigheid in het geloof, welk is in* CHRISTUS JESUS (*p*); waar door men dan ook niet zelden ziet, dat zulk een, *in wiens hart de gebaande wegen zijn* (*q*), aanmerkelijke voortgangen maakt op den weg des levens, en van een *Kind in de genade*, opwast tot den ſtand van eenen *Jongeling of Vader* (*r*).

2. HIER uit ontſtaat dan ook, in de *tweede plaats*, het toenemen in de Gave der Genade, of de vermeerdering en aanwas van het Talent, ons door den HEERE des huizes geſchonken en toevertrouwd. — Naardien alle geestelijke Gaven op zig zelven niet zaligmakende zijn, en de HEILIGE GEEST in de bedeeling derzelven eene onnagaanbaare verſcheidenheid houdt, waar uit aan een eerbiedig en opmerkend beſchouwer duidelijk openbaar wordt, dat Hij, als oneindig wijs en vrijmagtig, ook in dezen een iegelijk bedeelt gelijkerwijs Hij wil; zo kan het gebeuren, dat de HEILIGE GEEST niet

(*p*) 1 *Timotheus III*: 13. (*q*) *Psalm LXXXIV*: 6. (*r*) 1 *Joannes II*: 12-14. — Zie hier over drie zeer aangename en leerzame Brieven van onzen Schrijver, onder de tekening van OMICRON, geplaatst in het EUANGELISCH MAGAZIJN, I. Deel, Bladz. 332-366.

niet alleen aan zommigen eenige geestelijke Gave mededeelt, zonder hun een beginzel van geestlijk leven, of zaligmakende Genade te fchenken; maar ook hen die Hij begenadigd heeft, in eene aanmerkelijke verfcheidenheid met geestelijke Gaven bedeelt, naar mate zij door Hem vrijmagtig voorgefchikt en afgezonderd zijn, om als nuttige werktuigen in zijne hand, tot ftigting van anderen gebruikt te worden. — Van hier ook, dat men uit *het zelfde* beginzel van Genade niet altijd en bij allen, met opzigt tot de Gave, *dezelfde uitwerkzelen* ziet voortkomen, nog uit dezelfde mate der Genade dezelfde evenredigheid in de Gave. Zommigen maken goeden voortgang en wasfen op in de Genade, terwijl zij, uit hoofde van toevallige en onfchuldige beletzelen, of wegens den engen kring waar in de Voorzienigheid hen geplaatst heeft, naar evenredigheid niet uitmunten in de Gave der Genade. Andere maken in de geestelijke Gave, door derzelver oeffening, en de middelen tot opwekking en uitlokking naar buiten, een' aanmerkelijken voortgang, tot nuttige ftigting en opbouw van anderen, zonder nogtans evenredig op te wasfen in de Genade zelve; gelijk dit laatfte veelal plaats heeft, daar de Godsdienst in eere en agting wordt gehouden, en de oeffening der

Gaven naar buiten, wordt toegejuicht. — Dog voor zo verre de geestlijke Gaven ook Gaven der Genade zijn, d. i., begaafdheden en oeffeningen uit de Genade voortvloeiende, zo ontstaat ook de aanwas in de geestlijke Gave der *Stigting*, uit den wasdom van het geestlijk leven. Trouwens, dit ligt in den aart der zaak. Gelijk in alle konsten en wetenschappen niemand een' ander daar in kan voorligten, verder dan hij zelf daar in kundig en geoeffend is, even zo kan ook niemand de Gave der Genade tot stigting van anderen beoeffenen, dan naar mate hij zelf in de Genade en derzelver ware beoeffening gevorderd is. De leden van CHRISTUS verborgen Lighaam, hebben zekere betrekking tot, en onderlingen invloed op elkanderen. Gelijk in het Rijk der Natuur alles aan een geschakeld is, en in een zeker verband met elkanderen bestaat, zo heeft GOD ook in het Rijk der Genade, de Leden zijner Kerk derwijze aan elkanderen ondergeschikt, dat zij in zeker opzigt van elkanderen afhangen, en de een aan den anderen konnen en moeten dienstbaar zijn (*s*). En hier in bestaat de ware oeffening van de Gemeenschap der

(*s*) 1 *Korinthen XII:* 14-26.

der heiligen, dat zij zig *ſchuldig kennen*, *hunne gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten, gewillig en met vreugde aan te leggen* (t). Hier toe ſtrekt ook de vermaning van PETRUS: *Een iegelijk, gelijk hij gaven ontvangen heeft, alzo bediene hij dezelve aan anderen, als goede uitdeelers der menigerlei Genade* GODS (u). En PAULUS ſchrijft aan de geloovigen te *Rome*, dat hij *verlangde hen te zien, opdat hij hun eenige geestelijke gave mogt mededeelen, ten einde zij verſterkt zouden worden; dat is, om mede vertroost te worden onder hen, door het onderlinge geloof, zo het hunne als het zijne* (v).

DAN wat is deze Gave, en hoe wordt dezelve uit de vordering in het geestlijke leven verkregen en beoeffend? — Men zou grootelijks mistasten, indien men er voor hield of aanzag die Gaaf, waardoor men over Bijbelwaarheden, en de ondervinding der vromen, leerzaam, bevallig, en tot nut van anderen kan ſpreken, en geestelijke zaken met oordeel en ſchranderheid behandelen, ja Vertoogen of Redevoeringen over dezelven kan opſtellen en voordragen. Hoe noodig en nuttig in haar zoort

(t) *Heidelb. Katechismus*, Zondag XXI.
(u) 1 *Petrus IV:* 10. (v) *Romeinen I:* 11, 12.

zoort deze Gave ook zij, vooral in Leeraaren, die dezelve, als tot hun ambt behoorende, moeten beoeffenen en aankweken; is ze egter zeer te onderſcheiden van die Gave der Genade, welke, daar ze in het geestelijk leven gegrond is, uit deszelfs wasdom mede haren groei en vordering erlangt. — Dan, namelijk: — wanneer een waar geloovige door de Goddelijke Genade waarlijk toeneemt in geestelijk ligt, in kragt des geloofs, in gemeenſchap met GOD en met den HEERE JESUS CHRISTUS; — wanneer de grondbeginzels van het geestelijk leven, van vereeniging met, overgeving aan, afhanging van, en liefde tot onzen grooten GOD en ZALIGMAKER, meer in het hart geſtevigd, bevestigd, en verſterkt worden; — wanneer uit dezen grond de inwendige neigingen en werkzaamheden van het hart, en de daar uit ſpruitende dadelijkheden naar buiten, zig verder uitbreiden, en ruimer omtrek van werking verkrijgen; — als men, door veele verzoekingen en beproevingen heen geleid, door de genade van den HEILIGEN GEEST geſterkt en gelouterd is geworden in het geloof; — als men hier door eenige onderſcheiden ervaringen heeft bekomen, en door herhaalde bevindingen geſterkt geworden is in de hope van 't Euangelie, zo

dat

dat men, hoe het ook ga, vast en onbeweegelijk gezind blijft, om het met GOD, zijne zaak, zijnen dienst, en belangen te houden, en om lief nog leed zig laat verzetten, van met een voornemen des harten bij den HEERE te blijven; — als men toeneemt in ware euangelifche ootmoedigheid voor GOD, in kinderlijk aankleven aan Hem, en nederig afhangen van de genade, zo als GOD die bedeelt, dat is, onder een naarstig gebruik van alle verordende middelen en inftellingen, gepaard met waken in het gebed, vooral op bepaalde en gezette tijden van afzondering voor GOD in het verborgen; — als hier door de trekken van JESUS Deugdenbeeld meer op de ziel worden overgedrukt, en zig in den wandel vertoonen, zo dat men de liefde aandoet, in de liefde wandelt, en bezorgd is dat alle onze dingen in de liefde gefchieden; — wanneer men dus ook blijkbaar toeneemt in zagtmoedigheid, nederigheid, vriendelijkheid, befcheidenheid, verdraagzaamheid, toegevendheid, en belanglooze dienstvaardigheid jegens onze evenmenfchen, en wij niet ons zelven, maar onzen naasten tragten te behagen ten goede, en tot ftigting; — wanneer door een naarstig en biddend onderzoek van den Bijbel, het Woord van CHRISTUS rijkelijk in ons woont, met alle wijsheid en geestelijk ver-

 ftand,

ſtand, en men geoeffende zinnen verkrijgt in het Woord der Geregtigheid, tot onderſcheiding van goed en kwaad; — als men, door 's HEEREN tugt geoeffend, daar uit eene vreedzaame vrugt der geregtigheid heeft mogen rapen; — als des HEEREN Weg, Wet, en Getuigenisſen geduriglijk de begunstigde voorwerpen onzer overdenking en beſpiegeling zijn; — als men hier door de Waarheid leert kennen gelijk ze in JESUS is, en hare vrijmakende kragt ervaart; — als men zig aan den HEERE gewent, en in zijne roeping en betrekkingen GOD leert kennen en erkennen, en zijn beſtuur en regering in alles opmerkt en eerbiedigt; — als men hier door bij trappen ondervindelijk bekomt een meer geheiligd verſtand, in de kennis van GOD en Goddelijke dingen, van den Bijbel, van ons eigen hart, van GODS weg en leiding omtrent zijn Volk, van de wijze der werkingen van GODS GEEST in de harten van zondaren, in hunne aanvangelijke bekeering, en voortgaande vernieuwing; — als men de zonde en het zedelijk bederf onzer natuur, met deszelfs akelige en rampzalige uitwerkzelen, in zig en anderen meer onderſcheidenlijk leert kennen en opmerken, en daar door meer ootmoedig leert wandelen voor GOD en voor de menſchen; — als men uit dien hoofde meer onderſcheidenlijk de Genade van GOD

in CHRISTUS leert bekennen, daar van afhangen, daar op hopen, daar in alleen ſterkte en leven zoekt, en van dezelve alles verwagt; — als men dus opwast in de genade en kennis van onzen HEERE JESUS CHRISTUS, en in Hem geworteld en opgebouwd wordt tot eene woonſtede GODS in den GEEST; — als men hier door, gelijk een geestelijk Schriftgeleerde, in GODS Koningrijk onderwezen, uit den goeden ſchat zijnes harten oude en nieuwe dingen weet voort te brengen; — als men een geestelijk hart bekomt, om in navolging van JESUS, door aardſche dingen tot geestelijke zaken, beſpiegelingen, en geſprekken te worden opgeleid; — als men eene hebbelijke gezindheid, neiging, en vaardigheid verkrijgt, om van GOD, en voor GODS zaak, in de wereld te ſpreken, en de belangen van den Godsdienst voor te ſtaan; — als men, door beſtendig en bedagtzaam te letten op zig zelven en anderen, en op de wegen van GODS beſtuur in de wereld en in de Kerk, eene hebbelijkheid bekomt, om leerzame opmerkingen te vergaderen, en in zijn hart te bepeinzen en te overleggen, om dus, als 't ware, bij de hand te hebben en te houden het geen ons en anderen, in de dagelijkſche gevallen en beproevingen van ons leven, tot leering,

onderrigt, en beſtuur kan verſtrekken; en waar door wij ons in ſtaat geſteld mogen vinden, om met den moeden een woord ter regter tijd te ſpreken; — als de geest van JESUS ons bezielt, in eene medelijdige en ontfermende gezindheid omtrent onze medezondaren, en wij uit dien grond al biddende onze pogingen aanwenden, om hen voornamelijk, tot welke wij roeping en betrekking hebben, een middel tot bekeering te mogen zijn; — als men dus zijn ontvangen ligt niet onder eene koornmaat bedekt, maar het zelve op den kandelaar ſtelt, op dat het ſchijne allen die in den huize zijn; — als men zig door eene heilige bedagtzaamheid en tedere omzigtigheid laat beſturen, in het behandelen van Menſchen, aan den eenen kant, om hen geene kusſens onder de okſelen te naaijen, of onbedagtzaam de handen op te leggen, en aan den anderen kant, niet te kwetzen nog te beledigen de tedere en bijkans onmerkbare beginzelen van genade, door den GEEST in het hart gewrogt, maar dezelve veeleer, als een zaad dat nog in de aarde verborgen is, door gedurige beſproeijing en koestering aantekweken, op dat het zig door zijne uitſpruitzels en vrugten openbaren moge; — als onze rede ten allen tijde met zout beſprengd is, opdat ze genade

nade geve den genen die ze hooren; — als men najaagt het geen tot vrede en stigting onder elkanderen dient. —

INDIEN deze dingen, en zo vele er uit GODS Woord nog konden toegevoegd worden, in ons zijn, dan zullen ze ons niet ledig nog onvrugtbaar laten, in de kennis van onzen HEERE JESUS CHRISTUS. Neen, zeker; *de wortel van dezen regtvaardigen zal uitgeven* (w). *Hij zal zijn als een boom geplant aan waterbeken, die zijne vrugt geeft in zijnen tijd* (x), en die *het niet gevoelt wanneer er eene hitte komt, maar zijn loof blijft groen, en in een jaar van droogte zorgt hij niet, en houdt niet op van vrugt te dragen* (z). Ja *in den grijzen ouderdom zal hij nog vrugten dragen, hij zal vet en groen zijn; om te verkondigen dat de HEER regt is, en een Rotssteen, in wien geen onregt is* (a).

WANNEER nu de HEILIGE GEEST bij deze Genade, en derzelver wasdom — waar uit ook ontwijffelbaar in allen, in zekere mate, de Gave der Genade zal voortsprui-

(w) *Spreuken XII:* 12. (x) *Psalm I:* 3. (z) *Jeremias XVII:* 8. (a) *Psalm XCII:* 15, 16.

ſpruiten — in zommigen nog boven dien toevoegt de gemeene Gaven van vernuft, ſchranderheid, oordeelkunde, belezenheid, geheugen, en bondige geleerdheid in Goddelijke en menſchelijke zaken; hen in eenen ſtand plaatst, welke hen gelegenheid verſchaft tot ommegang en bedrijf in de wereld; en, door oeffening in velerlei zaken, hun geval- en menschkunde, mitsgaders bekwaamheid en gelegenheid ſchenkt, om met eene beſpraakte tong en bevallige voordragt, een woord ter regter tijd te ſpreken, zig te veraangenamen bij de conſcientien der menſchen, en aldus den reuk der kennisſe van JESUS CHRISTUS lieflijk en alom openbaar te maken. Alwaar nu deze en andere natuurgaven aan de Genade toegevoegd, door dezelve geheiligd, en der Genade en haren belangen dienstbaar gemaakt worden, aldaar is bij uitnemendheid de *geestelijke Gave der Stigting*.

MEN ſtigt door deze Gave zijnen evenmensch — niet, door van zig zelven en zijne bevinding te ſpreken, verder of anders, dan de eer der Genade en het nut van onzen naasten zulks vereisſchen — nog ook, door altijd in een' bepaalden kring van geſprekken te blijven, zo dat het zelfde altoos

toos wederkomt — nog minder, door onze ondervinding tot een' regel en voorschrift aan anderen meesteragtig op te dringen. Maar men stigt elkanderen, voornamelijk dan, wanneer men door leerzame gesprekken, van GOD en Goddelijke dingen; het verstand en het hart van onzen naasten tragt te verbeteren; — als men zijne kennis bevordert, zijn geloof opwekt, en aan het zelve steunzelen toevoegt. — Als men hem opwekt, aanmoedigt, en versterkt in den weg der deugd en godvrugt, en onze redenen inrigt tot opscherping der liefde en goede werken. — Als men eenen geestelijken strijdeling, die den vijand nog niet genoeg kent, en aan den krijg nog ongewoon is, de wapenen helpt aangorden, en hem eenen riem onder het hart steekt, door hem te wijzen op GODS Beloften, en op die wolke van Getuigen die rontom ons zijn liggende, en welke door geloof en langmoedigheid de Beloften verkregen hebben. — Als men met eene aangename vaardigheid, naar de gevallen die ons voorkomen, uit den Bijbel, uit het bestuur der Goddelijke Voorzienigheid, en de gewone leiding van 's HEEREN Volk, leerzame voorbeelden, treffende aanmerkingen, en natuurlijke gevolgtrekkingen weet

weet aan te voeren en te bezigen, waar door ſtruikelende knien worden vastgezet, zwarigheden opgeruimd, vertroostingen toegediend, en de vreeze des HEEREN, als het beginzel van alle ware en geestelijke wijsheid, wordt ingeſcherpt. — Eindelijk, wanneer men de Vermaningen, door twee Apostelen van den ZALIGMAKER ten dezen opzigte gegeven, gemoedelijk tragt op te volgen: *Wij bidden u, broeders, vermaant de ongeregelden, vertroost de kleinmoedigen, onderſteunt de zwakken, zijt langmoedig tegen allen.* — En: *Geliefden, bouwt gij u zelven*, en dus ook elkanderen, *op uw allerheiligst geloof, biddende in den* HEILIGEN GEEST. *Bewaart u zelven in de liefde* GODS, *verwagtende de barmhartigheid van onzen* HEERE JESUS CHRISTUS *ten eeuwigen leven. En ontfermt u wel eeniger, onderſcheid makende; maar behoudt anderen door vreeze, en grijpt ze uit het vuur; en haat ook den rok die van het vleesch bevlekt is.* — Dan wie is tot deze dingen bekwaam? en wien moet de eere van alles worden toegebragt? Dit leert het vervolg: HEM *nu, die magtig is u van ſtruikelen te bewaren, en onſtraffelijk te ſtellen voor zijne Heerlijkheid in vreugde; den Alleenwijzen* GOD *onzen* ZALIGMAKER, *zij Heerlijkheid,*

en

en Majesteit, Kragt en Magt, beide nu, en in alle eeuwigheid! Amen (*b*).

Gelijk nu deze *Gave der Stigting* voornamelijk door het *woord* en den *wandel* eenes godvrugtigen wordt uitgeoeffend ten nutte van zijne huis- of landgenoten, zo heeft het God behaagd, dat boven dien ook door *Geschriften* de Stigting kan worden bevorderd, en uitgebreid niet alleen tot volgende geslagten, maar ook tot buitenlandsche Volken. Getuigen hier van zo vele stigtelijke Werken van godvrugtige in- en uitheemsche Schrijvers, als door des Heeren gunstige Voorzienigheid nog voor handen zijn, en welke tot het nageslagt nog zullen spreken, als hunne monden in het stof zullen zwijgen.

Of onze Natie in vernuft en vinding zou moeten onderdoen aan andere Natien, vermeet ik mij niet, te beslissen. Dan geenzins kan ik toegeven, dat het ons tot oneer strekt, van het vernuft en den arbeid onzer naburen, tot verbetering van onzen eigen grond gebruik te maken. Elke Natie heeft iets

(*b*) 1 *Thessal. V:* 14, en *Judas, vs.* 20—25.

iets karakterizeerends, waar in zij boven anderen uitmunt. Deze volkseigene en kenmerkende begaafdheid nu, wanneer dezelve door genade geheiligd, en aan den dienst van GOD toegewijd wordt, kan ook in hare uitwerking ten nutte van andere Natien ſtrekken; terwijl deze wederom in andere opzigten boven gene uitmunten, en iets hebben of toebrengen kunnen, het geen aan de eerſte ontbreekt. Het is altans bij ons geen nationaal gebrek, zo als wel elders, dat wij wanen zouden, tot ons nut en bevordering niets van buiten te behoeven, en daarom met ſmaad en kleinagting op den arbeid van vreemden zouden nederzien. Getuigen hier van zo vele Geſchriften, welke ter bevordering van geleerdheid en godvrugt, ons van buitenlanderen aangeboden, en door ons met opene armen ontvangen zijn. Getuige daar van, onder anderen, de graagte, met welke de arbeid van den beroemden HERVEY, door het beste deel onzer Landgenoten is omhelsd, en het genoegen en de ſtigting waarmeê dezelve gelezen wordt. En met reden, dewijl niet alleen in zijne Werken van vernuft, de *Geleerde*, maar boven al ook in zijne BRIEVEN, de *ootmoedige Christen*, zig zo kenbaar als beminnelijk vertoonen.

EN

EN is dit zo, dan vrees ik ook in het minſte niet, eenige berisping of wandank te zullen behalen, met dit Werk, ſchoon buiten ons Vaderland geboren, tot bevordering van godvrugt en geestelijke Stigting onzen *Nederlanderen* aan te bieden. Te minder, omdat de Schrijver, onder de zulken die met de zalving van den HEILIGEN, en de geestelijke Gave der *Stigting*, bedeeld zijn, op eene aanmerkelijke wijze ſchijnt uit te munten; zo als blijkt in deze BRIEVEN, in welke de Lezer, zo ik mij niet grootelijks vergisſe, op eene uitſtekend leerzame en bevallige wijze zal vinden in 't werk geſteld, het gene ik, hoewel met flaauwe trekken, over de *Geestelijke Stigting* poogde te ſchetzen; terwijl ze alle vrij klare kenmerken dragen van de gepastheid van den Tijtel: CARDIPHONIA, d. i., *De taal van 't hart.*

DIT Werk, onlangs te *Londen* gedrukt, werd mij, door een' mijner Vrienden aldaar, toegezonden, en van mij met zo veel ſmaak en ſtigting gelezen, dat ik mij opgewekt en aangemoedigd vond, om het zelve mijnen geëerden en kundigen Vriend, den Heere M. VAN WERKHOVEN, ter vertalinge aanteprijzen; die ook, uit overeen-

ſtem-

ſtemming met mij omtrent het gewigt en de waardij van het zelve, deze taak volvaardig op zig heeft genomen.

EENE reeks van Honderd-agt-en-vijftig Brieven, aan onderſcheiden Vrienden, over verſchillende onderwerpen, tot ſtigting geſchreven, maakt den inhoud van dit Werk uit, het geen in het *Engelsch* in twee Boekdeelen vervat is. Men oordeelde het voegzaamst, in de *Nederduitſche* Uitgave den zelven voet te houden als in de oorſpronglijke; met dit onderſcheid, dat wij het geheele Werk niet in eens, maar in agt afzonderlijke Stukjes gaven, waar van dit het eerſte is, en waar van *vier* een bekwaam Boekdeel zullen uitmaken. De overige Stukjes zal men zo ſpoedig op elkanderen doen volgen, als eene zindelijke uitvoering eenigzins toelaten zal (*).

DE Schrijver dezer BRIEVEN, die zig hier, gelijk in meer anderen zijner Geſchriften, den naam van OMICRON geeft, en aan wien men verſcheiden Brieven in het

EUAN-

(*) Dit ziet op den Eerſten Druk. — In den Tweeden, en nu ook in deezen Derden Druk, zijn die agt Stukjes bij elkanderen gevoegd, en worden in Twee Deelen te gelijk uitgegeeven.

EUANGELISCH MAGAZIJN, welke met dien naam zijn ondertekend, te danken heeft, is de Eerwaardige Heer JOHAN NEWTON, Leeraar der *Engelsche Bisschoppale* Kerk, te *Olney*, in het Graafschap *Buckingham* (*). Zijne wonderbare en bij uitstek aanmerkelijke lotgevallen en bekeering, door hem zelf in Brieven aan den Eerw. Heer HAWEIS medegedeeld, zijn, met zijn goedvinden, door den laatsten in druk uitgegeven, en ook in onze Taal gedrukt, bij P. HOLSTEYN, te *Rotterdam*, in het Jaar 1767 (†). Een verhaal, dat dubbele opmerking verdient, niet alleen wegens de zeldzame wisselvalligheden hem bejegend, en waar in hij zelfs tot den lagen stand van een slaaf op de *Guineesche* Kust, gedaald is geweest; maar ook, en voornamelijk, wegens zijne diepe afwijking van GOD, in eenen loop van zonden en zedelijk bederf, zo groot, dat indien men van iemand mogt wanhopen, hij gewis hadde moeten voor aan gesteld worden, als een mensch van wien geene de minste hope meer overig scheen;

(*) Tans is zijn Eerw. Predikant te *Londen*, in een voornaame Parochie-Kerk.

(†) De Drukker dezes, naderhand eigenaar van het regt der Copij geworden, heeft daar van onlangs reeds een' Derden Druk, op het zelfde formaat als dit Werk, uitgegeeven.

ſcheen; dog aan wien nogtans de Goddelijke Genade in al hare kragt en rijkdom zig op eene uitnemende wijze heeft geopenbaard; niet alleen in zijne bekeering, maar ook in dien aanmerkelijken trap van geestelijke kennis en euangeliſche heiligheid, welke, zo dezelve de gewone maate der bedeeling van onzen tijd niet te boven gaat, immers zeer zeldzaam moet gekeurd worden; zo als de godvrugtige Lezer in deze Brieven zal konnen bemerken, tot zijne opwekking en aanmoediging, zo wij hartelijk wenſchen, om op des HEEREN heil te hopen.

DE HEERE geve daar toe ſchijnzel over dit Werk, en begunstige den Lezer met zijn heil!

CORN. BREM.

ROTTERDAM,
den 3den October 1782.

VOOR-

VOORBERICHT

DES

SCHRIJVERS.

De achting, aan het Publijk verschuldigd, schijnt eenige verantwoording te vorderen, dat men Brieven, aan bezondere Vrienden geschreeven, door den drük gemeen maakt, terwijl de Schrijver nog leeft. Hij is bewust, dat dezelven uittegeeven zonder zijn' naam, op zichzelven niet genoegzaam is, om hem tegen de beschuldiging van Egotismus te dekken. De manier van denken en van uitdrukking, daar een Schrijver reeds meer dan éénmaal in het openbaar verscheenen is, zal hem aan kundige beoordeelers, wanneer zij hem wederom zien, zoo kenbaar maaken, dat alle verdere beschrijving onnoodig zal zijn.

Het aanzoek van vrienden, offschoon eene gemeene, is echter niet altijd eene ongepaste verdeediging, en zou waarschijnelijk in dit geval gelden, indien de Schrijver niet beslooten hadde, de naamen der geenen aan wien hij schrijft, desgelijks te verbergen, en, zooveel moogelijk, alle omstandigheden welken aanleiding zouden kunnen geeven om dezelven

te doen kennen, bedekt te houden. Want het is zeker, dat zij de uitgaave hebben aangeraaden, en tot dat einde hunne Brieven aan den Schrijver terug gezonden hebben, om eene keuze uit dezelven te doen. Dan gelijk hij geen vrijheid meent te hebben om hen bekend te maaken, zoo moet hij ook afzien van het voorrecht, van zich onder de ſchaduw hunner goedkeuring te verbergen.

BRIEVEN *na den dood hunner Schrijveren uittegeeven, is doorgaands nadeelig. Wanneer men onderſtelt dat de Schrijver vrienden heeft, wier achting voor zijne nagedachtenis hen genegen doet zijn om te koopen het geen onder zijn' naam uitkoomt, dan heeft die omſtandigheid ſomwijlen aanleiding gegeeven, dat men zonder oordeel, en zonder onderſcheid, eene meenigte zijner Brieven, van alle kanten opgeſaameld, in druk gaf, terwijl men meer ſcheen te letten op het groot getal, dan op de waardij derzelven. Want onder een aantal Brieven aan gemeenzaame Vrienden, zullen ſommigen van al te weinig belang zijn om aanmerking te verdienen; en anderen kunnen zooveele bezondere en huislijke zaaken bevatten, dat het hun aan wien ze geſchreeven waren, gansch niet aangenaam is, dezelven in*

druk

druk te zien verschijnen. De Schrijver deezer Brieven achtte zich beter bevoegd, om thands te beoordeelen welke en hoeveele van de papieren die hij voor zich hadde, niet geheel onwaardig waren om in wezen te blijven, dan een vreemde, na zijn' dood, konde zijn.

WIJDERS; *hij vindt, dat hij onder het toeneemen van beezigheden aan de eene, en de onvermijdelijke uitwerkselen der klimmende jaaren, aan de andere zijde, weinig tijd of bekwaamheid in het toekoomende kan te gemoet zien, om Brieven te schrijven, anders dan over noodige zaaken. Door op deeze wijze aan elk zijner Vrienden veele Brieven te gelijk te zenden, neemt hij met te minder weêrzin afscheid van hen, overreed, dat hij hun dus mededeelt het wezenlijke van alles, wat hij hun zou kunnen voordraagen, indien hij aan elk van hun zoo dikwijls en zoo breedvoerig schrijven konde als voorheen.*

SCHOON *men eenigszins de verscheidenheid heeft zoeken in acht te neemen, was het echter niet moogelijk, geheel te vermijden het geen men herhaaling zou kunnen achten, zonder den inhoud en het verband van veele Brieven te schenden; inzonderheid in die,*

welken over de tegenſpoeden handelen. Doch wanneer het zelfde onderwerp meer dan eenmaal voorkoomt, wordt het doorgaands in een eenigszins verſchillend gezichtpunt beſchouwd, of op eene andere wijze behandeld.

DUS *veel, om van den Leezer een gunstig en beſcheiden oordeel te vergen, over het geen hem thands in handen gegeeven wordt. — Doch de Schrijver ſtaat voor hooger Vierſchaar verantwoordelijk, en zou deernis verdienen, zoo hij niet de bewustheid hadde, van in de uitgaave van dit Werk geen ander einde te bedoelen, dan dienstbaar te zijn aan de genaderijke oogmerken van* GOD *in het Evangelij, en het goede zijner medemenſchen te bevoorderen.*

29 November
1780.

IN-

INHOUD

VAN HET

EERSTE DEEL.

Zes en twintig Brieven aan eenen Edelman. . . . 1.

Agt Brieven aan den Eerwaardigen Heer S—. . . 211.

Elf Brieven aan den Heer B—, en de zijnen. . . . . 315.

Vier Brieven aan den Eerwaardigen Heer R—. . . 363.

Een Brief aan den Eerwaardigen Heer O—. . . . . 385.

Zeven Brieven aan den Eerwaardigen Heer P—. . . 393.

Drie Brieven aan Mejufvrouw G—. . . . . . . 423.

Twee Brieven aan Mejuffer E—. . . . . 449.

3 3 3

Twee

INHOUD.

TWEE BRIEVEN AAN DEN HEER A– B–. . . . . . 461.

EEN BRIEF AAN EEN' VRIEND IN HOLLAND. . . . . . 479.

NABERICHT VAN DEN UITGEVER. . . . . . . 489.

ZES

ZES EN TWINTIG

BRIEVEN

AAN EENEN

EDELMAN.

BRIEVEN AAN EENEN EDELMAN.

EERSTE BRIEF.

My Lord!

Mij geheugt, dat toen ik eens het genoegen hadde u optewachten, het u behaagde, een gesprek van veel belang te beginnen, het welk, tot mijn leedwezen, schielijk afgebrooken werd. Het onderwerp was, over de oorzaaken, den aart, en de kenteekenen, van verachtering in de genade; hoe het bijkoomt, dat wij dien leevendigen indruk van de Godlijke dingen, welken wij in sommige gelukkige oogenblikken bijkans onvergeetelijk achten, verliezen; in hoeverre deeze verandering van gemoedsgestalte, bestaanbaar is met geestlijken wasdom in andere opzichten; hoe wij een rechtmaatig oordeel zullen vellen, van ons toeneemen over het geheel beschouwd; en langs wat weg het verlies, dat wij, wegens onze onvermijdelijke verbindtenis aan eene zondige natuur en eene zondige weereld, lijden, van tijd tot tijd kan hersteld worden. — Uw Lordschap vergunne mij, dit papier

te moogen besteeden aan de overweeging deezer onderscheiden stukken. Ik ben niet voorneemends eene uitgewerkte proeve over dezelven optegeeven, maar enkel de gedachten, welken mij onder het schrijven zullen voorkoomen.

De overtuigde ziel – inzonderheid, wanneer zij na een' tijd van droefheid en angst, begint te smaaken dat de Heer goedertieren is — vindt zich als in eene nieuwe weereld overgezet. Geene verandering in het uitwendige, kan zoo gevoelig, zoo aandoenlijk wezen. Wat wonder, dat men op zulk een' tijd zeer weinig aan iet anders kan denken? De overgang uit de duisternis tot het licht, van een gevoel van toorn, tot de hoope der heerlijkheid, is de grootste, dien men zich verbeelden kan, en is dikwerf zoo schielijk als wonderbaar. Vanhier, dat doorgaands in nieuws bekeerden, de heerschende hartstogten zijn, ijver, en liefde. Gelijk *Israël* bij de *Roode Zee*, hebben zij pas de wonderlijke daaden des Heeren aanschouwd, en kunnen niet nalaaten zijnen lof te zingen; zij zijn diep getroffen door het gevaar welk zij korts ontkoomen zijn, en aangedaan over den toestand van meenigten rondom hen, die gerust en zorgloos in het zelfde vreeslijk gevaar leeven; het besef van de gunst die aan hun beweezen is, en het medelijden met de zielen van anderen, is zoo groot, dat zij bezwaarlijk kunnen afzijn, te prediken tot elk dien zij ontmoeten.

Dee-

DEEZE gemoedsaandoening is ten hoogsten billijk en redelijk, ten aanzien van de oorzaaken waar uit ze voordkoomt; en het is buiten twijfel een bewijs, niet slegts van de onvolmaaktheid, maar van het bederf onzer natuur, dat wij niet altijd dus zijn aangedaan. Dan ze is niet geheel en al zuiver. Als wij deeze gesteldheid — welke, in den eersten opslag, tot een voorbeeld en tot beschaaming van ouder Christenen schijnt te moeten strekken — naauwkeurig bezien, dan zullen wij er meestal aanmerkelijke gebreken in vinden.

1. ZULKE menschen zijn zeer zwak in het geloof. Hun vertrouwen ontstaat meer, uit het leevendig gevoel van blijdschap inwendig, dan uit een onderscheiden en klaar gezicht van het werk van GOD in CHRISTUS. De vertroostingen, welken hun dienen moesten tot *hartsterkingen*, om hen aantemoedigen tegen den weêrstand eener ongeloovige weereld, gebruiken zij verkeerdlijk, om in dezelven te berusten, als *eigenlijke gronden* hunner hoope. En van hier is het, dat, wanneer de HEER zijne handelingen omtrent hun verandert, en zijn aangezicht verbergt, zij aanstonds verlegen staan, en als raadloos worden.

2. ZIJ, die in deezen staat hunner eerste liefde verkeeren, zijn zelden geheel vrij van eenen geest van bedilzugt. Zij hebben tot nog toe al de bedriegelijkheid van hun eigen hart niet leeren kennen, zij hebben geene genoegzaame kennis van de listen en verzoekingen des Satans; en

 daar-

daarom weeten zij niet van medelijden te oefenen, of toegeevendheid te gebruiken, daar zulks noodig is en vereischt wordt, en kunnen bezwaarlijk iemand dulden, die niet denzelfden ernst betoont als zij.

3. ZIJ zijn ook min of meer onder den invloed van eigengerechtigheid, en eigenwil. Zij meenen het goed; maar nog geene behoorelijke kennis hebbende van den geestlijken zin en het eigenlijk gebruik der Wet, en nog niet bevestigd zijnde in het leven des geloofs, bepaalt een gedeelte — en niet zelden een groot gedeelte — van hunnen ijver, zich enkel tot uitwendige en niet wezenlijke dingen, zet hen aan, tot de betrachting van het geen niet gebooden is, zich te onthouden van geoorloofde dingen, en om verſcheiden onnoodige ſtrengheden en bezonderheden in acht te neemen, naar dat hun geſtel of hunne omſtandigheden medebrengen.

NOGTHANS, met alle deeze gebreken, is er, dunkt mij, iet ſchoons, iet beminnelijks, in den oprechten ijvergloed van een' jong bekeerden. Sommige koele en ſtrenge rechters zijn gereed, om deeze gunstige vertooningen te verwerpen, uit aanmerking van eenige toevallige ſmetten. Maar zou een hovenier eene ſchoone perzik wechwerpen, omdat ze *groen* is, en niet al de ſchoonheid en geur heeft, welke nog maar eenige weinige regenvlaagen en zonneſchijn haar zullen mededeelen? Misſchien gaat het voor een groot deel, behoudends eenige uitzonderingen,

in

in de Genade, juist als in de Natuur. Als er niet eenig *vuur* is in de jeugd, kan men bezwaarlijk in rijper ouderdom eene gepaste *warmte* verwachten.

DAN de groote en goede Landman waakt over het geen zijne hand geplant heeft, en volvoert zijn werk, door veele gansch verſchillende, en zelfs ſtrijdige behandelingen. Terwijl hun berg dus vast ſtaat, denken zij van geen wankelen te zullen weeten; maar ten laatſten vinden zij het anders. Somtijds koomt de verandering trapswijze, en ongevoelig. Dat gedeelte van hunne aandoening, welk zuiver natuurlijk is, zal doorgaands verflaauwen, wanneer de kracht van het *nieuwe* ophoudt; zij zullen, in ſommige gevallen, hunne onbeſcheidenheden bemerken, en de pooging, om de uitſpoorigheden van hunnen onbedachtzaamen ijver te verbeteren, zal hen niet zelden tot een tegenovergeſteld uiterſte van nalaatigheid doen vervallen. De boosheden van hun hart, welken wel bedwongen, maar niet uitgeroeid zijn, zullen herleeven — de vijand zal zijnen kans waarneemen, om hun gepaste verzoekingen voortewerpen; en naardien het GODS oogmerk is, dat zij door eigen ondervinding hunne zwakheid leeren kennen en gevoelen, zal het hem in ſommige gevallen toegelaaten worden, te ſlaagen. Wanneer er dus ſchuld op het geweten gebragt is, wordt het harte hard, de handen worden traag, en de knien ſlap; dan wankelt het vertrouwen, de geest des gebeds wordt

verhinderd, en de wapenrusting is verlooren; en dus gaat het voord, van arger tot arger, totdat het den HEERE behaagt, tusſchen beide te koomen. Want ſchoon wij wel van zelven vallen kunnen, wij kunnen niet opſtaan zonder zijne hulp. Indedaad, elke zonde ſtrekt uit haar' eigen aart tot eenen eindelijken afval; doch er is voor gezorgd in het Verbond der Genade, en de HEER keert weder op zijn' eigen tijd, om de ziel te overtuigen, te verootmoedigen, te vergeeven, te vertroosten, en te vernieuwen. Hij raakt den rotsſteen aan, en de wateren vloeijen. Door herhaalde proeven en ondervindingen van deezen aart – want deeze wijsheid wordt zelden verkreegen door ééne of weinige lesſen – beginnen wij eindelijk te leeren, dat wij niets zijn, niets hebben, niets doen kunnen, dan zondigen. En dus worden wij trapswijze bereid, om meer buiten onszelven te leeven, en al onze bekwaamheid, tot alles, alleen uit JESUS, de Bron der Genade, te haalen. Wij leeren meer op onze hoede te zijn, minder op onze krachten te ſteunen, laager te denken van onszelven, en hooger gedachten te hebben van HEM. In deeze twee laatſte bezonderheden beſtaat eigenlijk, mijnes oordeels, het geen de Schrift noemt te *wasſen in de genade*. In beide neemt een leevendig Christen geduurig toe – elke dag toont hem meer van zijn eigen hart, en meer van de magt, algenoegzaamheid, ontferming, en genade van zijnen aanbiddelijken VERLOSSER; doch geen van beide zullen volmaakt weezen, voordat wij ten hemel ingaan.

Ik ben derhalven van oordeel, dat — offchoon wij eene aanmerkelijke vermindering van die gevoelige hitte der hartstogten, welke in den beginne in ons plaats hadde, gewaar worden — nogthans, indien onze begrippen meer evangelisch, ons oordeel meer bezadigd, onze harten meer hebbelijk verootmoedigd zijn onder een besef van ons inwendig diep bederf, en wij meer een' zachtmoedigen en meêgaanden geest bezitten; indien onze heerfchende begeerten geestlijk zijn, en het in onzen wandel blijkt, dat wij waarlijk GODS Geboden, en Inzettingen, en Volk liefhebben — dan moogen we veilig befluiten, dat het goed werk zijner genade in ons, over het geheel toeneemt.

ONDERTUSSCHEN is het jammer, dat de vermeerdering van kennis en ondervinding, zoo algemeen verzeld gaat met verflaauwing van ijver. Was het niet, uit aanmerking van het geen in mijn eigen hart is omgegaan, ik zou het bijkans voor onmoogelijk houden. Maar deeze zelfde omftandigheid overtuigt mij dies te nadruklijker van mijne eigen flegtigheid en bederf. Het gebrek van verootmoediging, verootmoedigt mij, en mijne onverfchilligheid zelve wekt mij en fpoort mij aan tot ernst. Er zijn evenwel tijden van verkwikking, onuitfpreekelijke aanblikken van licht en kracht op de ziel, welken — daar zij voordkoomen uit klaarer ontdekkingen der Godlijke Genade — indien niet zoo zichtbaar naar buiten, als de eerfte blijdfchap, echter meer

doordringende zijn, meer het gemoed verbeteren, en tot heiligheid aanzetten. Een aanblik als deezen, vergeleeken met onze vuige ongevoeligheid wanneer zij ingehouden worden, speent het hart van deezen ellendigen staat van zonde en verzoeking, en maakt de gedachten van dood en eeuwigheid begeerelijk. Dan zal deeze strijd ophouden — ik zal niet meer zondigen, niet meer afzwerven; ik zal den HEERE zien gelijk Hij is, en Hem gelijk zijn voor eeuwig.

VRAAGT men, hoe deeze heuglijke oogenblikken kunnen verlengd, vernieuwd, of vergoed worden? Wij worden vermaand tot geloof en naarstigheid. — Een zorgvuldig gebruik der verordende Genademiddelen, eene werkzaame poging, om de gelegenheden en den schijn des kwaads te mijden, en vooral, aanhoudendheid in verborgen gebeden, zullen ons van dezelven zooveel doen genieten, als de HEER voor ons goed oordeelt. Hij weet best, waarom ze ons niet geduuriglijk moogen gebeuren. Hier moeten wij wandelen door geloof; wij moeten geoefend en beproefd worden. Eenmaal zullen wij gekroond worden, en de begeerten welken Hij in ons gelegd heeft, overvloedig voldaan zien. Ik ben,

MY LORD!

— *Maart*, 1765. Uw —

TWEE.

TWEEDE BRIEF.

MY LORD!

IK zal, ingevolge de vrijheid door uw Lordſchap mij verleend, dit papier vol ſchrijven. Wat het onderwerp aangaat; ik zal het waagen, voor u open te leggen, het geen ſinds eenigen tijd zeer dikwijls de ſtoffe mijner bedenkingen is geweest — naamlijk, het aanmerkelijk en vernederend onderſcheid, welk, zoo ik geloof, ijder die zichzelven kent, in zich zal bevinden, tusſchen zijne verkreegene, en zijne bevindelijke kennis; of, met andere woorden, tusſchen zijn oordeel, en zijne praktijk. Wie, die een geloovig mensch hoort ſpreeken van zijne begrippen over het ſnoode der zonde, de ijdelheid der weereld, de liefde van CHRISTUS, het ſchoon der heiligheid, of het gewigt der eeuwigheid, zou niet denken, dat hij tegen alle verzoeking beſtand was? Wie zou, daar hij hem met de ſterkſte drangredenen de waakzaamheid, het gebed, de zachtmoedigheid, en onderwerping hoort aanprijzen, wanneer hij anderen onderwijst of raad geeft; wie zou, zegge ik, niet vastſtellen, dat hij ook zichzelven konde leeren, en zijn' eigen wandel regelen? Dan, helaas! *Quam dispar ſibi!* Hoe ongelijk is hij aan zichzelven! De perſoon, die, van zijne knien opſtaande eer hij 's morgens uit zijne kamer ging, een arm, be-

behoeftig, magtloos, afhangelijk ſchepſel was; die zag en erkende, dat hij onwaardig was de lucht inteademen, of het licht te aanſchouwen; zal welligt, eer de dag ten einde is, veele gelegenheden ontmoeten, om de verdorvenheden van zijn hart te openbaaren, en te toonen hoe zwak en flaauw zijne beste grondbeginſels en klaarſte overtuigingen zijn, wanneer het op de daadlijke beoefening aankoomt. En dus beſchouwd zijnde, hoe ijdel is dan de mensch! hoe ſtrijdig is een geloovige met zichzelven! Hij wordt een *Geloovige* genoemd, met nadruk, omdat hij GODS Woord van harten toeſtemt; dan, helaas! hoe meenigwerf is hij den naam onwaardig! Indien ik zijn karakter volgends den Bijbel moest beſchrijven, zou ik zeggen: Hij is een, wiens harte dorst naar GOD, naar GODS eer, zijn Beeld, zijne nabijheid; zijne genegenheden zijn vast gehecht aan eenen ZALIGMAAKER dien hij niet gezien heeft; zijne ſchatten, en bijgevolg zijne gedachten, zijn omhoog, buiten het bereik der zinnen. Daar hem veel vergeeven is, is hij vervuld met ingewanden van barmhartigheid jegens allen die rondom hem zijn; en daar hij menigmaalen door zijn hart bedroogen is geworden, durft hij het niet meer vertrouwen, maar leeft door het geloof des ZOONS GODS, die hem wijsheid, rechtvaardigheid, en heiligmaaking is, en uit wiens volheid hij ontvangt genade voor genade, bewust dat hij zonder Hem geene bekwaamheid heeft om zelfs iet goeds te denken. Met één woord — hij is ge-

geſtorven aan de weereld, aan de zonde, aan zichzelven, maar GODE leevende, en werkzaam in zijnen dienst. Het gebed is zijne ademtogt, het Woord van GOD zijne ſpijze, en de Godsdienstige Inſtellingen zijn hem dierbaarer dan het licht der zon. Zoodaanig is een geloovige — in zijn oordeel, en heerſchende begeerten.

MAAR moest ik hem beſchrijven naar de ondervinding, vooral op ſommige tijden; hoe zou de teekening verſchillen! Schoon hij weet, dat gemeenſchapsoefening met GOD zijn hoogſte voorrecht is, hij vindt het maar al te zelden zoo; in tegendeel, indien zijn pligt, zijn geweten, en de nood hem niet drongen, hij liet dag bij dag den Genadetroon onbezocht. Hij neemt den Bijbel op, bewust dat het de fontein van leven en waaren troost is; nogthans, terwijl hij deeze aanmerking maakt, zal hij misſchien een' heimlijken weêrzin gevoelen, welke hem denzelven doet nederleggen, en de voorkeur geeven aan een Nieuwspapier. Men behoeft hem niet te zeggen, hoe ijdel en onbeſtendig al het ondermaanſche is; en evenwel laat hij zich door een beuzeling zoo hoogmoedig maaken, of zoo diep nederſlaan, als zij die hun deel in deeze weereld hebben. Hij gelooft, dat alle dingen hem zullen medewerken ten goede, en dat de ALLERHOOGSTE alle zijne belangen ſchikt, bepaalt, en beſtuurt; en echter vindt hij zich aangedaan door vreeze, zorg, en ongenoegen, als of het tegengeſtelde waarheid was. Hij belijdt,

lijdt, onkundig te zijn, en bloot te ſtaan voor duizend misvattingen; nogthans laat hij zich ligtlijk vervoeren tot hoofdigheid en eigenzinnigheid. Hij gevoelt zich een onnut, ontrouw, ondankbaar dienstknecht, en daarom bloost hij, op de gedachten van eenige achting of roem van menſchen te begeeren; en echter kan hij zulke gedachten niet uit zijn hart verdrijven. Eindelijk – want ik moet eens ophouden – uit aanmerking van deeze en veele andere onbeſtaanbaarheden, moet hij verſtommen voor den HEERE, van alle hoope en vertrouwen, buiten GODS vrije genade en ontferming in CHRISTUS, geheel afzien; en evenwel keert zijn hart geduurig weder, om te ſteunen op een Verbond der werken.

TWEE vraagen ontſtaan er natuurlijk, uit deeze beſchouwing van onszelven. Voor eerst — Hoe kunnen deeze dingen zijn, of waarom worden ze toegelaaten? Daar de HEER de zonde haat, daar Hij zijn volk leert dezelve te haaten, en er tegen te roepen, en daar Hij beloofd heeft hun geroep te hooren; hoe koomt het dan, dat zij dus bezwaard heenen gaan? Gewis, indien Hij het kwaad niet konde of wilde beſtuuren ten goede, Hij zou het zelve geenszins laaten blijven. Door deeze oefeningen leert Hij ons meer bevindelijk, de geheele verkeerdheid en het uiterſte bederf onzer ganſche natuur kennen, en gevoelen dat wij waarlijk van het kwaad geheel doordrongen, en gansch onrein zijn. De Weg der Verlosſing wordt ons ook daar door uitnee-

mend

mend dierbaar; wij zien dat het uit genade, enkel en alleen uit genade is, en zijn moet, en dat de HEER JESUS CHRISTUS en zijne volmaakte Gerechtigheid, ons is en zijn moet alles in allen. *Zijne* magt ook, in het ſtaande houden van zijn werk in ons, onaangezien onze zwakheden, verzoekingen, en vijanden, wordt hier door in het helderst licht vertoond; zijne kracht wordt geopenbaard in onze zwakheid. De Satan wordt blijkbaarer beſchaamd en te loor geſteld, wanneer hij dus aan zijne woede en list ziet paalen zetten, buiten welken hij niet gaan kan; en dat zij, in wien hij zoo veel vindt waar op hij kan werken, en over wien hij zoo meenigemaalen voor een' tijd de overhand heeft, ten laatſten nog uit zijne handen ontkoomen. Hij werpt hen neder, maar zij worden weder opgerecht; hij wondt hen, doch zij worden geneezen; hij verkrijgt zijn' wil, om hen te ziften als de tarw, maar het gebed van hunnen grooten VOORSPRAAK heeft zooveel kracht, dat hun geloof niet ophoudt. Wijders, door het geen godvruchtige menſchen in zichzelven gewaar worden, leeren zij trapswijze, hoe zij anderen zullen waarſchuuwen, met medelijden behandelen, en verdraagen. Een zachtmoedige, toegeevende, en meêlijdende geest, en bereidvaardigheid en vermogen, om anderen die verzocht, en gevallen zijn, te vertroosten en optebeuren, is misſchien langs eenen anderen weg niet te verkrijgen. Eindelijk; niets, geloof ik, kan een kind van GOD meer hebbelijk met ge-

noe-

noegen aan den dood doen denken, dan het moeilijke van deezen ſtrijd. De dood is verſchrikkend voor de natuur – maar dan, en niet eerder, zal de ſtrijd ten einde zijn. Dan zullen wij niet meer zondigen. Het vleesch, met alle deszelfs aankleevende kwaaden, zal in het graf gelegd worden — dan zal de ziel, welke eener nieuwe en hemelſche geboorte deelachtig is, bevrijd worden van alle belemmering, en volmaakt ſtaan in de Gerechtigheid des VERLOSSERS, voor GOD, in heerlijkheid.

DAN ſchoon deeze kwaaden niet ten eenemaal kunnen wechgenoomen worden; is het echter der moeite waardig, dat wij, in de tweede plaats, onderzoeken, hoe dezelven kunnen geleenigd worden. Dit is geenszins hoopeloos. GODS Woord leert ons, en ſpoort ons aan, om te wasſen in de genade. En hoewel wij geestlijker wijze zelven niets doen kunnen, wordt ons echter aangeweezen, wat onze pligt is. Wij kunnen de hinderpaalen welken ons in den weg liggen, door eigen krachten niet te boven koomen; maar wij *kunnen* aanleiding tot dezelven geeven – en doen wij zulks, dan is het onze ſchuld, en het zal ons tot droefheid ſtrekken. De verſchillen over het inkleevend vermogen in het ſchepſel, zijn veel te verre gedreeven. Voor mij, ik acht het veilig, mij aan de taal des Bijbels te houden. De Apostelen vermaanen ons, alle naarstigheid toetebrengen, den duivel te wederſtaan, onszelven te reinigen van alle

be-

besmetting des vleesches en des geestes — aantehouden in het leezen, overdenken, en bidden, te waaken, aantedoen de gansche wapenrustinge GODS, en ons te onthouden van allen schijn des kwaads. Getrouwheid aan ontvangen licht, en eene oprechte pooging om de middelen, die GODS Woord aan de hand geeft, te gebruiken, met ootmoedige toevlugtneeming tot het Bloed der besprenging, en den beloofden GEEST, zal ongetwijfeld beantwoord worden door vermeerdering van licht, geloof, sterkte, en vertroosting; en wij zullen kennen, indien wij vervolgen den HEERE te kennen.

IK behoeve uw Lordschap niet te zeggen, dat ik *ex tempore* schrijf. Ik liet mijne gedachten uitweiden over het stuk, waarvan ik in het begin vermeldde; doch thans keer ik weder, en onderschrijve mij met waare hoogachting,

MY LORD!

Uw Lordschaps, e. z. v.

— *April*, 1766.

DERDE BRIEF.

MY LORD!

IK wilde gaarn mijn papier vol maaken, en moet mij derhalven bedienen van het middel, welk ik onlangs meldde. – Heerlijke dingen worden gesprooken van de stad GODS, of, zoo als ik denke, van den staat der heerlijkheid, *Openbaaringe XXI.* van *vs.* 10, tot het einde. De beschrijving welke daar voorkoomt, is buiten twijfel geheimzinnig, en misschien zal niets, dan eene gelukkige ondervinding en medegenot, ons er eene rechtmaatige uitlegging van kunnen geeven. Eene uitdrukking inzonderheid, heeft, geloove ik, wijzer hoofden dan het mijne, veel moeite gekost om ze te verklaaren: *En de stad was zuiver goud, zijnde zuiver glas gelijk* (*). De woordvoeging in het *Grieksch* is ook moeilijk. Sommigen zetten het over: *zuiver goud, doorschijnende als glas.* Dit is de zin; doch dan moest het *onzijdig* zijn, διαφανες, om overeentestemmen met χρυσιον. Indien onze leezing goed is, dan moet men het verstaan, of van *zuiver goud*, dat helder en schitterend is, als het fijnste doorschijnend glas — want alle glas is niet doorschijnende; of wel, als twee onderscheiden gelijkenissen: blinkend en duurzaam, als het zuiverste goud; klaar en doorschijnend, als het fijnste glas. – In de zalige weereld, zullen de schoonheden en voor-

(*) *Vers* 18.

voorrechten, welken hier verdeeld, en onbestaanbaar met elkanderen waren, vereenigd zijn, en saamenstemmen. Ons glas is klaar, doch bros; ons goud is glansrijk en vast, maar het is ondoorschijnend, en vertoont slegts eene oppervlakte. En zoo is het met onzen geest gesteld. De krachten der verbeelding zijn leevendig en uitgebreid, maar kortstondig en onzeker; de vermogens van het verstand zijn meer vast en geregeld, maar ten zelfden tijd meer traag en bepaald, niet verder gaande, dan tot de uitwendige eigenschappen der weinige voorwerpen rondom ons. Maar als we binnen het Voorhangsel koomen, dan zullen de volkomenheden van het goud en van het glas te saamen vereenigd worden, en de onvolmaaktheden van beide, zullen geheel ophouden. Dan zullen wij meer *kennen*, dan we ons nu verbeelden kunnen. *Het glas zal enkel goud zijn.* En dan zullen wij de Waarheid begrijpen in alle haare betrekkingen en gevolgen; niet, zoo als tegenwoordig, door dien langzaamen en gebrekkigen weg, welken wij Redenkaveling noemen, maar door eene enkele daad van ons verstand, even als het gezicht in een' oogenblik door het grootst doorschijnend ligchaam heenen dringt. *Het goud zal enkel glas weezen.*

Ik geef dit niet op, als den zin der plaats, maar als eene bedenking, die mij eens onder het leezen derzelve voorkwam. Ik zugt dagelijks onder eene wufte ontembaare verbeelding, en eene

tastbaare donkerheid van verſtand, het welk mij grootlijks hindert in mijne poogingen om de Waarheden van GOD te beſchouwen. Misſchien zijn deeze klagten, in meerder of minder trap, gemeen aan ons ganſche gevallen geſlacht; terwijl ze treurige bewijzen opleveren, dat onze natuur wezenlijk bedorven is. De genade van GOD verſchaft eenige hulp, tot verbetering van de wildheid der inbeelding, en uitbreiding der vermogens van den geest; doch de geneezing is in het tegenwoordig leven ſlegts oppervlakkig. Maar eerlang zullen we in den grond geneezen worden, en onze klagten voor eeuwig ophouden. Thands kost het ons veel moeite, een weinigje grondige en nutte kennis te verkrijgen, en de denkbeelden die wij verkreegen hebben, zijn verre van in de magt van ons oordeel te weezen; gelijk menſchen in eenen drang, zijn ze ſteeds ondereen verward, en tegen elkander aanbotſende. Maar zoo zal het niet zijn, wanneer wij volmaakt van de zonde zullen bevrijd weezen. Verwarring en donkerheid zullen ons niet volgen, in de weereld waar licht en orde heerſchen. Dan, en niet eerder, zal onze kennis volmaakt zijn, en wij zullen dezelve onafgebrooken en veilig bezitten.

NADEMAAL de wortelvermogens onzer ziel dus verzwakt en ontſteld zijn, is het niet te verwonderen, dat de beste menſchen, hoe verre ook gevoorderd in de genade, altijd reden vonden, om met den Apostel te erkennen: *Als ik het goe-*

goede doen wil, ligt mij het kwaade bij. Dan, geloofd zij GOD! ſchoon wij ijder uur ſtoffe van ſchaamte en verootmoediging hebben, over het geen wij in onszelven zijn, hebben wij oorzaak om ons geduuriglijk te verblijden in CHRISTUS JESUS, die, zoo als Hij ons geopenbaard is onder de verſcheiden naamen, eigenſchappen, betrekkingen, en ambten, welken Hem in de Schrift geëigend worden, aan ons geloof voorhoudt eenen balſem voor alle wonden, eene hartſterking tegen alle moedloosheid, en eene voldoende oploſſing van alle tegenwerpingen, welken de zonde of de Satan tot verſtooring van onzen vrede moogen inbrengen. Zijn wij ſchuldig, Hij is onze Gerechtigheid; zijn wij krank, Hij is onze onfaalbaare Geneesheer; zijn wij zwak, hulp- en weerloos, Hij is de meêdoogende en getrouwe Herder, die ons voor zijne rekening genoomen heeft, en niet zal dulden dat iets onze hoope verijdele, of ons van zijne liefde ſcheide. Hij kent ons geſtel; Hij is gedachtig dat wij maar ſtof zijn, en heeft zich verbonden, om ons te leiden door zijnen raad, ons ſtaande te houden door zijne magt, en eindelijk ons opteneemen in zijne heerlijkheid, opdat wij eeuwig zijn moogen daar Hij is.

Ik ben met de grootſte achting,

MY LORD!

Uw Lordſchaps, e. z. v.

— *April*, 1770.

VIERDE BRIEF.

MY LORD!

Ik heb misschien wel een kwartier uurs gezeten, met de pen in mijn hand, en den vinger op mijne bovenste lip, om te bedenken hoe ik mijn' Brief beginnen zoude. Eene opgaave van de verwarde en niet saamenhangende gedachten, welken de eene na de andere door mijnen geest gegaan zijn, zou meer dan dit blad hebben vol gemaakt; doch uw Lordschaps geduld, en zelfs uwe gunst jegens den schrijver, zouden op de sterkste proef gebragt worden, indien ik die allen op papier konde stellen. Eindelijk deed de twijfel waar in ik zat, mij gedenken aan de woorden des Apostels, *Galaten V:* 17. *Gij kunt niet doen, het geene gij wilt.* Dit is eene vernederende, doch juiste beschrijving, van het vermogen eenes Christens in dit leven, en zij past eveneens op den sterksten, als op den zwaksten. De zwakste behoeft niets *minder* te zeggen; de sterkste zal bezwaarlijk *meerder* durven zeggen. De HEER heeft zijn volk eene begeerte en wil gegeeven, die op groote dingen doelen; zonder dit, zouden zij den naam van Christenen onwaardig zijn. Maar zij kunnen niet doen zoo als zij wilden; hunne beste begeerten zijn zwak en krachtloos – niet volstrekt, want Hij die het willen in hun werkt, maakt hen ook eenigermaate

be-

bekwaam tot het volbrengen; maar in vergelijking van het doel dat zij beoogen. Zoodat, terwijl zij groote reden hebben om dankbaar te zijn, voor de begeerte die Hij in hun gelegd heeft, en voor de maate in welke dezelve voldaan wordt, zij desgelijks reden hebben om zich te ſchaamen en te verootmoedigen, onder een beſef van hun geduurig gebrek, en van het zondige, waar door hunne beste pogingen beſmet en bedorven worden. Het zou niet moeilijk zijn, eene ganſche reeks van bezonderheden optegeeven, welken een geloovige doen zou, indien hij konde, doch waar toe hij zich, van het eerst tot het laatſte toe, jammerlijk onbekwaam vindt. Vergun mij, eenige weinigen te noemen; welken ik niet uit een boek behoef overteſchrijven, dewijl ze altijd tegenwoordig zijn aan mijn' geest.

Hij wilde gaarn God genieten, in de oefening des gebeds — hij weet, dat het gebed zijn pligt is, maar in zijn oordeel beſchouwt hij het, boven dien, als zijne grootſte eer en voorrecht. In dit licht kan hij het anderen aanprijzen, en hun ſpreeken van de wonderbaare nederbuiging des Allerhoogsten, die niet alleen zoo laag bukt, van te willen acht ſlaan op de dingen die in den hemel zijn, maar nog veel laager, zoo laag zelfs, dat Hij een gunstig oor wil leenen aan de ſmeekingen van zondige wormen, op aarde. Hij kan hen aanmoedigen, om in het naderen tot den Heere een genoegen te verwachten, gansch verſchillende in aart, en veel

grooter in trap, dan alles wat de weereld ooit kan opleveren. Hij zal u zeggen: In het gebed hebt gij vrijheid om alle uwe zorgen te werpen op Hem, die voor u zorgt; in één uur van gemeenzaamen toegang tot den Troon der genade, wanneer de HEER zijne Heerlijkheid voorbij de ziel die Hem zoekt, wil gaan laaten, kunt gij meer waare geestlijke kennis en troost ontvangen, dan door een' dag of eene week verkeering met de beste menſchen, of het aandachtigst leezen van veele groote boeken. In dit licht wil hij het ook gaarn voor zichzelven beſchouwen, en er gebruik van maaken. — Dan, helaas! hoe zelden kan hij doen het geen hij wil! Hoe dikwerf vindt hij dit voorrecht eene bloote taak, welke hij gaarn, op eene billijke verontſchuldiging, zoude nalaaten! en het voornaamst genoegen, dat hij, na het volbrengen, vindt, is het denken dat hij zijne taak heeft afgedaan — hij is tot GOD genaderd met zijne lippen, terwijl zijn hart verre van Hem was (*). Zeker, dit is niet,

(*) [*Hij is tot* GOD *genaderd met zijne lippen, terwijl zijn hart verre van Hem was.* ——— Deeze ſpreekwijs is bij den Profeet JESAIAS, Hoofdſtuk XXIX: 13, eene afbeelding van volſlaagen huichelaaren; men moet derhalven deeze en ſoortgelijke gezegden, in het vervolg meermaalen voorkoomende, niet opvatten in een' onbepaalden zin, maar in zooverre die zonde, welke in onherbooren menſchen heerſchappij voert, de godvruchtigen, tegen hunnen wil en heerſchenden toeleg, nog blijft aankleeven, doch tegen welke zij oprechtlijk ſtrijden, en over welke zij zich, gelijk hier, bij GOD en menſchen ernstig beklaagen. Een onbekeerd mensch, die

niet, te doen het geen hij wilde, wanneer hij — om mij van de uitdrukking eener oude vrouw alhier, te bedienen — voor GOD gesleept wordt als een slaaf, en wechsluipt als een dief.

HET zelfde mag men zeggen van het leezen der heilige Schrift. Hij gelooft, dat ze het Woord van GOD is; hij bewondert de wijsheid en genade, die zich in de Leerstukken derzelve ontdekken, midsgaders de schoonheid van derzelver Voorschriften, en de volheid en gepastheid haarer Beloften. En daarom acht hij ze, met DAVID, beter dan duizenden van goud of zilver, en zoeter dan honig of honigzeem. Nogthans, terwijl hij er dus over denkt, en begeert dat dit Woord rijklijk in hem woone, en zijne overdenking zij nacht en dag, kan hij echter niet doen het geen hij wil. Hij heeft eene zekere maat van standvastigheid noodig, om op den duur elken dag een gedeelte van het zelve te leezen; en dan nog wordt er dikwerf zijn hart minder door getroffen, dan of hij een nietsbeduidend opstel las. Hier verandert wederom niet zelden zijn voorrecht in eene lastige taak. Zijn smaak is bedorven, zoodat het zielenvoedsel hem weinig bevalt.

GAARN

die de zonde vrijwillig en met genoegen dient, zou dus te vergeefs eenen dekmantel voor dezelve ontleenen, uit de overgebleeven gebreken en zwakheden van GODS Kinderen.]

GAARN zou hij een bijblijvend en zielinnee-mend gezicht hebben, van den Perſoon en de Liefde van den HEERE JESUS. Hij verblijdt zich, in alles wat hem aanleiding geeft om aan zijnen VERLOSSER te denken; en met dit inzicht blijft hij aanhouden, in zijne poogingen om te bidden en te leezen, en in het waarneemen van den openbaaren Godsdienst. Evenwel, hij kan niet doen het geen hij wil. Met hoeveel recht hij ook als een dankbaar en gevoelig mensch, ten aanzien van zijne medeſchepſelen, mag beſchouwd worden; hij moet met ſmert belijden, dat hij omtrent zijnen besten VRIEND en WELDOENER zeer ondankbaar en onverſchillig is. Ach! hoe konnen nietige beuzelingen meenigwerf HEM uit onze gedachten ſluiten, van wien wij zeggen moeten: Hij is de Beminde onzer ziel, die ons liefhadde, en Zichzelven voor ons overgaf, en dien wij vrijwillig tot ons hoogſte Goed en eenig Deel verkoozen hebben! Wat is in ſtaat om het verlies te vergoeden, dat wij hier lijden? Evenwel, indien wij *konden*, wij *zouden* Hem altijd voor ons ſtellen; zijne Liefde zou het begunstigd voorwerp onzer overdenkingen zijn, van den morgen tot den avond. Maar hoewel wij dit goede willen doen, het kwaade ligt ons geduuriglijk bij; wij vinden, dat we ſlegts ten deele vernieuwd zijn, en hebben ſteeds reden om den HEER te maanen op zijne belofte: Dat Hij het ſteenen hart uit ons zal wechneemen, en ons een vleeſchen harte geeven.

VOORDS;

VOORDS; hij wilde gaarn berusten in alle de beschikkingen van GODS Voorzienigheid. Hij gelooft, dat alle voorvallen onder het bestuur der Oneindige Wijsheid en Goedheid staan, en dat ze zekerlijk zullen uitloopen op de eer van GOD, en het goede van hun die Hem vreezen. Hij twijfelt niet, of alle de hairen zijnes hoofds zijn geteld, en houdt zich verzekerd, dat alle de zegeningen die hij geniet, hem geschonken zijn, en blijven voordduuren, door de goedheid en bezondere gunst van den HEERE, wien hij dient — dat het verdriet niet uit de aarde voordkoomt, maar dat alle wederwaardigheden die hem in dit leven treffen, vruchten en bewijzen zijn van de Godlijke liefde, niet minder dan de weldaaden die hij genieten mag — dat hem nooit eenig bezwaar overkoomt, dan om zeer gewigtige redenen. Aan deeze grondbeginselen twijfelt hij zoo weinig, als aan het geen hij met zijne oogen ziet; en hij heeft tijden, dat hij dezelven genoegzaam oordeelt, om hem de allerzwaarste beproevingen die hem overkoomen mogten, geduldig en blijmoedig te doen verdraagen. Maar meenigwerf gebeurt het, wanneer hij er zich in een uur van *tegenwoordige* bezoeking van wenscht te bedienen, dat hij niet doen kan het geene hij wil. Hij vindt eene wet in zijne leden, welke strijdt tegen de wet zijns gemoeds, zoodat hij, in weêrwil van de klaarste overtuigingen, ziende als niet bemerkende, gereed is om te klaagen, te morren, moedloos neder te zitten. —

He-

Helaas! hoe ijdel is de mensch, in zijnen besten ſtand! Welk eene zwakheid en onſtandvastigheid ontdekt zich in hun zelfs, wier harten volkomen zijn met den HEERE; en hoeveel reden hebben wij, om te belijden dat wij onwaardige, onnutte dienstknechten zijn!

IK zou op deeze wijze kunnen voordgaan, indien dit papier en de tijd het toelieten. Dan, geloofd zij GOD! wij zijn niet onder de Wet, maar onder de Genade! En zelfs deeze treurige uitwerkſels der overgebleeven inwoonende zonde, worden ten goede beſtuurd. Door deeze ondervindingen, wordt de geloovige meer geſpeend van zichzelven, en geleerd, hooger prijs te ſtellen en meer onbepaald te vertrouwen op HEM, die ons van GODE geworden is Wijsheid, Rechtvaardigheid, Heiligmaaking, en Verlosſing. Hoe geringer wij zijn in onze eigen oogen, zooveel te dierbaarer zal Hij ons weezen. En een dikwijls herhaald en diep geworteld gevoel van de boosheid van ons hart, is noodig, om allen roem uitteſluiten, en ons gewillig te maaken, om al de eer onzer *Zaligheid* te geeven aan Hem, wien ze toekoomt. Wijders; het gevoel van deeze boosheden, zal ons — wanneer alle andere dingen zulks bezwaarlijk kunnen uitwerken — zonder weêrzin aan den dood doen denken, ja ons naar denzelven doen verlangen, opdat wij niet meer zouden zondigen; naardien wij het bederf zoo diep in onze natuur geworteld

vin-

vinden, dat, even als het melaatſche huis, het gansch gebouw moet geſloopt worden, eer wij van de beſmetting kunnen bevrijd zijn. Dan, en niet eerder, zullen wij doen kunnen het geen wij willen; wanneer wij JESUS zullen zien, dan zullen we zijn Beeld gelijkvormig worden, en voor altoos van zonde en droefheid bevrijd weezen. Ik ben met diepe hoogachting,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

—— *Februarij*, 1772.

VIJF-

VIJFDE BRIEF.

MY LORD!

IK meen dat mijn laatſte Brief ging over de gedachte van PAULUS, *Galaten V:* 17; *Gij kunt niet doen, het geene gij wildet.* In eene gelijkluidende plaats, *Romeinen VII:* 19, wordt er nog eene andere ſtelling bijgedaan: *Het kwaad dat ik niet wil, dat doe ik.* Dit, bij het voorige gevoegd, zou de donkere zijde van mijne ondervinding voltooien. Vergun mij, uw Lordſchap een klein gedeelte — want ſommige dingen moeten niet, of kunnen niet gezegd worden – te verhaalen, niet van het geen ik geleezen, maar van 't geen ik gevoeld heb, ter opheldering van deeze plaats.

IK *wilde niet* zijn het ſpel en de prooi van wufte, ijdele, dwaaze, en nog arger verbeeldingen; doch dit kwaad ligt mij bij. Mijn hart is als een gemeene weg, als eene ſtad zonder muuren of poorten. Niets zoo valsch, zoo beuzelachtig, zoo ongerijmd, zoo onmoogelijk, ja zoo afſchuuwelijk, of het vindt toegang, en zulks op alle tijden, en aan alle plaatſen; noch de ſtudij, noch de predikſtoel, noch des HEEREN Tafel zelfs, bevrijden mij van derzelver indrang. Ik vergelijk ſomtijds mijne *woorden* met de toonen van

van een ſpeeltuig, welk mijne gedachten *accompagneeren* met een ſoort van bas, of liever tegenbas, waar in alle de regelen der muzijkaale *harmonij* overtreeden, en alle moogelijke wanklanken en verwarring ingebragt worden, geheel ſtrijdig en onbeſtaanbaar met de maat en toonen van het ſtuk dat geſpeeld wordt. Ach! wat muzijk zou mijn bidden en prediken ſomtijds maaken in de ooren van den HEER der Heirſchaaren, indien Hij dezelven alleenlijk aanhoorde, zoo als ze de *mijnen* zijn! Door de menſchen wordt het buitenſte gedeelte — indien ik dus ſpreeken mag — ſlegts gehoord; en weinig reden is er, om mijzelven geluktewenſchen, offſchoon mijn werk door *hun* gepreezen wordt, indien ondertusſchen mijn geweten mij zegt, dat zij verbaasd ſtaan en er van ijzen zouden, wanneer zij het in zijn geheel konden hooren.

MAAR indien dit vreeslijk uitwerkſel van de verdorvenheid des harten, in den tegenwoordigen ſtaat der menschlijke natuur niet geheel kan vermijd worden; dan wilde ik echter het zelve niet toegeeven, niet verſchoonen. Evenwel, ik vinde dat ik dit doe. In weêrwil van mijne volkomen overtuiging en hartlijke wenſchen, vind ik iets in mij, het welk deeze boosheden, waar voor ik moest ſchrikken en vlugten, gelijk ik doen zou voor eene padde of ſlang die in mijne ſpijs of in mijn bed gekoomen waren, begunstigt en voorſtaat. Ach! hoe ondeugend moet het hart, althans mijn hart, zijn, dat heulen kan met

met zulke grouwelen, terwijl ik derzelver aart en ſtrekking zoo wel kenne! Gewis, hij die zich daar toe bekwaam vindt, mag, zonder dat hij zich daarom zeer ootmoedig behoeft te achten, — hoe ſchoon ook zijn gedrag naar het uitwendige mag zijn — zich vrij den minſten van alle de heiligen, en den grootſten der zondaaren noemen.

IK wilde mij, in geenerlei geval, door een beginſel van verkeerde eigenliefde laaten beſtuuren; en nogthans dit kwaad bedrijve ik meenigmaal. Ik zie het laage en belagchelijke van zulk een beſtaan zoo klaar, als het licht van den dag. Ik wil mij niet laaten dunken, tien voet lang te weezen; en ik weet, dat eene begeerte om wijs of goed geacht te worden, even zeer tegen de reden en de waarheid ſtrijdt. Ik zou bedroefd of geemelijk worden, indien mijne medeſchepſelen dachten, dat ik zulk eene begeerte had; en daarom vrees ik, dat het beginſel van eigenliefde zelf, waar over ik klaag, voor een groot deel mij aanzet om het zooveel moogelijk te verbergen. De hoogmoed van anderen ſtoot mij dikwerf, en maakt mij oplettend om den mijnen niet te laaten blijken; dewijl het goed gevoelen dat zij van mij hebben, veelal daar van afhangt, dat zij geenen hoogmoed in mij beſpeuren. Doch de HEER weet, hoe deeze doode vlieg mijne beste verrichtingen beſmet en bederft, en ze niet beter doet zijn, dan blinkende zonden.

Ik wilde geene ijdele redeneeringen in mij dulden, tegen de wegen en bestellingen van Gods Voorzienigheid. Nogthans, hier toe ben ik zeer gereed. Dat de Rechter der gansche aarde recht doen zal, is bij mij zoo blijkbaar en noodzaaklijk, als dat twee en twee vier maakt. Ik geloof, dat Hij eene volstrekte magt en recht heeft, om met het zijne te doen wat Hem behaagt, en dat deeze opperste Vrijmagt slegts een andere naam is, voor onbeperkte Wijsheid en Goedheid. Maar mijne redenkavelingen zijn dikwijls zoodaanig, als of ik van die gewigtige grondstellingen nooit iets gehoord, of dezelven ten eenemaal verloochend had. Ik voel de werkingen van eenen verwaanden geest, welke reden van alles wil geeven, en durft tegenspreeken al wat hij niet begrijpen kan. Welk een kwaad is dit! dat een aarden potscherf zich vermeet, te twisten met zijnen Maaker! Ik handel dus niet omtrent mijne medeschepselen; ik bedil de uitspraaken van eenen Rechter, of de schikkingen van eenen Veldheer niet, omdat, schoon ik weet dat zij faalbaar zijn, ik echter vooronderstel, dat zij, elk in zijne zaak, wijzer zijn dan ik. Maar meenigmaal neeme ik deeze vrijheid, daar het alleronredelijkst en onverschoonelijkst is.

Ik wilde niet vasthouden aan een Werkverbond. Uit de opgegeeven bezonderheden, en veele anderen, die ik zou kunnen noemen, zou men denken, dat ik redenen genoeg hadde, om mij daar van afteschrikken. En evenwel,

 dit

dit doe ik. 't Is waar, ik zegge, en ik hoop het met mijn ganſche hart: O HEER! gaa niet in het gerichte met uwen knecht. Ik omhels het als een getrouw woord, en aller aanneeminge waardig, dat JESUS CHRISTUS in de weereld gekoomen is, om zondaaren zalig te maaken; en het is het grootſte vermaak en de voornaamſte beezigheid van mijn leven, de noodzaaklijkheid en algenoegzaamheid des MIDDELAARS tusſchen GOD en menſchen, voortehouden, en zijne Gerechtigheid te vermelden, de zijne alleen. Maar hier, gelijk in alle andere zaaken, vinde ik een groot onderſcheid, tusſchen mijn oordeel en mijne beoefening. Ik worde genoodigd, om het water des levens te neemen, *om niet*; doch meenigmaal ben ik onvrijmoedig, omdat ik niets heb om het te betaalen. Wordt mij ſomtijds gegund, van de boven gemelde boosheden eenigszins vrij te zijn, dan geeft mij zulks veeleer een gunstiger denkbeeld van mijzelven, dan dat het mijne verwondering over des HEEREN goedheid tot zulk een onwaardig ſchepſel vergroot. En wanneer de wederkeerende ſtroom mijner verdorvenheden mij overtuigt, dat *ik nog dezelfde ben*, dan zou een ongeloovige wettiſche geest mij bijkans doen beſluiten, dat de HEER veranderd is. Ten minſten, ik voel eenen weèrzin, om Hem zulke aanhoudende, zulke meenigvuldige vergeeving te moeten ſchuldig zijn; en ik vrees, dat een gedeelte van mijn ſtrijden tegen de zonde, en van mijne begeerten naar vermeerdering van heiligmaaking, ontſtaat uit een' heimlijken wensch,

dat

dat ik niet zoo geheel en volſtrekt alles aan Hem mogt verſchuldigd weezen.

Dit, My Lord, is ſlegts een flaauwe ſchets van mijn hart, doch ze is naar het leven getrokken; het zou eerder een boek dan een' brief vereisſchen, om het beeld te voltooien. Doch ik hoop dat het u niet onaangenaam zal zijn, dat ik verkieze over dat onderwerp thands niet meer te zeggen. Ondertusſchen, ſchoon mijne kwaale ſmertlijk is, ze is echter niet doodlijk. Ik heb eenen genadigen en onfaalbaaren Geneesheer. Ik zal niet ſterven, maar leeven, en de werken des HEEREN vertellen. Ik blijve,

My Lord!

Uw, e. z. v.

— *Maart*, 1772.

ZESDE BRIEF.

My Lord!

Mijne twee laatste Brieven behelsden een treurig onderwerp, de verdorvenheid van het hart, welke ons hindert, wanneer wij het goede willen doen, en onze beste poogingen en verrichtingen besmet door het kwaade. Wij hebben reden, om dieswegens bedrukt heenen te gaan, alle onze dagen; echter behoeven wij niet bedroefd te zijn gelijk zulken die geen hoope hebben. De Heer heeft zijn volk hulpe beschikt, tegen alle die bezwaaren; en Hij leert ons, een nuttig gebruik uit dezelven afteleiden. Indien de boosheden die wij in ons bevinden, niet konden bestuurd worden tot ons beste, Hij zou niet toelaaten dat ze in ons bleeven; dit moogen we besluiten uit zijnen afkeer van de zonde, en de liefde die Hij zijn volk toedraagt.

Wat het hulpmiddel aangaat; noch onze stand, noch zijne eer, worden benadeeld door de werkingen der inwoonende zonde (*), in de harten van

(*) [*Noch onze stand, noch* Gods *eer, worden door de werkingen der inwoonende zonde benadeeld.* ——— Men verstaa dit, met opzicht tot Gods goedertierene oogmerken, en allerheiligst en hoogwijs bestuur ——— zoo als uit het vervolg ten klaarsten blijkt ——— en geenszins met opzicht tot de zonde zelve; welke, uit haar' eigen aart, altijd onzen stand en de eer van God benadeelt.]

van hun, wien Hij geleerd heeft te worstelen, te arbeiden tegen, en te treuren over het geen zij in zich gevoelen. Schoon de zonde ſtrijd voert, zij zal niet heerſchen; en ſchoon ze onzen vrede ſtoort, zij kan ons van GODS Liefde niet ſcheiden. Het is ook niet onbeſtaanbaar met zijne Heiligheid en Volmaaktheid, zijne gunst te betoonen aan zulke ellendige onreine ſchepſelen, of hen toetelaaten tot zijne gemeenſchap. Want zij worden niet aangemerkt als in hunzelven, maar als één met JESUS, tot wien zij de toevlugt genoomen hebben, en door wien zij leeven een leven des geloofs. Zij zijn GODE aangenaam in den GELIEFDEN; zij hebben eenen VOORSPRAAK bij den VADER, die eenmaal verzoening over hunne zonden heeft teweeg gebragt, en altoos leeft om voor hun te bidden. Kunnen zij de Wet niet onderhouden; Hij heeft ze voor hun vervuld. Is de gehoorzaamheid der leden bevlekt en onvolkomen; de gehoorzaamheid van het HOOFD is vlekloos en volmaakt. En ſchoon er veel kwaads in hun is, er is ook iet goeds in hun; de vruchten der genade van zijnen HEILIGEN GEEST. Zij handelen uit een beginſel van liefde; zij beoogen geen minder doel dan zijne eer; en de hebbelijke begeerten van hun hart, zijn boven alles tot Hem bepaald. Er is een wezenlijk onderſcheid, tusſchen de zwakſte poogingen des geloofs in een waar Christen, terwijl hij op het denkbeeld zijner gebreken met ſchaamte overdekt wordt — en de hoogſte en ſchit-

terendſte gaaven of verrichtingen van hun, die in hunne oogen wijs, en bij zichzelven verſtandig zijn. Ook zal deeze ſtrijd niet lang duuren, noch de vijand eindelijk de overhand op hun hebben. Zij worden door een oneindig Vermogen onderſteund, en zullen gewis de overwinning behaalen. Zij zullen niet altoos blijven zoo als zij thands zijn; nog maar een korte poos, en dan zullen zij verlost worden van dit ligchaam der zonden, het welk, even als het melaatſche huis, ongeneeslijk beſmet is, en geheel moet afgebrooken worden. Dan zullen zij JESUS zien gelijk Hij is, en Hem gelijk, en met Hem zijn, voor eeuwig.

DE goedertierene oogmerken, waar toe de HEER ons het diep bederf onzer natuur ſteeds doet gevoelen en ondervinden, zijn meenigerlei. Zijne Magt, Wijsheid, Getrouwheid, en Liefde, worden hier door duidelijker geopenbaard. Zijne Magt, in het ſtaande houden van zijn werk, ten midden van zooveel tegenſtands; gelijk een ſprank die in het water brandende blijft, of als een doornbosch die niet verteert in 't midden der vlammen. Zijne Wijsheid, in het verijdelen en bedwingen van alle de aanſlagen, welken de Satan, aangemoedigd door zijne kennis van de boosheid onzer natuur, tegen ons te werk ſtelt. Hij heeft meenig ſchoonſchijnend Naamchristen neêrgeveld, en als *Goliath*, tart hij het ganſche heirleger van *Israël*. Echter vindt hij, dat er ee-

nigen zijn, die hij, hoe geweldig hij hen ook aanvalt, niet overwinnen kan; ſchoon hij ſomtijds eenig ſchijnbaar voordeel op hen behaalt, zij worden geduurig gered, want de HEER is met hun. De onveranderlijkheid van des HEEREN Liefde, en de rijkdom zijner Barmhartigheid, worden desgelijks veel heerlijker betoond, door de meenigvuldige vergeeving welke Hij zijn volk ſchenkt, dan of zij geene vergiffenis behoefden.

DE HEER JESUS CHRISTUS wordt hier door der ziele veel dierbaarer; alle roem wordt krachtdaadig uitgeſlooten, en de eer van eene volkomen en vrijgunstige behoudenis alleen Hem toegebragt. Wanneer een zeeman, door ſtorm beloopen, na éénen nacht in gevaar doorgebragt te hebben, den volgenden morgen zich in veilige haven bevindt, dan zal hij zich wel verblijden over zijne behoudenis; maar het zal hem zoo gevoelig niet aandoen, als een' ander, die een' langen tijd tegen de ſtormen en baaren heeft geworsteld, en na meenigmaalen op het punt geſtaan te hebben van te vergaan, eindelijk te naauwer nood gered wordt, en de gewenschte haven bereikt. De rechtvaardige wordt gezegd, naauwlijks zalig te worden — niet ten aanzien van de zekerheid der uitkoomst, want het voornemen GODS ten hunnen opzichte kan niet faalen — maar met betrekking tot hunne eigen gewaarwordingen, en de groote moeilijkheden, door welken

zij heen geholpen worden. Maar wanneer zij, na eene langduurige ondervinding van de bedriegelijkheid van hun hart, na herhaalde proeven van hunne zwakheid, wederſpannigheid, ondankbaarheid, en ongevoeligheid, bevinden dat dit alles hen niet ſcheiden kan van de Liefde GODS in CHRISTUS; dan wordt JESUS meer en meer dierbaar aan hunne ziel. Zij hebben veel lief, omdat hun veel vergeeven is. Zij durven, zij willen niets aan zichzelven toeſchrijven, maar erkennen gaarn, dat zij duizendmaal hadden moeten omkoomen — zoo 't moogelijk ware — indien JESUS niet hun ZALIGMAAKER, hun Herder, hun Schild geweest was. Als zij afzworven, bragt Hij hen weder te recht; als zij gevallen waren, hielp Hij hen op; waren zij gewond, Hij heelde hen; en als zij bezweeken, ſchonk Hij hun nieuwe kracht. Door Hem verkreegen zij uit zwakheid krachten; Hij leerde hunne handen ten oorloge, en bedekte hun hoofd ten dage des ſtrijds. In één woord, ſommigen van de kennelijkſte bewijzen zijner voortreffelijkheid, hebben zij verkreegen door aanleiding van de vernederendſte proeven hunner eigen ſlegtheid. Zij zouden zoo veel van Hem niet gekend hebben, indien zij niet zoo veel van zichzelven hadden leeren kennen.

WIJDERS; een geest van verootmoediging, welke de *Decus & Tutamen*, de ſterkte en ſchoonheid van het Christendom, uitmaakt; wordt

groot-

grootlijks daar door bevoorderd, dat wij voelen zoowel als leezen: *Dat wanneer wij het goede doen willen, het kwaade ons bijligt.* Een gebrooken en verslaagen geest is den HEERE aangenaam; Hij heeft beloofd te woonen bij hun, die zulk eenen geest hebben; en de ondervinding toont, dat de oefening van alle onze genadegaaven, evenredig is aan het verootmoedigend gevoel van het diep bederf onzer natuur. Maar dat wij zoo geheel bedorven zijn, is eene waarheid, welke niemand ooit door enkel hooren zeggen recht geleerd heeft. Indedaad, zoo wij, uit het geen in GODS Woord duidelijk geleerd wordt, een rechtmaatig oordeel over onszelven konden verkrijgen, en hebbelijk behouden, het zou ons waarschijnelijk meenig droevig uur bespaaren. Dan de ondervinding is des HEEREN school; en zij die door Hem onderweezen worden, leeren gemeenlijk, door de misgreepen die zij begaan, dat zij geene wijsheid hebben, en door hun geduurig struikelen en vallen, dat zij geene kracht bezitten. Elke dag vertoont hun de eene of andere nieuwe verdorvenheid, welke te vooren weinig opgemerkt was, of althans, vertoont hij hun dezelve in een sterker licht dan voorheen. Dus wordt hun trapswijze afgeleerd, te steunen op eenige vermeende wijsheid, sterkte, of goedheid in zichzelven. Zij gevoelen de waarheid van JESUS woord: *Zonder mij kunt gij niets doen* — en de noodzaak, om met DAVID te roepen: *Leid mij en voer mij, om uwes Naams wil.* Het is voornaam-

lijk door deeze gemoedsgeſtalte, dat de een Christen van den anderen onderſcheiden is. Want ſchoon het een inwendig gevoel is, het heeft echter zeer merkbaare uitwerkſelen naar buiten. Dit wordt uitdrukkelijk te kennen gegeeven, in *Ezechiel XVI*: 63; *Opdat gij het gedachtig zijt, en u ſchaamt, en niet meer uwen mond opent, van wegen uwe ſchande, wanneer ik voor u verzoening doen zal over al het geene dat gij gedaan hebt, ſpreekt de* HEERE *HEERE*. Als of GOD zeide: „ De kennis van mijne volkomen en vrijgunstige vergeeving uwer ontelbaare afwijkingen en overtreedingen, zal u beſchaamd maaken, en de ongeregelde beweegingen van uw hart doen ophouden. Gij zult uwen mond openen in lof- en dankzegging, maar gij zult niet meer roemen in uzelven, noch anderen berispen, noch morren tegen mijn beſtuur". In deeze opzichten zijn wij uitermaate geneigd, om onbedachtzaam te ſpreeken met onze lippen. Maar een gevoel van diepe onwaardigheid, en van GODS meenigvuldig vergeevende genade, bedwingt deeze boosheden. Hij die waarlijk ootmoedig is, zal niet ligt toornig worden; hij zal niet voorbaarig zijn, noch ſterk op zijn ſtuk ſtaan; hij zal medelijdend en zachtmoedig weezen, omtrent de zwakheden zijner medezondaaren, bewust, dat indien er eenig onderſcheid tusſchen hun en hem is, hij zulks aan GODS genade heeft te danken, en dat hij de zaaden van allerlei boosheid in zijn hart ommedraagt. Onder alle beproevingen en verdrukkin-

kingen, zal hij op de hand des HEEREN zien, en zijnen mond in het ſtof ſteeken, erkennende, dat hij veel minder lijdt, dan zijne ongerechtigheden verdiend hebben. — Dit zijn eenigen van de voordeelen en goede vruchten, welken de HEER ons van dien bitteren wortel, de inwoonende zonde, leert plukken.

Ik ben met zeer veel hoogachting,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

— *April*, 1772.

ZEVENDE BRIEF.

MY LORD!

Hoe zwak, onverſtandig, en ontrouw ik ook ben in de praktijk, heeft het echter den HEERE behaagd, mij eenigermaate te doen begrijpen, hoedaanig een Christen behoorde te zijn, en hoeverre zij, wien het gegeeven wordt met ernst te jaagen naar den prijs hunner hooge roeping, in dit leven werkelijk koomen kunnen. Zij die in de Werktuigkunde ervaaren zijn, konnen, uit de vereenigde krachten der onderſcheiden deelen van een ſaamengeſteld Werktuig, naauwkeurig berekenen, wat kracht het doen kan, en wat tegenſtand het kan verdraagen; maar wie kan de moogelijke uitwerkſelen bepaalen, welken alle de grondbeginſels en beweegredenen van het Evangelij, ſaamen vereenigd, hebben kunnen op een gemoed dat derzelver gewigt en heerlijkheid recht gevoelt? Onlangs bevond ik mij in het Muſeum van den Heer COX. Terwijl ik mijne aandacht vestigde op eenige fraaie beweegingen, meenende dat ik nu het ganſche oogmerk des Kunstenaars zag, raakte de perſoon die het mij liet zien, aan eene kleine veer, en ſtraks vertoonden zich duizend nieuwe en onverwachte beweegingen, en het geheele ſtuk ſcheen van boven tot beneden te leeven. Ik zou ſlegts een zeer onvolmaakt begrip van het zelve gevormd hebben, indien ik niets meer gezien

zien hadde, dan ik in het eerst zag. Dit kon, docht mij, eenigermaate dienen, tot verklaaring van het groot onderſcheid, welk men beſpeurt onder de belijderen van het Christendom, zelfs onder de zulken, die men vertrouwen mag oprecht te zijn. Er zijn menſchen, die blijken geeven van waare kennis — ten deele — van den aart van den Godsdienst van het Evangelij, doch die deszelfs eigenſchappen, in haare bezonderheden en uitgebreidheid, niet ſchijnen intezien. Zijn ze gekoomen tot eenige vastſtelling van hunnen genadeſtaat, moogen zij van tijd tot tijd eenige gemeenſchap oefenen met GOD, in de middelen der genade, zijn ze eenigermaate bevrijd van de heerſchende en bedorven zeden deezer weereld; dan ſchijnen ze voldaan te zijn, als of zij nu alles reeds verkreegen hadden. Dit zijn indedaad groote dingen; *Sed meliora latent.* Het Christendom van veelen, wier oprechtheid de Liefde niet gaarn zoude verdenken, wordt, niettegenſtaande hunne goede hoope, en de vertroostingen die zij nu en dan genieten, grootlijks ontſierd, door het uitbreeken van onheilige gemoedsdriften, het koesteren van ijdele hoope, angstvallige zorgen, en zelfbeoogende najaagingen. Verre, zeer verre ben ik, van dat onſchriftuurlijk gevoelen, van eene onzondige volmaaktheid in den gevallen mensch. Hun, die een behoorelijk beſef hebben van de geestlijkheid en den grond der Godlijke Geboden, en van het geen in hunne harten omgaat, zal het nooit ontbreeken aan ſtoffe van diepe vernedering en verootmoediging, over de

zon-

zonde. Evenwel, er is eene vrijheid en een voorrecht verkrijgelijk door het Evangelij, boven het geen men gemeenlijk denkt. Vergun mij, twee of drie bezonderheden te noemen, waar in zij, die eene heilige zugt hebben om er naar te jaagen, niet geheel zullen teloor gesteld worden.

VERMAAK in GODS Algenoegzaamheid; met Hem voldaan te zijn, als ons tegenwoordig en eeuwig deel. Dit is, in den zin zoo als ik het verstaa, geen uitwerksel van eene enkele opgewekte gemoedsgestalte, maar van een diep gewortelt en blijvend grondbeginsel; welks hebbelijke oefening te schatten is, naar de betrekkelijke onverschilligheid omtrent andere dingen. De ziel, door dit grondbeginsel bestuurd, heeft geen' tijd, om vermaak te vinden of te zoeken in iets, dat niet kennelijk dienstbaar is aan deezen heerschenden smaak. Of de HEER is nabij aan het gemoed, en dan mag men zich in Hem verblijden; of Hij is verre, en dan moet men Hem zoeken, en op Hem wachten. Zij verdienen medelijden, die, daar zij somtijds hun geluk vinden in den HEERE, op andere tijden gelukkig konnen zijn buiten Hem, en zich verheugen over gebrooken bakken, terwijl hun geest verre af is van de Springader des leevendigen waters. Ik pleit niet voor eene volstrekte onverschilligheid omtrent tijdlijke zegeningen. GOD verleent ons alle dingen rijklijk, om te *genieten*; en het vermogen om dezelven te smaaken, is ook een ge-

schenk

ſchenk van zijne hand: maar dan behoorde de overweeging van zijne liefde in het mededeelen derzelven, haare waardij uitneemend te verhoogen, en onze oplettendheid op zijnen wil, derzelver gebruik te regelen. Geene aardſche genietingen ook, kunnen het gemis vergoeden van *dat geen*, welk wij onmiddellijk van Hem kunnen ontvangen. Dit grondbeginſel ſtrekt desgelijks, om de onmaatige vrees of droefheid te bedwingen, waar aan wij, op het voorzien, of bij het ondergaan van zwaare beproevingen, blootſtaan; daar voor toch is een zekere ſteun en veilige ſchuilplaats te vinden, in de Algenoegzaamheid eener oneindige Goedheid en Genade. Welk een voorrecht, GOD te bezitten *in alle dingen*, wanneer wij dezelven moogen genieten, en alle dingen in GOD te bezitten, wanneer ze ons ontnoomen worden!

BERUSTING in GODS wil, gegrond op de overreeding van zijne Wijsheid, Heiligheid, Vrijmagt, en Goedheid. Dit is een der grootſte voorrechten en heerlijkſte ſieraaden van het Christendom. Voor zooverre wij dit moogen bereiken, zijn wij beveiligd tegen alle teloorſtellingen. Onze eigen bekrompen vooruitzichten, en engbepaalde voornemens en begeerten, kunnen en zullen meenigwerf mislukken; maar dan zal onze voornaame, onze hoofdbegeerte, t. w., dat des HEEREN wil geſchiede, altijd onfaalbaar vervuld worden. Hoe hooglijk betaamt het ons, en als ſchepſelen, en als zondaaren, ons te

te onderwerpen aan de beschikkingen van onzen MAAKER, en hoe noodig is zulks voor onze rust! Deeze groote deugd wordt al te dikwijls vergeeten, en voorbij gezien. Wij zijn geneigd, onze aandacht te vestigen op de tweede oorzaaken, en onmiddellijke werktuigen der gevallen; niet bedenkende, dat alles wat ons overkoomt, geschiedt naar zijn voornemen, en daarom billijk en betaamelijk is op zichzelven, en in deszelfs uitkoomst ten goede zal werken. Hier uit ontstaat ongeduld, misnoegen, en heimlijk morren; het welk niet alleen zondig, maar pijnlijk is. Daar tegen, indien alles in zijne hand is, indien zelfs de hairen van ons hoofd geteld zijn, indien elke gebeurdnis, groote en kleine, onder het bestuur zijner Voorzienigheid staat, en naar zijnen Raad geschiedt; en indien Hij een wijs, heilig, en genaderijk einde bedoelt, waar aan alles wat gebeurt, ondergeschikt en dienstbaar is — dan hebben wij niets anders te doen, dan lijdzaam en ootmoedig te volgen, zoo als Hij voorgaat, en blijmoedig eene gelukkige uitkoomst te wachten. Het pad van onzen tegenwoordigen pligt is ons aangeweezen; en de belangen van het naaste, en van alle volgende uuren, zijn in zijne hand. Hoe gelukkig zijn ze, die alles aan Hem kunnen overlaaten, zijne hand zien in alle ontmoetingen, en gelooven, dat Hij beter voor hun kiest, dan zij met moogelijkheid voor zichzelven zouden kunnen doen!

EEN

EEN eenvouwdig oog op GODS eer, als het uiterste doeleinde van alle onze onderneemingen. — De HEER kan niets bedoelen minder dan zijne eigen eer; en wij moogen ook geen ander doel beoogen. De hartveroverende Liefde van CHRISTUS, is rechtstreeks en op eene wonderbaare wijze gericht, om, naar evenredigheid van de maate onzes geloofs, het bedorven grondbeginsel, *Eigenliefde*, te beteugelen, het geen, wij leer de eenige en groote springveer onzer handelingen was, en waar door wij, nadat we den HEERE leerden kennen, maar al teveel omgezwaaid worden. Maar als de genade de overhand heeft, wordt het *eigen* verzaakt — wij gevoelen dat wij niet onzes zelven zijn, dat wij duur zijn gekocht, en dat het onze pligt, onze eer, en ons geluk is, dienaars van GOD en van den HEERE JESUS CHRISTUS te weezen; onze ziel en ligchaam, alle onze gaaven, vermogens, en bekwaamheden, aan zijnen dienst, zijne zaak, en zijnen wil toetewijden; ons licht te laaten schijnen, elk naar onze bezondere omstandigheden, tot prijs van zijne genade; onze hoogste blijdschap te stellen, in het beschouwen zijner aanbiddelijke Volmaaktheden; ons te verheugen zelfs in verdrukkingen en rampen, in smaad en zwakheden, indien daar door de kracht van CHRISTUS op ons mag rusten, en door ons groot gemaakt worden; tevreden, ja verblijd te zijn, niets te weezen, opdat Hij alles in allen zij; *Hem* te gehoorzaamen, in weêrwil van het ongenoegen of de gunst der menschen; op *Hem* te

ſteunen, offchoon naar het uiterlijk aanzien alles ons tegen loopt; in *Hem* ons te verblijden, wanneer wij — zoo als vroeger of laater het geval zal weezen — niets anders hebben waar in we ons verblijden kunnen; te leeven boven de weereld, en onzen wandel in de hemelen te hebben; te zijn gelijk de Engelen, en ons vermaak te vinden in het uitvoeren van zijnen wil. — Dit, My Lord, is de prijs, het doel onzer hooge roeping; wij worden aangemoedigd, om met eene heilige drift geduuriglijk hier naar te jaagen. Het is waar, wij zullen ſteeds te kort ſchieten; wij zullen vinden, dat als wij het goede willen doen, het kwaade ons bijligt. Dan de pooging is heerlijk, en zij zal niet ten eenemaal vruchtloos zijn. Hij die ons dus het *willen* gaf, zal ons ook ſteeds meer en meer bekwaam maaken tot het volbrengen, en ons leeren, zelfs voordeel te trekken uit onze feilen en onvolmaaktheden.

GEZEGEND is de man, die dus den HEERE vreest, die vermaak vindt in zijn Woord, en zijne grondbeginſelen, beweegredenen, begrippen, en vertroostingen uit die onledigbaare bron van licht en ſterkte afleidt! Hij zal zijn als een boom die aan het water geplant is, en zijne wortelen uitſchiet aan eene rivier, wiens loof altijd groen, en wiens vruchten overvloedig zijn. De wijsheid die van boven is, zal zijne ontwerpen beſtuuren, zijne raadſlagen regelen, en de kracht van GOD zal hem aan alle zijden behoeden, en zijnen weg baanen door alle moeilijkheden heen; hij

hij zal bergen zien nederzinken tot valleien, en bronnen zien ontspringen in de dorre wildernis. Des HEEREN vijanden zullen zijne vijanden zijn; het mag hun toegelaaten worden hem aantevallen, doch zij zullen niet overmoogen, want de HEER is met hem, om hem te verlossen. Het gedrag van zulk eenen, schoon in een' laagen en vergeeten levensstand, heeft meer waare uitmuntendheid en gewigts, dan de roemruchtigste daaden van koningen en overwinnaars, die in de historien geboekt zijn, *Spreuken XVI*: 32. En behaagt het GODE, wien hij dient, hem eene meer openbaare plaats te doen bekleeden; dan zullen zijn arbeid en zijne zorgen rijklijk vergolden worden, door de grooter gelegenheden welken hij hebben zal, om de kracht en wezenlijkheid der waare godvrucht te betoonen, en het welzijn van het menschdom te bevoorderen.

IK hoop te *moogen* zeggen, dat ik *begeere* dus geheel aan den HEERE overgegeeven te zijn; ik ben verzekerd, dat ik zeggen *moet*, dat het geen ik geschreeven hebbe, verre is van mijne daadlijke ondervinding te weezen. Helaas! mijn eigen mond zou mij moeten veroordeelen, indien de HEER alle mijne gebreken ten strengsten gadesloeg. Maar, welk een troost! wij zijn niet onder de Wet, maar onder de Genade. Het Evangelij is een weg voor zondaaren; en wij hebben eenen VOORSPRAAK bij den VADER. *Daar* ligt de onwankelbaare grond van hoope. Een verzoend VADER; een krachtig VOORBIDDER;

een alvermoogend HERDER; een meêlijdend VRIEND; een ZALIGMAAKER, die bekwaam en gewillig is om volkomenlijk zalig te maaken! Hij kent ons geſtel, Hij is gedachtig dat wij maar ſtof zijn, en heeft eenen verſchen en leevenden weg door zijn Bloed voor ons gebaand tot den Troon der genade, opdat wij barmhartigheid moogen verkrijgen, genade vinden, en geholpen worden ten bekwaamen tijde.

Ik ben,

MY LORD!

Uw Lordſchaps, e. z. v.

— *September*, 1772.

AGTSTE BRIEF.

MY LORD!

Ik ben de vijf of zes laatſte weeken vrij onpasſelijk geweest. De oorzaak van mijn ongemak was verkoudheid, gepaard met eene ligte koorts, en geduurende eenigen tijd, met hoest, waar door mij het prediken moeilijk viel; hier op volgde eene doofheid, zoo groot, dat mij het ſaamenſpreeken genoegzaam belet was, dewijl ik geen geluid van eenige ſtem konde hooren, ten zij het zeer hard in mijn oor geſprooken wierd. Doch de HEER heeft genadiglijk de koorts en hoest wechgenoomen, en mijne ooren geopend, zoodat ik thands wederom ten naasten bij tot voorige gezondheid herſteld ben. Ik vond in deezen weg ſtoffe van dankzegging, inzonderheid voor twee dingen: voor eerst; dat ik in ſtaat mogt zijn, hoewel ſomtijds met wat moeite, mijn openbaar werk te blijven waarneemen. Het is een zonderling voorrecht, welk ik te erkennen hebbe, dat in den tijd van bijna negen jaaren die ik in den Dienst geweest ben, onze openbaare Godsdienstoefeningen, op des HEEREN Dag en in de week, niet éénmaal zijn verhinderd geweest; terwijl ik, geduurende dien tijd, verſcheiden van des HEEREN Dienaars voor een aanmerkelijke poos buiten ſtaat geſteld zag om hun werk te verrichten. Mijn ander

groot voorrecht was, dat het den HEERE behaagde, mij in eene ſtille en gelaaten gemoedsgeſtalte te houden, zoodat ik, doof zijnde, en niet verzekerd of ik ooit mijn gehoor zoude wederbekoomen, doorgaands zoo gerust en wel te moede was, als op andere tijden. Dit was een uitwerkſel van zijne goedheid—want ſchoon mij zijne Vrijmagt, Wijsheid, en Getrouwheid, zijn recht, om te doen al wat Hem behaagt, en de zekerheid dat Hij alles wel doet, genoeg bekend zijn, om mij overvloedige bewijzen opteleveren dat onderwerping aan zijnen Wil onze onvermijdelijke pligt is; ben ik nogthans bewust, dat wanneer de beproeving daadlijk koomt, niettegenſtaande al den raad en het onderricht welken ik aan anderen gegeeven hebbe, ik te werk zoude gaan als een wild dier dat in een net gevangen is, misnoegd en onverduldig zou zijn, en vergeeten dat ik een zondaar ben, en Hij de vrijmagtige OPPERHEER is — zoo zou het, zeg ik, altijd en onveranderlijk met mij geſteld zijn, indien het Hem niet genadiglijk beliefde, zijn woord te vervullen, dat de ſterkte zijnes volks zal zijn gelijk hunne dagen (*). Ik hoop dat mijne doofheid

(*) [*De ſterkte zijns volks zal zijn gelijk hunne dagen.* — Dit is in de zaak een ſchriftmaatig gezegde, en wordt door de *Engelſche* Schrijveren gewoonlijk ontleend uit DEUTERON. *XXXIII*: 25. Dan daar deeze Belofte elders ſtellig en uitdrukkelijk geſchiedt, kan dezelve uit deeze plaats niet dan bij wijze van overbrenging, *accommodatie*, afgeleid worden; alzoo de woorden: *En uwe ſterkte gelijk uwe dagen*, niets anders ſchijnen te beteekenen, dan dat de

heid voor mij leerrijk is geweest. De werking onzer zintuigen gefchiedt zoo gemaklijk en ftandvastig, dat het fchijnt, als of dit zoo weezen moest; doch toen werd ik gedachtig, hoe wij die voorrechten, welken meest ons eigen fchijnen, en allernoodzaaklijkst zijn tot een genoeglijk genot van het leven, flegts bij loutere vergunning genieten. De uitwendige zinnen, de vermogens van den geest, gezondheid des ligchaams, en vrede des gemoeds, zijn zeer hoog te fchatten; maar de aanhoudendheid derzelven voor een' enkelen oogenblik, hangt af van Hem, die opent en niemand fluit, en die fluit en niemand opent. Een minuut is meer dan lang genoeg, om ons te berooven van het geen ons het dierbaarst is, of, zoo het ons niet ontnoomen wordt, ons te beletten er eenig gebruik of genoegen van te hebben. Mijn oogmerk is niet, uw Lordfchap te onderrechten, maar alleen te melden de gedachten welken meest in mijnen geest omgingen, toen ik buiten ftaat was om met iemand te fpreeken. Het zijn zekerlijk eenvouwdige en bekende waarheden, die ik lang als onbetwistbaar erkend heb; maar ik vind reden om dankbaar te zijn, wanneer de HEER die met nieu-

de Stam van ASER, zoolang die in wezen bleef, kracht en fterkte zou behouden. Of, volgends anderen, die de woorden liever vertaalen: *Gelijk uwe dagen, alzoo zij ook uwe rust*; bidt MOSES hier aan ASER rust en vrede toe, zoolang hij in *Kanaän* woonen zoude. Zie KLINKENBERG, *Bijbelverklaaring*, over deeze plaats.]

nieuwe kracht op mijn gemoed drukt, al is het dat Hij goedvindt zulks te doen door middel van tegenſpoeden. Ik heb onlangs iets gezien van het gewigt en de aangelegenheid der vermaaning, welke wij leezen in *Jeremias IX:* 23, 24; *Zoo zeidt de HEER: Een wijze beroeme zich niet in zijne wijsheid, en de ſterke beroeme zich niet in zijne ſterkheid; een rijke beroeme zich niet in zijnen rijkdom. Maar die zich beroemt, beroeme zich hier in, dat hij verſtaat, en Mij kent, dat ik de HEER ben, doende weldaadigheid, recht, en gerechtigheid op aarde; want in die dingen heb ik lust, ſpreekt de HEER.* Eene plaats, welke, ſchoon ingericht tot de wijzen, de ſterken, en de rijken, nogthans van eene algemeene toepasſing is —— de eigenliefde toch, ten zij bedwongen en gedood door de genade, zal altijd iets vinden waar op zij roemen wil, in de geringſte karakters, en in den laagſten ſtand. En indedaad, wanneer men de zaaken weegt in de weegſchaale des Heiligdoms, dan hebben de krankzinnigen die in het dolhuis zitten, en van welken ſommigen roemen op hun ſtroo of op hunne ketenen, als teekens van pracht, of van koninglijke waardigheid, zoo veel reden voor zich, als iemand op aarde, die in zichzelven roemt. Dit alleen is de gepaste grond van roem en blijdſchap, dat wij den HEERE kennen — dan is alles veilig voor het tegenwoordige, en alles zal eindigen in eeuwige zaligheid; wat veranderingen ook onze tijdlijke zaaken ondergaan moogen, dan zijn onze beste belangen en uitzichten verzekerd, boven

het

het bereik van alle verandering; en al wat wij in dit enge perk des tijds verliezen of lijden mogten, zal dan overvloedig vergoed worden, in den heerlijken ſtaat der eeuwigheid, welke zeer nabij is.

Ik ben,

MY LORD!

Uw Lordſchaps, e. z. v.

— *April*, 1773. (*)

(*) [Of deeze Brief met, of zonder toeleg des Schrijvers, buiten de tijdorde geplaatst is, is ons niet gebleeken.]

NEGENDE BRIEF.

MY LORD!

ONLANGS besteedde ik eenigen mijner ledige uuren — welken, wanneer ik niet vadsig ben, maar weinigen zijn — in het leezen van *the Memoirs of the Duke of Sully*; [*de Gedenkschriften van den Hertog van Sully*,] die mij bij geval in de hand kwamen. Het verschafte mij stof tot verscheiden bedenkingen. Ik beklaag den Hertog van *Sully*, wiens gezetheid op den naam van een' *Protestant*, weinig meer schijnt geweest te zijn, dan een punt van eer; die geene hulp zocht dan in zichzelven; en wiens voornaame doelwit schijnt geweest te zijn, zich getrouw te betoonen omtrent eenen aardschen Meester. Hij handelde zoo wel, als men zou kunnen verwachten van iemand, die alleen uit natuurlijke grondbeginselen te werk gaat; en de HEER, die hem gebruikte als een werktuig in de hand zijner Voorzienigheid, vergold zijne getrouwheid, met voorspoed, eer, en rijkdommen. Eene vergelding, welke, schoon gering in zichzelven, gepast is naar de begeerten van menschen die hun geluk in aardsche dingen stellen, en in zoo-verre eene belooning van hunne diensten. Het is uw Lordschap gegeeven, uit edeler beginselen, en met uitgestrekter oogmerken te handelen. Gij dient eenen MEESTER, van wiens gunst,

gunst, befcherming, en bijftand, gij niet kunt beroofd worden; die de geringfte diensten welken gij voor Hem poogt te doen, niet zal voorbij zien, noch misduiden; die geen gehoor zal geeven aan ongunstige inboezemingen tegen u; die altoos nabij is, om u te vertroosten, te onderwijzen, en te fterken; en die u zulk eene eer en zulke zegeningen bereidt, als Hij alleen kan fchenken, eene ervenis – geheel het tegengeftelde van alle aardfche goederen — *αφθαρτον και αμιαντον, και αμαραντον* (*). Dus aangemoedigd, en dus onderfteund, geholpen ook door de gebeden van duizenden; moogen we dan niet op goede gronden hoopen, dat uw Lordfchap een werktuig zijn zal van veel goeds, en dat Kerk en Staat, door uw voorbeeld, uwen raad, en uwe zorgen, veele voordeelen zullen erlangen?

In een ander gezichtpunt, levert de Gefchiednis van den Hertog van *Sully* een voorbeeld op van de waarheid van des Dichters taal: *Immers is een ijder mensch, hoe vast hij ftaat, enkel ijdelheid* (†). Befchouw hem van den eenen kant; hij fchijnt alles bezeten te hebben, wat het ftaatzugtigst hart immer kon begeeren — de gunst en het vertrouwen van zijnen Vorst — opgehoopte fchatten – groote eer en aanzien — en zooveel magt, uit hoofde van zijne bedieningen, en

(*) Onverderflijk, onbevlekkelijk, onverwelkelijk; [1 *Petrus I:* 4.]

(†) *Psalm XXXIX:* 6.

en van zijnen invloed op den Koning, dat hij bijkans doen kon wat hij wilde. Nogthans had hij zoveel te lijden, door de beezigheden en moeilijkheden van zijnen ſtand, en de kabaalen en boosheid zijner vijanden, dat in het midden van al zijne grootheid, een bezadigd gemoed hem veeleer moest beklaagen, dan benijden. En hoe plotslijk werden alle zijne ontwerpen verijdeld, door den dood des Konings! Toen verloor hij zijnen vriend, zijnen beſchermer, en met hem al zijnen invloed. Het overige zijner dagen werd bitter gemaakt, door veelerlei verdrietlijkheden. Hij leefde naderhand, 't is waar, — of dit eenigen troost konde opleveren — in groote pracht en praal; maar na meer dan tagtig jaaren doorgeworsteld te hebben, ſtierf hij ten laatſten bijna enkel van hartzeer, door huislijke onlusten. En is dit alles, wat de weereld aan hun die men hier beneden allergelukkigst acht, kan geeven? Helaas!

Hij bouwt te laag, die bouwt beneên de wolken (*).

En welk eene ſchilderij van de onbeſtendigheid der menschlijke zaaken iet men in zijnen Meester, Koning Henrik! Bewonderd, bemind, gevreesd; vol van groote voornemens — dwaaslijk zich inbeeldende, gebooren te zijn om de ſcheidsman van *Europa* te weezen; in een' geduch-

(*) *Too low they build, who build below the ſkies.*

duchten oogenblik, ten midden zijner vrienden, plotslijk van het toppunt zijner grootheid neêrgeſlaagen, en weehgerukt—in de onzichtbaare, de onveranderlijke weereld! In dat tijdſtip vergingen alle zijne raadſlagen.

Hoe onbeſefbaar vreeslijk is zulk een overgang! Hoe aanmerkelijk waren zijne eigen voorſpellingen van het naderend uur! O Heer! hoe ſtort Gij verachting uit over de Prinſen, en leert ons, dat de aanzienlijke en de geringe evenéens in uwe hand en onder uwe beſchikking ſtaan, als de klaai in de hand des pottebakkers! — Ongelukkige Koning! terwijl hij gehoorzaamheid wachtte aan zijne bevelen, leefde hij in geſtadige verachting der bevelen van God. De menſchen moogen zijne gedachtenis vereeren, om zijne oprechtheid, goedwilligheid, en andere beminnelijke hoedaanigheden; maar, behalven dat hij zijn hoogst genoegen vond in eenen kring van zinnelijke vermaaken, wanneer de beezigheden van Staat niet in den weg kwamen — was zijn leven bezoedeld door overſpel! Gelukkig, indien de uuren welken hij in afzondering doorbragt, toen het voorgevoel van zijnen dood hem zwaar op den geest woog, de Heer zijn harte leenigde en verootmoedigde, en hem de bekeering gaf ten leven! Ik wenschte dat de Geſchiednis daar eenig verſlag van opleverde. Hoe het zij; wij zien in zijnen dood een aandoenlijk bewijs, dat geene menschlijke waardigheid of

magt,

magt, de hand des ALLERHOOGSTEN kan afkeeren, die door zulke schielijke en onverwachte bestellingen, zich meenigwerf ontzaglijk toont aan de Vorsten en Grooten der aarde. O! dat zij in dezelven zijne hand opmerkten, en verstandiglijk achtgaven op zijne daaden!

MAAR zalig hij, die den HEERE vreest, en lust heeft in zijne geboden; die GOD geduurig zich voor oogen stelt, en handelt onder den krachtdaadigen invloed der verlossende Liefde! Hij is de waare vriend en de beste verdeediger van zijn Vaderland, die, niet de algemeene kundigheden van menschlijke wijsheid en roem, maar de lessen en het voorbeeld van den gezegenden JESUS, tot het patroon en de drijfveer zijner handelingen stelt. Hij tracht, wanneer de gelegenheid voorkoomt, de groote Waarheden van den Godsdienst door gemeenzaame gesprekken inteschcrpen, en betoogt dezelven door zijne praktijk; doch het beste deel van zijn leven, is GODE en hemzelven alleen bekend. Zijn tijd is afgedeeld, tusschen het dienen van zijn Land in het openbaar, en te worstelen voor het zelve in het verborgen. Zijn arbeid en zijne gebeden zullen ook niet vergeefsch zijn — of hij zal de begeerte van zijn hart verkrijgen, en Godsdienst en Vrijheid, welken hij zoo hoog waardeert, tot het nageslacht zien overbrengen; of, zoo hij beleeven moet, dat GODS gramschap worde uitgestort zoodat er geen geneezen

aan

aan zij, dan zullen GODS Belofte en Voorzienigheid hem verzegelen, als een bezonder voorwerp van de zorg der Engelen, in 't midden der openbaare rampen. En wanneer alle dingen in verwarring gedompeld worden, wanneer de harten der godloozen beeven zullen als de bladeren van het geboomte; dan zal hij, op den HEERE vertrouwende, volmaakte rust en vrede genieten.

Ik ben,

MY LORD! e. z. v.

—— *December*, 1772.

TIENDE BRIEF.

MY LORD!

WANNEER ik voorgenoomen heb aan uw Lordſchap te ſchrijven, zijn doorgaands mijne gedachten eenige dagen te vooren ingeſpannen, om een onderwerp te bedenken; ik wil niet zeggen, geheele dagen lang, maar het is dus, meer of minder. Dan ik mogt deeze moeite wel ſpaaren; ik kan toch tot geene bepaaling koomen, en begin meestentijds te ſchrijven, zonder een onderwerp verkoozen te hebben. Dewijl ik niet vooraf bedenken kan wat ik zal voordbrengen, bidt mijn hart, dat het mij in het zelfde uur mag gegeeven worden. Eene eenvouwdige afhanging van het onderwijs en den invloed van GODS goeden GEEST, zonder het gebruik der verordende middelen aan een zijde te ſtellen, zou, indien wij het beſtendig konden in acht neemen, elk gedeelte van onzen pligt, ligt en voorſpoedig maaken; het zou ons bevrijden van veel ongerustheid, en ons bewaaren van veele misſlagen. — Mij dunkt, ik heb reeds een onderwerp in het oog; een onderwerp van veel belang voor mijzelven, en het geen misſchien uw Lordſchap niet onaangenaam zal zijn: Hoe men, naamlijk, met GOD wandelen zal, in de dagelijkſche voorvallen en omſtandigheden van dit leven, zoodat men alles doe om des HEEREN wil, en door zijne kracht.

WAN-

WANNEER wij gerechtvaardigd worden door het geloof, en begenadigd in den GELIEFDEN; dan worden wij erfgenaamen van het eeuwig leven; doch wij kunnen de rechte waardij onzer voorrechten niet volkomen bevattten, vóór dat wij in den ſtaat der heerlijkheid zullen geſteld zijn. Hier toe moeten de meesten van GODS kinderen eenigen tijd wachten, nadat zij bekeerd, en in den ſtaat der genade gekoomen zijn: Schoon de HEER hen bemint, de zonde haat, en hun leert dezelve te haaten, vindt Hij nogthans goed, hen een wijl in eene zondige weereld te doen blijven, en hen te laaten zugten onder den last eener bedorven natuur. Hij zou hen aanſtonds in het bezit der hemelſche gelukzaligheid, waar toe Hij hen aanvanglijk bekwaam gemaakt heeft, kunnen ſtellen; doch Hij doet zulks niet. Hij heeft hier werk voor hun, eene eer, welke alles wat zij te lijden hebben, rijklijk kan opweegen, en waar toe in de eeuwigheid geene gelegenheid meer zal zijn; naamlijk, werktuigen te weezen tot bevoordering zijner oogmerken, en ter openbaaring zijner genade in de weereld. Naauwkeurig geſprooken, is de ganſche beezigheid welke wij hier hebben, en de eenigſte reden waarom het leven verlengd wordt, of om welke het zelve waarlijk begeerelijk is, dat wij de pligten van onzen ſtand en van onze betrekkingen zoo moogen vervullen, en van onze voor- en tegenſpoeden zoodaanig een gebruik maaken, dat GOD in ons en door ons verheerlijkt worde. Naardien Hij een goedertieren Heer

en ontfermend Vader is, behaagt het Hem, ons veelerlei tijdlijke zegeningen te ſchenken, die onzen dienst verzoeten, en welken, als geſchenken van zijne hand, zeer te waardeeren zijn, doch, op zichzelven beſchouwd, geenszins verdienen — dat wij daar toe zouden leeven, vermids zij noch onze begeerten voldoen, noch ons van kwelling bevrijden, noch ons onder dezelve ſtaande houden kunnen. Dat licht van GODS aanſchijn, welk door de dikſte muuren heenen dringen, en de akeligheden van een' naaren kerker verdrijven kan, is oneindig meer te waardeeren, dan alles wat men, zonder het zelve, in een koninglijk paleis kan genieten. Het waare doel van het leven is, niet onszelven te leeven, maar Hem die voor ons ſtierf, en, terwijl we ons geheel aan zijnen dienst wijden op aarde, ons te verheugen in het vooruitgezicht, van eeuwig met Hem te zullen leeven in den zaligen hemel. Deeze dingen zijn den belijderen van het Christendom in het gemeen bekend, en worden ook van hun erkend; doch er zijn maar *weinige gelukkigen*, die overeenkoomstig hunne erkende grondbeginſelen te werk gaan, die oprecht, naarstig, en zonder uitzondering, poogen, om hunne gaaven en krachten te beſteeden tot 's HEEREN dienst, en geene oogmerken noch inzichten in zich dulden, dan die kennelijk daar aan ondergeſchikt en dienstbaar zijn. Ja, ik geloof, dat de besten van des HEEREN dienaars oorzaak genoeg vinden, om te belijden, dat zij niet ſlegts onnut zijn, in vergelijking van het geen

zij

zij wenschten te weezen, maar ook in veele opzichten ontrouw. Zij vinden zooveele ſtrikken, beletſelen, en verzoekingen, van buiten, en zooveele verhinderingen door de zonde die binnen in hun woont; dat zij zelfs op die tijden, wanneer zij meest ernstig en meest nuttig ſchijnen, meerder reden vinden om zich te verootmoedigen, dan om van zichzelven voldaan te zijn. En evenwel hebben wij geen' grond in GODS Woord, om te denken dat wij eenigszins den HEERE dienen, dan voor zooverre wij eene hebbelijke begeerte en toeleg in ons vinden, om Hem *geheel* te dienen. Hij ziet onze onvolmaaktheden en zwakheid met een ontfermend oog; maar echter eischt Hij het ganſche hart, en wil niet ten halven gediend worden, noch behagen ſcheppen in het geen met een' verdeelden geest verricht wordt. — Onlangs las ik eenige heillooze ſpotternijen van VOLTAIRE, over het denkbeeld, van *alles te doen tot eer van* GOD; — hoedaanigen men van zulk een mensch verwachten moet. Ondertusſchen is dit zekerlijk de waare *Alchymie*, waar door alles tot goud gemaakt wordt, en de gemeene verrichtingen van dit leven in daaden van Godsdienst worden veranderd; 1 *Korinthen X:* 31. Er is ook geen aas waare goedheid in de ſchoonst ſchijnende daaden, welken verricht worden zonder uitzicht op GODS eer. Dit kan de weereld niet begrijpen; maar het zal ten hoogſten redelijk voorkoomen aan hun, die hunne denkbeelden van GOD, uit de heilige Schrift ontleenen, en die de nood-

 zaak-

zaaklijkheid der Verlosfing gevoeld, en de zalige vruchten derzelve gefmaakt hebben. — Wij zijn fchuldenaars in meenigerlei opzichten. De HEER heeft recht op ons, uit kracht van fchepping, van verlosfing, van overwinning — toen Hij ons bevrijdde van de magt des Satans, en onze harten in bezit nam door zijne genade; en eindelijk, uit kracht van onze eigen vrijwillige overgaave, op den dag, wanneer Hij ons leerde onze keuze te bepaalen tot Hem, als onzen HEER en ons deel. Toen voelden wij de kracht onzer verpligtingen, wij zagen de fchoonheid en de eer, welken in zijnen dienst gelegen zijn, en dat niets waardig was in het allerminfte daar bij in aanmerking te koomen. Dit is en blijft altoos even waarachtig; fchoon ons gevoel daar van niet altijd even fterk is. Doch daar het eens waarlijk gekend is, kan het niet geheel vergeeten worden, noch ophouden het heerfchend beginfel van onze werkzaamheden te zijn; en de HEER heeft beloofd, den indruk daar van te verleevendigen in hun die op Hem wachten, en daar door hunne kracht te vernieuwen. Want naar maate wij voelen door wat banden wij de zijnen zijn, zullen wij zijnen dienst als volmaakte vrijheid verkiezen.

WEDEROM; wanneer het oog dus eenvouwdig is, zal het geheele ligchaam verlicht weezen. Het grondbeginfel, om eeniglijk voor GOD werkzaam te zijn, zal over het geheel den weg van pligt effen maaken, duizend anderszins twijfelach-

ti-

tige vraagen oplosſen, ons leiden tot de meest gepaste en gereedſte middelen, en ons bewaaren voor die pijnlijke angstvalligheid over de uitkoomsten, welke op geene andere wijze te vermijden is. De liefde tot GOD is de beste Raadgeefſter, voornaamlijk, zoo als ze ons leidt tot zorgvuldige achtgeeving op zijne bevelen, tot vertrouwen op zijne beloften, en onderwerping aan zijn' beſtuurenden wil. De meesten onzer verlegenheden, ontſtaan uit eene onbetaamelijke, hoewel misſchien onopgemerkte, verkleefdheid aan het eigen. Wij hebben een of ander zelf uitgedacht plan, al te naauw verknocht met ons algemeen doelwit van den HEERE te dienen; of wij leggen eenig gewigt op ons eigen beleid; waar op wij, offchoon wij gelooven dat het ons zou kunnen bedriegen, echter niet geheel en al kunnen nalaaten te ſteunen. In deeze opzichten laat de HEER zijnen dienaars nu en dan hunne zwakheid gewaar worden; doch zoo zij oprechtlijk aan Hem overgegeeven zijn, dan zal Hij hun leeren, hier uit voordeel te trekken, en hen trapswijze brengen tot eenvouwdigheid in hunne afhanging van Hem, zoowel als in hunne bedoelingen. Dan valt alles gemaklijk. Uit liefde werkende, en door het geloof wandelende, kunnen zij nooit teloor geſteld, noch ooit ontmoedigd worden. De pligt is hunne zaak; de zorg is des HEEREN, en zij worden geleerd dezelve op Hem te werpen. *Zij* weeten, dat wanneer hunne hulpmiddelen ſchijnen te mislukken, Hij nogthans algenoegzaam blijft. *Zij* weeten, dat

terwijl zij zijne zaak voorſtaan, zij geen kwaad kunnen; en dat, ſchoon hunne poogingen in ſommige dingen moogen ſchijnen te mislukken, zij verzekerd kunnen zijn, bij Hem gunst te zullen vinden, en dat Hij hunne diensten niet ſchatten zal naar derzelver daadlijke uitwerking, maar naar het godvruchtig grondbeginſel, en de begeerten, die Hij in hunne harten gelegd heeft; 2 *Kronijken VI:* 7, 8.

Ik ben met alle moogelijke hoogachting,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

— *Maart*, 1772.

ELF.

ELFDE BRIEF.

My Lord!

Mijn oude afgedankte kennis, Horatius, viel mij deezen morgen in de hand. — Ik ſloeg open, *Lib.* III. *Od.* 29. Wist ik niet, dat het voorſtel volſtrekt onuitvoerelijk zou zijn, hoe gaarn wilde ik die plaats navolgen, en uw Lordſchap in zedig proſa, of in ſierlijke vaarzen, een uitnoodigingsbriefje zenden! Ik moet mij dan vergenoegen, met het denkbeeld van het vermaak welk het mij geeven zou, indien ik nevens u een' halven dag onder mijn' geliefden grooten boom mogt zitten, om ſaamen te ſpreeken — niet over de betrekkelijk geringe zaaken van menschlijke regeeringen, maar van de dingen die het Koningrijk Gods aangaan. Hoe veele aangenaame onderwerpen zouden, in zulk een vrij en afgezonderd geſprek, zich aan ons voordoen! de voortreffelijkheid van onzen Koning; de beſtendigheid en heerlijkheid van zijn Rijk; het ſchoone zijner regeering; de voorrechten zijner onderdaanen; de herinnering van het geen Hij voor ons gedaan, en het vooruitzicht van het geen Hij in het toekoomende voor ons bereid heeft; — en behaagde het Hem dan, terwijl wij dus ſaamen ſpraken, bij ons te koomen — gelijk bij de Disſipelen op den weg naar

Emmaus – hoe zouden onze harten brandende zijn in ons! Indedaad, het zij wij ons alleen, of in gezelſchap vinden, de gewigtigſte voorwerpen treffen ons maar flaauw, ten zij het Hem believe, ons zijnen genaderijken invloed te verleenen; maar wanneer Hij zich tegenwoordig toont, dan worden licht, liefde, vrijmoedigheid ontſtooken, in de harten die Hem kennen. – Dit brengt mij op de gedachten – dewijl ik van HORATIUS gemeld heb – om eenige ſchoone regels tot hun eigenaartig voorwerp toetepasſen. Zoo als ze door hem gebruikt worden, zijn ze godloos en afgodisch; maar in den mond van een' geloovigen, kunnen ze eenen verheven en krachtigen nadruk hebben –

Lucem redde tuae, Dux bone, patriae,
Inſtar veris enim vultus ubi tuus
Affulſit populo, gratior it Dies
Et Soles melius nitent (*).

DOCH wij kunnen niet ſaamenkoomen. Al wat ik doen kan, is gebruik te maaken van de vrijheid die gij mij gegeeven hebt, om eenige weinige dingen over die onderwerpen aanteſtippen in mijn' brief; niet omdat ze u onbekend zijn,

(*) [Dat is: O brave Vorst, geef het licht weder aan uw vaderland; want wanneer uw aangezicht, gelijk de Lente, het volk toeſtraalt, dan is de dag aangenaamer, en de zon blinkt ſchooner.]

zijn, maar omdat gij ze bemint. Het uur nadert, wanneer alle beletsels zullen weggeruimd weezen. — Alle onderscheid, op ondermaansche zaaken gegrond, zal ophouden, en de aarde, en de werken die er in zijn, zullen verbrand worden. Heerlijke dag! Mogten onze zielen vervuld zijn met deeze gedachten, en leeren, alle dingen rondom ons *thands* te schatten naar de waardij waar in ze ons *dan* zullen voorkoomen! Dan zal het van weinig aanbelang zijn, wie in dit leven de Vorst was, en wie de Bedelaar — maar, wie in zijnen bezonderen stand den HEERE gezocht, bemind, gevreesd, en verheerlijkt heeft. Helaas! hoeveelen van de koningen der aarde, en de rijken, en de veldheeren, en de magtigen, zullen dan, schoon te vergeefs, tot de bergen en steenrotsen zeggen: „ Valt op ons, „ en bedekt ons!" In deeze weereld zijn ze meest al te zeer bezet door beezigheden, om acht te slaan op GODS geboden, of te gelukkig, om belang te stellen in zijne gunst. Zij genieten hier het goede; zij behaagen zichzelven voor een poos — en in eenen oogenblik daalen zij in het graf! In dat tijdstip vergaan hunne raadslagen; hunne ontwerpen blijven onafgedaan; zij worden uit hunne bezittingen gerukt; en — gaan over tot eenen nieuwen, onbezochten, onveranderlijken, nimmer eindigenden staat van aanwezen! Helaas! is dit alles wat de weereld opleveren kan? Ik wensch u geluk, My Lord, niet omdat GOD u in een' verhevener rang in deeze

weereld geplaatst heeft. Dit, afgeſcheiden van de gelegenheid welke het u verſchaft om meerder nut te doen, zou misſchien ruim zoo gepaste ſtoffe tot beklag weezen. Maar dat Hij u verwaardigd heeft tot die eere en voorrechten, welken *van Hem alleen* afkoomen, en die zoo weinigen in den aanzienlijker rang van dit leven, hunner oplettendheid waardig keuren. Ik twijfel niet, of gij zijt dikwerf aangedaan, door een gevoel van deeze onderſcheidende gunst. Doch hoewel wij weeten dat wij ſchuldenaars, groote ſchuldenaars zijn aan den Godlijke genade, welke alleen ons onderſcheidt; wij weeten het echter thands maar zeer onvolkomen. Het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen; wij kunnen ook geen recht begrip maaken van de ellende waar uit wij verlost zijn, veel min van den prijs die voor onze verlosſing is betaald. Hoe weinig kennen wij van de waardigheid des VERLOSSERS, en van de onuitſpreekelijke droefheid welke Hij leed, toen zijne ziel zich ten ſchuldoffer ſtelde voor de zonden, en het den VADER behaagde Hem te verbrijſelen, opdat door zijne ſtriemen ons de geneezing worden zou! Deeze dingen zullen ons op eene gansch andere wijze aandoen, wanneer wij ze in het licht der eeuwigheid beſchouwen. Doch, om wederte keeren tot de gedachte daar ik mede begon; dan en daar zullen wij, hoop ik, elkanderen op de voordeeligſte wijze ontmoeten, en eene eeuwigheid met elkander doorbrengen, in zaligheid en

lof.

lof. Met deeze gedachte poog ik mijzelven te troosten, onder het verdriet welk ik somtijds gevoel, dat ik in dit leven zoo weinig gelegenheid hebbe u te zien.

Laat de streelende beschouwing van de hoope die ons voorgesteld is, ons ondersteunen en bemoedigen, om den tusschentijd wel te besteeden; en laat ze ons vervullen met eene heilige drift, om te schijnen als lichten in de weereld, tot prijs en heerlijkheid van zijne Genade, die ons uit de duisternis geroepen heeft. Hoezeer ook omringd door strikken, verzoekingen, en zwakheden, is het echter moogelijk, door zijn' beloofden bijstand, in eene aanmerkelijke maate te leeven boven de weereld, terwijl we nog in dezelve zijn; boven den invloed van haare zorgvuldigheden, aanlokselen, en bedreigingen. Onze wandel, πολιτευμα, ons *burgerschap*, is in de hemelen. Wij zijn hier niet in onze vaste woonplaats, maar houden er slegts ons verblijf voor eenigen tijd, om eenen bepaalden dienst uittevoeren. En de Heer, wien wij dienen, heeft ons aangemoedigd om te hoopen, dat Hij ons leiden zal door zijne Wijsheid, ons versterken door zijne Kracht, en ons vertroosten door het licht van zijn aanschijn, welk beter is dan het leven. Elke zegen dien wij van Hem ontvangen, is een teeken zijner gunst, en een onderpand van dat gansch zeer uitneemend eeuwig gewigt van heerlijkheid, welk Hij voor ons be-

waard

waard heeft. O! Hem te hooren zeggen in dien dag: „ Wel gij goede en getrouwe dienstknecht, „ gaa in, in de vreugd uwes Heeren", zal eene ruime vergoeding zijn, voor alles wat wij ter liefde van Hem ooit kunnen verliezen, lijden, of ondergaan.

Ik teeken mij met alle oprechtheid,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

— *Junij*, , 1773.

TWAALF.

TWAALFDE BRIEF.

MY LORD!

De eerste regel van HORATIUS Brief aan AUGUSTUS, recht toegepast zijnde, levert een groot en streelend denkbeeld op. Zoo als de Dichter het bedoelde, kan er niets godslasterlijker, afgodischer, en ongerijmder zijn. Maar met welk een' troost en hoe welgepast mag een Christen, tot HEM opziende wien alle magt in hemel en op aarde gegeeven is, zeggen: *Cum tot sustineas & tanta negotia Solus* (*)! Gewis, nooit vloeide gewigtiger en zinrijker spreuk uit eene ongewijde pen. En hoe schoon en krachtig wordt ze beslooten, door het woord *Solus!* —De heerschappij is op zijne schouder; en schoon Hij door een deksel van tweede oorzaaken voor het oog der stervelingen verborgen is, zoodat zij enkel de middelen, werktuigen, en voorvallen waar door Hij werkt, bespeuren kunnen, en daarom waanen dat Hij niets doet, zoo doet Hij nogthans waarlijk *alles*, naar zijnen raad en welbehagen, in de heirlegeren des hemels, en onder de inwooneren der aarde.

WIE kan tellen de *tot & tanta negotia*, die onophoudelijk voor zijne oogen zijn, in orde geschikt

(*) [Dat is: Naardien gij alleen zoo veele en zoo groote beezigheden waarneemt.]

ſchikt door zijne Wijsheid, afhangelijk van zijnen Wil, en beſtuurd door zijne Magt, in zijne Koningrijken van Voorzienigheid en Genade? Beſchouwen wij de hemelen, het werk zijner vingeren, de maan en de ſtarren, die Hij bereid heeft — roepen wij de Starrekundigen en verrekijkers te hulp, om ons te leeren een begrip te vormen van het getal, de afſtanden, de grootte, en beweegingen der hemelſche ligchaamen; hoe meer wij navorſchen, zooveel te meer zullen wij verzekerd worden, dat deeze alle maar uiterſte einden zijner wegen zijn. — Maar Hij noemt ze allen bij naame, onderhoudt ze door zijne kracht, en zonder zijne geduurige ſtaande houding, zouden ze in verwarring ſtorten, of tot niet wechzinken. Spreeken wij van verſtandlijke wezens; Hij is het leven, de blijdſchap, de zon van allen die voor gelukzaligheid vatbaar zijn. Wat ook beteekend mooge worden door de Troonen, Overheden, en Magten in de weereld des lichts; zij zijn alle afhangelijk van zijn Alvermogen, en gehoorzaam aan zijn bevel. Het is even waarachtig van Engelen en Menſchen, dat zij zonder Hem niets doen kunnen. De Magten der duisternis ſtaan desgelijks onder zijn gezag en bedwang. Schoon er maar weinig van dezelven in de heilige Schrift gezegd wordt, leezen wij er nogthans genoeg van, om verzekerd te weezen dat hun getal onnoemelijk groot moet zijn, en dat hunne krachten, list, en boosheid zoodaanig zijn, dat wij beeven mogten, als wij ze ons voorſtellen als onze vijanden; en dit zouden

den we ook waarſchijnelijk, was het niet om onze verbaazende ongevoeligheid voor alles wat niet onder de waarneeming onzer uiterlijke zintuigen valt. Doch Hij houdt hen allen geketend, zoodat zij niets kunnen doen noch onderneemen, dan onder zijne toelaating; en al wat Hij hun toelaat, moet — ſchoon zij niets minder dan dit bedoelen — dienstbaar weezen aan de volbrenging zijner oogmerken.

DAN om nader tot onszelven te koomen, en te ſpreeken van het geen meer gepast ſchijnt naar onze bekrompen gewaarwordingen; ook hier zullen we in verwondering moeten opgetoogen ſtaan. — Voor deezen gezegenden en eenigen HEERSCHER, zijn alle de volken der aarde ſlegts als een ſtofje aan de weegſchaal, en als een geringe druppel aan eenen emmer — en mogten, in vergelijking met de onmeetbaare grootheid zijner werken, geacht worden als naauwlijks zijner opmerkinge waardig. Nogthans hier regeert, doorziet, verzorgt, bewaart, en beſtuurt Hij alle dingen. In Hem is het, dat zijne ſchepſelen leeven, zich beweegen, en zijn — van Hem hebben zij hun voedſel en onderhoud. De oogen van allen wachten op Hem; wat Hij hun geeft, vergaderen zij, en niets meer kunnen zij vergaderen; en op zijn woord zinken zij in het ſtof. — Geen worm die op den grond kruipt, geene bloem die in de ongebaande wildernisſen groeit, geene ſchulp aan den oever der zee, welken niet het merk zijner Wijsheid, Magt, en Goedheid draagen.

gen. Wat de menſchen aangaat; Hij voert eene onbepaalde heerſchappij over ijder Koningrijk, huisgezin, en bezonder perſoon. Hier moogen wij verbaasd ſtaan over zijne Wijsheid, in het gebruiken van vrijwillig werkende wezens — van welken het grootſte deel zijne vijanden zijn — om zijne oogmerken uittevoeren. Dan hoe vijandig ook tegen Hem, ſtaan zij alle Hem ten dienste. ZijneLangmoedigheid is desgelijks verwonderlijk. Meenigten, ja bijna ons ganſche geſlacht, beſteeden het leven en de krachten die Hij hun verleent, en misbruiken alle de weldaaden waar meê Hij hen overlaadt, om Hem te beleedigen. Zijne Geboden worden vergeeten, zijn Naam gelasterd, zijne Gunst verſmaad, zijne Almagt getergd — en echter ſpaart Hij. Een uitmuntend deel van zijne regeering beſtaat hier in, dat Hij de verdorvenheid van 's menſchen natuur beteugelt, en in veelerlei opzichten derzelver uitwerkſelen ſtremt; daar zij, zonder zijn voorzienig bedwang, aan haar zelve gelaaten zijnde, de aarde eerlang tot een recht afbeeldſel der hel zoude maaken. Want den ondeugendſten menſchen wordt niet toegelaaten het duizendſte deel der boosheden te bedrijven, waar toe hun hart hen anders zoude aanzetten. De aarde, offchoon ze in het booze ligt, is vervuld met de goedertierenheid des HEEREN. Hij behoedt menſchen en beesten, onderhoudt den jongen leeuw in het woud, voedt de vogelen des hemels, die geene ſpijskamer noch ſchuure hebben, en verſiert de inſekten en de bloemen des velds met eene ſchoonheid

en

en luister, boven alles wat in de hoven der koningen gevonden wordt.

Nog wonderbaarer is zijne regeering in zijn Koningrijk der Genade. Hij is nabij aan alle zijne schepselen, maar op eene bezondere wijze is Hij nabij zijn volk. Elk van deezen is een gedenkteeken van veel luisterrijker magt, dan die, waar door de hemelen uitgebreid zijn als eene gordijne, en waar door de grondvesten der aarde zijn gelegd. Want Hij vindt hen allen in eenen staat van weêrspannigheid en vijandschap, en maakt hen tot een gewillig volk. En van het tijdstip, dat Hij zijne liefde aan hun openbaart, neemt Hij hunne zaak voor zijne rekening, en draagt zorg voor alle hunne belangen. Hij is zoo nabij, en let zoo naauwkeurig op elk van hun in het bezonder, als of er niets meer was dan die enkele persoon. Dees Hooge en Verhevene, die in de eeuwigheid woont, voor wien de Engelen hunne aangezichten bedekken, wil zoo laag nederbuigen, van gemeenschap te oefenen met hun, die van de menschen veracht worden. Hij ziet niet gelijk een mensch ziet. —

Hij vaart, op eene wolk, eenen Sultan of Keizer met verontwaardiging voorbij, om zich aan eene ootmoedige ziel, in eene laage stulp, te openbaaren. Hij vertroost hen in tegenspoeden, versterkt hen als zij zwak zijn, verkwikt hen als zij bezwijken, ondersteunt hen wanneer zij struikelen, en toont hun zijne hulp zoo tijdig

en krachtdaadig, dat ſchoon zij vervolgd en verzocht worden, ſchoon hunne vijanden veel en magtig zijn, niets dat zij voelen of duchten in ſtaat is om hen van zijne liefde te ſcheiden.

En dit alles doet Hij *Solus*. Alle de bekwaamheden, vermogens, en natuurdriften die onder de ſchepſelen gevonden worden, zijn uitvloeiſelen uit zijne Volheid. Alle veranderingen, voorſpoed, tegenſpoeden — alles wat in de Jaarboeken der Geſchiedkunde aanmerkelijk is, alle de opkoomsten en ondergangen van Rijken en Staaten, alle de omwendtelingen die in het menschlijk leven voorvallen, geſchieden volgends zijn beſtek. Te vergeefs ſpannen de menſchen hunne vereenigde krachten in, om hunne raadſlagen tot ſtand te brengen; indien ze niet tevens een gedeelte van zijn groot ontwerp uitmaaken, worden de uiterſte poogingen hunner krachten en wijsheid geſtremd en verijdeld, door de zwakſte en minst voorziene omſtandigheden. Maar wanneer Hij voorheeft een werk uittevoeren, en zijn tijd daar is; hoe ongeſchikt en zwak de middelen waar van Hij zich bedient ook moogen ſchijnen, dan is de goede uitſlag onfaalbaar zeker. Want alle dingen ſtaan Hem ten dienst, en zijn in zijne hand, als de klaai in de hand des potbakkers. — Groot en wonderlijk zijn uwe werken, HEER, Gij ALMAGTIGE GOD; rechtvaardig en waarachtig zijn uwe wegen, Gij KONING der heiligen!

DEES

Dees is de God dien wij aanbidden. Dees is het, die ons noodigt, om te leunen op zijn' alvermoogenden arm, en belooft, ons te leiden door zijn nimmerdwaalend oog. Hij zegt tot u, My Lord, en zelfs tot mij: Vreest niet, Ik ben met u; weest niet verbaasd, Ik ben uw God; Ik zal u ſterken, ja Ik zal u helpen, ja Ik zal u onderſteunen, met de rechtehand mijner gerechtigheid. Daarom, zoolang wij in den weg van onzen pligt blijven, en zijne roeping volgen; moogen wij gemoedigd, en zonder op ſchijnbaare moeilijkheden acht te geeven, voordgaan; want de Heer, wiens wij zijn, en die ons leerde zijne eer tot ons hoogſte doeleinde te ſtellen, zal voor ons heen gaan — en op zijn woord wordt het kromme recht, het licht ſchijnt uit de duisternis, en bergen zinken neder tot valleien. Het geloof mag en moet geoefend worden, de ondervinding moet en zal bevestigen het geen zijn Woord verklaart, dat het hart arglistig is, en dat de mensch, in zijnen besten ſtand, niet anders is dan ijdelheid; maar zijne Beloften aan hun die Hem vreezen, zullen desgelijks bevestigd worden, en zij zullen in alle omſtandigheden Hem bevinden eene *Zon*, een *Schild*, en grooten Loon.

Ik heb wederom eene andere van mijn volk verlooren; eene Moeder in *Israël*; een mensch van veele ervaarenheid, uitſteekende genade, wijsheid, en nuttigheid. *Zij* wandelde met God, veertig jaar. Zij was eene van 's Heeren be-

hoeftigen; doch in haare armoede was haar wandel eerlijk, welvoegelijk, en godvruchtig. Zij werd in haar leven zeer geacht, en haar dood wordt als een algemeen verlies befchouwd. Voor mij is dezelve een groot verlies; ik zal verftooken zijn van haare leerzaame gefprekken, en voorbeeldig gedrag, waar door ik meenigmaal gefticht en aangemoedigd ben geworden. Dan JESUS leeft nog. Haare laatfte woorden bijna waren: „ De HEER is mijn deel, zeidt mijne „ ziele".

Ik blijve,

MY LORD!

Uw Lordfchaps, e. z. v.

— *Februarij*, 1774.

DER.

DERTIENDE BRIEF.

MY LORD!

SEDERT omtrent zes weeken heb ik gelegenheid gehad, om bijna dagelijks eenige uuren bij de zieken en ſtervenden doortebrengen. Deeze vertooningen zijn voor een' Leeraar, gelijk het bezoeken der Hospitaalen is voor een' jong Heelmeester. De verſcheiden voorkoomende gevallen, ſtrekken tot leevendige afbeeldſels, en tot krachtige ſtaaving en opheldering, van veele waarheden, welken men, wel is waar, bij zich te huis kan leeren, doch die men zoo wel niet verſtaan, en welker kracht men zoo nadruklijk niet voelen kan, zonder het voordeel der ondervinding en waarneeming. Gelijkerwijs de Geneeskundigen, behalven de noodige algemeene kennis welke hun beroep vordert, en die zij alle moeten bezitten, doorgaands nog hunne bezondere geliefkoosde ſtudiën hebben, vindende de een meer ſmaak in de Kruidkunde, de ander in de Scheikunde, een derde in de Ontleedkunde; zoo vinden ook de Leeraars, naar hunne verſchillende neigingen en gaaven, zich opgewekt, om dees' of geenen bezonderen tak in het ſtelſel der Godlijke Waarheden meer naauwkeurig te onderzoeken. Sommigen worden geleid, om de Leerſtukken van het Evangelij te bevestigen en te verdeedigen; ſommigen hebben de

gaaf, van moeilijke plaatſen van GODS Woord te verklaaren; anderen wederom zijn zeer bekwaam in het uitleggen van het profeetisch gedeelte der heilige Schrift; en zoo vervolgends. Wat mij belangt, indien het mij voegt van mijzelven te ſpreeken, en voor zooverre ik oordeelen kan, is de Ontleedkunde mijn begunstigde tak; ik meen, de ſtudij van het menschlijk hart, met deszelfs werkingen en tegenwerkingen; naar dat het op verſchillende wijzen wordt aangedaan, in den ſtaat der natuur of der genade, in de onderſcheiden tijden van voorſpoed, tegenſpoed, overtuiging, verzoeking, ziekte, en het naderen van den dood. De HEER heeft, door mij hier te zenden, mij tot dat einde in eene goede ſchool geplaatst. Ik weet niet waar ik eene betere zou hebben kunnen vinden, of waar ik meer verſcheidenheid van karakters, naar het getal van het volk, hadde kunnen aantreffen; en daar zij voor het grootſte deel arme menſchen zijn, en vreemd van die manier van voorſtel, welke het uitwerkſel is van opvoeding, of verkeering met de weereld, zoo is er in het geen zij zeggen of doen, eene zekere eenvouwdigheid, welke mij van zonderling nut is, in het beoordeelen hunner gevallen.

DOCH ik wilde van de ſterfbedden ſpreeken. — Offchoon de voornaamſte blijkbaarheid der Waarheden op welken onze hoope gebouwd is, ontſtaat uit het gezag van GOD, ſpreekende in zijn Woord, en dezelven openbaarende door zij-

nen

nen GEEST aan het ontwaakt gemoed — want zoolang het gemoed niet ontwaakt is, is het voor die blijkbaarheid onvatbaar; nogthans zijn sommigen dier Waarheden zoo geheimzinnig, zoo geheel aanloopende tegen de begrippen der bedorven natuur, dat, van wegen den overgebleeven invloed van het ongeloof en de vleeschlijke redeneeringen, de verzoekingen des Satans, en de listige redenkavelingen, waar door sommige zoogenoemde Wijsgeeren de grondslagen van ons geloof aantasten, de gemoederen van waare geloovigen zelfs somwijlen konnen geschud worden. Ik weet geene betere versterkende blijkbaarheid, tot ondersteuning van het gemoed onder zulke aanvallen, dan het getuigenis van stervende menschen, inzonderheid van zulken, die buiten het geraas van alle godsdienstige geschillen leefden, en misschien nooit een letter gehoord hebben van het geen in deeze booze dagen tegen de Godheid van CHRISTUS, zijne Voldoening, en andere gewigtige Stukken, voor den dag gebragt is. — Vergun mij, My Lord, bij deeze gelegenheid eenige dingen te verhaalen, welken mij uitermaate troffen, in een gesprek welk ik had met een jong vrouwspersoon, die ik voor omtrent twee jaaren in haare laatste ziekte bezocht. Zij was een ingetoogen zedig mensch, van maatig verstand, zij kon haar' Bijbel leezen, maar had weinig anders geleezen; haare kennis van de weereld was ten naasten bij binnen den omtrek van haar dorp bepaald, want ik geloof dat zij zelden, indien ooit, in al haar leven twaalf mijlen van

huis geweest was. Zij had het Evangelij leeren kennen, omtrent zeven jaaren voor dat de HEER haar bezocht met eene langzaame teeringziekte, welke haar eindelijk tot eene betere weereld overbragt. Weinige dagen vóór haar dood, bad ik voor haar bij haar bed, en in mijn gebed dankte ik den HEERE, dat Hij haar thands deed zien, hoe zij geene kunstiglijk verdichte fabelen was nagevolgd. Toen ik geëindigd hadde, herhaalde zij dat woord, en zeide: „ Neen; geene kunstiglijk verdichte fabelen, maar wezenlijke zaaken; ik voel derzelver waarheid, ik voel haaren troost. O! zegt mijnen vrienden, zegt mijnen bekenden, zegt tot verlegene zielen, zegt aan arme zondaars, zegt aan alle de dochters van *Jerusalem*" — oogende op *Hooglied V*: 16, waar uit zij mij pas te vooren verzocht hadde haare Lijkrede te ontleenen (*) — „ wat JESUS voor mijne ziel gedaan heeft. Zeg hun, dat ik thands, in den tijd der benaauwdheid, Hem vind mijn Beminde en mijn Vriend te zijn, en Hem als zoodaanig hun aanprijze". Daar op vestigde zij haare oogen op mij, en vervolgde, naar mijn beste geheugen, aldus: „ Mijn Heer, gij geniet een uitsteekend voorrecht, dat gij geroepen zijt om het Evangelij te prediken. Ik heb u meenigmaalen met groot genoegen gehoord; doch vergun mij u te moogen zeggen,

(*) [Dit is bij de *Engelschen*, vooral onder de *Bisschoppaalen*, een algemeen gebruik.]

„ gen, dat ik nu zie, dat alles wat gij gezegd
„ hebt, of kunt zeggen, betrekkelijk maar zeer
„ weinig is. Ook zal het u, voor dat gij in mij-
„ nen toeſtand koomt, en den dood en de eeu-
„ wigheid volkomen in 't gezicht hebt, niet
„ moogelijk zijn, het groot gewigt en de aan-
„ gelegenheid der Waarheden die gij predikt,
„ recht te beſeffen. O! Mijn Heer, het is ee-
„ ne groote zaak — te ſterven! geene woorden
„ kunnen uitdrukken, wat er noodig is om eene
„ ziel ſtaande te houden, in het geduchte ſter-
„ vensuur!"

HET was, geloof ik, den volgenden dag, dat ik haar wederom bezocht. Na eenige redenwisſeling, als naar gewoonte, zeide zij met eene aanmerkelijke vuurigheid: „ Zijt gij verzekerd, „ dat ik mij niet bedriegen kan?" Ik antwoordde, zonder draalen: „ Ja, daar ben ik van ver- „ zekerd. Ik ſchroom niet te zeggen, voor zoo- „ verre gij in den HEERE JESUS gelooft, Hem „ liefhebt, en als nog al uwe hoope op Hem „ ſtelt, dat ik er mijne ziel voor te pande durf „ zetten, dat gij op den rechten weg zijt." Zij zweeg een poos; en daarna zeide ze: „ Gij zegt „ wel. Ik weet dat ik op den rechten weg ben; „ ik voel, dat mijne hoop gebouwd is op de „ Rots der eeuwen; ik weet in wien ik geloofd „ heb. Evenwel, indien gij met *mijne* oogen „ zien kost, dan zoudt gij u over mijne vraag niet „ verwonderen. De aannadering des doods ont- „ ſluit een gezicht, welk tot dien tijd toe voor

„ ons bedekt is, en het geen niet kan beschree-
„ ven worden”. Zij zeide nog veel meer dien aangaande; en alles wat zij sprak, ging verzeld met zulk een' nadruk, gewigt, en blijken van innige overtuiging, als ik geloof dat weinig Hoogleeraaren in de Godgeleerdheid, in hunne openbaare lessen over dezelfde onderwerpen, immer hebben geëvenaard. Wij moogen wel zeggen, met ELIHU: *Wie is een Leeraar, gelijk Hij?* Veele voorbeelden van denzelfden aart, hebbe ik hier ontmoet. Hier digt bij woont een arm meisje, dat het voorkomen heeft van een onnoozel mensch, en wier natuurlijke vermogens indedaad zeer gering zijn; doch het heeft den HEERE behaagd, haar beurtlings hevige aanvechtingen, en evenredig groote ontdekkingen van zijne Liefde en Waarheid, te doen ondervinden. Somtijds, wanneer haar hart verruimd is, hoor ik haar met verwondering. Ik geloof dat geene boeken of Leeraars mij zulk een' indruk en begrip gegeeven hebben, van het geen de Apostel heet: τα βαθη του Θεου [d. i. *de diepten* GODS (*),] als ik bij sommige gelegenheden, uit de gesprekken met haar, verkreegen heb.

DOCH ik zwerf al wederom van mijn stuk af. Mijne ontmoetingen bij de zieken, zijn niet altijd even troostlijk; echter, indien ik opmerkend genoeg was, zouden ze niet min leerzaam voor mij wee-

(*) 1 *Korinthen II:* 10.

weezen. Sommigen bevestigen mij de dierbaarheid des VERLOSSERS, door de gemoedigdheid, waar mede zij, door het geloof in zijnen Naam, den koning der verfchrikkingen ontmoeten. Anderen bevestigen het niet minder, door den fchrik en angst welken zij doen blijken, wanneer zij zien dat de dood hen nadert. Want fchoon er maar al te veel zijn, die in hunne gezonde dagen het zalig Evangelij jammerlijk verwaarloozen; hier ter plaatfe echter zijn de meesten te wel onderrecht, om geheel zonder nadenken over hunnen zielstoeftand te weezen, wanneer ze in hunne laatfte ziekte het gebruik hunner vermogens hebben. Dan zeggen zij, als de dwaaze maagden: Geeft ons van uwe olij! Dan willen zij wel, dat Leeraars en godvruchtige menfchen voor hen bidden, en met hun fpreeken. Door des HEEREN goedheid zijn er verfcheiden geweest, die ik in deeze omftandigheden bezocht heb, waar van ik reden hadde wat goeds te hoopen; en die, zoo ik vertrouwe, door GODS genade, fchoon ter elfder uure, zaliglijk veranderd werden. Ik zag fomtijds, in weinig dagen, eene verbaazende en heilzaame omzetting, in hunne gemoedsgefteldheid, bedoelingen, en taal. — Tegenwoordig bezoek ik een jong mensch, die in haar negentiende jaar door eene longteering zal wechgerukt worden, en waarfchijnelijk niet veel dagen meer leeven zal. Ik vond haar zeer onkundig en ongevoelig, en dus bleef zij een lange wijl; doch ik hoope dat onlangs haar hart ge-

trof-

troffen is. Zij gevoelt haar' verlooren ſtaat, zij ſchijnt eenige rechte begeerten te hebben, zij begint te bidden, en wel op zulk eene wijze, dat ik niet nalaaten kan te hoopen, dat de HEER het haar leert, en dat Hij zich aan haar ontdekken zal, eer zij verſcheidt — doch het is ſomtijds anders. In de voorleeden week zag ik een jong vrouwsperſoon ſterven. Ik had haar dikwijls bezocht; maar in den nacht wanneer zij ſtierf, kon zij alleenlijk zeggen: „ O! ik kan „ niet leeven! ik kan niet leeven!" Zij herhaalde deeze treurige klagt, zoolang zij ſpreeken kon; want naardien de ademhaling van tijd tot tijd meer belemmerd werd, veranderde haare ſpraak in ſteenen; welk ſteenen allengs flaauwer en flaauwer werd, en in een kwartier uurs omtrent, nadat zij opgehouden hadde met ſpreeken, gaf zij den geest. Arm ſchepſel, dacht ik, terwijl ik naast haar bed ſtond! al waart gij nu eene Vorstin, wat hulp of verligting zou in deezen toeſtand de weereld u kunnen aanbrengen? Ik dacht ook: Hoeveele dingen zijn er, die ons thands genoegen of verdriet baaren, en zich als zaaken van groot belang aan ons voordoen, maar welken in het ſtervensuur zoo weinig onze opmerking zullen verdienen, als de wolken die wij boven ons hoofd laaten heenen drijven! Dan zal de waarheid van JESUS uitſpraak gezien, gevoeld, en erkend worden: *Eén ding is noodig.* En wij zullen gereedlijk de ſtervende betuiging van GROTIUS, op — helaas! — een groot deel

van

van ons leven willen toepasſen: *Ah vitam perdidi, nihil agendo laborioſe.*

Uw Lordſchap geeft mij vrijheid, om u onoverdachte brieven te zenden — ik behoef u niet te verzekeren, dat er dit een is.

Ik ben,

MY LORD!

Uw Lordſchaps, e. z. v.

10 *Maart*, 1774.

VEER-

VEERTIENDE BRIEF.

My Lord!

Welk een voorrecht is het, afgescheiden te zijn in gevoelens, in wandel, in belangen, van de weereld die God niet kent! daar alle menschen van natuur elkanderen gelijk zijn. De Genade alleen maakt een gelukkig, een onuitspreekelijk groot onderscheid. De geloovigen waren wijleer onder denzelfden invloed van dien geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, wandelende op verscheiden paden, doch alle even zeer verwijderd van den weg der waarheid en des vredes. Sommigen broeden baziliskus-eieren uit, en anderen weeven spinnewebben. — Deeze twee algemeene hoofdbronnen van onheil en ijdelheid, behelzen in zich alle de ontwerpen, doeleinden, en bedrijven, waar toe de mensch bekwaam is, totdat het Gode behaagt het hart te bezoeken met zijne genade Het woelziek gedeelte van het menschdom, is werkzaam in het vermeerderen van kwaaden en ellenden; zij die eene meer stille leevenswijs houden, en zich toeleggen op beschouwingen en liefhebberijen, vermaaken zich in dingen, die hierna blijken zullen zoo wezenloos, onbestendig, en nutloos te zijn, als eene spinneweb. De dood zal eerlang wechvaagen alles wat de filosoofen, schrandere geesten, wiskundigen, oudheidkenners, en andere geleerde beuzelaars,

thands,

thands, met zooveel toejuiching van zichzelven, weeven (*). Ook zal de fijngeſponnen opſchik, waar meê de zedige en werkheilige zich tooien, hun al zoo weinig voordeel geeven, het zij tot ſieraad of tot beſcherming, als het voordbrengſel eener ſpinnekop. Doch het is aan eenige weinigen gegeeven, hunn' tegenwoordigen ſtaat, en toekoomende beſtemming te kennen. — Deezen bouwen, op de onwankelbaare Rots der eeuwen, voor de eeuwigheid. Deezen zijn boomen, voordſpruitende uit een' leevendigen wortel, en draagende vruchten der gerechtigheid, welken door JESUS CHRISTUS zijn tot heerlijkheid en prijs van GOD. Deezen alleen zijn waakende, terwijl het overig deel der weereld in ſlaap ligt, zich toegeevende in ijdele droomen; waar uit zij echter binnen kort ontwaaken zullen — maar ach! met welk eene ontſteldtenis, wanneer zij zich van alle hunne ingebeelde genietingen onherſtelbaar zullen verlaaten zien, en gedwongen om voor dien GOD te verſchijnen, van wien zij vervreemd zijn, en aan wien zij rekenſchap moeten geeven! O! hadde ik duizend tongen, om in de ooren van onbedachte ſtervelingen die gewigtige ſpreuk van on-

(*) [*De dood zal eerlang weghvaagen alles*, e. z. v. — Men verſtaa dit niet, als gezegd tot verachting van nuttige konsten en weetenſchappen, welken, wanneer ze GODE geheiligd en tot zijne eer aangewend worden, zekerlijk ook haare vrucht in de eeuwigheid zullen hebben en behouden; maar van derzelver misbruik, tot oneer van GOD, en ſchade der ziel.]

onzen HEER uitteroepen: *Een ding is noodig!* Maar te vergeefs zouden duizend tongen roepen, te vergeefs roepen duizend tongen, ten zij het den HEERE behaage, de waarſchuuwende ſtem des wachters te verzellen door de kracht en werking van zijnen HEILIGEN GEEST. De Fabeldichtkunde verhaalt, dat CASSANDRA de gaaf bezat, van toekoomende gebeurdtenisſen zeker te voorſpellen, doch dat zij naderhand het moeielijk noodlot moest verdraagen, dat niemand haare woorden gelooven wilde. Zoodaanig is, ten aanzien van het grootſte deel hunner hoorderen, het lot der Verkondigers van het Evangelij. Zij zijn verlicht, om de vreeslijke gevolgen der zonde te voorzien, en uitgezonden om die bekend te maaken; dan, helaas! hoe weinigen zijn er, die aan hunne gezegden geloof ſlaan! Tot eene gelijkenis van onze droefheid en teloor ſtelling, verbeelde ik mij ſomtijds een gevaarlijk water, in den weg van zekere reizigers, waar over eene brug ligt, over welke zij die er zich toe beweegen laaten, veilig kunnen heen gaan. Bij deeze brug zijn oppasſers geſteld, om de voorbij gaanden te waarſchuuwen voor het gevaar van het water, hen te verzekeren, dat alle die beproeven willen het zelve door te waaden, onvermijdelijk moeten omkoomen, hen te raaden, te verzoeken, te bidden, indien zij hun leven liefhebben, over de brug te gaan, Mij dunkt, dit was voor de reizigers zeer ligt. Nogthans, indien wij zagen, dat het grootſte deel de ooren ſtopte voor den vriendlijken raad, veelen van

hun

hun er zich door beleedigd oordeelden, en de zorg der oppasſers aanzagen als eene onheuschheid, welke verachting en ongenoegen verdiende, terwijl naauwlijks één van de vijftig gebruik maakte van de gedienstige brug, en alle de overigen driftig in het water ſprongen, waar uit niet één terug kwam, even of zij beſlooten hadden te beproeven, wie van hun het eerst zou verdronken zijn; dit ſchouwſpel zou geen onaartig afbeeldſel weezen, van de behandeling welke het Evangelij bij eene verblinde weereld ontmoet. De Dienaars van het zelve worden veracht, wederſtaan, verworpen; zij worden gerekend als beroerders der weereld, omdat zij niet durven, niet kunnen zwijgen, terwijl zondaars voor hunne oogen naar het verderf gaan. En moogen zij op meenigvuldige leerredenen ſlegts die vrucht erlangen, dat ééne ziel zich laat waarſchuuwen, en de toevlugt tot JESUS neemt, die de Weg, de Waarheid, en het Leven is; dan moogen zij dit aanmerken als eene gunst en eene eer, groot genoeg, om al den arbeid en den ſmaad welken zij ondergaan moeten, opteweegen. Van de meesten kunnen zij geene betere bejegening verwachten, dan JEREMIAS ontmoette bij de *Jooden*, die den Profeet in het aangezicht dorsten zeggen: *Aangaande het woord, dat gij tot ons in des HEEREN naam geſprooken hebt, wij zullen naar u niet hooren; maar wij zullen ganschlijk doen al het geen dat uit onzen mond is uitgegaan. Jeremias XLIV:* 16, 17. Waarlijk, indien de HEER ons eenig beſef gegeeven

G heeft

heeft van de waardij van onstervelijke zielen, en eenig medelijden met dezelven, dan moeten ons zulke bejegeningen zeer zwaar vallen; en de ondervinding zal ons dan iets doen begrijpen, van den zin der aandoenlijke klagt van JEREMIAS: *Och of mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van traanen! zoo zoude ik dag en nacht beweenen de verslaagenen der dochter mijnes Volks! Jeremias IX:* 1. Het is onze *pligt*, dus aangedaan te zijn. Onze troost is gelegen in de Wijsheid en Vrijmagt van GOD. Hij openbaart de verborgenheden van zijn Koningrijk aan wien Hij wil; meestal aan eenvouwdigen. Voor het gros der wijzen en verstandigen zijn ze bedekt. Aldus behaagde het Hem; en daarom moet het recht weezen. Ja, Hij zal eenmaal zich zoo laag nederbuigen, van de gepastheid en billijkheid zijner handelingen voor zijne schepselen te rechtvaardigen; dan zal alle mond gestopt worden, en niemand zal met eenigen schijn zijnen Rechter kunnen tegenspreeken. Het licht is in de weereld gekoomen, doch de menschen verkiezen de duisternis. Zij haaten het licht, wederstaan het zelve, en sluiten er hunne oogen voor. 't Is waar, alle menschen staan hier aan schuldig; en daarom, indien zij alle veroordeeld wierden ter verdoemenis, zou hun verderf aan hunzelven te wijten zijn. Het is uit genade dat eenigen behouden worden; en in de uitdeeling dier genade, handelt GOD met het zijne zoo als het Hem behaagt Een recht, welk de meeste menschen zeer gereedlijk zich eigenen, in zaaken

die

die hunzelven aangaan; terwijl zij onwillig zijn, om het den HEERE van alles toetekennen. Veele diepzinnige en bittere twisten zijn over dit onderwerp gevoerd. Doch de verlosten des HEEREN zijn niet geroepen om te twisten, maar om te bewonderen, en zich te verblijden; om te beminnen, te aanbidden, en te gehoorzaamen. De bewustheid dat Hij ons liefhadde, en Zichzelven voor ons overgaf, is het ſterkklemmend betoog, en de krachtige beweegreden, om Hem te beminnen, en onszelven geheel aan Hem overtegeeven; om onszelven niet meer aantemerken als ons eigen, maar ons met alle onze vermogens, krachten, en gaaven, aan zijnen dienst en tot zijne eer te heiligen. Hij is waardig dat wij ons geheel en onbepaaldlijk aan Hem toewijden, dewijl Hij alles voor ons verliet. Hij werd arm — Hij leed ſchande, ſmerten, dood, en vloek, voor ons, opdat wij door Hem het eeuwig leven verkrijgen zouden. Helaas! hoe ongevoelig is mijn hart, dat ik door deeze gedachte niet meer getroffen, in verwondering opgetoogen, geheel overmeesterd worde!

IK blijve,

MY LORD!

Uw Lordſchaps gehoorzaame
en verpligte dienaar.

24 *May*, 1774.

VIJFTIENDE BRIEF.

MY LORD!

Ik heb vrij lang zitten te peinzen om een onderwerp te vinden, en eindelijk begin ik zonder; hoopende, dat, gelijk meermaalen gebeurd is, mij onder het schrijven van éénen regel, iets zal voorkoomen om den anderen vol te maaken. Indedaad, ik heb een onuitputbaar fonds bij de hand, maar het is voor mij dikwerf gelijk een prijs in de hand van eenen dwaas; het ontbreekt mij aan bekwaamheid, om er gebruik van te maaken. Och! hadde ik thands leevendige, gepaste, tijdige denkbeelden, waar door mijn hart verleevendigd wierd, en welken niet onwaardig waren onder het oog van uw Lordschap te koomen! — Het kan, dunkt mij, den Poëeten weinig troost geeven, dat ze eene verzierde Zanggodin aanroepen. Maar wij hebben grond, wij hebben recht, om optezien om de invloeden van den HEILIGEN GEEST, die onze sterkte voor ons gebiedt, en beloofd heeft, in ons te werken. Welk een troost, welk eene eer, dat wormen vrijheid hebben om tot GOD optezien, en dat Hij, de HOOGE en VERHEVENE, die in de eeuwigheid woont, gewaardigt op ons nedertezien, om onzen vrede te bewaaren, onze behoeften te vervullen, ons te leiden en te bestuuren, en ons wijsheid en genade te schenken, gepast naar onze omstandigheden!

den! Zij, die belijden iets van deeze gemeenschapsoefening te verstaan, en er hun heil in te vinden, worden bij de weereld aangezien voor dweepers, die niet weeten wat zij zeggen, of misschien voor schijnheiligen, die iets voorgeeven welk zij niet bezitten, om daar onder eenig snood inzicht te verbergen. — Doch wij hebben reden om haaren blaam met geduld te verdraagen. Kon een ellendige vrek zeggen:

— *Populus me sibilat; at mihi plaudo,*
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca (*).

Met recht mag dan een waar Christen zeggen: Laat hen lagchen, laat hen woeden, laat hen, als zij het goedvinden, met den vinger op mij wijzen als een' dwaas, wanneer ik over de straaten gaa; als ik slegts mijn' Bijbel opneem, of in mijn' geest de zegeningen nadenk waar meê de HEER mij verrijkt heeft — dan ben ik voor dat alles ruim vergoed! JESUS is de mijne; in Hem heb ik Wijsheid, Gerechtigheid, Heiligmaaking, en Verlossing, aandeel aan alle de beloften, en in alle de Volmaaktheden van GOD; Hij zal mij leiden door zijnen Raad, mij ondersteunen door zijne Magt, mij vertroosten door zijne nabijheid, zoolang ik hier ben; en hierna, wan-

(*) [Dat is: Het volk jouwt mij uit; maar ik juich mij zelven toe in mijn huis, zoo draa ik het geld in de kist beschouw.]

wanneer mijn vleesch en hart bezwijkt, zal Hij mij in zijne heerlijkheid opneemen!

LAAT hen zeggen wat zij willen; zij zullen door hun twisten en ſchimpen, ons niet van onze geestlijke gewaarwording berooven. Indien alle de blinden in het ganſche Koningrijk, mij poogden te overreeden, dat de zon niet glansrijk was, of dat de regenboog geene kleuren hadde, ik zou echter mijne oogen gelooven. Ik heb ze beiden gezien; zij niet. Ik kan hun mijn zeggen niet voldoende bewijzen, omdat zij verſtooken zijn van het gezicht, het noodig middel; maar nogthans baart hunne tegenſpraak geene de minſte onzekerheid in mijnen geest; zij zouden geen' oogenblik hunne toeſtemming weigeren, noch kunnen weigeren, indien zij niet blind waren. Eveneens hebben zij, die van den HEERE geleerd zijn, die geſmaakt hebben dat Hij goedertieren is, eene bevindelijke gewaarwording van de waarheid, welke hen tegen alle drogredeneeringen der ongeloovigen beſtand maakt. Ik houde mij verzekerd, dat hier ter plaatſe verſcheiden eenvouwdige menſchen zijn, die, wanneer een wijze deezer weereld hun voorwierp, dat de Bijbel maar eene menschlijke uitvinding was, geheel verlegen zouden ſtaan, om hem door bewijzen van uitwendige blijkbaarheid ontleend, te beantwoorden; maar nogthans hebben zij zoodaanige uitwerkſelen van dat gezegend Boek ondervonden, dat zij door zulk een

een voorgeven al zoo weinig aan het twijfelen zouden geraaken, als wanneer men hun wilde diets maaken, dat een loos mensch of menschen, de zon uitgevonden, en ze aan den hemel geplaatst hadden. Desgelijks, indien een verstandige *Sociniaan* hun wilde vertellen, dat de ZALIGMAAKER slegts een mensch was gelijk zij zelven, zouden zij juist zulk een denkbeeld van zijne bedreevenheid in de Godlijke Waarheden opvatten, als een Filosoof zou doen van de kennis der Sterrekunde van eenen Boer, die staande wilde houden dat de zon niet grooter was dan een waagenwiel.

HET blijft derhalven waarheid, in spijt van alle de vitterijen van onkundigen, dat de HEILIGE GEEST zijnen invloed oefent op de harten van alle GODS kinderen; of, met andere woorden, dat zij door den GEEST begunstigd worden, niet met nieuwe openbaaringen, maar met genade en wijsheid, om te verstaan, toetepassen, en gebruik te maaken van de groote dingen, welken reeds geopenbaard zijn in de heilige Schrift. Zonder deezen invloed van GODS GEEST, is de Schrift zoo nutloos, als een schouwspel voor de oogen der blinden. Was het niet zoo, wij zouden, wanneer wij de armoede, onkunde, en boosheid onzer harten leeren kennen, volstrekt moeten wanhoopen van ooit in staat te zijn om eene goede gedachte te vormen, één eenig gebed op de rechte wijze aan GOD voortedraagen, of één enkelen vasten tred te

doen op den weg des levens. Maar nu moogen wij hoopen, onaangezien onze zwakheid, naardien de kracht en de GEEST van CHRISTUS op ons rusten, en in ons werken. En zoolang wij met een eenvouwdig hart op die hulp blijven ſteunen, zullen wij, hoe gansch onbekwaam ook in onszelven tot alles, ons in ſtaat geſteld vinden, om alles te verrichten, wat onze omſtandigheden en onze pligt van ons eisſchen. Wat is zwakker dan een worm? En echter zullen *des HEEREN wormkens bergen dorſchen en vermaalen, en heuvelen ſtellen gelijk kaf*, [*Jeſaias XLI:* 14, 15.] Doch dit leven des geloofs, dit leeven en werken door eene kracht boven de onze, is een onuitlegbaar geheim, totdat de ondervinding het leert kennen. Ik heb mij meenigmaal verwonderd, dat de Apostel PAULUS bij ſommige menſchen nog zooveel gunst vindt, van voor een verſtandig man bij hen doortegaan. Want waarlijk, het grootſte deel zijner Schriften moet, volgends hunne grondbeginſelen, in den hoogſten graad aanſtootelijk en onverſtaanbaar zijn. Hoeveele tegenzeggelijkheden moeten zij er in vinden! wanneer zij, b. v., die ééne plaats, *Galaten II:* 20, met eenige opmerking leezen: *Ik ben met* CHRISTUS *gekruisſigd, en ik leef, doch niet meer ik, maar* CHRISTUS *leeft in mij; en het geen ik nu in het vleesch leeve, dat leef ik door het geloof van* GODS ZOON, *die mij liefhadde, en zichzelven voor mij overgegeeven heeft.*

En

En gelijk de geloovigen dus onder den invloed van den Heiligen Geest leeven, die hun begeerten, beweegredenen, en bekwaamheid ſchenkt, om te doen het geen Hem welbehaagelijk is — zoo denk ik dat zij, die zonder God in de weereld leeven, en welken de Apostel Judas noemt *natuurlijke menſchen, den* Geest *niet hebbende*, in meerder of minder trap zijn *ad captum recipientis*, onder eenen helſchen invloed. Alles toegeſtaan zijnde wat men toeſtaan kan, ten aanzien van de uitgebreidheid van 's menſchen vernuft, en de beklaagelijke boosheid van het menschlijk hart, kan ik niet gelooven, dat de helft van het verſtand in het kwaade, waar op ſommige menſchen zich zoo zeer verheffen, eigenlijk het hunne is. Misſchien zou zulk een als Voltaire, nooit geſchreeven hebben, noch immer zooveel geleezen of bewonderd zijn geworden, indien hij niet de *Amanuenſis* van een bekwaamer hand in zijne zaak, geweest was. De Satan is altijd nabij, wanneer het hart geopend is om hem toegang te verleenen, en de Heer zijne wederhoudende invloeden weigert; en dan vermeerdert hij des zondaars vermogen, om op eene *uitſteekende* wijze te zondigen, en geeft hem zulke trekken van godslastering, boosheid, en valschheid aan de hand, als waar toe hij moogelijk anders nooit in ſtaat zoude geweest zijn. Het verwondert mij daarom niet, dat zij doorſleepen en ſcherpzinnig zijn, dat zij een' gelach verwekken, en met toejuiching ontvangen worden, bij de gee-

 nen

nen die eveneens gezind zijn als zij. Dan, ten zij het den HEERE behaage hun bekeering te schenken — hoewel het meer te vreezen is, dat sommigen van hun aan een oordeel van verharding zijn overgegeeven — hoeveel beter ware het hun geweest, indien zij onnoozel of krankzinnig gebooren waren, dan zich te onderscheiden als de gewillige, schrandere, en vruchtbaare werktuigen van den vorst der duisternis, om de zielen der menschen te begoochelen, te verleiden, en te bederven! Helaas! wat zijn natuurgaaven en vermogens, of iets waar door de menschen in dit leven boven anderen uitmunten, indien ze niet door de Godlijke genade geheiligd zijn, en besteed worden tot volbrenging van zijnen wil, en ter bevoordering zijner eer? De uitdrukking van den ZALIGMAAKER, in de Gelijkenis van het onkruid onder de tarw: *Bindt het in busselen, om het te verbranden*, heeft mij wel eens op de gedachten gebragt, of niet misschien de verleiders en de verleidden, zij die hunne gaaven of invloed misbruikten om anderen tot de zonde aantemoedigen, en zij, die door middel van hun, in het verderf gestort zijn, in de toekoomende weereld een zeker zonderling en onafscheidbaar verband met elkanderen zullen hebben, en de eeuwigheid doorbrengen zullen in vruchtloos beklag, dat zij immer in deeze weereld eenige verbindtenis met elkanderen hadden.

Uw

Uw Lordſchap voelt buiten twijfel de kracht van deezen dichtregel:

O to grace how great a debtor! —

[dat is;

O hoeveel ben ik niet verſchuldigd aan Genade!]

HAD de HEER u niet voor Hemzelven afgezonderd — uw rang, uwe bekwaamheden, uw invloed, welken gij nu voornaamlijk daarom waardeert, omdat ze u uitgebreider gelegenheden verſchaffen om nut te doen, zouden misſchien, ja zeker, tot een tegenovergeſteld einde geſtrekt hebben.

IK ben,

MY LORD!

Uw Lordſchaps
zeer gehoorzaame en
verpligte dienaar.

20 *April*, 1774.

ZES-

ZESTIENDE BRIEF.

MY LORD!

NIET lang geleeden nam ik mijne toevlugt, als een hulpmiddel om ſtof te vinden, tot het uitbreiden van een' Tekst. Doch ik geloof dat het de beste weg is dien ik kan inſlaan, om in geene noodlooze herhaalingen te vervallen van eenige weinige klaare denkbeelden; welken zich, zoo ik onderſtelle, altijd eveneens aan mijnen geest voordoen, wanneer ik mij ſchikke om aan uw Lordſchap te ſchrijven. Zoo even kwam mij de zoete uitdrukking van DAVID in gedachten: *De HEER is mijn Herder.* Staa mij toe, zonder plan of overdenking, eenige weinige aanmerkingen over dezelve te maaken. Ik wensch dat uw Lordſchap den vrede, het vertrouwen, de zaligheid, welken eene geloovige toepasſing deezer woorden met zig brengt, mooge ondervinden!

DE *Socijnsgezinden*, en anderen, in hunne ongelukkige poogingen om den voornaamſten roem en wezenlijkſten troost van het Evangelij te verdonkeren, ſtellen hunne valſche kritijk meestal te werk, tegen zulke plaatſen van GODS Woord, waar in de verheven waardigheid onzes VERLOSSERS uitdrukkelijk en ſtellig geleerd wordt, en blaazen triumf, wanneer zij in eenig Afſchrift of oude Overzetting eene verſchillende leezing kunnen vinden, welke hunne zaak ſchijnt te begunstigen. Doch wij moogen gerustlijk het gezag van alle betwiste of betwistbaare Plaatſen daar

laa-

laaten, en echter de waarheid, tegen alle hunne vitterijen, staande houden, uit de doorgaande taal en het gansche beloop der heilige Schrift. DAVIDS woorden, in den *XXIIIsten Psalm*, zijn alleen een beslisschend bewijs, dat JESUS de JEHOVAH is. Indien zij slegts twee dingen willen toestaan, welken zij, zoo ik denk, niet ontkennen kunnen: — 1. Dat onze ZALIGMAAKER zich de hoedaanigheid eigent van den Herder zijnes volks; — en, 2. Dat Hij niet in de weereld gekoomen is, om de voorrechten te verkorten, welken GODS dienaars reeds vóór zijne Menschwording genooten hadden. Op deeze stellingen — welken men niet loochenen kan, zonder het geheele Nieuwe Testament aan eene zijde te zetten — is het besluit onwederspreekelijk. Want, was JEHOVAH DAVIDS Herder, dan zouden wij, die onder het Evangelij leeven, indien JESUS niet JEHOVAH was, onbedenkelijk minder bevoorrecht zijn dan DAVID, dewijl wij dan zouden toevertrouwd zijn aan de zorg van eenen, die, volgends den *Sociniaan*, slegts een bloot Mensch was; en, naar het gevoelen van ARIUS en zijn' aanhang, op zijn hoogst genoomen niet meer dan een schepsel was, en oneindig verre van die volmaaktheden te bezitten, welken DAVID in zijnen Herder beschouwde. Hij had eenen Herder, wiens Wijsheid en Magt oneindig waren, weshalven hij veilig konde vertrouwen, dat hem niets zoude ontbreeken, en dat hij niet behoefde te vreezen. En dit zelfde moogen wij ook vertrouwen, indien onze Herder de HEER, JEHOVAH is; maar anders niet. Daar beneven; de

aart zelf van dit Herdersambt, in betrekking tot zulke zwakke ſchepſelen als wij zijn, vereischt zoodaanige eigenſchappen, om het behoorelijk te oefenen, welken onmededeelbaar Godlijk zijn. Hij moet elk bezonder ſchaap zijner kudde grondig kennen — zijn oog moet op ijder van hun zijn, zijn oor open voor hun geroep, en zijn arm uitgeſtrekt om hen te helpen, aan alle plaatſen, en in alle eeuwen — elke gedachte in ijders hart, moet voor Hem open liggen; en zijne wijsheid moet alle de verborgen en loos bedachte aanſlagen van de magten der duisternis doorgronden, terwijl zijne hand die moet beteugelen en beſtuuren. — Hij moet een onbeperkt en alvermoogend bewind hebben over alle de volken, geſlachten, en perſoonen die op de ganſche aarde zijn, of anders kon Hij over de geenen die hun vertrouwen in Hem ſtellen, niet krachtdaadig waaken, in de oneindige verſcheidenheid van gevallen en omſtandigheden, waar in zij zich bevinden. De Reden, zoowel als de heilige Schrift, moet ons overtuigen, dat Hij die *Israëls* verdreevenen vergadert, die de gebrookenen van harten geneest, onderſteunt allen die vallen, en alle geboogenen opricht, op wien alle oogen wachten, om ſpijze van Hem te ontvangen; geen ander zijn kan, dan Hij, die het getal der ſtarren telt, en ze allen noemt bij naame, die groot is en van veele kracht, en wiens verſtand oneindig is. — Bijna op den zelfden trant beſchrijft de Profeet JESAIAS deezen magtigen Herder, zoo ten aanzien van zijn Perſoon, als van zijn Ambt; Kapittel XL: 9-17.

MAAR

MAAR is dit niet waarlijk de groote verborgenheid der Godzaligheid? Hoe billijk is de aanmerking des Apostels, dat niemand kan zeggen JESUS CHRISTUS den HEER te zijn, dan door den HEILIGEN GEEST! Verrukkende gedachte! — dat de Maaker van hemel en aarde, de HEILIGE van *Israël*, voor wiens aangezicht de aarde beefde, de hemelen droopen, toen Hij slegts een slaauw teeken zijner Majesteit op *Sinaï* deed zien — naderhand verschijnt in de gedaante van een' dienstknecht, zich aan het kruis laat klinken, en ten doel staat aan den smaad en spot der booze menschen! Ik kan mij niet verwonderen, dat dit den wijzen naar de weereld ongerijmd, redenloos, onmoogelijk voorkoomt! Maar de gezuiverde, de verlichte en geheiligde Reden, keurt het, hoe verbaazend ook, waarachtig en noodzaaklijk — vooronderstelde, dat een Heilig GOD aan zondaaren de schuld vergeeven wil, langs eenen weg, geschikt om zijne geduchte Heerlijkheid en Rechtvaardigheid te openbaaren. Het zelfde bewijs, welk de ongenoegzaamheid van stieren- en bokkenbloed, ter wechneeming van de zonden, toont, geldt eveneens tegen alles wat menschen of engelen ooit doen of lijden kunnen. De Verlosser van zondaaren moest magtig zijn. — Hij moest eene persoonlijke waardigheid bezitten, welke aan het geen Hij ondernam zulk eene waardij konde geeven, dat GOD daar door bleek rechtvaardig te zijn zoowel als barmhartig, wanneer Hij om zijnen wil den godloozen rechtvaardigde. En Hij moest algenoegzaam zijn, om te zegenen, en almagtig, om te beschermen de

de geënen die hunne redding en hun leven in Hem zochten.

ZULK een is onze HERDER. Dit is Hij, van wien wij door genade leerden zeggen: Wij zijn *zijn* volk, en de ſchaapen *zijner* weide. Wij zijn de zijnen, op meer dan éénen grond. Hij heeft ons gemaakt; Hij heeft ons vrijgekocht; Hij heeft ons verlost uit de hand onzer vijanden; en wij zijn de zijnen, door onze vrijwillige overgaaf van onszelven. Want ſchoon wij wijleer Hem gering achtten, Hem verſmaadden, ons tegen Hem aankantten; Hij heeft ons gewillig gemaakt, op den dag zijner heirkracht. Hij klopte aan de deuren onzer harten, maar wij — ik althans — hield dezelve geſlooten en gegrendeld tegen Hem, zoo lang als moogelijk was. Doch toen Hij zijne Liefde openbaarde, konden wij het niet langer uithouden. — Gelijk ſchaapen, zijn wij zwak, hulploos, weerloos, geneigd tot afdwaalen, onbekwaam om wedertekeeren, en aan alle zijden omringd van wolven. Maar alles wordt vergoed door de volheid, bekwaamheid, wijsheid, ontferming, zorg, en getrouwheid van onzen grooten HERDER. Hij leidt, beſchermt, voedt, geneest, en herſtelt ons, en zal onze Leidsman zijn en onze GOD, tot den dood toe. Dan zal Hij tot ons koomen, ons tot zich neemen, en ons zichzelven voorſtellen, en wij zullen nabij Hem, Hem gelijk, en met Hem zijn, voor eeuwig.

O! My Lord, welk een onderwerp is dit! Ik vertrouw dat het de vreugde van uw hart is. Door zijne hand in eenen hoogen rang geplaatst, ziet

ziet en gevoelt gij, dat de hoogste eerambten, en de gewigtigste belangen die met dit leven eindigen, als kindsche beuzelingen zijn, in vergelijking met de uitzichten en voordeelen, welken gij uit het heerlijk Evangelij ontleent. En uw stand in dit leven, maakt de genade die u geschonken is te meer zichtbaar en uitmuntende. — Ik heb ergens eene soortgelijke aanmerking geleezen, van HENDRIK *den IV.* Koning van *Frankrijk:* dat schoon er veelen op den zelfden dag met hem ter weereld gekoomen waren, hij waarschijnelijk de eenigste was onder die allen, die gebooren was om Koning te zijn. Uw Lordschap kent er veelen, die, zoo al niet op den zelfden dag met u gebooren, althans gebooren zijn tot waardigheden, eerambten, en hoogen staat. Maar hoe weinigen van hun zijn tot die eer gebooren, van het heerlijk Evangelij openlijk en standvastig te belijden, en te beleeven! Het uur nadert, wanneer alle eer en bezittingen, buiten die welken alleen van GOD koomen, verdonkerd zullen worden en verdwijnen, en gelijk een ijdele droom, geen de minste spoor zullen achterlaaten. Hoe ellendig zullen zij dan zijn, die daar mede beroofd worden van *alles* wat zij hadden! — Welk eene vernederende gedachte stelt HORATIUS voor, aan de geenen die het leezen der Schrift verachten —

Linquenda tellus, & domus & placens
Uxor: neque harum, quas colis, arborum
Te, praeter invisas cupressos,
Ulla brevem dominum sequetur (*). DOCH

(*) [Dat is: Wij moeten de aarde, ons huis, en onze be-

DOCH de genade en het geloof kunnen den laagſten ſtand des levens draagelijk, en het ontſlag van den hoogſten, begeerelijk maaken. Van het eerſte heb ik veele leevendige bewijzen en getuigen rondom mij. Uw Lordſchap, vertrouw ik, zal de zoete bevinding van het laatſte hebben, wanneer gij, na GODS Raad hier uitgediend te hebben, geroepen zult worden — ik hoop, op een' dag die nu nog verre is — om integaan in de vreugde uwes HEEREN. Intusſchen, hoe dierbaar zijn het leven, natuurgaaven, vermogen en gelegenheid om weltedoen, wanneer het ons gegeeven wordt, die allen te beſteeden en aanteleggen voor HEM, die ons dus liefgehad, en voor ons gezorgd heeft! Wat mij betreft, ik geloof dat er weinige zijn, die onder zoo klaar een beſef van hunne verpligting aan Hem, dezelve zoo gebrekkig, zoo ſlegt beantwoorden als ik. Ik denk, dat ik eene begeerte heb om Hem beter te dienen; dan, helaas! het kwaade ligt mij bij! Ik zal zekerlijk iets, dat naar ſchaamte en berouw over mijne koelheid gelijkt, zelfs in den hemel gevoelen — want ik vinde dat ik hier nooit gelukkiger ben, dan wanneer ik mij daar over het meeste ſchaam.

IK ben,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

5 *November*, 1774.

ZE-

bevallige huisvrouw verlaaten; en geen van deeze boomen, waar mede gij veel ophebt, zal u, die er voor een' korten tijd heer van zijt, volgen, behalven de gehaatte Cypresſen.]

ZEVENTIENDE BRIEF.

MY LORD!

Hoe wonderbaar is Gods langmoedigheid jegens zondige menſchen! In Hem leeven, beweegen zij zich, en zijn zij; en zoo Hij maar een' oogenblik zijne hand van hun losliet, moesten zij vergaan. Hij onderhoudt hun leven, bewaart hunne perſoonen, vervult hunne behoeften; terwijl zij de krachten en vermogens die zij van Hem ontvangen, onophoudelijk aanleggen ſtrijdig met zijnen wil. Zij vertrappen zijne Wetten met de voet, zij hoonen zijn albeſtuur, en verſmaaden zijne gunst; en evenwel ſpaart Hij. Om alle zijne weêrpartijders in eenen oogenblik te verdoen, zou Hij geene buitengewoone oefening van zijn Alvermogen behoeven; doch zijne verdraagzaamheid jegens hun, openbaart zijne Heerlijkheid, en geeft ons ſtof om te zeggen: Wie is een God, gelijk Gij!

Somtijds, echter, ziet men treffende voorbeelden van zijn vreeslijk ongenoegen over de zonde. Wanneer zulke gevallen gebeuren onmiddellijk na eenen openbaaren en voorbedachten hoon, Hem aangedaan die in de hemelen zit, dan, beken ik, herinnert mij zulks, hoe gevaarlijk het is, den Heere, om dus te ſpreeken, in den weg te ſtaan! Want ſchoon zijne langmoedigheid verbaazend groot is, en veelen Hem dagelijks ſchijn-

ſchijnbaar ſtraffeloos, in het aanzicht tarten, geeft Hij echter ſomtijds eenen geduchten, eenen onverwachten ſlag, en bevestigt daar door dat ontzaglijk woord: *Wie heeft zich tegen Hem verhard, en vrede gehad?* — Maar wie ben ik, die deeze aanmerking maak? Ik behoorde het te doen met de diepſte verootmoediging, gedenkende, dat ik wijleer, naar mijne jaaren en bekwaamheid, onder zijne beſtrijders den voorſten rang bekleedde, en met eene vastbeſlooten en onvermoeide vijandſchap, Hem verzaakte, veraehtte, en lasterde! Doch Hij wil zich ontfermen, diens Hij zich ontfermt; en daarom werd ik verſchoond, en bewaard om zijne Goedheid te vermelden.

JOSEFUS, van den dood van HERODES AGRIPPA ſpreekende, ſchrijft denzelven aan natuurlijke oorzaaken toe, en zegt, dat hij door allerondraagelijkſte pijnen in zijne ingewanden aangetast werd. Doch LUKAS meldt ons de waare oorzaak: *Een Engel des* HEEREN *ſloeg hem.* Indien wij eene hedendaagſche Hiſtorij hadden, beſchreeven door eene ingegeeste pen, dan zou ons waarſchijnelijk dikwerf zulk eene tusſchenkoomst herinnerd worden, daar wij ze nu gewoonlijk niet bemerken. Want ſchoon de ſpringveeren van daaden en gebeurdnisſen meestal voor ons verborgen zijn, en de hoogmoedige mensch zijne onderneemingen voordzet met een vertrouwen, als of de HEER zich met de aardſche zaaken niet bemoeide, zijn zij nogthans onder zijn oog en beſtuur; en het geloof, onder-

wee-

weezen door de blijken zijner regeering, in de heilige Schriften geboekt, kan eenigermaate zijne hand nagaan en bewonderen, en opmerken, hoe Hij de wijzen vangt in hunne arglistigheid, den hoogmoed van 's menſchen hart vernedert, en wanneer de zondaars trotschlijk handelen, dat Hij ſteeds boven hen is, en alles voor Hem moet buigen of breeken.

DAAR wij den voordgang en de verderflijke uitwerkſelen van het ongeloof beklaagen, en zien hoe de booze menſchen en bedriegers tot erger voordgaan, verleidende, en wordende verleid; welk eene dankbaarheid moest onze harten vervullen jegens Hem, wien het behaagd heeft, ons te roepen uit de akelige duisternis, waar in meenigten zoo verbijsterd en verdoold zijn, tot het heerlijk licht van zijn Evangelij! Onze leevendigſte begrippen van zijne goedertierenheid zijn ſlegts flaauw. Om dezelve ten vollen te verſtaan, moesten wij een evenmaatig gevoel hebben van het kwaad waar van wij verlost, de heerlijkheid tot welke wij geroepen zijn, en inzonderheid van het verbaazend middel waar aan wij ons leven en onze hoope te danken hebben — de vernedering, het lijden, en ſterven van GODS ZOON! Maar ons beſef van deeze dingen, is in onzen tegenwoordigen ſtaat zeer gebrekkig, en onevenredig. Wij kennen ze ſlegts ten deele, wij zien ze δι εσοπτρυ, , bij *terugkaatſing*, veeleer de beelden der dingen, dan de dingen zelven; en ſchoon ze in den ſpiegel van GODS

Woord naar het leven vertoond worden, ons koomen ze nogthans duister voor, omdat wij ze beſchouwen door een dik voorhangſel van onkunde en ongeloof. Hierna zal alle dekſel worden wechgenoomen; wij zullen op eene andere wijze dan thands, de onuitſpreekelijke boosheid der zonde, en het geduchte en ondraagelijke van GODS ongenoegen tegen dezelve, kennen, wanneer wij de weereld in vlam zullen zien ſtaan, en het eindelijk vonnis over de godloozen hooren uitſpreeken. Wij zullen gansch andere gedachten hebben van JESUS, wanneer wij Hem zien gelijk Hij is. Dan zullen wij ook beter in ſtaat zijn, om de liefde, welke Hem beweegde om voor ons Borg, voor ons een vloek te worden, eenigszins naar heure waarde te ſchatten, en wij zullen dan kennen wat groote dingen GOD bereid heeft voor hun, die Hem liefhebben. Dan zullen wij met verrukking de taal van *Schebaas* Koninginne de onze maaken: „ Het woord is „ waarheid geweest, dat wij in gindſche donkere „ weereld gehoord hebben; maar, zie! de helft, „ het duizendſte deel is ons niet aangezegd!" — Mogten intusſchen die bevattingen, welken wij hier door GODS genade van deeze groote Waarheden vormen kunnen, onze harten vervullen, en zich mengen onder alle onze gedachten, en in alle onze werkzaamheden! De HEER geeve ons, door het geloof, ſteeds de waarheid en het gewigt der dingen die nu nog niet gezien worden, leevendig te gevoelen; zoo zullen wij ons in ſtaat geſteld vinden, om te leeven boven de weereld,

ter-

terwijl we in dezelve zijn, ongevoelig voor haare aanlokſelen, en voor haar ongenoegen, en met eene edele eenvouwdigheid en bezonderheid, de zaak van GOD in waarheid belijden en voorſtaan, in het midden van een krom en verdraaid geſlacht. Hij wien wij dienen, is magtig ons ſtaande te houden en te beſchutten; en Hij is oneindig waardig, en het koomt Hem billijk toe van onze hand, dat wij gewillig om zijnen wil veel meer lijden, dan Hij ooit zal toelaaten dat ons overkoome. De roeping, de pligt, en het voorrecht van een waar Christen, worden zeer ſchoon afgebeeld door MILTON, daar hij het karakter van ABDIËL beſchrijft, aan het einde van het *Vijfde Boek*:

——— Hij werd getrouw bevonden
In 't midden van een' drom ontrouwen, hij alleen.
Ontelbre veinsaarts zag hij weiflen, zich vermommen,
Maar hij ſtond onder hen onwrikbaar, onbeweegd;
Bekoord noch afgeſchrikt, hield hij zijn trouw, en liefde,
En ijver ongekrenkt; getal noch voorbeeld kon
Van 't ſpoor der waarheid hem een' oogenblik doen wijken,
Of zijn' ſtandvasten geest en reine eenvouwdigheid
Verandren —— (*)

M 1j

(*) ——— *Faithful found*
Among the faithleſs, faithful only he:
Among innumerable falſe, unmov'd,
Unſhaken, unſeduc'd, unterrify'd,
His loyalty he kept, his love, his zeal;
Nor number, nor example, with him wrought
To ſwerve from truth, or change his conſtant mind
Tho' ſingle ——— ——

MIJ dunkt dat de ſtand van uw Lordſchap eene zonderlinge gelijkheid heeft met dien, waar in de Dichter ABDIËL plaatst. Gij zijt, 't is waar, niet geroepen, om GOD geheel alleen te dienen. Maar onder de lieden van uwen rang, en met welken gij, uit hoofde van de omſtandigheden waar in GOD u geplaatst heeft, noodwendig moet omgaan, hoe weinig worden er daar onder gevonden, die de grondbeginſelen waar uit gij werkt, kunnen verſtaan, onderſteunen, of goedkeuren, of met genoegen een gedrag beſchouwen, welk hun tot overtuiging of tot oneer ſtrekken moet! Dan gij ſtaat niet alleen; des HEEREN volk, onder welken gij veelen niet kennen zult, voor dat gij ze in de heerlijkheid ontmoet, helpen u hier met hunne gebeden; GODS Engelen hebben bevel om u te bewaaren, en uwe treden te beſchutten — ja de HEER zelf vestigt zijn oog in gunst op uwe verborgen en openbaare gangen, en is nabij u aan uwe rechtehand, opdat gij niet beweegd wordt! —— Dat Hij u vertrooste door het licht van zijn aanſchijn, en u onderſchraage door den arm zijner moogendheden, is mijne geduurige bede.

IK ben,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

8 *December*, 1774.

AGT-

AGTTIENDE BRIEF.

MY LORD!

WIJ zijn een nieuw Jaar ingetreeden! —— Dit hebben duizenden, welligt millioenen, gedaan, die het einde van 't zelve niet zullen aanſchouwen. —— Ontroerend denkbeeld voor eenen weereldling! het behoorde althans zoo te zijn. —— Ik heb nog een onvolmaakt geheugen van een verhaal, dat ik in mijn jeugd geleezen hebbe, van een IJspaleis, welk eens in een' winter te *Petersburg* vervaardigd werd. De muuren, het dak, de vloeren, en alles wat er in was, waren van louter ijs; het was met veel ſmaak toegeſteld, en alles wat men in een vorstlijk paleis zoude verwachten, werd er in gevonden; het ijs, nog water zijnde, was vooraf geverwd, zoo dat alles zich aan het oog vertoonde, als gemaakt van de gepaste ſtoffen die tot elk in het bezonder vereischt werden. Doch het was alles koud, van geen gebruik, en van korten duur. Indien de vorst had blijven aanhouden tot nu toe, welligt zou het IJspaleis nog in ſtand weezen; maar met de wederkeerende Lente, ſmolt het, en verdween, gelijk een ijdel herſenbeeld, dat men zich in den droom heeft voorgeſteld. Mij dunkt, er moest ten minſten één ſteen in het gebouw geweest zijn, om overig te blijven, met het opſchrift: *Sic tranſit gloria mundi! Zoo gaat*

's weerelds heerlijkheid voorbij! Want geen kunstgewrocht kon eigenaartiger de ijdelheid van 's menſchen leven afbeelden. De menſchen bouwen, en maaken ontwerpen, als of hun werk de eeuwigheid verduuren zou; maar de wind gaat over hen heenen, en zij zijn niet meer. In 't midden van alle hunne toebereidſelen, of, ten langſten, op het tijdſtip wanneer zij meenen hunne oogmerken bereikt te hebben, neemt GOD hunnen adem wech, zij keeren weder tot ſtof, en ten zelven dage vergaan hunne aanſlagen.

Hoe veele ſlaapen thands, die eertijds de aard beroerden (*)!

Dit IJshuis echter werd eenigszins langzaam geſloopt, hoewel, toen het begon te vervallen, alle menschlijke kunst te kort ſchoot om het ſtaande te houden; maar niet zelden koomt de dood zeer ſchielijk, en, even als bij het ſpringen van eene mijn, vernielt hij alles in een' oogenblik, tot de fondamenten toe. —— Dan zal alles wat ons hier aanging —— alles, behalven de gevolgen van ons gedrag, welken eeuwig duuren zullen —— niets meer voor ons zijn, dan het geheugen van eenen droom. Deeze waarheid is te klaar, om geloochend te worden; doch het grootſte deel der menſchen handelt, als of zij overtuigd waren, dat het gansch an-

(*) *How many ſleep who kept the world awake!*

anders met de zaak gelegen was. *Zij* brengen hunne dagen door in ijdelheid — en in éénen oogenblik daalen zij in het graf. Welk eene ſtof van dankzegging hebben zij, die van deeze begoocheling geneezen zijn, en die door de kennis van het heerlijk Evangelij, hunnen waaren ſtand en beſtemming leerden zien; die verlost zijn van de liefde deezer tegenwoordige weereld, van de hartbeknellende vrees des doods, en weeten, dat wanneer hun aardſche huis, even als het IJspaleis, zal verbrooken, *ontbonden* worden, zij een gebouw van GOD hebben, een huis, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen!

NOGTHANS zij ook, moeten ijverig trachten, zich de kortheid en onzekerheid van hunnen tegenwoordigen ſtand, als waarheid voorteſtellen; ten einde aangeſpoord te worden, om daar mede hun voordeel te doen, hunnen tijd uittekoopen, en van de gelegenheden welken hun vergund worden, zulk een gebruik te maaken, als meest ſtrekken kan tot prijs en heerlijkheid van HEM, die hen uit de duisternis geroepen heeft, tot zijn wonderbaar licht. Waarom zou iemand, die geſmaakt heeft dat de HEER goedertieren is, wenſchen den volgenden dag te beleeven, dan om de eer te moogen genieten, van medewerkers met Hem te zijn, door Hem gebruikt te worden, als werktuigen tot het bevoorderen zijner oogmerken, en om alle hunne vermogens en al hunnen invloed te be-

ſteeden tot zijnen dienst? Een gevoel zijner goedertierenheid, de toeſtraaling van het licht zijnes aanſchijns over onze ziel, is voorzeker, ten aanzien van *ons* belang, het beste deel van ons leven, ja beter dan het leven zelf; doch dit zullen wij in onuitſpreekelijk grootere maate genieten, wanneer we onzen loop voleindigd zullen hebben, en van het ligchaam der zonde geheel zullen ontſlaagen zijn. En daarom ſchijnt de *groote en allerwenschelijkſte zaak* voor ons, zoolang wij hier zijn, te weezen — Genade te moogen hebben, om Hem te *dienen*, en voor Hem te *lijden*, in de weereld. Offchoon onze eerſte wensch, voor zoo verre onmiddellijk ons zelven betreft, kan zijn, *ontbonden te worden, en met* CHRISTUS *te weezen*, als zijnde πολλα μαλλον κρεισσον, *zeer verre het beste*; zoo mag nogthans een leevendig beſef van onze oneindige verpligting aan zijne verlosſende Liefde, ons met genoegen een langer verblijf op aarde doen omhelzen, indien wij eenigszins dienstbaarkunnen zijn, aan de verbreiding van den roem zijnes Naams, en van de vruchten zijner Verlosſing — het geen het groote en voornaame einde is, welk GOD zelf bedoelt, in het ſpaaren der weereld. Wanneer Geſchiedſchrijvers en Staatkundigen met al hunne ſchranderheid redeneeren, over de opkoomst en den ondergang van Rijken en Staaten, en naſpooren willen het verband tusſchen oorzaaken en uitwerkſelen, dan zijn zij doorgaands ten eenemaal onkundig van het groote beweegrad, welk alles gaan-

gaande houdt en bestuurt; naamlijk, het oogmerk des HEEREN, ten goede van zijne Kerk en Koningrijk. Hier aan zijn alle gebeurdnissen ondergeschikt; hier voor moeten alle strijdige belangen buigen. Hoe gemaklijk was deeze stelling te betoogen, door slegts dat gedeelte der Historij welk het Tijdperk omtrent de Kerkhervorming in zich bevat, van stuk tot stuk nategaan. Of Doctor ROBERTSON, in zijne *Historij van* KAREL *den Vijfden*, de zaaken in dit licht beschouwt, weet ik niet, alzoo ik het Werk niet geleezen hebbe; doch zoo niet, hoe wel doorwrocht dan ook zijn Geschrift in andere opzichten weezen mag, dan schroom ik niet te zeggen, dat er een wezenlijk gebrek in is, en dat het dat licht en vermaak aan een godvruchtig leezer niet verschaffen kan, waar toe het onderwerp anders zeer geschikt was. Ik twijfel ook niet, of sommigen, die nu nog niet gebooren zijn, zullen hierna duidelijk zien en opmerken, dat de tegenwoordige ongelukkige twist tusschen *Groot-Brittanje* en *Amerika*, met deszelfs gevolgen, hoedaanig die ook moogen zijn, een gedeelte uitmaakt van eene schakel van gebeurdnissen, welken tot haar voorname doeleinde hadden de uitbreiding en de belangen van CHRISTUS Kerk. Met één woord; dat JESUS gekend, vertrouwd, en aangebeeden, en zondaars door de kracht van zijn Evangelij van de magt der zonde en des Satans moogen verlost worden, is, betrekkelijk, het *το εν — de éène groote zaak*, om welker

wil de opeenvolging van dag en nacht, zomer en winter, tot nog in ſtand word gehouden; en wanneer het beſtek der Verlosſing zal voltooid zijn, dan zal de zonde, welke nu bijkans de aarde vervult, dezelve in vlam zetten, en de vereenigde belangen van al het overige des menschdoms, als niet langer verbonden aan die van GODS Volk, zullen dan niet kunnen te weeg brengen dat ze een' enkelen dag meer in ſtand blijve. In dit opzicht wensch ik uw Lordſchap geluk, dat hoe zeer uwe beste poogingen, ter bevoordering van de tijdlijke belangen der Naatſij, aan uwen wensch niet mogten beantwoorden, gij echter — voor zoo verre uw ſtand u gelegenheid geeft om de zaak van het Evangelij te handhaaven, en deszelfs uitbreiding te begunstigen — u met meerder zekerheid, en in een zaak van veel grooter gewigt, een' gelukkigen uitſlag moogt belooven. Bij voorbeeld; het was, naast GOD, de gunst en invloed van uw Lordſchap, waar door ik tot den dienst van het Evangelij geraakte. En ſchoon ik niets ben, heeft het nogthans Hem, die u in het harte gaf mijne belangen aanteneemen, behaagd, niet toetelaaten, dat het geen gij toen ter liefde van Hem deedt, geheel vruchtloos zoude zijn. Het heeft Hem behaagd, in een reeks van eenige jaaren, door zulk een onwaardig werktuig als ik ben, een groot aantal menſchen, die toen dood waren in zonden en misdaaden, te doen ontwaaken; van welken ſommigen thands jaagen naar den prijs

hunner hooge roeping in CHRISTUS JESUS, en anderen reeds voor den Troon zijn. Indien ik in fommige gezelfchappen dorst zeggen, dat de bekeering van honderd zondaaren — meerder of minder — tot GOD, eene zaak was van meer waar belang, dan de *tijdlijke* welvaart der grootfte Naatfij op den aardbodem, zou ik voor een onkundig en verwaand mensch worden aangezien. Doch uw Lordfchap verftaat de rekenkunde des Bijbels, welke alleen ons leeren kan, de waardij van zielen te fchatten; en gij zult met mij inftemmen, dat ééne ziel meerder waardig is dan de ganfche weereld, uit aanmerking van den prijs die vereischt werd om dezelve te verlosfen, en van haare uitgebreide vatbaarheid, en duuring. Zoo wij onderftelden, eene Naatfij te beftaan uit veertig millioenen menfchen, en dat die ganfche Naatfij, en elk bezonder perfoon in dezelve, geduurende vijftig jaaren, onafgebrooken zoo veel goeds genoot, als dit leven met moogelijkheid opleveren kan —— dan zou al dat goed, of eene gelijke hoeveelheid, door één enkel perfoon verteerd worden, in tweeduizend millioenen jaaren; welken nogthans maar een oogenblik zóuden zijn, in vergelijking met de eeuwigheid die er eenmaal op volgen moest. —— En zoo dit goed enkel tijdlijk goed was, dan zou het ganfche beloop van het zelve uitkoomen op moeite en verdriet, vergeleeken met die zaligheid in GOD, waar voor alleen die geenen vatbaar zijn, die deelgenooten van het leven GODS

zijn geworden. —— Daar tegen; indien eene ganſche Naatſij verdelgd wierd, door eene opeenſtapeling van rampen, gelijk aan die welken de belegering en verwoesting van *Jeruſalem* verzelden, dan zou de ganſche ſom van alle de ellenden, door alle de bijzondere leden der Naatſij ondergaan, te ſaamen genoomen, nog maar zeer weinig zijn, in vergelijking van het geen elk ondeelbaar perſoon die in zijne zonden ſterft, te wachten heeft, wanneer het vonnis van eeuwig verderf van het aangezicht des HEEREN, en van de heerlijkheid zijner ſterkte, zal uitgevoerd worden.

WELK een' onverwachten kring hebben mijne gedachten doorgeloopen, ſedert ik van het IJspaleis begon! Het is tijd dat ik uw Lordſchaps aandacht afloſſe, en mij onderſchrijve,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

20 *Januarij*, 1775.

NE-

NEGENTIENDE BRIEF.

MY LORD!

Ik ſtem de verklaaring van onzen HEER: *Zonder mij kunt gij niets doen*, volkomenlijk toe; niet alleen, op het gezag van den Spreeker, maar omdat ik er dezelfde onwederſtaanbaare en proefondervindelijke bewijzen van hebbe, als of Hij mij gezegd hadde, dat ik de zon niet kan doen ſchijnen, noch den loop der jaargetijden veranderen. Schoon mijne pen en tong zich ſomtijds vrij beweegen, overtuigt mij nogthans de volſtrekte onbekwaamheid, en ſtilſtand van gedachten, waar aan ik op andere tijden onderhevig ben, dat ik van mijzelven geen vermogen hebbe om eene goede gedachte te denken; en ik geloof dat het er eveneens meê zoude gelegen zijn, indien de geringe maate van kennis en bekwaamheid, welke ik altezeer geneigd ben als mijne eigen te beſchouwen, nog duizendmaal grooter ware dan zij is. Tot elke nieuwe pligtbetrachting, heb ik nieuwen onderſtand noodig, en kan niets van mijnen vermeenden voorraad in daadlijke werking brengen, dan door zijnen onmiddellijken bijſtand. Zijn genadige invloed is voor hun die allermeest met gaaven voorzien zijn, het geen het water is voor den molen, of de wind voor het ſchip, zonder welken de ganſche toeſtel zonder beweeging, en nutloos is.

Ik vrees dat wij veel verliezen van den troost, welke uit een gevoel van onze geduurige afhangelijkheid van Hem, zou kunnen gebooren worden, en dat wij doorgaands niet naar behooren erkennen, het geen wij van Hem ontvangen, omdat wij verkeerde begrippen vormen van de wijze zijner werking. Misſchien houden wij het alteveel voor beweezen, dat de mededeelingen van Hem, een zeker ſoort van gevoeligen indruk, als van *Hem* koomende, moeten met zich brengen, en zijn overzulks gereed, om de verrichtingen waar in wij zulk eenen indruk niet gewaar worden, op rekening van ons eigen vernuft, of goede gemoedsgeſteldheid te zetten. Ondertusſchen is het zeer moogelijk, dat wij onder zijnen invloed kunnen handelen, wanneer wij zulks het minst vermoeden. En offchoon het geene wij zeggen, of ſchrijven, of doen, geenszins buitengewoon mooge ſchijnen; nogthans, dat wij tot zulk eenen loop van gedachten, op den eenen tijd meer dan den anderen, geleid worden, is in mijne eigen gevallen dikwerf gebleeken aanmerkelijk te zijn, uit hoofde van de omſtandigheden die er mede gepaard gingen, of van de gevolgen die er uit voordſprooten. Hoe meenigemaalen ben ik, in het verkiezen van een' Tekst, of in het prediken, of in het ſchrijven aan een' Vriend, geleid geworden, om een reden op zijn pas te ſpreeken! en het geen ik uitvoerig en in het gemeen voorſtelde, was ſomtijds zoo naauwkeurig gepast naar een

of

of ander geval, welk mij volſtrekt onbekend was, dat ik het bezwaarlijk zoo juist zou hebben kunnen treffen, indien ik er te vooren van onderrecht was geweest. Sommige voorbeelden van deezen aart, waren zoo treffende, dat ze niet wel eenigen twijfel aan eene hoogere werking toelieten. En indedaad, indien zij die in den HEERE JESUS gelooven, hoe onwaardig ook in hunzelven, tempels van den HEILIGEN GEEST zijn; indien de HEER in hun leeft, woont, en wandelt; indien Hij hun leven en hun licht is; indien Hij beloofd heeft, hen te leiden door zijne hand, en in hen te werken het willen en het werken naar zijn welbehagen — dan mag men, dunkt mij, het zoo even gemelde, en nog meer dan dat, redelijker wijze verwachten. — Deeze dichtregel in zeker Gezang:

'k Heb oogenbliklijk bijſtand noodig (*),

is geen grootſpraak, maar ſtipt en letterlijk waarheid, niet ſlegts in groote en buitengewoone voorvallen, maar ook in onze meer ſtille uuren, en in onze gewoone omſtandigheden. Deeze genaderijke bijſtand wordt medegedeeld op eene wijze, voor ons onmerkbaar, om ons voor hoogmoed te bewaaren, opdat Hij van ons de hoovaardije verberge, en om ons te bewaaren van traag of zorgeloos te zijn, met opzicht tot het gebruik der verordende mid-

(*) *Help I ev'ry moment need.*

middelen. En die bijſtand zou ons ook overvloediger, en misſchien meer gevoelig, geſchonken worden, indien ons gemoed meer eenvouwdig wachtende was op den HEERE. Dan, helaas! een verdeeld hart, eene onbetaamelijke verkleefdheid aan eenig tijdlijk voorwerp, verdooft *onzen* geest — ik ſpreek voor mijzelven — en bedroeft den GEEST van GOD; zoodat wij in donkerheid, en op een' afſtand van Hem, wandelen, en ſchoon geroepen tot groote voorrechten, verre beneden dezelven leeven. Maar mij dunkt, het gedenken aan Hem, die altijd nabij is, en van wien wij onophoudelijk afhangen, en moeten afhangen, behoorde eene krachtige beweegreden opteleveren, tot de naauwkeurigſte oplettendheid op zijn' geopenbaarden wil, en de ſtiptſte gehoorzaamheid aan denzelven. Want voor zooverre de HEER zich onttrekt, worden wij als blinde menſchen, en bij het klaarſte licht, en op den vlakſten grond, loopen wij gevaar, of liever zijn wij verzekerd, op elken ſtap te ſtuikelen.

SCHOON er een beginſel van zelfbewustheid, en eene bepaaling van den wil, in ons plaats hebben, genoegzaam om onze gedachten en verrichtingen de onzen te noemen; geloof ik echter, dat alle menſchen, meer dan zij vermoeden, onder eene onzichtbaare werking zijn. De HEER, onmiddellijk door zichzelven, en moogelijk door den dienst zijner heilige Engelen, leidt, wekt, weêrhoudt, of waarſchuuwt

zijn

zijn volk. Even zoo is er ook, buiten twijfel, het geen ik noemen mag eene *helſche ingeeving* (*); de invloed, naamlijk, der booze geesten, die werken in de kinderen der ongehoorzaamheid, en niet alleen hunnen wil opwekken, maar hunne vermogens te hulp koomen, en hen bekwaam zoo wel als genegen maaken, om meer aanhoudend te zijn in de boosheid, en meer uitgebreid in het beſchadigen, dan zij van zichzelven zouden kunnen zijn. Ik beſchouw VOLTAIRE, b. v., en veele Schrijvers van denzelfden ſtempel, als weinig meer dan *Secretarisſen* en *Amanuenſes*, van eenen, die onuitſpreekelijk meer vernuft en ſchranderheid bezit, om het ongeloof en de ongebondenheid te bevoorderen, dan zij met eenig recht kunnen voorwenden. Zij hebben een wijl het *crediet* —— indien ik het dus noemen mag —— van het fonds waar uit zij putten; doch weinig vermoedt de weereld, wie de waare en oorſpronglijke Autheur is van de Wijsgeerte en Dichtkunst, van die fraaie trekken en leevendige vinding, welken zoo algemeen bewonderd worden. Misſchien zouden veelen, die thands om hun vernuft worden toe-

(*) [De zaak waar op de Schrijver doelt, is ontwijfelbaar. Maar de bewoording, *Even zoo*, waar mede hij aanvangt, moet verſtaan worden, niet *even gelijk* GOD, door eene onmiddellijke werking, maar van den middellijken invloed van eenen boozen Geest — die eindig en bepaald is — op het hart van zondige menſchen.]

toegejuicht, veel eer plompaarts geweest zijn, hadden zij niet eene partij gekoozen, in welker begunstiging de Satan zooveel belang heeft.

DOCH om wedertekeeren tot het meer aangenaame onderwerp. — Hoe groot en heerlijk is het voorrecht van een' waar geloovigen! Dat hij geene wijsheid noch ſterkte in hemzelven heeft, is geen nadeel; want hij is verbonden met de oneindige Wijsheid en het onbeperkt Vermogen. Offchoon zwak als een worm, worden zijne armen geſterkt door JAKOBS Magtigen GOD; en alle dingen, welken binnen den kring van zijnen eigenlijken pligt en roeping vallen, worden hem moogelijk, ja gemaklijk. De HEER, wien hij dient, heeft zich genadiglijk verbonden, om zijne ſterkte evenredig te doen zijn aan zijne dagen, het zij dan een dag van daadlijke pligtsoefening, of van lijden. En ſchoon hij faalbaar en kortziende is, en uitermaate blootſtaat voor dwaalingen en bedrog; evenwel, zoo lang hij een gevoel behoudt dat hij zoodaanig is, en met kinderlijke eenvouwdigheid den HEERE om raad en beſtuuring vraagt, dan zal hij zelden een' verkeerden ſtap doen, althans niet in zaaken van belang, en zelfs zijne onbedachtzaamheden worden ten goede beſtuurd. Indien hij zijne waare geſteldheid uit het oog verliest, en waant iets te zijn, dan zal hij aanſtonds vinden, dat hij niets is. Maar is hij te vreden niets te zijn, en niets te hebben, dan kan hij verzekerd

wee-

weezen, eene tijdige en overvloedige vervulling van alle zijne behoeften te zullen erlangen. Dus leeft hij, gelijk *Israël* in de woestijn, enkel op de Godlijke Goedheid; maar het is eene Goedheid, welke onveranderlijk, onvermoeibaar, onuitputtelijk, algenoegzaam is. MOSES, ſpreekende van de wegen die GOD insloeg, om ISRAËL te verootmoedigen, vermeldt onder anderen, het ſpijzigen met Manna. Dit konde ik een' tijd lang niet begrijpen. Mij docht, zij liepen eerder gevaar om hoogmoedig te worden, daar zij zich op zulk eene buitengewoone wijze verzorgd zagen. — Maar het Manna kon niet goed blijven; zij konden er geen' voorraad van opdoen, en waren dus in een' ſtaat van volſtrekte afhangelijkheid, van dag tot dag. Deze beſtelling was juist geſchikt, om hen te verootmoedigen. — Eveneens is het met ons in het geestlijke, geſteld. Wij zouden, misſchien, liever op eenmaal eenen voorraad willen ontvangen, waar aan wij genoeg hadden — eene inkleevende maate van wijsheid en ſterkte, waar op wij, voor 't minst in gewoone gevallen, ſteunen konden, zonder door een gevoel van behoeftigheid genoodzaakt te zijn, geduurig de toevlugt tot den HEERE te neemen, om alles te vraagen wat wij noodig hebben. Doch zijn weg is de beste. Zijne heerlijkheid wordt meest geopenbaard, en onze veiligheid best verzekerd, door ons gansch arm en ledig te doen blijven in onszelven, en ons van oogenblik tot oogenblik nieuwen toevoer

te verſchaffen, naar gelang onze nood het vereischt. Dit, zoo iets, zal den roem uitſluiten, en een gevoel van dankbaarheid in onze harten leevendig houden. Dit is zeer geſchikt, om ons tot bidden opttewekken, en geeft ons duizendmaal gelegenheden aan de hand tot lof- en dankzegging, welken anders onze opmerking zouden ontglippen.

DOCH wie of wat zijn wij, dat de ALLERHOOGSTE dus op ons acht geeft! dat Hij ons elken morgenſtond bezoekt, en alle oogenblikken ons wil bevochtigen! Het is een verwonderenswaardig denkbeeld, dat GOD dus bij de menſchen wil woonen! dat Hij, voor wien de magtigſte Monarchen op aarde minder dan niets en ijdelheid zijn, zich zoo laag nederbuigt, en zich voegen wil naar den ſtand, de behoeften, en vatbaarheid van de zwakſten, de geringſten, en armſten zijner kinderen! Doch aldus heeft het Hem behaagd. Hij ziet niet gelijk een mensch ziet.

IK ben,

MY LORD! e. z. v.

23 *Februarij* 1775.

TWIN-

TWINTIGSTE BRIEF.

MY LORD!

Ik heb geene voegzaame voorrede of inleiding bij de hand; en daar ik het mij bijkans ten regel gesteld hebbe, niet te bestudeeren wat ik uw Lordschap schrijven zal, vraag ik verlof, om plotslijk te beginnen. —— Het is een toekoomend voorrecht, aan hun die in JESUS gelooven, beloofd: *Dat zij zullen zijn als de Engelen*; en er is een zekere zin, waar in wij trachten moeten, thands reeds den Engelen gelijk te zijn. Dit wordt ons te verstaan gegeeven, daar ons geleerd wordt te bidden: *Uw wil geschiede, gelijk in den hemel alzoo ook op aarde.* —— Ik heb mij somtijds vermaakt, met voor een poos het geval te onderstellen, dat een Engel bevel kreeg, om een' tijd lang, in een menschlijk ligchaam, op aarde te woonen; niet in zondig vleesch, gelijk het onze, maar in een ligchaam bevrijd van zwakheden, en onder een onverminderd gevoel van zijne gelukzaligheid in de gunst van GOD, en van zijne onuitspreekelijke verpligting aan zijne Goedheid. En dan trachtte ik, zoo goed ik konde, mij te verbeelden, hoe zulk een Engel zich in zulk eenen staat gedraagen zoude. — Ik weet niet dat ik ooit, in prediken of schrijven, over deeze gedachte hebbe uitgeweid. Vergun mij, dezelve in dit papier een weinig te volgen.

INDIEN ik dezen hemelfchen Gezand kende, ben ik geneigd te hoopen, dat ik hem een' grooten eerbied zou toedraagen, en, zoo 't mij geoorloofd was, verblijd zou zijn, in fommige gevallen hem te raadpleegen. In fommige gevallen, niet in alle; want ik geloof, dat mijne vrees zoo groot zou zijn als mijne liefde. Mij dunkt, ik zou het nooit waagen durven, mijn hart vrijmoedig voor hem openteleggen, of hem mijne ontelbaare gebreken of zwakheden te ontvouwen; want, daar hij zelf geene ondervinding van dergelijke dingen hebben konde, zou ik denken, dat hij niet weeten zou behoorelijk medelijden met mij te oefenen, ja dat hij mij bezwaarlijk zou kunnen dulden, indien ik hem alles zeide. Helaas! welk een averrechtsch, vreemd, verachtelijk fchepfel zou ik zijn, in het oog van een' Engel, indien hij mij kende zoo als ik ben! Gelukkig voor mij, dat JESUS minder geworden is dan de Engelen, en dat de Menschlijke Natuur die Hij aannam, niet onderfcheiden was van de gemeene Natuur des Menschdoms, hoewel vrij van de gemeene verdorvenheid! En dewijl Hij in onzen naam, en in onze plaats, zich aan de Wet onderwierp, fchoon Hijzelf vrij was van zonde, nogthans de zonde en derzelver gevolgen, om onzen wil, op Hem gelegd zijnde, verkreeg Hij in de dagen zijner Vernedering, een ondervindelijk medelijden met zijn arm volk. Hij kent de uitwerkfelen der zonde en verzoeking op ons, door die kennis waar door Hem alle din-

dingen bekend zijn; maar Hij kent ze ook op eene wijze, welke meer ſtrekt tot onzen troost en verkwikking, naamlijk door het lijden en de beproevingen, welken Hij voor ons heeft doorgeſtaan. Dit geeft ſtof tot bemoediging. Wij hebben geenen Hoogenpriester, die niet aangedaan kan zijn door een gevoel van onze zwakheden, maar die in alles is verzocht geweest, gelijk als wij. Wanneer ik hier bij voeg, de overweeging van zijne Magt, Beloften, en Genade, en dat Hij daar toe verhoogd is, opdat Hij medelijden zou betoonen, en redden, en zaligen; dan ſchep ik moed. Met Hem durf ik vrij omgaan; en ik ben niet bedroefd, maar blijde, dat Hij mij volmaaktlijk kent — dat geene enkele gedachte van mijn hart voor Hem verborgen is. Want hoe zou Hij, zonder deeze oneindige en naauwkeurige kennis mijner kwaal, mij krachtdaadig kunnen geneezen? — Doch waar zwerf ik heen! — Het ſchijnt dat ik den Engel reeds uit het gezicht verlooren hebbe! — Ik keer terug; en zegge, dat zoo hij niet krachtdaadig medelijden met mij zou kunnen oefenen, hij mij voor 't minst zou kunnen aanmoedigen, en leeren.

In de eerſte plaats, houde ik voor toegeſtaan, dat dees Engel zich als een' vreemdling en reiziger op aarde zou aanmerken. Hij zou niet vergeeten, dat zijn πολιτευμα, zijn *burgerſchap*, in den hemel was. Gewis, hij zou al den ſlommer van het menschlijk leven — verder

 dan

dan het oogmerk zijner boodſchap hem daar mede eenige verbindtenis mogt doen hebben — met meer onverſchilligheid aanzien, dan wij het ſpel van kinderen, of de bedrijven van dwaazen en krankzinnigen beſchouwen, welken ons meer verveelen, dan dat ze onzen lust opwekken om meê te doen. Hij zou alle dingen rondom hem, beoordeelen, naar de betrekking en het verband welk zij hadden, tot de volbrenging van den wil des Geenen die hem gezonden had; en de prachtigſte en ſchitterendſte vertooningen, in eenig ander gezichtpunt beſchouwd, zouden geen' den minſten indruk op hem maaken.

GEVOLGLIJK, wat hem in het bezonder aanging, zou al zijn doelwit en zijne begeerte zijn, den wil van GOD te volbrengen. Het zou hem volſtrekt om het even zijn, in wat post hij geplaatst was — het zij hij bevel hadde, om, als in het geval van SANHERIB, een magtig leger met éénen ſlag te vernielen; of, als in het geval van HAGAR, zijne opwachting te maaken bij eene vrouw, eene dienstmaagd, eene ſlaavin. Beide diensten zouden hem even voortreffelijk en gewigtig zijn, omdat hij in beide eveneens zijnen HEERE behaagde; het geen zijn element en zijne blijdſchap zijn zou, het zij hij gezonden was om den ſepter over een Koningrijk te zwaaien, of om de ſtraat te reinigen.

WIJDERS; de Engel zou buiten twijfel een treffend voorbeeld opleveren, van goedwilligheid. Want, vrij zijnde van zelfbeoogende neigingen; vervuld met eene gevoelige liefde tot GOD, en met de kennis zijner aanbiddelijke Volmaaktheden, zouden zijn gansche hart, en ziel, en krachten, ingespannen werkzaam zijn, uit een beginsel van pligt, tevens en uit eigen neiging, om de rampen te verligten, en het geluk te bevoorderen, van allen die rondom hem waren. En hier in zou hij het voorbeeld navolgen van Hem, die weldoet aan allen, en zijne zon doet opgaan en zijnen regen nederdaalen op rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Hoewel hij ook, naar het zelfde voorbeeld, eene bezondere liefde zou betoonen aan de huisgenooten des geloofs. — Een Engel zou zich niet diep inlaaten in de geschillen, twisten, en oneenigheden, welken geduurende zijn verblijf hier beneden, mogten plaats hebben, maar zou een vriend zijn van ijder een, zooverre als met het algemeen belang bestaan konde.

DE Wil en de Heerlijkheid van GOD, des Engels groote doelwit zijnde, en hij een veel leevendiger gevoel hebbende van de wezenlijke dingen eener onzichtbaare weereld, dan wij tegenwoordig begrijpen kunnen, zou hij voor zeker in de eerste en voornaamste plaats, den voorspoed en de uitbreiding van het heerlijk Evangelij ter harte neemen. De Engelen, schoon niet verlost door Bloed, zijn echter

 zeer

zeer verre van onverſchillige aanſchouwers van het Verlosſingswerk te zijn. Zij bewonderen de Geheimen van het zelve. Wij moogen wel vastſtellen, dat zij goede kennis hebben van het Werk der Schepping en Voorzienigheid. Maar — gansch anders dan veele menſchen, die zich vergenoegen met de kennis der Starrekunde, Wiskunde, of Historien — trachten zij de oogmerken der verlosſende Liefde nateſpooren, verblijden zich over de bekeering eenes zondaars, en achten het niet beneden zich, als gedienstige geesten uitgezonden te worden, om der geenen wil die de zaligheid zullen beërven. Het zou derhalven zijn grootſte vermaak weezen, hunne zaak zich aantetrekken, dezelve voorteſtaan, en alle zijne gaaven en invloed te beſteeden, om den reuk der kennisſe en van den naam van JESUS te verbreiden, als het eenig en krachtdaadig middel, om zondaaren uit ſlaavernij en duisternis tot de heerlijke vrijheid van Gods kinderen overtebrengen.

EINDELIJK. Schoon zijn ijver voor zijnes HEEREN eer, hem gewillig zoude maaken om hier te blijven, totdat hij zijn werk hadde afgedaan; zou hij — hier houde ik mij van verzekerd — met begeerte het bepaalde tijdſtip zijner terug roeping te gemoet zien, ten einde bevrijd te weezen, van langer te aanſchouwen en bijtewoonen de zonde en ijdelheid der geenen die GOD niet kennen, om met blijdſchap in den hemel verſlag te doen van zijnen last, en aldaar verwel-

welkoomd te worden, als een goede en getrouwe dienstknecht. Gewis, hier zou hij naar verlangen, gelijk de daglooner naar het ondergaan der zon; en geene verbindtenis zou hij met de tijdlijke dingen maaken, welke hem zou kunnen doen wenſchen, dat zijn vertrek één enkel uur langer dan zijn dienst vereischte, wierd uitgeſteld.

HELAAS! waarom ben ook ik niet meer gelijk aan een' Engel! Mijne oogmerken, naar mijn beter oordeel, zijn dezelfden. Mijne beweegredenen en verpligtingen zijn zelfs ſterker; een Engel is zooveel niet verſchuldigd aan GODS Genade, als een geloovig zondaar, die wijleer op den rand van het verderf ſtond, die vrijgekocht is door Bloed, en billijk al voor lang had moogen opgeſlooten zijn bij de magten der duisternis, zonder hoope! En echter zijn de geringſte beuzelingen in ſtaat, om mijne inzichten te bederven, mijnen ijver te verflaauwen, en mijne poogingen te ſtremmen, in des HEEREN dienst; offchoon ik belijde geen ander oogmerk noch begeerte te hebben, welken mij de verlenging van mijn leven zouden kunnen doen wenſchen.

IK ben, e. z. v,

—— *Augustus*, 1775.

EENËNTWINTIGSTE BRIEF.

MY LORD!

DUM loquimur tempus fugit. Terwijl wij er van ſpreeken, vliegt de tijd voorbij. In 't midden der verwarringen en beurtwisſelingen van dit onbeſtendig leven, ſnellen wij vast ongevoelig voord, naar eene onveranderlijke weereld, en zullen eerlang zoo weinig verbindtenis hebben met de tooneelen door welken wij thands heen gaan, als met het geen voor den Zondvloed gebeurde. Alle dingen die groot en van belang ſchijnen, in het tegenwoordig leven, afgetrokken van derzelver invloed op ons inwendig beſtaan, en ons eeuwig lot, zullen draa zoo wezenloos zijn als droomen. Dit weeten, dit belijden wij; doch ſchoon ons oordeel er van overtuigd is, zelden is er ons hart behoorelijk van aangedaan. En terwijl ik het gemaklijk vinde, op deezen zedekundigen trant te ſchrijven, voel ik mij geneigd, om ernstig belang te neemen in beuzelingen, en te beuzelen met de ernstigſte belangen, als of ik juist het tegengeſtelde geloofde. Met het hoogſte recht eigent de HEER aan zichzelven, op eene uitſluitende wijze, eene volkomen kennis van de bedriegelijkheid, boosheid, arglistigheid, en heimlijke diepten van het menschlijk hart, waar door zelfs zijn eigen volk zoo ſchandelijk on-

beſtaanbaar is met hunzelven, en met hunne erkende grondbeginſelen.

Ik vinde, dat wanneer ik iet aangenaams te gemoet zie — ſtel, bij voorbeeld, dat het was, eenige uuren met uw Lordſchap in geſprek te weezen —— dan ſchildert en bereidt mijne verbeelding de zaak reeds vooraf, rukt mij over het tusſchen in vallend tijdvak heenen, als of het een nutloos ledig was, en vervroegt het vermaak welk ik mij voorſtelle. Veele mijner gedachten van deezen aart, zijn enkel waakende droomen. Want welligt koomt de gelegenheid waar naar ik zoo vuurig verlange, nimmer voor, terwijl ze door een of ander onvoorzien beletſel ten eenemaal wordt afgeſneeden; of, zoo dit al niet gebeurt, dan wordt vaak, door iets in mij of buiten mij, veroorzaakt, dat ze in geenen deele beantwoordt aan het denkbeeld welk ik er mij van voorgeſteld had. —— Mijne verbeelding bepaalt zich niet binnen den engen kring van waarſchijnelijkheden; zij kan zich even vuurig beezig houden, in het navliegen van hersſenſchimmen en onmoogelijkheden, en mijne aandacht werk geeven in het denkbeeldig volgen van dingen, die waarſchijnelijk nooit gebeuren zullen. In deeze opzichten vaart mijne verbeelding op vleugelen; zoodat, indien de wildheid, de meenigte, de verſcheidenheid der hersſenſchimmen, die in den omtrek van een' winterſchen dag door mijnen geest zweeven, aan

mijne medefchepfelen bekend waren, zij mij naar alle gedachten zouden verklaaren — gelijk ik dikwijls gereed ben mijzelven te noemen — voor een foort van meer bedaarden en onfchadelijken krankzinnigen. Maar poog ik dat zwerfzieke denkvermogen in een' goeden koers te brengen, en mij te vertegenwoordigen die tooneelen, welken, fchoon thands nog afweezend, ik echter zeker weet dat eerlang waarlijk plaats zullen grijpen, en die zoo groot zijn, dat de ingefpannenfte werking mijner vermogens dezelven niet bevatten kan; wil ik mijne gedachten bepaalen tot het ftervensuur, het einde der weereld, de koomste des RECHTERS, of tot foortgelijke voorwerpen — ftraks wordt mijne verbeeldingskracht traag, koel, en afgemat, zij fpoedt flegts langzaam voord, en is ras vermoeid op het fpoor der waarheid; offchoon ze in de lagchende velden der onzekerheid en dwaasheid, fprongen doen kan, van den eenen berg op den anderen. Volgends ADDISON, zou de verbeelding alleen, als kunnende op verfchillende wijzen aangedaan worden, in ftaat zijn, om ons of onbedenkelijk gelukkig, of zeer ellendig te maaken. Ik houde mij verzekerd, dat ze ons ongelukkig maaken kan; doch ik geloof, dat ze zelden ons veel vermaak geeft, anders dan zoodaanig, als in het paradijs van een' dwaas te vinden is. En dit geloof ik, dat fchoon mijn uitwendig gedrag en wandel volftrekt onberispelijk waren, nogthans de wanorde en befmetting mijner verbeel-

beelding genoeg zouden zijn, om mij een voornaam zondaar te maaken in de oogen van Hem, voor wien de gedachten en neigingen van het hart geduuriglijk open liggen, en die te rein van oogen is, dan dat Hij het kwaade zoude zien.

Bij deeze gelegenheid kan ik niet afzijn, te beklaagen, hoe algemeen bijna de opvoeding geschikt is, en als ware het, met oogmerk ingericht wordt, om de aanprikkelingen der bedorven natuur voedsel te geeven, en te vermeerderen. Eene geoefende verbeelding wordt aangepreezen en gezocht, als eene zeer wenschelijke gaave; schoon ze zelden iet meer beteekent, dan het bezitten van een' grooten voorraad van de droomen en verdichtselen van anderen, met eene zekere vaardigheid, om dezelven bijeen te voegen, uittebreiden, en door eigen vindingen te vermeerderen. De Dichters, Schilders, en zelfs de Historijschrijvers, worden gebruikt, om van onze vroegste jeugd af, ons te hulp te koomen, tot het vormen van een' hebbelijken smaak voor schaduuwen en koloriet, welken beide ons ongeschikt maaken tot het onderzoek der waarheid, en zelfs ons onvatbaar doen zijn om ze te omhelzen, ten zij ze ons op onze eigen wijze worde voorgesteld. Het beste uitwerksel der Fraaie Letteren op de verbeelding, schijnt in het gemeen uitgedrukt te worden door het woord SMAAK. En wat is deeze smaak anders, dan eene

eene zekere gesteldheid, welke ons gaarn ingevolgd, gestreeld, gevleid doet worden, en welke de gewigtigste Waarheden bezwaarlijk aanneemen of dulden kan, indien ze niet met zulk eene juistheid en bevalligheid versierd en opgesmukt zijn, als de Smaak vereischt? Ik zeg, *de gewigtigste Waarheden*; omdat waarheden van tijdlijk belang, de zinnen zoo gevoelig aandoen, dat de uitspraak van den smaak misschien niet afgewacht wordt. Dus, wanneer iemand bericht ontvangt, dat hem een kind gebooren is, of dat zijn huis in brand staat, dan neemt de boodschap al zijne aandacht in, en zelden zal hem de wijze waar op ze voorgesteld wordt, mishaagen. Maar welk een onoverkoomelijke hinderpaal is de verfijnde smaak van veelen, om hen terug te houden van nut te doen met de verkondiging van het Evangelij, of zelfs van het te hooren! Schoon het onderwerp eener redevoering gewigtig is, en in dezelve eene gepaste voordragt geschiedt van de boosheid der zonde, de waardij der ziel, en de Liefde van CHRISTUS; indien er echter eenig gebrek plaats heeft in de uitspraak, de taal, of houding van den prediker, dan moeten lieden van smaak eene goede maate van genade tevens bezitten, om hem met taamelijk geduld te hooren. En misschien zullen drie vierde van de geenen, die voor de gevoeligsten en oordeelkundigsten in de vergadering worden aangezien, weinig van de preek onthouden, dan den toon der stem, de ongepastheid der hou-

houding, de verouderde woorden, en diergelijk; terwijl het arm en eenvouwdig volk, niet verhinderd door die schadelijke begaafdheid, den Prediker ontvangen als des HEEREN dienaar, en de Waarheid als des HEEREN Woord, en vertroost en gesticht worden. —— Doch ik hou stil. Sommige menschen zouden zeggen, dat ik in uw Lordschap maar weinig Smaak, of anders veel Genade moet vooronderstellen, of dat ik anders het niet waagen zou, u met zulke Brieven als de mijnen, lastig te vallen.

IK ben met de grootste oprechtheid en hoogachting,

MY LORD!

Uw Lordschaps, e. z. v.

— *November*, 1775.

TWEEËNTWINTIGSTE BRIEF.

MY LORD!

De Apostel [PAULUS] spreekt van eene *Gelukzaligheid* (*), welke het oogmerk van het Evangelij is mededeelen aan de geenen die het zelve ontvangen. De *Galatiers* waren wijleer dier Gelukzaligheid deelachtig, en spraken er van. De Apostel herinnert hen hun verlies; het geen in geschrifte bewaard is, tot onze waarschuuwing. — Zijne uitdrukking heeft mij somtijds aanleiding gegeeven, om te bedenken, waar in de tegenwoordige Gelukzaligheid van een' Christen bestaat. Ik bedoel die, welke in deezen staat van beproeving verkrijgbaar is, en welker gevoel en werkzaamheid, kan worden, en maar al te dikwijls wordt, opgeschort, en van ons weechgenoomen. Het is eene Gelukzaligheid, welke, ten aanzien van den mensch in zijnen natuurstaat, zijn oog niet heeft gezien, noch zijn oor gehoord, noch waar van het denkbeeld in zijn' geest niet kan opkoomen. Ze hangt geenszins van uitwendige omstandigheden af. De voorspoed kan ons dezelve niet geeven, noch dezelve bewaaren,

(*) [*Galaten IV*: 15; alwaar men, volgends de *Engelsche* Overzetting, dus leest, *Waar is dan de gelukzaligheid, waar van gij spraakt?* —]

ren, noch het gemis derzelve vergoeden. De tegenſpoed kan ze ook niet buiten ons bereik ſtellen. De wijze kan ze zich door zijne meerdere vermogens en bekwaamheden niet verſchaffen; en de eenvouwdige zal er om zijn gebrek van geleerdheid of ſchranderheid niet van verſtooken zijn.

De ſtaat van waare geloovigen, vergeleeken met dien van anderen, is altijd *gelukzalig*. Indien zij uit GOD gebooren, en met JESUS vereenigd zijn, dan zijn zij verlost van de verdoemenis, en erfgenaamen van het eeuwig leven, en moogen overzulks wel gelukkig gerekend worden. Doch ik beſchouw thands niet hunnen oogst, maar ſlegts hunne *eerstlingen*; niet het deel, hun voor het toekoomende toegezegd, maar het *onderpand*, welk reeds in dit leven te verkrijgen is; niet, wat zij in den hemel zijn *zullen*, maar wat zij, onder ootmoedig wachten op den HEERE, *kunnen zijn*, terwijl ze nog op aarde woonen. Er is ook hier in dit leven een prijs onzer hooge roeping ons voorgeſteld. Het ware zeer te wenſchen, dat wij deszelfs waardij zoo leevendig gevoelden, dat wij daar door wierden aangezet, om alzoo te loopen, dat wij denzelven mogten verkrijgen. Ik heb gedacht, dat deeze Gelukzaligheid in vier bezonderheden kan begreepen worden; hoewel men, om het onderwerp meer onderſcheidenlijk intezien, ſommigen van die bezonderheden nog in verſcheiden anderen zou kunnen

nen splitsen. Doch ik wil niet door al te veel onderverdeelingen te maaken, mijnen Brief de gedaante geeven van eene Preek.

In de eerste plaats, is voor ons verkrijgelijk, eene klaare, welgegronde, hebbelijke bewustheid, dat wij begenadigd zijn in den GELIEFDEN. Schoon onze staat veilig mooge zijn, kunnen wij echter niet gezegd worden Gelukzaligheid te genieten, zonder dit. In geduurige twijfeling en onzekerheid te leeven, omtrent een zaak van zooveel gewigt, is moeilijk; en de HEER heeft daarom ook gezorgd, dat zijn volk ten deezen aanzien eene sterke vertroosting mag hebben. Zij zijn derhalven gelukzalig, die zulk een gezicht hebben van de magt, genade, en gepastheid van JESUS, en van de zekerheid en vastheid der Verlossing, door Hem teweeg gebragt, tevens met zulk eene bewustheid, dat zij hunne hoope alleen op Hem gevestigd, en alle hunne belangen aan Hem toevertrouwd hebben, steunende op zijn volbragte werk en nimmerfaalende toezeggingen, dat zij steeds alle de tegenbedenkingen van het ongeloof en den Satan, met de taal van PAULUS, *Romeinen VIII:* 31-37; gereedlijk en vrijmoedig kunnen beantwoorden. Dat de Apostel dus alle beschuldigingen en vijanden al roemende kon tarten, was geen voorrecht, welk bezonder aan zijn ambt als Apostel verknocht was; maar het maakte een gedeelte uit van zijne ondervinding als een' geloovigen, en het

het is voor ons eveneens te verkrijgen. Want wij hebben het zelfde Evangelij, en dezelfde Beloften, als hij, en de kracht van het onderwijs des HEILIGEN GEESTS, is sedert dien tijd in het minste niet verzwakt. — Maar veele houden stil, eer zij zoo verre gekoomen zijn. Zij hebben eene hoope, doch die ontstaat meer uit hunne gestalten en gevoelige aandoeningen, dan uit eene geestelijke bevatting van de volheid en getrouwheid des VERLOSSERS, en daarom is dezelve zoo onbestendig en wisselvallig, als het weder. Konden zij zich beweegen laaten, om ernstig en aanhoudend te bidden, gelijk de Apostel voor hen bidt, *Efeezen I:* 17, 18, en *III:* 16-19; zij zouden eene Gelukzaligheid ondervinden, tot hier toe hun onbekend; want er wordt gezegd: Bidt, en gij zult ontvangen. Maar er wordt eveneens gezegd: Gij verkrijgt niet, omdat gij niet bidt.

KON dit voorrecht alleen en op zichzelven bezeten worden, de natuurlijke mensch zou er niets tegen hebben. Het zou hem, denkt hij, aangenaam zijn, verzekerd te weezen dat hij ten laatsten zalig zou worden, mids hij, zoolang hij hier was, in de zonde leeven mogt. Doch een geloovige wil noch kan zich gelukzalig achten, ten zij zijn geweten ook gereinigd zij van de zonde. Dit was des Apostels dagelijksche oefening; schoon niemand verder was van een' wettischen geest, of meer volkomenlijk op den HEER JESUS steunde ter rechtvaardiging voor GOD.

 Maar

Maar wanneer wij in eenige bekende zonde leeven, of onszelven op den duur het verwaarloozen van een' bekenden pligt veroorlooven; vooronderſteld, dat het in zulk een geval moogelijk is het gevoel van onzen genadeſtaat te behouden — het geen bezwaarlijk kan geſteld worden, want als de GEEST bedroefd wordt, dan zal ook onze verzekerdheid evenredig verminderen — zoo zouden we nogthans niet voldaan kunnen zijn. Schoon een reiziger volſtrekt zeker was, zijne reis veilig te zullen volbrengen, maar, met een' doorn in zijn' voet moest gaan, zou hij niettemin op elken ſtap pijn gevoelen. Zulk een doorn zal in het geweten gevoeld worden, zoo lang, totdat het ons wordt gegund, een eenvouwdig hart te hebben, en wij gewillig worden gemaakt, om in alle dingen, groot of klein, gehoorzaamheid te betoonen aan 's HEEREN voorſchriften, en dezelven leeren ſtellen tot den ſtandvastigen regel van ons gedrag, zonder ooit willends de allergeringſte uitzondering te maaken. In onzen besten ſtand zullen wij ons ontelbaare tekortkoomingen en ſchandelijke beſmettingen bewust zijn, doch deeze dingen zullen onzen vrede niet ſtooren, indien ſlegts ons hart oprecht is. Maar indien wij ons licht veronachtzaamen, en onszelven veroorlooven het geen wij weeten kwaad te zijn, dan zullen wij zwak, rustloos, en zonder troost weezen. Hoeveele, die wij gaarn willen hoopen 's Konings zoonen te zijn, zijn mager van dag tot dag, omdat een of ander kwaad, hun zoo lief als eene rechtehand of rechteoog, en waar van zij niet

niet besluiten kunnen aftescheiden, hen doet uitteeren en versterven; terwijl zij zooverre zijn van [in den zin zoo als wij het thands begrijpen] gelukzalig te weezen, als het onmoogelijk is, de twee onbestaanbaare diensten van GOD en de weereld saamen te vereenigen. Maar zalig is hij, indedaad, die zichzelven niet oordeelt in het geene hij voor goed houdt.

WAARE gemeenschapsoefening met den HEERE, in zijne verordende Genademiddelen, is desgelijks een gewigtig deel van deeze Gelukzaligheid. Zij zijn tot dat einde ingesteld, en zijn ook, door zijne kracht en zijnen GEEST, genoegzaam om er aan te beantwoorden. Ik geloof niet, dat dit genot altijd eveneens zal zijn; maar ik denk, dat een troostlijk gevoel er van, in zekere maate, in het algemeen verkrijgbaar is. De heilige Schrift te leezen, niet zoo als een Pleitbezorger een testament leest, eeniglijk om den inhoud te weeten, maar, zoo als een Erfgenaam het leest, als eene beschrijving en bewijs van zijn aandeel in de ervenis. Het Evangelij te hooren, als de stem van onzen Beminden, zoo dat men weinig tijd heeft, om of de begaafdheden des Redenaars te bewonderen, of zijne gebreken te berispen; en in het gebed eene zekere vrijheid van geest te voelen, om ons hart voor den HEERE uittestorten, eenige straalen zijner Goedheid, ons voorbij gaande, te moogen aanschouwen, en voor zijn aangezicht de gemoedsgestalte van een kind, den geest der aanneeming, uitteboezemen;

 en

en dus, door het aanschouwen zijner Heerlijkheid, meer en meer zijn Beeld gelijkvormig te worden, en door water te scheppen uit de Fonteinen des heils, onze kracht steeds vernieuwd te vinden: hier in is Gelukzaligheid. *Zij* die het gesmaakt hebben, kunnen zeggen: Het is mij goed, nabij GOD te zijn. De ziel, dus verfrischt door het water des levens, is beveiligd tegen het dorsten naar 's weerelds ijdelheden; dus onderweezen in het Heiligdom, daalt zij van den berg af, vervuld met hemelsche wijsheid, gezalfd met eene heilige zalving, en daar door bekwaam gemaakt, om te oordeelen, te spreeken, en te handelen zoo als het haar betaamt, in alle de betrekkingen en gelegenheden van het burgerlijke leven. Langs deezen weg — behalven het genoegen — wordt een geestlijke smaak verkreegen, iets, overeenkoomende met den zin van het woord *smaak*, wanneer het gebruikt wordt van de Muzijk, of eene goede opvoeding, waar door wanklanken en onvoegzaamheden als door een soort van *instinct* bemerkt, en gemijd worden, en het geen recht is, gevoeld en gevolgd wordt, niet zoozeer door de kracht van regelen, als door eene ongevoelig aangenoomen hebbelijkheid; en in welke het wezenlijke van alle noodige regelen, om dus te spreeken, ontbonden is. — Och! kende ik meer van deeze Gelukzaligheid, en van haare uitwerkselen!

EEN andere tak der Gelukzaligheid, is het vermogen, om onszelven en onze belangen aan des HEEREN getrouwdheid en voorzorg met be-

rus-

rusting aantebeveelen. Dit kan in twee opzichten worden beschouwd: naamlijk, een vertrouwen op Hem, dat Hij zekerlijk ons zal verzorgen, leiden, beschermen, onze hulp in nood, onze schild in gevaaren zijn zal, zoodat wij, hoe arm, zwak, en weerloos ook in onszelven, ons verblijden moogen in zijne Algenoegzaamheid, als ons Deel, — en wijders, als een gevolg hier van, eene stille ootmoedige onderwerping aan zijnen wil, onder alle voorvallen, welken in derzelver eersten indruk strijdig zijn tegen onze begrippen en begeerten. Gewis, in eene weereld als deeze, waar alles onzeker is, waar wij van alle zijden aan beproevingen zijn blootgesteld, en niet weeten of het volgend uur niet iets zal baaren, dat voor onze natuurlijke gewaarwordingen pijnlijk, ja verschrikkend is, kan geene Gelukzaligheid plaats hebben, dan voor zooverre wij dus alles aan het bestuur en de getrouwheid van den HEERE, onzen Herder, moogen aanbeveelen en toevertrouwen. Bij mangel van meerder van deeze gemoedsgezindheid, ziet men zeer veele Christenen zich kwellen en pijnigen, en hunner hooge roeping oneer aandoen, door geduurige angsten, ontroeringen, en klagten. Zij oordeelen niets veilig onder 's HEEREN bewaring, ten zij hun eigen oog er desgelijks over zij, en zijn zelden voldaan met eenige zijner beschikkingen. Want schoon Hij hunne begeerten geeft in negen gevallen, dan doet eene weigering in het tiende, hun al den smaak der overigen verliezen; en dus toonen zij, dat de Waarheden

 van

van het Evangelij hun luttel troost verschaffen, wanneer het *eigen* wordt gedwarsboomd. Maar gelukzalig is de man die op den HEERE vertrouwt, en wiens verwachting de HEER is! Hij zal geen kwaad geruchte vreezen; hij zal volmaakten vrede genieten, al veranderde de aarde haare plaats, en al wierden de bergen verzet in het hart van de zee!

HET papier vermaant mij, dat het tijd wordt uw Lordschap aftelossen — en ik heb geen plaats overig, om u lang optehouden bij de vierde bezonderheid. Zij heeft haar opzicht, tot de Gelukzaligheid van een' geloovigen, voor zoo-verre dezelve bestaat in het gevoel van eene hartlijke gezindheid, om blijmoedig werkzaam te zijn tot des HEEREN dienst, in de weereld. Want tot welk ander einde zou hij wenschen te leeven? Indien hij alleen op zichzelven dacht, zou het hem beter zijn, aanstonds ontbonden te worden, en bij JESUS te weezen. Maar hij is een schuldenaar aan zijne Genade en Liefde, en schoon hij, eigenlijk gesprooken, geene vergelding kan doen — verlangt hij echter zijne dankbaarheid te bewijzen; en indien de HEER hem een hart geeft, om zijnen tijd uittekoopen, zijne krachten en zijnen invloed Hem te wijden, en zich te bevlijtigen om Hem dienstbaar te zijn — opdat hij een werktuig mooge weezen ter bevoordering zijner zaak, tot vertroosting van zijn volk — of zich in staat gesteld mag vinden, om zijn licht te laaten schijnen voor de menschen, opdat zijn

Va-

Vader die in de hemelen is, verheerlijkt worde — dan rekent hij dit Gelukzaligheid. Het is indedaad het groote einde van het leven; en hij weet, dat het kennelijk blijken zal zoo te zijn, bij het naderen van den dood. En daarom, terwijl anderen zich bekommeren over veele dingen, acht hij dit het ééne noodige.

Ik blijve,

My Lord!

Uw Lordſchaps, e. z. v.

DRIEËNTWINTIGSTE BRIEF.

MY LORD!

OM u niet te vermoeien door eene inleiding, verpligt ik mijzelven, om den zwaai van mijnen Brief te ontleenen uit eene of andere Schriftuurplaats; en ik bepaal mij tot die, welke mij nu juist in gedachten koomt — eenen volzin, in het Voorschrift des Gebeds, welk Hij wien onze toestand best bekend is, goedgevonden heeft, tot onderwijs van zijn Volk in hunnen grooten pligt van te naderen tot zijnen Genadetroon, na te laaten: *Mattheus VI:* 13. — *En leid ons niet in verzoeking.* — Deeze bede is gepast op alle tijden, en voor alle menschen, die eenige rechte kennis hebben van zichzelven, of van hunne geestlijke roeping.

HET woord *Verzoeking*, in zijne ruimte genoomen, behelst in zich, allerlei soort van beproevingen. *Verzoeken*, is beproeven, ten toets brengen. In deezen zin wordt er gezegd: De HEER verzocht ABRAHAM; d. i. Hij beproefde hem. Want GOD kan niet verzoeken tot het kwaade. Hij stelde hem zulk eene daad van gehoorzaamheid voor, als tot eene proeve strekken zoude van zijn geloof, liefde, vertrouwen, en oprechtheid. Dus zijn alle onze tegenspoeden, onder zijne genadige beschikking, bestemd,

ſtemd, tot beproeving, openbaarmaaking, oefening, en zuivering der genadegaaven zijner kinderen. En niet alleen de tegenſpoeden; maar de voorſpoed is desgelijks een ſtaat van verzoeking. Veelen, die met zwaare rampen bezocht werden, en dezelven loflijk doorſtonden, zijn naderhand grootlijks beſchadigd en verſtrikt geworden, door den voorſpoed. Hier van kunnen de geſchiednisſen van DAVID en HISKIA tot voorbeelden verſtrekken. — Doch door *verzoeking* verſtaat men meer gewoonlijk, de listen en het geweld, waar van de Satan zich bedient, om onzen vrede te ſtooren, of netten voor onzen voet te ſpreiden. Hij legt geduuriglijk op ons toe, het zij rechtſtreeks en van hemzelven, door den toegang welken hij tot ons hart heeft, of middellijk, door den invloed dien hij heeft op de menſchen en de dingen deezer weereld. De woorden die er volgen, bevestigen deezen zin: Leid ons niet in verzoeking, maar *verlos ons van den boozen.* — De listigheid en magt van deezen tegenpartijder zijn zeer groot; hij is ons veel te magtig, en wij kunnen niet hoopen veilig te zijn, dan onder des HEEREN beſcherming. De werking des Satans op het hart, kan vergeleeken worden, bij die van den wind op de zee. De zee vertoont zich ſomtijds ſtil en effenbaar, maar ze is altijd geneigd te zwellen en te woeden, en te gehoorzaamen aan de aandrift van elken ſtorm. Dus mag het hart ſomtijds bedaard zijn, doch de wind der verzoeking zal het in een'

oogenblik beroeren en in beweeging brengen. Want het is eigen aan onze bedorven natuur, onbestendig en beroerbaar te zijn, als water; en wanneer ze onder den invloed des vijands is, dan is haar geweld door niemand te bedwingen, dan door Hem, die tot de woedende zee zegt: Wees stil! tot hier toe zult gij koomen en niet voorder, en hier zal hij zich stellen tegen den hoogmoed uwer golven. De onderscheiden takken der verzoeking zijn bijkans ontelbaar; doch de voornaamsten kunnen gebragt worden tot de onderscheiden vermogens der ziel — zoo als wij gewoon zijn te zeggen — waar op zij meer rechtstreeks gericht zijn.

De aartsvijand heeft verzoekingen voor het *verstand.* Hij kan den geest verblinden door vooroordeelen, en valsche redeneeringen, en denzelven schijnbaare bewijzen voor het ongeloof opdringen, totdat de blijkbaarste waarheden twijfelachtig worden. Zelfs daar het Evangelij aangenoomen is, kan hij dwaaling zaaien, welke, wegens den snellen voordgang en de kwaadaartigheid haarer uitwerkselen, ten recht bij vergif mag vergeleeken worden. Een gezond mensch kan in een' oogenblik vergeeven worden; en wanneer zulks gebeurt, dan wordt gemeenlijk het vergif onder zijne spijs gemengd. Veelen, die voor een poos gezond scheenen in het geloof, lieten vaak hun oordeel zeer sterk en op eene vreemde wijze omzwaaien, en zich overhaalen, om de Waarheden welken zij wijl-

eer

er hoogachten en verdeedigden, te verloochenen en te bestrijden. Zulke voorbeelden zijn treffende proeven van de menschlijke zwakheid, en moeten ons op het sterkst aanspooren tot waakzaamheid, tot afhanging van den HEERE, en om ons te wachten van te steunen op ons verstand. Om zulks teweeg te brengen, bedient de Duivel zich van Predikers en Schrijvers, die door schoone woorden en sierlijke spreekwijzen, de harten der onbedachtzaamen bedriegen. En door zijnen onmiddellijken invloed op den geest, kan hij — wanneer de HEER het hem toelaat — die geenen verleiden, welken door de Voorzienigheid buiten het bereik van booze en verleidende menschen geplaatst zijn.

HIJ verzoekt het *geweten*. Door te werken op het ongeloof van ons hart, en door de heerlijkheid van het Evangelij te verdonkeren, kan hij de ziel neigen om haare aandacht alleenlijk te bepaalen bij de meenigte, het gewigt, en de verzwaaringen haarer zonden, zoodat zij niet in staat is om tot JESUS optezien, of eenigen troost uit zijn Bloed, Beloften, of Genade te ontleenen. Hoeveelen gaan op deeze wijs neêrgeboogen, zoekende rust in hunne pligten, en misschien hunne krachten verspillende in dingen die niet gebooden zijn; terwijl zij het Evangelij hooren, en welligt het zelve erkennen! Zelfs de verstandigste en meest bevestigde Christenen, zijn niet magtig zijne aanval-

vallen te wederſtaan, wanneer de HEER zich onttrekt, en hem toelaat zijn vermogen en list onbelemmerd in 't werk te ſtellen. Het Evangelij verſchaft een' genoegzaamen grond, voor eene duurzaame verzekerdheid der hoope; ook moogen wij zonder dezelve niet voldaan zijn. Dan het bezit en de bewaaring van dit voorrecht, hangt af van 's HEEREN nabijheid aan de ziel, en van zijne bedekking tegen de aanvallen des Satans; want ik hou mij verzekerd, dat hij in ſtaat is om den ſterkſten geloovigen op aarde, te ziften en te ſchudden.

HIJ oefent ook zijne verzoekingen op den *wil.* — JESUS maakt zijn Volk gewillig op den dag zijner heirkracht; nogthans blijft er ſteeds een ſtrijdig grondbeginſel in hun overig, waar meê de Satan zeer wel zijn voordeel weet te doen. Er zijn gelegenheden, waar in hij het bijkans zooverre brengt, van het *eigen* weder op den troon te zetten; even als *Dagon* weder op de been geholpen werd, nadat hij voor de gewijde Ark was nedergevallen. Hoe zou het anders moogelijk zijn, dat iemand die geſmaakt heeft dat de HEER goedertieren is, eenen misnoegden geest in zich kon dulden, en GODS handelingen met hem als hard, of zijne bevelen als te ſtipt, konde aanzien, zoodat hij aarſelt om dezelven te gehoorzaamen, uit menſchenvrees, of uit aanmerking van zijne tijdlijke belangen?

WIJDERS; hij heeft ſtrikken voor de *genegenheden.* In het gebruik welk hij hier van maakt, ontleent hij groot voordeel van onzen ſtand, in eene weereld die GOD niet kent, De Schrift geeft den Satan den tijtel van *God deezer eeuwe*; en de geloovigen worden door ſmertlijke ondervinding gewaar, hoe groot zijne magt is, in en over de menſchen en dingen die in de weereld zijn. Zoodat men, om ſtandvastig te blijven op de paden der Wijsheid, onafgebrooken poogingen moet aanwenden, even als iemand die door een' digten drom volks moet heen dringen, of tegen ſtroom moet opzwemmen. Hoe moeilijk is het, in 't midden van pik te leeven, en onbeſmet te blijven! De lucht der weereld is beſmettelijk. Onze beezigheden en onvermijdelijke verbindtenisſen, zijn zoo doorvlochten met gelegenheden tot zonde, en er is zooveel in ons hart dat er aan beantwoordt, dat, ten zij wij oogenbliklijk door eene almagtige Kracht worden ſtaande gehouden, wij geen' dag, geen uur kunnen ſtaande blijven. Voorleeden overwinningen geeven ons geen meerder voordeel, dan ze aan SIMSON gaven, die ſchandelijk werd overrompeld door vijanden, die hij wijleer overwonnen had. Ook worden wij niet enkel verzocht tot inſchikkelijkheden welken kwaad zijn in zichzelven. Ten deezen aanzien zou het geweten welligt te teder, en wij op onze hoede zijn. Dan wij ſtaan evenwel op vijands bodem; en terwijl het ſomtijds ſchijnt als of hij zich be-

leed

leed overwonnen te zijn, kan hij behendig zijne maatregelen veranderen, en ons opkoomen daar wij hem allerminst verwachtten. Want *Perimus in licitis.* Misschien ontstaat ons grootste gevaar, uit dingen welken in zichzelven geoorloofd zijn. Hij kan ons verzoeken, door onze naaste en waardste vrienden, en elken zegen eener gunstrijke Voorzienigheid doen verkeeren in eene oorzaak, om onze harten van den Geever aftetrekken. Ja, geestlijke zegeningen, vermogens, vertroostingen, en Christelijke genadegaaven zelfs, zijn somtijds de werktuigen, waar van hij tegen ons gebruik maakt, om ons met ijdelen waan en hoogmoed te vervullen, of ons in den slaap van zorgeloosheid en sleurgodsdienstigheid te doen zinken.

DIE wonderbaare kracht, welke wij de *verbeelding* noemen, is, zoo ik denke, veeleer het *medium* of middel van de gewaarwordingen der ziel, geduurende haaren tegenwoordigen staat van vereeniging met het ligchaam, dan dat ze eigenlijk gesprooken een vermogen van den geest zoude uitmaaken. Doch zij heeft een groot aandeel in het bederf, welk de zonde over ons gansche gestel gebragt heeft, en verschaft den Satan toegang, om ons met de verschrikkendste, indien niet met de gevaarlijksten zijner verzoekingen, aantevallen. Op zijn best hebben wij er maar een zeer twijfelachtig gebied over. Wij kunnen niet, door eene daad van onzen wil, duizend moeilijke, wilde, onge-

gerijmde, en schadelijke denkbeelden, welken altoos gereed staan in onzen geest intedringen, van ons afweeren. En eene ligte verandering in het dierlijk gestel, in de beweeging des bloeds en der levensgeesten, is genoeg, om dezelve geheel buiten onze heerschappij te stellen, en ons te laaten als eene stad zonder muuren of poorten, blootgesteld aan de invallen van onzen vijand. Wij zijn op eene heel vreeslijke wijze wonderbaarlijk gemaakt, en kunnen met al onze zoo hoog geroemde kennis van andere dingen, geen begrip vormen van het geene waar in wij zulk een groot en onmiddellijk belang hebben — de verborgen vereeniging tusschen onze ziel en ligchaam, en de wijze op welke zij wederzijds door elkanderen aangedaan worden. De uitwerkselen gevoelen wij maar al te klaar. De wijsten onder de menschen, zouden voor dwaazen of krankzinnigen worden aangezien, indien zij slegts een klein gedeelte van het geen in hun binnenste omgaat, door woorden uitdrukten; en dan zou het blijken, dat een groot deel van het ingetoogenst leven, weinig beter is dan een waakende droom. Maar hoe vreeslijk zijn de gevolgen, wanneer de HEER toelaat dat eene of andere verborgen pen in het menschlijk gestel, uit haare plaats geraakt! Aanstonds vliegt eene deur open, welke geene hand dan de zijne sluiten kan, en de vijand stort in, gelijk een vloed! valschheid, en schrik, en de donkerheid der duisternis, zijn zijne medgezel-

zellen; het oordeel wordt onderdrukt en onbruikbaar gemaakt, en de ijslijkſtė dwaalingen aan den geest opgedrongen, met al de ſchijnbaare kracht van betoog en blijkbaarheid. Wanneer dit in een' zekeren trap plaats heeft, dan noemen wij het bijsterzinnigheid. Doch er zijn onderſcheiden trappen van, welken den mensch het gebruik zijner zinnen, ten aanzien van zijne tijdlijke belangen, laaten behouden, maar echter, ten opzichte van zijne geestlijke belangen, in ſtaat zijn, om zelfs de grondſlagen zijner hoope te doen ſchudden, hem te berooven van allen vrede en troost, en hem een ſchrik voor zichzelven te doen zijn. Alle des HEEREN kinderen worden niet geroepen om in deeze diepe wateren van zielsbenaauwdheid te koomen, doch alle ſtaan zij er bloot voor. Ach! indien wij wisten wat ſommigen lijden! de *Horribilia de Deo, & Terribilia de Fide*, welken den geest pijnigen van hun, over wien de Satan toegelaaten wordt zijn geweld op die wijze te oefenen! zeker, wij zouden meer en ernstiger bidden: *Leid ons niet in verzoeking*. Uit het weinige, dat ik van de list en boosheid onzer geestlijke vijanden, en de zwakheid der voormuuren welken wij hebben om hunne aanvallen aftekeeren, heb leeren kennen, houde ik mij volkomen overreed, dat niets, dan de aanhoudende werking van dat oneindig Vermogen, welk de ſtarren in haaren loopkring houdt, in ſtaat is, om de rust van ons gemoed voor een uur, of ſlegts voor eene mi-

minuut, te bewaaren. In dit gezichtpunt, ſchijnt alle betrekkelijk onderſcheid in den uitwendigen ſtand, geheel te verdwijnen. Want gelijk des HEEREN gunstige nabijheid zijn volk gelukkig kan doen zijn in een' donkeren kerker; zoo zijn er ook verzoekingen, welken, indien wij ze gevoelden, terſtond ons onbekwaam zouden maaken, om een' oogenblik genoegen te ſcheppen in de opeenſtapeling van alle aardsch geluk, en ons het gezelſchap onzer liefſte vrienden ſmaakloos, indien niet onverdraagelijk zouden doen vinden.

ACH! hoe weinig denkt de wulpſche en de woelzieke onder de menſchen, aan deeze dingen! Ja hoe weinig denken er die geenen aan, die belijden dezelven te gelooven! Hoe flaauw is het gevoel onzer verpligting aan HEM, die vrijwillig zich bloot gaf aan de geweldigſte aanvallen van de magten der duisternis, om ons te bevrijden van de ſtraf welke onze zonden verdiend hadden! Anders hadden wij voor eeuwig moeten opgeſlooten zijn met die onzalige en meêdoogenlooze geesten, die vermaak ſcheppen in ons ongeluk, en die, zelfs in den tegenwoordigen ſtaat, wanneer zij toegang tot onzen geest verkrijgen, ons aanzijn ons tot eenen last kunnen maaken!

MAAR onze HEER, die onze zwakheid, welke wij zoo weinig gewaar worden, kent, en in aanmerking neemt, vergunt ons, en leert

ons te bidden: *Leid ons niet in verzoeking.* Wij moeten niet verwachten van alle verzoeking volstrekt bevrijd te zijn; wij zijn geroepen om krijgsknechten te weezen, en moeten somtijds vijanden aantreffen, en misschien wonden ontvangen. Dan wanneer men deeze Bede aanmerkt als voorgeschreeven door Hem, die weet wat wij zijn, en waar wij zijn, dan mag ze ons tot leering tevens en vertroosting strekken.

Zij moet ons aanzetten, om geduurig te gedenken aan onze zwakheid. Godvruchtige menschen, vooral zulken die eerst onlangs tot God bekeerd zijn, zijn geneigd, om al teveel te steunen op ontvangen genade. Zij voelen hun hart ontvonkt, en zijn geneigd, om gelijk Petrus, zich te streelen met de gedachten, hoe kloekmoedig zij zich in zulk of zulkeene beproeving zouden gedraagen. Maar het is als of de Heer zeide: Arme wormen! weest niet hooggevoelende, maar vreest, en bidt, dat gij, indien het zijn kan, bewaard moogt worden, van door de bittere ondervinding te leeren, hoe zwak uwe vermeende kracht is. —— Zij doet ons, tot eenen troost, opmerken, dat alle onze wegen, en alle onze vijanden, in de hand van onzen grooten Herder zijn. Hij kent onzen weg. Wij zijn kortziende, en kunnen niet zeggen wat het volgend uur baaren zal; maar wij zijn onder zijn opzicht en bescherming, en als we op Hem steunen, dan be-

behoeven we ons niet angstvallig te bekommeren. Hij zal overvloedig beantwoorden aan het vertrouwen dat wij in Hem ſtellen, en geene verzoeking ons laaten overkoomen, of Hij zal ons onder dezelve ſtaande houden, en er ons dóór helpen. Maar het past *ons* ook, ons te wachten tegen zorgeloosheid en hoogmoed, ons oog op Hem gevestigd te houden, en onszelven geen' oogenblik langer veilig te achten, dan ons gemoed den zin van deeze Bede gevoelt en uitboezemt.

ZIJ behelst wijders in zich, den pligt van waakzaamheid aan onze zijde. Daarom voegt de HEER deeze beiden elders te ſaamen: *Waakt en bidt.* Indien wij wenſchen in geene verzoeking geleid te worden, dan moeten we er voorzeker niet in loopen. Indien wij wenſchen bewaard te worden voor dwaalingen, dan moeten we ons wachten voor eenen nieuwsgierigen en waanwijzen geest. Indien wij gaarn vrede in ons geweten willen bewaaren, dan moeten we zorgen, het licht en de beweegingen van den HEILIGEN GEEST niet te veronachtzaamen; want zonder zijnen bijſtand, kunnen wij het geloof niet werkzaam houden. Indien wij niet gaarn door de weereldſche menſchen willen verſtrikt worden, moeten wij ons op een' gepasten afſtand van hen houden. Hoe minder wij met hun te doen hebben, zooveel te beter; uitgenoomen in zooverre, als de Godlijke Voorzienigheid het ons tot eenen pligt

 maakt,

maakt, ter voldoening aan onze roeping en betrekkingen, en om gelegenheid te hebben hun goed te doen. En ſchoon wij den Satan niet ten eenemaal den toegang tot onze verbeelding kunnen beletten, moeten wij omzichtig zijn, om niet willends brandſtoffe aan zijn vuur te verſchaffen, maar den HEERE ſmeeken, dat Hij eene wacht zette aan onze oogen en ooren, en ons leere, de allereerſte beweegingen en den geringſten ſchijn van het kwaad te mijden.

MIJNE gedachten zijn zoo ingeſpannen geweest op mijn onderwerp, dat ik meer dan eens vergat dat ik aan uw Lordſchap ſchreef. Anders hadde ik mij zoo verre niet uitgebreid; het geen zekerlijk mijn voornemen niet was toen ik begon. Ik zal deezen misſlag niet vergrooten, door eene verdeediging er bij te voegen. Ik geraakte op een ſtuk, dat voor mijzelven van groot belang is. Ik ben een, onder veelen, die groot nadeel geleeden hebbe, door gebrek van behoorelijk te gevoelen hoe noodig deeze Bede voor mij is. Och! mogt ik hier na wijzer zijn! en mogt ik altijd handelen en ſpreeken, als bewust dat ik geduurig in een ſtrijdperk ben, en omringd door legioenen!

IK ben met diepe hoogachting,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

— *Julij*, 1776.

VIER-

VIERENTWINTIGSTE BRIEF.

MY LORD!

ZONDER eenige inleiding, zal ik thands uw Lordschap voordraagen eenige weinige gedachten, over de beteekenis van eenen Naam, welke allereerst te *Antiochien* gegeeven werd; met andere woorden, wat het zegt, *een Christen te weezen.* Welke uitwerksels men — behoudends de schuldige toegeevendheid aan de onvermijdelijke zwakheden die den tegenwoordigen staat van sterflijkheid verzellen — verwachten mag van eene waare en ondervindelijke kennis van het Evangelij. Ik wil niet beweeren, dat niemand een Christen is, die niet volkomen beantwoordt aan het karakter welk ik voorhebbe te maalen — want dan vrees ik, dat ik [veelen, zoowel als] mijzelven, van de lijst der Christenen zou moeten uitmonsteren; maar alleen, te beschouwen, waar naar de heilige Schrift ons aanmoedigt te jaagen, als den prijs onzer hooge roeping in dit leven. Het wordt algemeen erkend en beklaagd, dat wij al te zeer geneigd zijn om te leeven beneden onze voorrechten, en stil te houden, eer wij bereikt hebben het geen de geest en de beloften van het Evangelij ons als verkrijgbaar voorstellen.

 DE

De zoozeer gepreezen dichtregel van Pope:

Een eerlijk man, is 't edelst werk van God (*);

mag als eene waarheid aangenoomen worden, wanneer men hem recht verklaart. Een Christen is het edelfte werk van God in deeze zichtbaare weereld, en draagt veel luisterrijker merken van zijne Heerlijkheid en Goedheid, dan de zon in het uitſpanſel; en niemand, dan een Christen, is in den naauwſten en eigenlijken zin een eerlijk man. Alle andere menſchen leeven teveel onder de magt van het *eigen*, dan dat zij algemeen aan anderen doen zouden, het geen zij wilden dat anderen hun deeden; en niets, dan een beſtendig gedrag volgends deezen grondregel, verdient den naam van eerlijkheid.

De Christen is een nieuw ſchepſel, van omhoog gebooren en geleerd. Hij is overtuigd geworden van zijne ſchuld en ellendigheid, als een zondaar; heeft de toevlugt genoomen tot de hoope, hem voorgeſteld; en heeft den Zoon aanſchouwd, en in Hem geloofd. Zijne natuurlijke vooroordeelen tegen de heerlijkheid en het vrijgunstige van Gods Verloſſing, zijn door eene almagtige kracht overwonnen en gedempt; hij heeft den Geliefden aangenoomen, en is bij God aangenaam geworden in Hem.

(*) *An honest man 's the noblest work of* God.

Hem. Nu kent hij den HEERE; hij heeft de verwarde, onrechtmaatige, en ontroostlijke kundigheden, welken hij wijleer van GOD vormde, afgelegd, en beschouwt Hem in CHRISTUS, die de Weg, de Waarheid, en het Leven is, de eenige deur, door welke wij tot eene waare, gemoedsvoldoende kennis van GOD, of gemeenschap met Hem, kunnen geraaken. Hij beschouwt GOD in CHRISTUS, verzoend, eenen Vader, eenen Zaligmaaker, eenen Vriend, die hem alle ziine zonden genadiglijk heeft vergeeven, en hem den GEEST der aanneeming tot kinderen geschonken heeft. Hij is nu niet langer een dienstknecht, veel min een vreemde, maar een zoon; en een zoon zijnde, ook reeds een deelgenoot van alle de beloften; heeft toegang tot den Genadetroon, en is een zeker erfwachter der eeuwige heerlijkheid. Het Evangelij is bestemd, om ons niet slegts eene moogelijkheid of waarschijnelijkheid, maar verzekerdheid te geeven, beide van onze aanneeming in de Godlijke gunst, en van onze volharding, totdat de dood door het leven zal verzwolgen worden. En schoon veelen ten deezen aanzien in geduurigen twijfel en treurige bekommering leeven, en schoon welligt alle nu of dan zoo gesteld zijn, er zijn er echter, die kunnen zeggen: Wij weeten dat wij uit GOD zijn; en die derhalven standvastig en onbeweegelijk zijn in het werk des HEEREN, vertrouwende dat hun arbeid niet ijdel weezen zal, maar dat zij uitwoonende uit het ligchaam, bij den

HEERE zullen inwoonen. Dit is de ſtaat van een gevoorderd, geoefend Christen, die door de Godlijke genade het Christendom tot de hoofdbeezigheid van zijn leven leerde ſtellen, en daar door krachtig geworden is in den HEERE, en in de ſterkte zijner magt. Elk die deeze hoope op CHRISTUS heeft, reinigt zichzelven, gelijk als Hij rein is. —— Ik wilde nu trachten eene ſchets te teekenen van de gemoedsgeſteldheid eenes Christens, gegrond op deeze beginſelen en op die hoope, zoo als dezelve zich werkzaam betoont in haare drie voornaame betrekkingen, jegens GOD, zichzelven, en zijne medeſchepſelen.

DES Christens gemoedsgeſteldheid jegens GOD, betoont zich in *Ootmoedigheid.* —— Hij heeft van *Gethſemane* en *Golgotha* zulk een gevoel van de boosheid der zonde, en van GODS Heiligheid, gepaard met zijne gadelooze liefde tot zondaaren, verkreegen, dat zijn hart er diep van doordrongen is. Hij heeft een aandoenlijk geheugen van den ſtaat van weêrſpannigheid en vijandſchap, waar in hij wijleer leefde, tegen deezen heiligen en goeden GOD; en hij heeft eene leevendige gewaarwording van de ſmetten en gebreken, welken nog ſteeds zijne beste pligtbetrachtingen bezoedelen. Zijn mond is derhalven geſtopt voor roemen, hij is verachtelijk in zijne oogen, en vervuld met verwondering, dat de HEER zulk eenen zondaar wil bezoeken met zulk een heil. Hij ziet zoo groot

groot eene onevenredigheid, tusſchen de verpligtingen onder welken hij ligt door genade, en de vergelding welke hij er voor doet, dat hij gewillig is, en zich gedrongen voelt, om zonder gemaaktheid de taal des Apostels overteneemen, en zichzelven den minſten van alle de heiligen te erkennen. En daar hij zijn eigen *hart* kent, terwijl hij dat van anderen ſlegts van buiten ziet, kan hij niet ligtlijk gelooven, dat er één begenadigd mensch op den ganſchen aardbodem zoo zwak, zoo onvruchtbaar in het goede, en zoo onwaardig is, als hij. —— Dan ſchoon laaggevoelende, is hij echter niet moedloos; want hij geniet *vrede*. De Waardigheid, de Ambten, het Bloed, de Gerechtigheid, Getrouwheid en Ontferming des VERLOSSERS, op wien hij hoopt, vertrouwt, en leeft, en die hem wijsheid, gerechtigheid, heiligmaaking, en verlosſing is, zijn volkomen gepast naar alle zijne behoeften en wenſchen, verſchaffen hem antwoord op alle tegenbedenkingen, en geeven hem geen' minder grond van vrijmoedigheid tot GOD, dan of hij zoo onzondig was als een Engel. Want hij ziet, dat ſchoon de zonde in hem overvloedig is geweest, de genade in JESUS veel meer overvloedig is geworden. Ten aanzien van het verleedene, zijn alle dingen nieuw geworden; met opzicht tot het tegenwoordige en toekoomende, leunt hij op een' Alvermoogenden arm, en vertrouwt op het Woord en de Magt, door welken hemel en aarde gemaakt zijn, en in ſtand worden ge-

houden. Hoewel hij zich de allergeringste weldaad ten eenemaal onwaardig acht, durft hij nogthans de grootste zegeningen welken God mededeelen kan, vraagen en verwachten. En daar hij in de kennis en liefde van Christus geworteld en gegrond is, is zijn vrede bestendig, en wordt dezelve niet grootlijks aangedaan, noch door de veranderingen zijner eigen gemoedsgestalten, noch door de verschillendheid van Gods bestellingen omtrent hem, in dit leven. —— Daar hij dus laag van zichzelven denkt, en zulk een' zielstreelenden vrede, en zalige hoope geniet; hoe kan het anders zijn, of zijn geest moet *Liefde* ademen jegens zijnen God en Zaligmaaker? Het is indedaad de volmaaktheid van zijn karakter en van zijn geluk, dat zijne ziel door liefde aan het hoogste Goed verknocht is. De liefde tot Christus is de vreugd van zijn hart, en de drijfveer zijner gehoorzaamheid. Mag hij de nabijheid zijnes Verlossers genieten, dan vindt hij den hemel reeds aanvanglijk hier op aarde; maar zonder Hem, zou al het heerlijke van den staat des hemels hem niet voldoen. De voortreffelijkheid van Christus, zijne liefde tot zondaaren, in het bezonder zijne stervende liefde; zijne liefde tot hem, waar door Hij hem zocht en zaligde, daar hij verlooren was, hem volkomenlijk wilde zaligen — doch ik moet ophouden. — Uw Lordschap kan beter begrijpen dan ik beschrijven kan, hoe, en waarom, de Heer Jesus dierbaar is aan het hart dat

Hem

Hem kent. —— Dat gedeelte van het leven eenes Christens, welk niet besteed wordt in daadlijk zijnen HEERE te dienen, wordt voornaamlijk doorgebragt, in het zoeken en onderhouden van gemeenschapsoefening met Hem. Hier toe buigt hij zich voor den Genadetroon, onderzoekt het Woord der Genade, en neemt de Instellingen waar, onder welken de HEER beloofd heeft zijn volk te bezoeken. Dit zijn zijne gouden uuren; en wanneer hij hier in beezig is — hoe arm, hoe gering is dan alles wat de weereld groot en gewigtig heet, in zijne oogen! Ja hij tracht met zijn hart gemeenschap te oefenen met zijnen BEMINDEN, ook in zijne drukste beezigheden; en zooverre hem dit mag gelukken, verligt het al zijnen arbeid, en verzoet het al zijn leed. En wanneer hij geen gemeenschap houdt met zijnen HEERE, noch voor Hem werkt, dan rekent hij zijn' tijd verlooren, en is beschaamd en bedroefd. — De oprechtheid zijner liefde, openbaart zich door *Onderwerping.* Deeze is tweederlei; en beide zijn ze volstrekt, en zonder uitzondering. Hij onderwerpt zich aan 's HEEREN geopenbaarden wil, als aan hem bekend gemaakt door zijn Gebod, en door zijn eigen Voorbeeld. Hij zoekt in de voetstappen zijnes VERLOSSERS te treeden, en alle zijne bevelen, zonder uitbeding en zonder aarselen, gemoedlijk in acht te neemen. Hij onderwerpt zich ook aan zijn voorzienig Bestuur. Hij bukt voor zijne Opperste Vrijmagt, en berust in zijne

Wijs-

Wijsheid; hij weet, dat hij geen *recht* heeft om ergens over te klaagen, dewijl hij een zondaar is, en hij vindt er geen *reden* toe, omdat hij verzekerd is dat de HEER alles wel doet. Hierom is zijne onderwerping niet gedwongen, maar ze is eene daad van *Toebetrouwing*. Hij weet, dat hij even zoo onbekwaam als onwaardig is om voor zichzelven te kiezen, en daarom verblijdt hij zich, dat de HEER alle zijne belangen voor zijne rekening heeft genoomen; en als hij gedwongen wierd, om eene keuze voor zichzelven te doen, dan zou hij alleenlijk kiezen, dat alle zijne lotgevallen in die hand mogten blijven, waar aan hij ze reeds bevoolen heeft. En zoo oordeelt hij ten aanzien van *openbaare*, zoowel als van zijne eigen perſooneele zaaken. Hij kan geen onverſchillig aanſchouwer zijn van de naatſionaale zonden, noch zonder ijzing gedenken aan de welverdiende gevolgen derzelven; hij gevoelt en beeft ſchier, voor anderen. Maar hij zelf woont onder de ſchaduuw des ALMAGTIGEN, in eene ſchuilplaats, welke niet te overmeesteren is; en derhalven, al zag hij de aarde ſchokken, en de bergen geworpen in het midden der zee, nog zou zijn hart niet grootlijks beweegd worden, want GOD is zijn toevlugt. De HEER regeert. Hij ziet hoe de hand zijnes ZALIGMAAKERS elke donkere omſtandigheid beſtuurt, en over alles beſchikt, ter vervulling zijner groote oogmerken. Dit ſtelt hem gerust; en al gaan de winden en golven hoog, hij waagt

zijne

zijne ranke kiel in den ſtorm, dewijl hij eenen onfaalbaaren en almagtigen Stuurman met zich aan boord heeft. En indedaad, waar toe zou hij vreezen, daar hij niets verliezen kan? Zijne beste belangen zijn veilig; en andere dingen merkt hij aan, als geſchenken van zijnen HEER, op wiens last hij gereed is dezelven afteſtaan, door zulke middelen als Hem behaagt, wel weetende, dat ſchepſels en werktuigen geen hair van zijn hoofd aanraaken kunnen, zonder zijns HEEREN toelaating, en dat wanneer Hij hun toelaat hem te beleedigen, het zekerlijk tot zijn beste is.

IK zou hier over breeder kunnen uitweiden —— doch ik gaa voord, om de gemoedsgeſteldheid des Christens ten aanzien van *hemzelven*, te beſchouwen. —— Hij leeft godvruchtig, en *maatig*. Door maatigheid verſtaan we iets meer, dan dat hij geen dronkaart is. De gezindheid van zijn hart jegens GOD, doet hem vanzelven maatig zijn omtrent alle tijdlijke dingen. Hij is niet ſchroomachtig, of bijgeloovig; hij verſtaat de vrijheid van het Evangelij, en weet, dat alle ſchepſel GODS goed is, met dankzegging genoomen zijnde; hij tracht niet, zonder noodzaak zonderling te zijn, noch zelfverzonnen ſtrengheden in acht te neemen. De Christen volgt noch de *Stoïſche*, noch de *Cyniſche* Filoſoofen na; echter vindt hij dagelijks oorzaak tot waakzaamheid en bedwang. De Satan zal zelden een' geloovigen ver-

verzoeken tot grove misdaaden; onze gevaarlijkste strikken en hevigste strijd, worden doorgaands gevonden in dingen welken op zichzelven geoorloofd zijn, doch die door derzelver misbruik schadelijk voor ons worden, het zij door al teveel van onzen tijd of van ons hart inteneemen, of op de eene of andere wijze ons ongeschikt te maaken tot gemeenschapsoefening met den HEERE. De Christen is steeds omzichtig, omtrent alles wat zijne genegenheden mogt verstrikken, zijnen ijver verdooven, of hem minder gelegenheden mogt overlaaten om den HEERE te dienen. — Hij is ook vergenoegd met zijnen stand, omdat de HEER dien voor hem gekoozen heeft; zijn geest haakt niet naar vermeerdering of veranderingen in zijne omstandigheden. Wanneer de Godlijke Voorzienigheid hem tot verandering roept en leidt, dan is hij gewillig om te volgen, al was het dat hij, zoo als de weereld het zou heeten, van beter tot arger moest overgaan. Hij is toch maar een reiziger, een vreemdling op aarde, en een burger van den hemel. Gelijk groote lieden, wanneer ze op reis zijn, zich gewillig voegen naar gebrekkige gerieflijkheden, veel verschillende van het geen zij te huis gewoon zijn, en zich troosten met de gedachte, dat zij niet altijd zoo behoeven te leeven; zoo bekommert de Christen zich ook niet grootlijks over uitwendige omstandigheden. Bezit hij tijdlijke goederen, hij gebruikt ze maatig —— heeft hij er maar zeer weinig

nig van, hij kan zich zonder dezelven wel behelpen; hij is flegts op reis, en zal eerlang te huis zijn. Is hij rijk, de ondervinding bevestigt de woorden des ZALIGMAAKERS, in *Lukas XII:* 15; en overreedt hem, dat eene ruime zaal, een drom van dienaars, en twintig gerechten op eene tafel, niets doen tot het waar geluk van het leven. Daarom wenscht hij op zulke dingen zijn hart niet te zetten. Is hij in een' nederiger ftand geplaatst, dan vindt hij zich meer geneigd, om hen die boven hem zijn met medelijden aantezien, dan om hen te benijden; want hij oordeelt, dat zij veele belemmeringen moeten hebben, waar van hij bevrijd is. Hoe het zij; de wil van GOD, en het licht van zijn aanfchijn, zijn de voornaamfte dingen welken de Christen, hij zij rijk of arm, in het oog heeft, en daarom wordt zijne gemaatigdheid allen menfchen bekend.

EEN derde tak van des Christens gemoedsgefteldheid, heeft zijn opzicht tot zijne medefchepfelen. En hier over, dunkt mij, zou ik, indien ik niet reeds een blad vol gefchreeven hadde, mij met genoegen breed kunnen uitlaaten. Men vindt in deeze verbasterde eeuw, onder de geenen die zich Christenen noemen en genoemd worden, maar al teveelen van eenen bekrompen, zelfzoekenden, baatzugtigen geest. Doch in het begin was het zoo niet. Het Evangelij is ingericht, om zulk eene gefteldheid van geest te geneezen, maar niet om

die

die te voeden. Een Christen heeft den zin van CHRISTUS, die alomme goed deed, en die zijne zon laat schijnen over boozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Het voorbeeld van zijnen HEER, verwekt in hem eene hebbelijke zugt tot uitgebreide Weldaadigheid; hij ademt eenen geest van goedwilligheid jegens alle menschen, en verblijdt zich, zoo vaak hij gelegenheid mag hebben, om anderen naar ziel of ligchaam nuttig te zijn, zonder aanzien van godsdienstige gevoelens, of van belangen. Hij is meêdoogend, en zou, indien hij konde, zeer gaarn de rampen verligten van allen die rondom hem zijn; en wordt hij door mangel van vermogen belet, hun daadlijk dienst te doen, zij deelen voor het minst alle in zijn medelijden en voorbidding. Daar hij in denzelfden geest handelt als zijn MEESTER, ontmoet hij eenigermaate dezelfde bejegeningen; maar wanneer zijn goeddoen met kwaad beloond wordt, tracht hij het kwaad te overwinnen door het goed. Hij gevoelt zichzelven een zondaar, en heeft veel vergeeving noodig; en dit maakt hem gereed, om ook anderen te vergeeven. Hij is niet verwaand, noch vitziek, noch ligt geraakt, noch moeilijk te verzoenen; want aan de voeten van JESUS heeft hij Zachtmoedigheid geleerd. En wanneer hij onvriendlijkheden of verongelijkingen ontmoet, dan begrijpt hij, dat schoon hij zulks van de menschen niet verdiend heeft, zij werktuigen zijn in de hand van zijnen Hemelschen

ſchen Vader — van wien hij verdiend had veel meer te lijden — tot zijne verootmoediging en kastijding; en daarom is hij meer bekommerd over hunne zonde, dan over het geen hij van hen lijdt, en hij bidt, naar het voorbeeld van zijnen ZALIGMAAKER: Vader! vergeef het hun, want zij weeten niet wat zij doen. Hij weet dat hij faalbaar is, en daarom wil hij niet ſtijf op zijn ſtuk ſtaan. Hij weet dat hij zelf zeer zwak en gebrekkig is, en daarom durft hij omtrent anderen niet ſtreng weezen. Als een lid der maatſchappij, is hij Rechtvaardig, ſtipt in het vervullen van alle betrekkelijke pligten, getrouw aan zijne verbindtenisſen en beloften, geevende aan elk wat hij ſchuldig is, gehoorzaam aan het wettig Gezag, en handelende een ijder, volgends den gulden regel, zoo als hij wilde dat hem gedaan wierd. Zijn gedrag is Eenvouwdig, vrij van alle kunstgreepen, en eenpaarig; oplettend is hij op alle de deelen van zijnen pligt. In zijne binnenkamer, in zijn huisgezin, in de kerk, en in de handelingen van het gemeene leven, is hij ſteeds dezelfde man; want in elke omſtandigheid dient hij den HEERE, en tracht een onergerlijk geweten voor Hem te hebben. Geen gering gedeelte van het ſchoone zijner belijdenis voor de menſchen, beſtaat in het wel beſtuuren zijner tong. De wet der waarheid, en goedertierenheid, en zuiverheid, is op zijne lippen. Hij heeft een afgrijzen van liegen;

N en

en hij is zoo verre af van eenen laster te verzinnen, dat hij nooit een verhaal ten nadeele van zijnen evenmensch, hoe waarachtig ook, zal voordvertellen, zonder noodzaak. Zijn ommegang is vroolijk, doch niet onvoegzaam; en hij zal zoo weinig iemand kwetsen door een' geestigen trek —— indien hij anders daar toe de gaaf bezit —— als met een mes. Zijne rede is in aangenaamheid, met zout besprengd, en gepast om den vrede en de stichting van allen die rondom hem zijn te bevoorderen.

ZOODAANIG een is de Christen in het burgerlijk leven. Dan schoon hij alle menschen liefheeft, staat hij in naauwer betrekking, en draagt eene bezondere Broederlijke Liefde, tot allen die deelgenooten zijn van het geloof en de hoope van het Evangelij. Deeze genegenheid van zijn hart, is niet bepaald binnen de grenzen van een Kerkgenootschap, maar ze is uitgebreid tot allen die den HEER JESUS CHRISTUS in oprechtheid liefhebben. Hij zelf heet niemand Meester; maar hij wenscht ook aan anderen zijn eigen *Schibboleth* niet optedringen. Hij verheugt zich in het Beeld van GOD, al waar hij het ziet, en in het Werk van GOD, alom waar het zelve wordt bevoorderd. Schoon sterk verkleefd aan de Waarheden welken de HEER hem geleerd heeft, staat zijn hart open voor hun, die in min wezenlijke stukken van hem mogten verschillen;

 hij

hij gunt aan een ijder dat recht van bezonder oordeel, welk hij voor zichzelven begeert, en is genegen, om in liefde gemeenſchap te oefenen met allen die het hoofd behouden. Hij kan, 't is waar, de zulken niet voorſpreeken, die den eenigen Grondſteen welken GOD in *Sion* gelegd heeft, verwerpen, en dwaalingen voorſtaan, waar door de eer van zijnen ZALIGMAAKER verdonkerd, of het geloof en de ondervinding van zijn volk omverre geworpen worden; nogthans wenscht hij hun het goede ten aanzien van hunne perſoonen, hij heeft medelijden met hun, en bidt voor hun, en is gereed om met zachtmoedigheid te onderwijzen de geenen die tegenſtaan — doch er is geene bitterheid in zijnen ijver; bewust dat ſpotternij en ſmaad de zaak der Waarheid onteeren, en gansch kwaalijk voegen in den mond van eenen zondaar, die alles waar door hij van den ſnoodſten aller menſchen onderſcheiden is, aan GODS vrije genade heeft te danken. Met één woord, hij wordt beſtuurd door de wijsheid die van boven is, welke, gelijk ze zuiver is, zoo ook vreedzaam, beſcheiden, gezeggelijk is, vol van barmhartigheid en van goede vruchten, niet partijdiglijk oordeelende, en ongeveinsd.

NU moet ik wederkoomen tot mijne eerſte hoofdzaak, en aanmerken, dat de Christen, met deeze gemoedsgeſteldheid en gedrag, en

hoezeer hij een onergerlijk geweten voor GOD en menſchen mag behouden, ſteeds gevoelt en gedenkt, dat de zonde nog in hem woont. Hij heeft het oog meer op het richtſnoer van zijnen wandel, dan op zijne voorderingen; en daarom vindt en belijdt hij, dat hij in alles zeer verre te kort koomt, en dat zijne beste pligtbetrachtingen niet alleen gebrekkig, maar bevlekt zijn. Hij acht zich een' onnutten dienstknecht, is gering in zijne eigen oogen, en leidt al zijne hoope en troost, zoowel als zijne ſterkte, van JESUS af, dien hij leerde kennen, omhelzen, en betrouwen, wien hij zijne ziel heeft overgegeeven, in wien hij zich verblijdt, en GOD in den geest dient, terwijl hij afziet van alle vertrouwen in het vleesch, en alle dingen ſchade rekent, om de uitneemendheid der Kennisſe van CHRISTUS JESUS zijnen HEER.

BEN ik onlangs wat traag geweest in mijne ſchuld bij uw Lordſchap aftedoen, thands betaale ik zoo veel te ruimer. Het is hoog tijd, dat ik uw geduld aflosſe. — Ik hoop, dat ik verlange een Christen indedaad te zijn. En ik hoop dat dit afbeeldſel van mijne wenſchen, in haast getrokken, aan uw Lordſchaps ondervinding beter zal beantwoorden, dan ik vrees dat het aan de mijne doet. Vergun mij u te verzoeken, in uwe gebeden aan mij te gedenken, dat Hij die mij den wil en de begeerte

gefchonken heeft, in mij werke, te zijn en te doen naar zijn welbehagen.

Ik ben,

My Lord!

Uw, e. z. v.

— *September*, 1776.

VIJFENTWINTIGSTE BRIEF.

MY LORD!

MIJNE reis naar *Londen*, welke mij verhinderd heeft in *October* te schrijven, heeft zulks vergoed, door mij gelegenheid te geeven uw Lordschap in persoon optewachten. Zulke ontmoetingen zijn niet slegts aangenaam op dien tijd zelven, maar zij verschaffen mij vermaak in het herdenken. — Hoe gaarn hadde ik het half uur dat wij bij elkanderen waren, verlengd gezien tot een' halven dag! Het onderwerp welk uw Lordschap geliefde te opperen, is dikwerf in mijne gedachten geweest, en hartlijk wenschte ik, in staat te zijn daar over iets voldoende optegeeven. Het lijdt geen' twijfel, of de eerste godsdienstige aandoeningen zijn doorgaands vermengd met veel van een' wettischen geest, en het geweten is in zulk een' tijd niet alleen teder, maar ook kwaalijk onderrecht, en al te schroomachtig. En ik geloof — zoo als uw Lordschap te kennen gaf — dat wanneer het gemoed meer verlicht is, en wij ons ontslaagen voelen van veele kluisters die wij onszelven gesmeed hadden, wij gevaar loopen, om teverre tot een ander uiterste overtezwakken. Het schijnt mij toe, dat geen eenig mensch het rechte midden voor een' ander kan bepaalen, of de juiste grenzen van zijn' pligt naauwkeurig afteekenen. Er zijn zooveele bezon-

zonderheden in elken ſtand, waar over een vreemde niet bevoegd is te oordeelen, en de beste menschlijke raadgeevingen en voorbeelden zijn zoo gebrekkig, dat het niet *billijk* is, van anderen te wachten dat zij zich volſtrekt naar onze regels richten, noch veilig voor ons, dat wij de uitſpraaken of handelwijzen van anderen blindling overneemen. Maar de heilige Schrift geeft ongetwijfeld genoegzaame en onfaalbaare regelen aan de hand, voor elk mensch, in wat omſtandigheden ook; en de Troon der Genade ſtaat voor ons open, om van den HEERE de beste uitlegging zijner bevelen te vraagen. Dus bidt DAVID meenigmaal, geleid te worden op den rechten weg, op den weg des verſtands. Door veel te bidden, naauwkeurig acht te geeven op GODS Woord, en ſteeds te letten op de geſtalte van ons hart, kan men eene zekere fijnheid van geestlijken ſmaak, en juistheid van oordeel, verkrijgen, waar door een ſcherpzinnig onderzoek aangaande den aart en de grenzen der zoogenoemde *Adiaphora*, of uiterſte paalen tot welken men gaan mag zonder zich te bezondigen, ten eenemaale onnoodig wordt. De Liefde is de klaarſte en overreedendſte gemoedsbeſtuurſter; en wanneer onze liefde tot den HEERE leevendig werkzaam is, en ons oog gevestigd is op het richtſnoer van zijn Woord, dan zullen we zelden in groote misſlagen vervallen. Ik geloof ook, dat de overtollige werken van een' jong bekeerden, voordkoomende uit een oprecht en

eenvouwdig hart, en uit zugt om den HEERE te behaagen, Hem aangenaamer zijn, dan eene zekere koelheid van gedrag, welke gemeenlijk naderhand plaats grijpt, wanneer wij gereed zijn om met medelijden terug te zien op onze voorige zwakheid, en heimlijk onszelven toetejuichen over onze grootere voorderingen in kennis; hoewel wij misschien —— och! dat dit nimmer gebeurde! —— zoovcel verlooren hebben aan warmte, als wij aan licht gewonnen hebben.

VAN den tijd af, dat wij den HEERE leerden kennen, en aan Hem verbonden zijn door de banden van liefde en dankbaarheid, zijn de twee hoofdpunten welken wij steeds in het oog moeten hebben, mijnes achtends, deezen —— Gemeenschap met Hem te houden in ons gemoed; —— en, Hem te verheerlijken voor de menschen. Offchoon de heilige Schrift niet van woord tot woord elk geval bepaalt, noch letterlijk uitspraak doet, voor of tegen veele dingen, voor welken sommigen pleiten, en die anderen veroordeelen; geeft ze ons echter, overeenkoomstig met die twee genoemde hoofdpunten, zekere algemeene regelen op, welken, recht toegepast zijnde, ons taamelijk verre brengen zullen in het bepaalen van het geschil, voor 't minst tot voldoening van hun, die liever GODE behaagen willen dan den menschen. Ik zal hier eenigen van die regelen uw Lordschap aanwijzen: *Romeinen XII:* 1, 2. [*Ik bidde u*

dan,

dan, broeders! door de ontfermingen GODS, *dat gij uwe ligchaamen ſtelt tot eene leevende, heilige, en* GODE *welbehaagelijke offerande, welke is uw redelijke God-dienst. En wordt deezer weereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd door de vernieuwing uwes gemoeds, opdat gij moogt beproeven, welke de goede, en welbehaagende, en volmaakte wil van* GOD *zij.*] — 1 *Kor. VIII:* 13. [*Daarom, indien de ſpijze mijnen broeder ergert, zoo zal ik in eeuwigheid geen vleesch eeten, opdat ik mijnen broeder niet ergere.*] — 1 *Korinthen X:* 31. [*Het zij dan dat gijlieden eet, het zij dat gij drinkt, het zij dat gij iet anders doet, doet het alles ter eere* GODS.] — 2 *Korinthen VI:* 17. [*Daarom gaat uit het midden van hun, en ſcheidt u af, zegt de* HEER, *en raakt niet aan het geene onrein is; en ik zal ulieden aanneemen.*] — *Efeezen IV:* 30. [*Bedroeft den* HEILIGEN GEEST GODS *niet, door welken gij verzegeld zijt, tot den dag der verlosſing.*] — *Efeezen V:* 11, 15, 16. [*Hebt geene gemeenſchap met de onvruchtbaare werken der duisternis, maar beſtraft ze ook veeleer. — Ziet dan hoe gij voorzichtiglijk wandelt; niet als onwijzen, maar als wijzen, den tijd uitkoopende, dewijl de dagen boos zijn.*] — 1 *Thesſalonieenſen V:* 22. [*Onthoudt u van allen ſchijn des kwaads.*] — *Efeezen VI:* 18. [*Met alle bidding en ſmeeking, biddende tot allen tijd in den geest, en tot het zelve waakende met alle gedurigheid en ſmeeking.*] —— Ik mag hier bijvoegen, als gepast op de tegenwoordige tijdsomſtandigheden, *Jeſaias XXII:* 12. [*Ten dien dage zal de* HEER, *de HEER der heirſchaaren,*

roepen tot geween, en tot rouwklagte en tot kaalheid, en tot omgordinge des zaks.] En *Lukas XXI:* 34. [*Wacht uzelven, dat uwe harten niet t' eenigen tijd bezwaard worden met brasſerije en dronkenſchap, en zorgvuldigheden deezes levens, en dat u die dag niet onvoorziens overkoome.*] — Ik denk, dat de geest van deeze en dergelijke Schriftuurplaatſen — want het zou niet moeilijk zijn, een veel grooter getal aantehaalen — een' Christen onder zoodaanige bepaalingen, als hier volgen, zullen brengen.

Te vermijden en natelaaten, om zijns zelfs wil, alles wat ſtrekken kan, om zijnen geest te verdooven en in ongeſtalte te brengen, onder het waarneemen van de middelen der Genade. Want zulke dingen, al zijn ze niet veroordeeld als zondig *op zichzelven*, al zijn ze niet volſtrekt ongeoorloofd, ja offchoon ze, behoorelijk aangelegd zijnde, wettig en goed moogen weezen — want niet zelden zijn onze grootſte ſtrikken ingevlochten in onze zegeningen — nogthans, indien ze bij herhaaling en blijkbaar ſtrekken, om ons hart ongevoelig te maaken voor de Godlijke dingen, het geen elks ondervinding beſlisſchen moet, dan moet er noodwendig iets in zijn, het zij ten aanzien van den tijd, de maate, of de omſtandigheden derzelven, het welk ons ſchadelijk is; en wat zij dan ook belooven moogen, zij berooven ons van ons goud, om ons met valſche munt te betaalen. Want het licht van Gods aanſchijn,

ſchijn, en eene onbelemmerde vrijmoedigheid in onzen verborgen ommegang met Hem, is de hoogſte blijdſchap die wij genieten kunnen; en wij moeten alreeds aanmerkelijk nadeel geleeden hebben, indien wij, in deszelfs plaats, iet anders kunnen najaagen, goedkeuren, of tot het voorwerp van ons genoegen ſtellen.

TER liefde van de algemeene ſtichting, en uit aanmerking van den invloed welken ons voorbeeld hebben kan op onze Medechristenen, zal de wet der liefde en der voorzichtigheid dikwerf den Christen gebieden, zich van ſommige dingen te onthouden — niet omdat ze op zichzelven ongeoorloofd, maar omdat ze niet oorbaar zijn. De Apostel PAULUS, hoe ijverig ook voor de *rechten* der Christelijke Vrijheid, wilde veel liever zich het *gebruik maaken* van dezelven weigeren, en geen vleesch eeten, dan eenen zwakken Broeder ergeren, of iemand aanleiding geeven, om te handelen tegen het licht van zijn geweten. Indien ik, derhalven, zonder nadeel voor mijzelven, ſommige openbaare verlustigingen, als b. v., een Concert, of zedelijk Tooneelſpel, konde bijwoonen, en vandaar terug keerende, met een warm hart naar mijn bidvertrek konde gaan — waar van ik de moogelijkheid, ten opzichte van mijzelven, zeer in twijfel trek — zou ik nogthans, achtervolgends den zoo even gemelden grondregel, mij verpligt achten, zulks natelaaten, uit vreeze, dat iemand anders die zwakker is dan ik, door

door mijn voorbeeld mogt aangemoedigd worden om het zelfde te beproeven, offchoon hij in zijn eigen gemoed vreesde dat er kwaad in ftak, en geene andere reden hadde om het voor geoorloofd te houden, dan enkel mijn voorbeeld; in welk geval ik geloove, dat fchoon *ik* er geen nadeel door lijden mogt, het zekerlijk *hem* nadeelig zoude weezen. Ik heb menfchen gekend, en met dezelven omgegaan, die ik vreeze dat fchipbreuk geleeden hebben van hun Christendom, terwijl zij de eerfte ftappen tot hun verval te rekenen hadden, van het navolgen van anderen die zij wijzer en beter dan zichzelven keurden, in toegeeflijkheden van deezen aart. En het fchijnt mij toe, dat onze verpligting tot dit foort van zelfverloochening, grooter wordt, naar evenredigheid van het vermogen en den invloed welken wij, uit hoofde van onzen ftand en betrekking, op anderen hebben. Was ik een ambtloos burger, dan geloof ik niet dat ik er zonde in zien zou, een patrijs of een haas te fchieten; maar als een Leeraar, durf ik zoo min eene jagtpartij, als een drinkgezelfchap bijwoonen, dewijl ik weet, dat het fommigen aanftoot zou geeven, en dat anderen hun gebruik er van maaken zouden om voor de ongebondenheid te pleiten.

ER is desgelijks een pligt en liefdewerk, welken wij aan de weereld in het gemeen fchuldig zijn, zoowel als eene getrouwheid aan GOD en zijne Genade, in onze noodzaaklijke verkee-

keering met de weereld. Deezen schijnen te vereisschen, dat wij, offchoon we niet zonder noodzaak zonderling moeten zijn, nogthans, ter hunne onderrechting, en tot eer van onzen HEER en MEESTER, eene zekere bezonderheid in acht neemen, en toonen, dat wij geroepen zijn om een afgezonderd volk te weezen; dat schoon GODS Voorzienigheid ons in een beroep, en in zekere betrekkingen in de weereld, geplaatst heeft — waar in wij niet te naauwkeurig kunnen weezen — wij echter niet van deeze weereld zijn, maar behooren tot eene andere maatschappij, en te werk gaan uit andere grondbeginselen, naar andere regelen, en tot andere einden, dan het gros der menschen rondom ons. Ik heb waargenoomen, dat de weereld dikwijls de godvruchtige menschen in het gerust bezit van hunne gevoelens, begrippen, en godsdienstige oefeningen laat, mids zij maar niet te stijf zijn in het stuk van gelijkvormigheid aan haare meer algemeene gewoonten, en vermaaklijkheden. Doch ik vrees, dat veelen van hun, door zulke inschikkelijkheden grootlijks versterkt zijn in hunne vooroordeelen tegen de waare godsdienstigheid, en gedacht hebben, dat indien er waarlijk zooveel blijdschap en troost in den weg der godvrucht te vinden was, als zij van onze predikstoelen hooren, de godvruchtige menschen dan zoo dikwerf, en in zulk een aantal, niet met hun medeloopen zouden om tijdkortingen te zoeken, en zooveel genoegen en

ver-

vermaak niet zouden vinden in dezelfde dingen, waar in de weereld haar genoegen ſtelt. — Onze HEER JESUS is de groote Plaatsbekleeder van zijn volk in den hemel, en Hij doet hun de eer, om ſteeds een aantal van hun in de weereld te doen blijven, om zijne plaatsbekleeders hier beneden te zijn. Gelukkig zij, die meest begunstigd zijn met de zalving van den HEILIGEN, en best in ſtaat geſteld worden, om aan allen die rondom hen zijn, door hunne grondbeginſelen, neigingen, en wandel, te toonen welk het eigenaartig oogmerk en het egte uitwerkſel van het Evangelij is, op de harten van zondaaren!

IN onze eenvouwdige manier van leeven, hier op het land, beklaagen ſommige vroome menſchen zich dikwijls, over de verleidingen die hun van weereldſche menſchen voorkoomen; terwijl ze echter, uit aanmerking van hun beroep waar meê zij den kost moeten winnen, genoodzaakt zijn met hun omtegaan. Ik raade hun, om zooveel zij kunnen, hun werk met de weereldſche menſchen te doen, als of zij het in den regen deeden. Roepen hunne beezigheden hen buiten, zij zullen ze niet laaten vaaren, uit vrees van een weinig nat te worden; maar ook, wanneer dezelven afgedaan zijn, zoeken zij aanſtonds ſchuil, en zullen niet tot vermaak in den regen blijven. Zoo zullen de noodzaaklijke pligten onder weereldſche menſchen, waar toe wij door GODS Voorzie-

zienigheid geroepen worden, ons niet schaaden, indien wij den geest der weereld onaangenaam vinden, en blijde zijn als wij er van ontslaagen moogen worden, en wij er ons zooveel buiten houden, als onze betrekkelijke pligten kunnen toelaaten. Het. geen ons tot een kruis strekt, zal ons niet ligt tot een' strik weezen; maar wanneer die geest tegen welken wij altijd moeten waaken en bidden, ons gemoed besmet, en aan zichzelven gelijkvormig maakt, dan zullen we voorzeker schade lijden, en dan handelen wij beneden de waardigheid onzer belijdenis.

De waardij des tijds moet desgelijks in aanmerking worden genoomen. —— Het is een dierbaar geschenk, en onze belijdenis van het Christendom opent een ruim veld, om den tijd naar eisch te besteeden. Veel van denzelven is reeds verlooren gegaan, en daarom worden wij vermaand, om den tijd uittekoopen. Ik geloof dat veele dingen, voor welken de gewoonte pleit, verdienen onder de zulken geteld te worden die eenen Christen niet betaamen — om deeze ééne reden, dat ze niet bestaanbaar zijn met de eenvouwdigste kundigheid van het uitkoopen des tijds. Men zegt in het algemeen, wij hebben uitspanning noodig. Ik staa het toe, in zekeren zin. De HEER zelf heeft er voor gezorgd; en omdat onze geest te zwak is, om altijd ingespannen werkzaam te zijn in overdenkingen gebeden, heeft Hij aan ijder mensch,

van

van den Koning tot den geringsten onderdaan, eenige beezigheid in de weereld beschikt. De arme menschen moeten werken; de rijken zijn niet vrij van iets dat daar mede gelijk staat. En wanneer alle de dingen van deezen aart, in den stand van ijder mensch, behoorelijk worden behartigd en waargenoomen, dan, denk ik, indien het hart leevendig en welgesteld is, zullen de geestlijke belangen zich voordoen, als verschaffende de edelste, de zoetste, en allerbegeerelijkste uitspanning van de zorgen en beezigheden van dit leven; gelijk aan den anderen kant, die beezigheden wederom de beste uitspanning van godsdienstige oefeningen voor den geest zullen opleveren. En tusschen deeze twee, behoeft misschien maar zeer weinig geheel ledige tijd overteblijven. Een leven, *in deezen zin* tusschen GOD en de weereld verdeeld, is begeerelijk; wanneer een gedeelte van het zelve besteed wordt in afzondering, in het zoeken van, en gemeenschap oefenen met Hem dien onze ziel lief heeft, en het andere wordt doorgebragt in daadlijke diensten, ten goede van onze huisgezinnen, vrienden, de Kerk, en de Maatschappij, om des HEEREN wil. IJder uur, welk niet tot een deezer oogmerken dienstbaar wordt gemaakt, moet men, naar mijne gedachten, verlooren tijd noemen.

DE tijden welken wij beleeven, schijnen ook iet bezonders van des HEEREN volk te vorderen. Het is thands een tijd van toeneemende

mende ongeregtigheden, en, zoo als ik vreeze, een tijd van naderende oordeelen. De weereld leeft, als in de dagen van NOACH en LOT, gerust en zorgeloos. Wij zullen eerlang eenen dag van schijnbaare verootmoediging hebben. Dan de billijke redenen tot verootmoediging, bepaalen zich niet tot éénen dag, maar zullen dagelijks plaats vinden, en maar al te waarschijnelijk elken dag vermeerderen. Indien ik mij ten aanzien van de teekenen der tijden niet vergisse, dan was er nooit in de Jaarboeken der *Britsche* Geschiednissen een tijdperk bekend, waar op de taal des HEEREN tot den Profeet EZECHIEL, *Hoofdstuk IX:* 4. meer toepasselijk was: *Gaa door, door het midden der Stad, door het midden van Jerusalem, en stel een teeken op de voorhoofden der lieden die zugten en uitroepen over alle de grouwelen, welken in het midden derzelve gedaan worden.* De HEER roept tot treuren en weenen, maar de woorden van veelen zijn stout tegen Hem. Nieuwe soorten van weelde en dartelheid worden bijna dagelijks uitgevonden; en de taal van hun, die in den zoogenoemden beschaafden kring het meeste bewind voeren, ik meen de taal van hun hart, zoo als die door hunne daaden spreekt, is gelijk die der weêrspannige *Jooden, Jeremias XLIV:* 16, 17. *Aangaande het woord, dat gij tot ons in des HEEREN Naam gesprooken hebt; wij zullen naar u niet hooren.* — Met één woord, het schijnt dat de zaaken tot eene zekere hoogte gesteegen zijn, en als of het eerlang op een stemmen zoude gaan; wie

GOD is, de HEER — of *Baäl.* In deezen toestand van zaaken, kan men, dunkt mij, niet te duidelijk zijn in het verklaaren van onze aankleeving aan den HEERE, noch te zorgvuldig in het vermijden van al te groote gemeenschap met hun, die zich tegen Hem verbinden. Wij weeten niet, hoe draa wij welligt dat teeken van GODS voorzienige bescherming, welk alleen bepaald is tot hun die zugten en uitroepen over de algemeene grouwelen, zullen noodig hebben. Over 't geheel koomt het mij zoo voor, dat het prijslijker, troostlijker, en veiliger is — zoo wij toch het gulden midden niet naauwkeurig houden kunnen — bij sommigen voor al te schroomachtig en te ler te worden aangezien, dan met de daad al te toegeeflijk bevonden te worden, omtrent dingen, welken, zoo ze al niet tegen GODS uitdrukkelijk Gebod strijden, ten minsten bezwaarlijk strooken met den aart van het Evangelij, en niet wel overeenstemmen met het gevoelen welk in CHRISTUS JESUS was, en het welk ook in zijn volk moet gevonden worden. De plaatsen en de vermaaklijkheden, waar de weereld verkeert, en waar in zij haar genoegen vindt, waar de aanleidingen en verzoekingen tot zonde worden aangekweekt, waar de wet der zoogenoemde welleevendheid de eenige wet is welke niet strafloos mag overtreeden worden, waar de zondige driften worden opgewekt en gekoesterd, waar de vreeze GODS zoo weinig gekend of in acht genoomen wordt, dat

dat zij die GOD vreezen hunne tong bedwingen moeten, ſchoon zij zijnen Naam hooren lasteren — zulke plaatſen kunnen niet wel door een Christen vrijwillig verkoozen worden. Nogthans vreeze ik, dat de opgenoemde dingen toepasſelijk zijn op alle de ſoorten van beſchaafde verlustigingen of bijeenkoomsten, in het ganſche Koningrijk.

WAT de Familij-verbindtenisſen aangaat; ik kan niet denken, dat wij verpligt zijn dezelven te verbreeken, of te verachten. Dan, daar godvruchtige menſchen, en hunne onbekeerde bloedverwandten, dikwerf als in twee verſchillende elementen leeven, heeft er eene wederzijdſche ſtroefheid plaats, welke hunne bezoeken eenigszins dor en verveelend maakt. — Maar even daarom geſchieden ze ook zeldzaamer dan anders; het geen een voordeel ſchijnt te zijn. Van weêrskanten betoonen zij elkander beleefdheid en vriendſchap; doch naardien zij in gevoelens en heerſchende neigingen niet kunnen overeenſtemmen, zullen zij niet ſterk zoeken naar gelegenheid om dikwijls ſaamen te koomen, ten zij van den eenen of anderen kant iet aanmerkelijks worde overgeſtapt. En ik geloof dat een Christen zeer omzichtig dient te zijn, hoeverre hij in dit opzicht gaan mag. Dan, zoo als ik in het begin zeide, men kan hier omtrent geene vaste regelen ſtellen.

Ik heb uw Lordſchap eenvouwdig mijne gedachten opgegeeven, zoo als die mij onder het ſchrijven voorkwamen, zonder ſtudij, en zonder ſaamenhang. Ik wil mijne gevoelens niemand opdringen; doch ik geloof, dat het geen ik geſchreeven heb, overeenſtemt en met bezondere plaatſen, en met het doorgaande beloop, der heilige Schrift. Ik onderwerp het aan uw oordeel; en blijve,

MY LORD!

Uw, e. z. v.

— *November*, 1776.

ZESENTWINTIGSTE BRIEF.

My Lord!

Ik ben uw Lordſchap een gansch boek papier aan Brieven ſchuldig, voor de gunst en het vermaak van uw laatſte bezoek — en daarom moet ik beginnen, en voordſchrijven.

Onlangs heb ik Robertsons *Historij van* Karel *den Vijfden* geleezen, welke ik, gelijk de meeste andere Geſchiednisſen, aanmerk, als eene uitlegging over die plaatſen van Gods Woord, waar in ons geleerd wordt de verdorvenheid van den mensch — de bedriegelijkheid van het hart — de verderflijke uitwerkſelen der zonde — en het almagtig, hoewel verborgen beſtuur der Godlijke Voorzienigheid, welke met eene nimmerfaalende hand alle de oogmerken en bedrijven der menſchen regeert, bepaalt, en richt, ter uitvoering zijner hooge doeleinden, het zij tot ſtraffen of tot zegeningen. Zonder het kluwen, en het licht welk Gods Woord ons aan de hand geeft, vertoont ons de Geſchiednis van het Menschdom, in alle eeuwen, niets anders dan een doolhof, eenen Chaos; eene reeks van boosheden en ellenden, waar van wij beeven moeten, en een verward geſtommel van tegen elkander inloopende gevallen, zoo geheel ontbloot van

bestendigheid, verband, of orde, als de wolken die boven ons hoofd heenen drijven. In dit gezichtpunt, zou men op alle de Historien welken ik ooit gezien hebbe, schrijven moogen: *Delirant Reges, plectuntur Archivi;* [d. i., *De Vorsten misdoen, en de onderdaanen lijden de straf.*] —— Maar als men den sleutel der heilige Schrift in de hand neemt, dan is alles klaar, alles leerrijk. Dan zie ik, dat er waarlijk een GOD is, die op aarde regeert, die verachting uitstort over de Prinsen, de wijzen vangt in hunne arglistigheid, den toorn en hoogmoed des menschen bestuurt, om zijne eigen oogmerken daartestellen; terwijl Hij verhindert alles wat tot dat einde niet noodig is, verijdelende somtijds de best beraamde ondernemingen, door middelen, in het aanzien gansch gering, en alleronverwachtst; en op andere tijden wederom de gewigtigste gebeurdnissen tot stand brengende, door werktuigen en omstandigheden, welken in den eersten opslag veel te zwak en verachtelijk scheenen, om opgemerkt te worden. Gaarn zag ik, dat een Schrijver van die bekwaamheden als de Heer ROBERTSON, ons eene Historij gaf, volgends dit plan; maar zijne aanmerkingen van deezen aart, zijn naar mijne gedachten te algemeen, te koel, en te weinig. —— Welk eene ijdele schim vervolgen de groote Mannen deezer weereld — terwijl zij den vrede van het menschdom verstooren, en in hunnen leeftijd misschien honderd duizenden ombrengen, om eene scha-

ſchaduw van bewind te voeren over afgelegen volken, die zij met geen' anderen invloed kunnen bereiken, dan dien van onderdrukking en verwoesting! Maar wanneer wij die geenen die aan hunne ſtaatzugt worden opgeofferd, aanmerken als rechtvaardig lijdende om hunne zonden; dan vertoonen zich de Helden en Overwinnaars in hun waare licht, en verdienen ſlegts in éénen rang geplaatst te worden met aardbeevingen, pest, en hongersnooden, als werktuigen der Godlijke Wraak. Zooveele zorgen, zooveele bemoeinisſen, zooveele onheilen — eeniglijk om het denkbeeld te onderſteunen welk een worm van zijne eigen grootheid heeft opgevat, ſtrekt ten bewijze, dat de mensch van natuur niet alleen bedorven, maar geheel verdwaasd is. Vergun mij, mijne gedachten beter uittedrukken, met de woorden van een beroemd *Fransch* Schrijver: —

„ UN Grand dans ſon idée n'eſt pas un ſeul
„ homme; c'eſt un homme environné de tous
„ ceux qui ſont à lui, & qui ſ'imagine avoir
„ autant de bras, qu'ils en ont tous enſemble,
„ parce qu'il en diſpoſe, & qu'il les remue.
„ Un General d'armée ſe repreſente toujours à
„ lui-même au milieu de tous ſes ſoldats. Ainſi
„ chacun tâche d'occuper le plus de place qu'il
„ peut dans ſon imagination, & l'on ne ſe
„ pousſe, & ne ſ'agrandit dans le monde, que
„ pour augmenter l'idée que chacun ſe forme
„ de ſoi-même. Voilà le but de tous les deſ-

 „ ſeins

„ ſeins ambitieux des hommes! ALEXANDRE
„ & CESAR n'ont point eu d'autre vue dans
„ toutes leurs batailles, que celle-là. Et ſi
„ l'on demande, pourquoi le Grand Seigneur
„ a fait depuis peu perir cent mille hommes
„ devant *Candie*, on peut repondre ſurement,
„ que ce n'eſt que pour attacher encore à
„ cette image interieure qu'il a de lui-même,
„ le titre de Conquerant" (*). [Dat is: Een Groote is in zijn denkbeeld niet één enkel mensch; hij is een mensch omringd van alle de geenen die hem toebehooren, en beeldt zich in, zooveele armen te hebben als die alle te ſaamen, omdat hij er over beſchikt, en ze beweegt. Een Veldheer ſtelt zich altijd hemzelven voor, als omringd van zijne ſoldaaten. Aldus tracht elk zichzelven zoo groot te dunken, als hij met moogelijkheid doen kan; en men jaagt naar bevoordering, en verhoogt zich in de weereld, eeniglijk, om het denkbeeld dat ijder van zichzelven vormt, te vergrooten. Ziedaar het doel van alle de ſtaatzugtige ondernemingen der menſchen! ALEXANDER en CESAR hadden geen ander oogmerk in alle hunne veldſlagen, dan dit. En vraagt men, waarom de Groote Heer onlangs honderdduizend menſchen voor *Candia* deed omkoomen, men kan geruſtlijk antwoorden, dat het alleenlijk was, om bij het denkbeeld welk hij in-

wen-

(*) NICOLE, *Eſſais de Morale*, Vol. I.

wendig van zichzelven hadde, nog te voegen den eernaam van Overwinnaar.]

Hoe vreeslijk is het lot van hun, die in zulk eenen waan leeven en ſterven, en ellenden en rampen over hunne medeſchepſelen hebben opgehoopt, met oogmerk om denzelven te onderſteunen! Welligt worden zij, bij hunnen overgang in eenen toekoomenden ſtaat, door meenigten aangerand met ſoortgelijk eene beſchimpende taal, als die wij leezen in den hoogdraavenden Triumfzang van den Profeet, over den Koning van *Babel*, *Jeſaias XIV*: 5-17.

Hic eſt, quem Fuga, quem Pavor
Praecesſit? hic, quem terricolis gravem
Strages ſecuta eſt, Vastitas que? hic
Attoniti ſpoliator orbis?

Dan ſchoon de uitwerkſels van dit beginſel van *Eigenwaan*, uitgebreider en rampſpoediger zijn, naar gelang zij die er door beheerscht worden in meer verheven ſtand zijn geplaatst; is toch het grondbeginſel zelf zeer diep in elks hart geworteld, en blijft de ſpringveer van alle de bedrijven, totdat de Genade een nieuw grondbeginſel inſtort, en het *Eigen*, als *Dagon*, nedervalt voor den HEERE der heirſchaaren. *Groot* en *Klein* zijn ſlegts betrekkelijke woorden; en de driften van misnoegen, hoogmoed, en afgunst, welken, in den boezem van eenen Heerſcher, zich door de helft van *Europa* doen gevoelen, werken met eene gelijke kracht in

 het

het hart van eenen Boer, offchoon bij mangel van voorwerpen en gelegenheid, haare uitwerkfels binnen naauwe grenzen zijn bepaald. Wij zijn vervallen tot eenen ftaat van grove afgoderij, en de afgod dien wij aanbidden, is het *Eigen.*

IK bén,

MY LORD!

Uw Lordfchaps onderdaanigfte dienaar.

— *Julij*, 1777.

AGT-

AGT

BRIEVEN

AAN DEN

EERWAARDIGEN HEER S——.

BRIEVEN

AAN DEN

EERWAARDIGEN HEER S——

EERSTE BRIEF.

WAARDE HEER!

Ik ben tot hier toe verhinderd geweest, anders hadt gij eerder een' brief van mij ontvangen. Ik heb mijne gedachten dikwijls laaten gaan over het onderwerp van uwen laatsten, omdat ik begrijp, dat het een naauw verband heeft met uwe gemoedsrust. Uwe oprechtheid behaagt mij grootlijks; verre zij het van mij, het *grondbeginsel* van uw gedrag te verdenken. Dan, in de toepasfing, dunkt mij, is het niet onmoogelijk dat gij uwe bedenkingen te verre drijft.

UIT het bericht welk gij mij van uwe gevoelens opgeeft, kan ik niet nalaaten mij te verwonderen, dat gij zooveel zwaarigheid maakt, om uw zegel te hangen aan de *Geloofsbelijdenis van* ATHANASIUS; daar het mij toeschijnt, dat gij gelooft en erkent het geen den voornaamften inhoud van dat Formulier uitmaakt. — Het leerftuk der HEILIGE DRIE-EENHEID, eenige verklaaring der woorden er bij-

bijgevoegd zijnde, is het Algemeen Geloof, zonder welks omhelzing niemand zalig kan worden. Deeze uitspraak van verdoemenis, over de geenen die dit Leerstuk verwerpen, wordt, dunkt mij, beweezen, door *Markus XVI:* 16; *Die geloofd zal hebben — zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.* Het voorwerp van het geloof moet *waarheid* zijn. De Leer der Godheid van CHRISTUS en van den HEILIGEN GEEST, in vereeniging met den VADER, zoodat Zij niet Drie GODEN, maar Een GOD zijn, is niet blootlijk een voorstel, door woorden uitgedrukt, aan welken onze toestemming wordt gevorderd; maar het is volstrekt noodig geweeten te worden, dewijl zonder dit, geen ééne Waarheid, de Zaligheid betreffende, recht kan worden verstaan, geene ééne Belofte behoorelijk kan geloofd, noch eenige Pligt op eene geestlijke wijze kan verricht worden. Ik houde het voor toegestaan, dat deeze Leer onredelijk en ongerijmd moet voorkoomen aan het oog der Reden, indien wij door de Reden verstaan, de Reden van den mensch in zijnen gevallen staat, eer dezelve door eenen Hemelschen LEERAAR verbeterd en verlicht is. Niemand kan zeggen JESUS den HEER te zijn, dan door den HEILIGEN GEEST. Ik geloof met u, dat een mensch kan zalig worden, die nooit van de *Geloofsbekendtenis van* ATHANASIUS gehoord heeft, nooit een ander boek dan het Nieuwe Testament, of misschien maar een'

enkelen Evangelist, heeft geleezen; maar hij moet van GOD onderweezen zijn in de dingen welken met de Zaligheid gevoegd zijn, of hij kan, naar mijne gedachten, niet behouden worden. *De Barmhartigheid van* GOD *in* CHRISTUS zal, zoo ik denke, niemand zalig maaken, dan overeenkoomstig den Weg, in zijn Woord geopenbaard, dat is te zeggen, hen die waarlijk het geloof en de heiligmaaking deelachtig zijn. Want gelijk de Godsdienst van het Nieuwe Testament al de kracht aan GODE toeſchrijft, en alle goedheid in ons als het uitwerkſel zijner mededeeling beſchouwt, zijnde wij van natuur ontbloot van geestlijk leven of licht; zoo zullen zij wien GOD zelf belieft te leeren, onfaalbaar kennis bekoomen van alles wat zij noodig hebben te weeten. Op dit onderwijs wacht gij, en het zal u gegeeven worden; ja de HEER, vertrouw ik, heeft reeds begonnen u te leeren. Maar indien gij uzelven als eenen leerling aanmerkt, en gelooft dat het moogelijk is, dat gij, onder de toeneemende verlichting van den HEILIGEN GEEST, hier na ſommige dingen omhelzen zult, welken gij thands niet kunt goedkeuren; dan oordeel ik, dat het nu nog te vroeg is, om uzelven regelen en bepaalingen voor het beſtuur van uw volgend leven voorteſchrijven. Indien het GODE behaagen mogt, u eenen anderen weg tot zijnen dienst aantewijzen, dan kan Hij eerder dan gij het verwacht, uw gemoed te vreden ſtellen, en u met dezelfde volkomen overreeding doen on-

onderteekenen, als gij u thands tegen de onderteekening verklaart. — — —

Wanneer ik denk aan eene beslooten plaats, is er doorgaands eene hegge, of een muur, of dijk, of gragt, e. z. v., in mijn denkbeeld mede begreepen; want wie kan zich eene beslooten plaats vertegenwoordigen, welke geene grenzen heeft? Dus moet er ook, zoo ik denke, in een openbaar Kerkgenootschap iets bepaald zijn, door het welke goedtekeuren of te verwerpen, bekend wordt, wie al of niet tot het zelve behooren. En tot dit einde schijnt het invoeren van zekere Artijkelen niet ongepast. Gij denkt, dat het beter ware, zoo die Artijkelen alleen in schriftuurlijke bewoordingen waren vervat. Dan indien het billijk is, dat men van onze predikstoelen trachte te weeren menschen, die de strijdigste gevoelens tegen de waarheid vasthouden; bedenk dan, bid ik u, of dit met eenige zekerheid kan geschieden, door Artijkelen, waar in de Leerstukken van Gods Woord niet tevens *verklaard* en *bepaald*, zoowel als uitgedrukt zijn. Dit voorstel wordt ijverig bepleit door veelen in onze dagen, met inzichten gansch verschillende van de uwen. De *Sociniaanen*, b. v., zouden gereedlijk een schriftuurlijk voorstel van het Hoogepriesterambt, de Voldoening, en Voorbidding van Christus, onderteekenen, indien men hun toestond, hunne eigen beteekenis aan de woorden te hechten;

of-

offchoon de zin dien zij er aan geeven, ten eenemaal onbestaanbaar is met het geen zij, die door den HEILIGEN GEEST verlicht zijn, uit dezelfde fpreekwijzen leeren.

IK moet, wel is waar, bekennen, dat het tegenwoordig middel aan het oogmerk niet voldoet; dewijl er maar al te veele zijn, gelijk de perfoon daar gij van meldt, die gaarn *negenhonderd* Artijkelen onderfchrijven zoude, liever dan van zijn ambt aftezien. Doch de losbandigheid van fommigen, fchijnt geene billijke reden te zijn, waarom de openbaare Kerk, en waarom ijder Kerkgenootfchap, geene vrijheid zou hebben om de voorwaarden te bepaalen, op welken zij Ledemaaten of Leeraars wil aanneemen, of waarom gemoedlijke menfchen tegen die voorwaarden zwaarigheid hebben zouden — indien zij anders dezelven niet ftrijdig oordeelden met de Waarheid - eeniglijk, omdat ze niet juist in dezelfde bewoordingen der heilige Schrift zijn uitgedrukt. Indien men der menschlijke zwakheid iets mag toegeeven ten aanzien van de *Liturgie*, dan kan ik niet zien, waarom men het zelfde voorrecht aan de *Artijkelen* zou ontzeggen. Want het fchijnt noodig, dat wij zoowel de uitdrukkingen, welken wij met onze lippen gebruiken, in de geduurige plegtige gebeden tot GOD, goedkeuren, als die, welken wij met onze hand onderteekenen. Ik hou mij verzekerd, dat de hoofden der verbindtenis in de *Feathers Tavern*, voor 't minst fommigen van hun, of-

ſchoon zij met het ſtuk van de Onderteekening der Artijkelen begonnen, het daar bij — indien zij hunnen wensch hadden — niet zouden gelaaten hebben, maar met hun ontwerp van hervorming al verder zouden voordgegaan zijn, tot dat zij ook de *Liturgie* ter Kerke hadden uitgeholpen, of althans dezelve beroofd hadden van alle ſpreekwijzen, waar door de Godheid des ZALIGMAAKERS, en de krachtdaadige invloed van den HEILIGEN GEEST, erkend worden. Ik dank GOD, dat gij geheel anders gezind zijt.

IK hoop evenwel, dat ſchoon gij alle zwaarigheden of bedenkingen nog niet te boven zijt, de HEER u vergenoegd en nuttig zal doen zijn in uwen tegenwoordigen ſtand, als Beurtprediker. De bevoordering tot den dienst der Hoofdkerk, is niet zoo noodzaaklijk, dat de rust onzes gemoeds, of de zegen op onzen arbeid, daar van zouden afhangen. Wij kunnen welgetroost leeven en ſterven, buiten de eer en voordeelen, naar welken ſommigen zoo driftig haaken, indien het den HEERE belieft, ons te vereeren met den last, om op eenige wijze *zijn* Evangelij te verkondigen, en onze poogingen te bekroonen met zijnen zegen. Hij die zielen vangt, is wijs. Wijs is hij, in de keuze van het verhevenſte doel welk hij zich in dit leven kan voorſtellen; wijs, in het gebruik maaken van het eenig middel, waar door dit wenſchelijk doeleinde kan bereikt worden. Waar wij de oogen wenden, is het gros des volks onkundig, bedorven in zeden,

den, en zorgeloos. Zij leeven zonder GOD in de weereld. Zij hebben noch ontzag voor zijne Hoogheid, noch aandoening van zijne Goedheid, noch lust om op zijne Beloften te hoopen, noch gezindheid om zijne Eer te bedoelen. Hebben zij misschien nu en dan ernstige bedenkingen, of zijn zij, in vergelijking van anderen, meer ingetoogen; dan gronden zij hunne hoope op hunne eigen werken, poogingen, of voornemens, en zijn omtrent de onuitspreekelijke Liefde van GOD, in CHRISTUS geopenbaard, en omtrent den weg der behoudenis door het geloof in zijnen Naam, onverschillig, en niet zelden afkeerig. Zij hebben Predikers, die zij welligt met eenig genoegen hooren, omdat zij noch hun geweten beroeren, door aantedringen op de geestlijkheid en gestrengheid der Godlijke Wet, noch hunnen hoogmoed kwetsen, door het voordraagen der vernederende Leerstukken van dat Evangelij, het welk eene kracht GODS is, door het geloof, tot zaligheid. Daarom is alles wat zij spreeken, geheel vergeefsch; de weereld wordt onder alle hunne leeringen steeds boozer, en ongeloof en ongebondenheid neemen meer en meer de overhand. Want GOD zal geene Leer met zijne goedkeuring bekroonen, dan die, welke de Apostel noemt *de Waarheid zoo als ze in* JESUS *is*; die Leer, welke den zondaar van alle zijne ijdele pleitgronden afdrijft, en den HEER JESUS CHRISTUS voorstelt als den eenigen grond van hoope, het hoogste Voorwerp der begeerte, als van GODE

geworden Wijsheid, Rechtvaardigheid, Heiligmaaking, en Verlosſing, voor allen die in zijnen Naam gelooven. Wanneer Leeraars zelven van zonde overtuigd zijn, en de noodzaaklijkheid gevoelen van eenen Almagtigen VERLOSSER; ſtraks rekenen zij hun voorig gewin voor ſchade, en beſluiten, met den Apostel PAULUS, om niets te willen weeten, dan JESUS CHRISTUS en dien gekruisſigd. Naar gelang zij zulks doen, moeten zij verwachten, de voorwerpen van verwondering, ſchimp, en ſpot te zijn; indien GODS Voorzienigheid, en de wetten van hun Land, hen van ſtrenger behandelingen bevrijden. —— Maar zij hebben deeze onwaardeerbaare vergoeding, dat zij niet langer vruchtloos ſpreeken. In meerder of minder trap, koomt er verandering bij hunne hoorders — de blinden beginnen te zien, de dooven te hooren, en de melaatſchen worden gereinigd; zondaars worden overgebragt uit de duisternis tot het licht, en van de magt des Satans tot GOD. Zondige gewoonten worden verzaakt, en eene nieuwe leevenswijze in de bekeerden, bewijst, dat zij geene kunstiglijk verdichte fabelen zijn nagevolgd, noch door ongegronde kundigheden zich lieten vervoeren, maar dat GOD hen door zijnen GEEST heeft leevendig gemaakt, en hun het verſtand gegeeven heeft, om den WAARACHTIGEN te kennen. De Predikers desgelijks, terwijl zij anderen trachten te leeren, worden zelven geleerd. Er daalt een zegen op hunne ſtudij en op hunnen arbeid, op hun onder-

derzoeken der heilige Schrift, en op hunne waarneemingen van het geen in en rondom hen omgaat. De voorvallen van elken dag brengen iets toe, om licht te verspreiden over GODS Woord; hunne begrippen van de Godlijke Waarheid worden uitgebreider, meer aaneengeschakeld, en volkomener. Veele zwaarigheden, welken hen in het eerst verlegen maakten, worden opgeruimd. De GOD wien zij dienen, en op wien zij wachten, openbaart hun die groote dingen, welken, offchoon in de letter der heilige Schriften duidelijk uitgedrukt, nogthans niet recht verstaan, of als wezenlijke dingen gekend en geloofd kunnen worden, dan door het Godlijk onderwijs (*). Dus gaan zij voord, van kracht tot kracht; moeilijke zaaken worden hun gemaklijk, en een Godlijk licht bestraalt hun pad. De tegenstand der menschen mooge toeneemen; men mooge hen aanklaagen, als zulken die de weereld in roere zetten, en een geroep: μεγαλη η Αρτεμις (†)! tegen hen verwekken; de gunst der grooten deezer aarde mooge hun ontzegd zijn — zij zullen nogthans den onuitspreekelijken troost hebben, van deeze hartlijke taal des Apostels op zichzelven te moogen toepassen: ὡς λυπουμενοι, αει δε χαιροντες' ὡς πτωχοι, πολλους δε πλουτιζοντες' ὡς μηδεν εχοντες, και παντα κατεχοντες (**).

DE

(*) 1 *Korinthen II:* 14; *III:* 9-13.
(†) *Groot is* DIANA. (**) 2 *Korinthen VI:* 10.

De blijkbaare oprechtheid welke in uwe Brieven heerscht, geeft mij een aangenaam vertrouwen, dat de Heer met u is. Eene belangelooze zugt om de waarheid te vinden, gepaard met bereidwilligheid, om haar te volgen door alle nadeelen heen, is eene bereiding van het hart, welke alleen van God kan voordkoomen. Hij heeft u tot het rechte middel bestuurd, het biddend onderzoek der heilige Schriften. Gaa zoo voord, onder het genot van 's Heeren zegen op uwe poogingen! Uit het geen ik boven geschreeven heb, kunt gij zien, wat de begeerte van mijn hart is ten uwen opzichte; doch ik ben niet ongeduldig. Volg uwen Hemelschen Leidsman; en op zijn' eigen tijd en wijze, zal Hij uwen weg opklaaren. Ik heb het zelfde pad vóór u betreeden; ik zie wat u tot nog toe ontbreekt; ik kan het u niet geeven, maar Hij kan, en ik vertrouw dat Hij het u ook zal schenken. Het zal mijne ziel verblijden, indien ik op eenige wijze u kan behulpzaam zijn; doch ik vrees, dat ik u niet veel nut noch voldoening zou verschaffen, door mij intelaaten in eene dorre verdeediging der Geloofsleuzen en Artijkelen.

De Waarheden der Schrift zijn niet gelijk wiskundige Voorstellen, welken juist dezelfde denkbeelden verwekken in ijder mensch, die de konstwoorden slegts verstaat. Het Woord van God wordt vergeleeken bij een' Spiegel; 2 *Korinthen* III; 18. Maar het is een Spiegel, waar in

in wij steeds meerder ontdekken, naar gelang wij er op staaren; het gezicht zal geduurig toeneemen, en echter zullen wij nog maar ten deele kennen, zoolang we aan deézen kant van het graf zijn. Toen de HEER JESUS den Apostel PETRUS zalig sprak, omdat hij geleerd hadde het geen vleesch en bloed hem niet kon openbaaren, waren PETRUS begrippen echter op dien tijd nog zeer donker. Het Lijden en Sterven van JESUS, offchoon het eenig en noodzaaklijk middel zijner behoudenis, waren hem een aanstoot. Maar daarna leerde hij roemen, in het geen waar van hij weleer niet mogt hooren spreeken. PETRUS had genade ontvangen, om den HEER JESUS liefte hebben, Hem te volgen, alles te waagen en alles te verloochenen, om JESUS wil; deeze eerste goede geneigdheden waren van GOD, en zij leidden hem op tot hooger voorderingen. Dus gaat het ook nu nog. Van natuure heerscht het Eigen in ons hart; wanneer dees afgod nedergeworpen is, en wij waarlijk gewillig worden om des HEEREN te zijn, en bij Hem sterkte en bestuuring te zoeken om Hem te dienen, dan is het goede werk aangevangen. Want het is eene waarheid, welke algemeen en zonder uitzondering steek houdt: *Een mensch kan geen ding aanneemen, zoo het hem uit den hemel niet* GEGEEVEN *zij* (*). De HEER *vindt* ons eerst wanneer wij aan wat anders denken, en dan beginnen

(*) *Joannes III:* 27.

nen wij Hem in goeden ernst te zoeken; en Hij heeft beloofd, van ons *gevonden* te worden (*). De menschen moogen door vlijt, en natuurlijke begaafdheid, zich meester maaken van de uitwendige bewijzen voor het Christendom, en veel spreeken voor of tegen zekere verschillende gevoelens en leerstelsels; doch onder dit alles, blijft het hart onaangedaan. De waare Godsdienst is niet zoozeer eene weetenschap van het hoofd, als eene inwendige gevoelige gewaarwording, welke de overleggingen ter nederwerpt, en alle υψωμα, *hoogte*, welke zich verheft in den geest, en alle gedachten tot gewillige en blijmoedige onderwerping aan CHRISTUS brengt, door het *geloof*. Hier heeft de geleerde geen wezenlijk voordeel boven den onweetenden; beide zien zij, zoodraa de oogen van hun verstand verlicht worden, tot dien tijd toe, zijn ze beide even blind. En de eerste les in CHRISTUS school, is, een kindeken te worden, opdat we eenvouwdig aan zijne voeten moogen nederzitten, om van Hem wijs gemaakt te worden tot zaligheid.

IK ben niet slegts verhinderd geweest, mijn' Brief zoo draa te beginnen als ik wenschte, maar werd ook meenigmaalen gestoord, nadat ik denzelven begonnen hadde. Dikwerf, als ik naauwlijks de pen in de hand genoomen had, werd ik geroepen, om gezelschap te wachten,

of

(*) *Jesaias LXV:* 1.

of andere voorkoomende zaaken te verrichten. Schoon ik vertrouwe, dat gij, na het geen ik te vooren gezegd hebbe, mijn uitſtel ten goede duiden zult, moeit het mij echter wat. Ik ſtel een' hoogen prijs op de aanbieding uwer vriendſchap, welke, zoo ik hoop, aan weêrskanten niet zal gekrenkt worden, door de vrijmoedigheid waar mede wij wederzijds onze verſchillende gevoelens voorſtellen, wanneer wij ons genoodzaakt vinden te verſchillen. Gij doet mij vermaak, met mij de eerſte ruuwe ſchets uwer gedachten toetevertrouwen; en gij kunt uit mijne manier van ſchrijven ligt bemerken, dat ik een gelijk vertrouwen ſtelle op uwe heuschheid. Het zal mij aangenaam zijn, over en weder brieven te wisſelen, zoo dikwijls als gevoegelijk geſchieden kan, zonder bedwang, pligtpleegingen, of verdeediging; en mogt Hij, die altijd tegenwoordig is bij ons hart, onze briefgemeenſchap nuttig maaken! Ik bidde God, dat Hij uwe Zon en uw Schild, uw licht en uwe ſterkte zij, u leide door zijn opzicht, u vertrooste door zijne genaderijke nabijheid aan uw gemoed, en u een gezegend werktuig doe zijn, tot vertroosting van veelen!

Ik ben met alle oprechtheid,

Waarde Heer!

Uw, e. z. v.

23 *Junij*, 1775.

TWEEDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

MET blijdschap ontving ik den uwen. Ik kan u verzekeren, dat elke brief dien wij wisselen, mijn hart naauwer aan u verbindt. Het is mij lief, te verstaan, dat uwe gedachten over de Artijkelen en Geloofsformulieren, u naar allen schijn niet verhinderen zullen, om in uwen tegenwoordigen stand voord te geraaken; en indien ze, zonder u minder nuttig te doen zijn, alleenlijk strekken om u van den dienst der Hoofdkerk terug te houden, dan ben ik verzekerd, dat het u in het stervensuur of in den Dag des Oordeels niet zal berouwen, de inspraak van uw geweten te hebben opgevolgd, in weêrwil van de redenen, die de gewoonte of het tijdlijk belang opgaf. —— Daar ik dan niet begeer, u in uwe besluiten te belemmeren; zouden we dus van dit onderwerp niet geheel kunnen afstappen? —— —— ——

GIJ schijnt mij zachtlijk te beschuldigen, van niet bescheiden genoeg te zijn, in het geen ik aanmerkte, of meende te moeten denken, van de Heeren van de *Feathers-Tavern.* Zoo ik wel geheuge — want ik houde geene afschriften van mijn Brieven — drukte ik mij met eene dubbele bepaaling uit; zeggende, voor eerst: de *hoofden* dier Verbindtenis, en dan er nog bijvoegende: of

of *voor het minst ſommigen van hun.* Ik denk dat uwe beſcheidenheid u bezwaarlijk zal doen gelooven, dat er *geen één* onder hun is, die, als het aan hem ſtond, het ganſche Stelſel zou 't onderſte boven werpen, voor zooverre naamlijk, als het met de Leerſtellingen der *Sociniaanen* ſtrijdt. Ik denk, dat ik, zonder de minſte onbeſcheidenheid, mag vastſtellen, dat de bedenkingen door den Heer LINDSAY tegen de *Liturgie* ingebragt, niet eeniglijk de zijnen zijn. Het ſchijnt klaar in zijn geval, en uit zijne eigen ſchriften, dat het afſchaffen der Onderteekening alleen, welk het onmiddellijk en uitgedrukte onderwerp van het verzoek der Geestlijkheid uitmaakt, *hem* niet zou voldaan hebben. En het lijdt bij mij geen' twijfel, dat er nog meer anderen onder de Geestlijkheid gevonden worden, die met hem ééns zijn. Ik wenschte zekerlijk, bij *u* voor beſcheiden te worden aangezien; hoewel ik bekenne, geen vriend te zijn van die laauwheid en onverſchilligheid voor de Waarheid, welke in deeze dagen bij veelen den naam van *beſcheidenheid* draagt. Ik begeere eenen geest van beſcheidenheid en goedwilligheid te onderhouden, jegens alle menſchen, hun welzijn te wenſchen, hun alle goede diensten te bewijzen welken mij moogelijk zijn, en te prijzen het geen prijzenswaardig is, in eenen *Sociniaan* zoowel als in eenen *Kalvinist.* Maar met ſommige menſchen kan ik ſlegts medegaan *usque ad aras*, *tot aan de Kerk.* Ik moet over grondbeginſelen oordeelen volgends GODS Woord, en over den

boom,

boom, uit zijne vruchten. Den ſtaat van anderen bij hun ſterven, beoordeel ik niet, dewijl ik weet, dat Hij die verhoogd is om bekeering en vergeeving der zonden te ſchenken, zulks doen kan, wanneer, en aan wien het Hem behaagt. Nogthans geloof ik vast, en ik maak geen zwaarigheid het openlijk te prediken, dat vloekers, dronkaarts, hoereerders, *indien zij zoo blijven*, GODS Koningrijk niet kunnen beerven. En ik beſchouw met geen minder medelijden zulke menſchen, wier karakters in het burgerlijk leven achtenswaardig zijn, wanneer ik hen ongelukkiglijk verblind zie door hunne eigen wijsheid, en, terwijl zij zichzelven achten en van anderen geacht worden voor Bouwmeesters in *Sion*, hen den eenigen Grondſteen, waar op de hoop eenes zondaars veilig rusten kan, zie verwerpen.

VERRE ben ik, van alle de *Socijnsgezinden* voor huichelaaren aantezien; maar ik geloof, dat zij alle zeer gevaarlijk dwaalen. Hunne grondſtellingen leveren ook in mijn oog geen zier meerder van de egte vruchten des Christendoms op, dan het *Deïsmus* zelf. Gij zegt: „ Indien zij oprecht zijn, en niet dwaalen door „ mangel van vlijt in het onderzoek der waar„ heid, dan kan ik niet van mij verkrijgen, te „ denken, dat GOD hen verdoemen zoude, „ om een onvermijdelijk gebrek in hun ver„ ſtand". —— Waarlijk, mijn Vriend! ik heb „ zulke laage gedachten van den mensch in zijnen

be-

bedorven ſtaat, dat ik niet geloof, dat iemand waare oprechtheid, in zaaken van den Godsdienst, bezit, vóór dat GOD hem die ſchenkt. En als GOD *zelf* een mensch oprecht maakt in het zoeken naar de waarheid, dan zal Hij zekerlijk hem zoo beſtuuren, dat hij ze ten gepasten tijde vinden zal; volgends het geen de ZALIGMAAKER zegt, in *Joannes VI:* 44, 45: [*Niemand kan tot mij koomen, ten zij de* VADER *die mij gezonden heeft, hem trekke. — Daar is geſchreeven in de Profeeten: „ En zij zullen alle van* GOD *„ geleerd zijn". Een iegelijk dan die het van den* VADER *gehoord en geleerd heeft, die koomt tot mij.*] Te ſtellen, dat iemand in oprechtheid den weg der zaligheid zou kunnen zoeken, en nogthans denzelven misſen, door een onvermijdelijk gebrek in zijn verſtand, zou aanloopen tegen de uitdrukkelijke Beloften van het Evangelij; als, onder anderen, *Mattheus VII:* 7, 8, [*Bidt, en u zal gegeeven worden; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal open gedaan worden.* e. z. v.] En *Joannes VII:* 16, 17. —— Maar te willen ſtaande houden, dat niets noodzaaklijk is gekend te worden, het geen ſommige menſchen, die zeggen oprecht te zijn, niet gelooven kunnen, zou indedaad den Bijbel tot een' wasſchen neus maaken, en eene wijde deur openen voor twijfelaarij. Ik ben geen rechter over de harten; maar ik mag als zeker ſtellen, dat al wie den GRONDSTEEN tot eene rots der ergernis maakt, niet oprecht kan weezen in zijn onderzoek. Hij mag de heilige Schrift naauwkeurig

en-

onderzoeken, maar hij brengt zijne eigen vooraf opgevatte gevoelens met zich; en in plaats van dezelven te onderwerpen aan den toetssteen der Waarheid, stelt hij ze tot het richtsnoer naar welk hij verklaart. Dat zij, die op hun verstand steunen, struikelen en doolen, verwondert mij niet; want dezelfde GOD, die beloofd heeft, de hongerigen met goederen te vervullen, heeft bedreigd, de rijken ledig wech te zenden (*). Het is niet zoozeer door gebrek van natuurlijk verstand, als wel door mangel van eenvouwdigheid en ootmoedigheid des harten, dat zooveelen struikelen, gelijk de blinden op den middag, en niets kunnen zien van die groote Waarheden, welken in het Evangelij als met eene zonnestraal beschreeven zijn.

GIJ verlangt, dat ik mijzelven verklaare aangaande het Leerstuk der HEILIGE DRIEËENHEID. Ik wil het gaarn beproeven; doch ik weet, dat ik zulks met geen vrucht kan doen, dan voor zooverre het Hem die mij geleerd heeft, behaage, in uw hart getuigenis te geeven aan het geen ik zeg. Mijne eerste grondstelling in den Godsdienst is, het geen de Schrift mij leert aangaande het geheele bederf van 's menschen natuur, in verband met de geestlijkheid en gestrengheid der Godlijke Wet. Ik geloof, dat wij van

(*) Zie ook *Mattheus XI: 25.*

van natuure zondaars zijn, en in den wandel alle te ſaamen overtreeders; dat wij dood zijn in misdaaden en zonden, en dat de heerſchende gezindheid van ons hart, van natuure vijandig is tegen de Heiligheid, de Regeering, en de Genade van GOD. Op deezen grond, zie en gevoel, en erkenne ik de noodzaaklijkheid van zulk eene Zaligheid, als het Evangelij voorhoudt; welke, op denzelfden tijd dat zij den roem buiten ſluit, en den waan van alle menschlijke waardigheid of verdienste nedervelt, eenen toereikenden grond van hoope oplevert voor hun, die geoordeeld mogten worden, of zichzelven oordeelen mogten, de zwakſten of de ſnoodſten van alle menſchen te zijn. Ik geloof, dat, welke kundigheden ook iemand door opvoeding of onderwijs verkrijgen mogt, niemand ooit zichzelven gevoelen of erkennen kan zulk een doemſchuldig, ellendig, haatelijk zondaar te weezen, ten zij hij krachtdaadig en bovennatuurlijk door GODS GEEST er van overtuigd worde. —— Er wordt, wanneer het GODE behaagt, een zeker licht in de ziel geſtort, welk niet alleenlijk in trap, maar in ſoort, *toto genere*, verſchilt, van alles wat door zedelijke overtuiging of overreeding kan uitgewerkt of teweeg gebragt worden. — Dan — om eene andere van uwe Vraagen in aanmerking te neemen — de HEILIGE GEEST onderwijst of openbaart geene nieuwe Waarheden, het zij die de Leer of de beoefening betreffen, maar ſtelt ons alleenlijk in ſtaat, om te begrijpen en te verſtaan het geen in de heilige Schriſt geopen-

openbaard is. Hier wordt eene verandering geboren; de mensch die geestlijk blind was, begint te zien. Het karakter van eenen zondaar, zoo als GODS Woord het zelve beſchrijft, vindt hij eene juiste afbeelding van hemzelven te weezen; en hij ziet en voelt, dat hij verre van GOD is, geheel van Hem vervreemd, een wederſpanneling, en dat hij tot hier toe vruchtloos geleefd heeft. Nu begint hij de noodzaak van eene verzoening, eenen Voorſpraak, eenen Herder, eenen Trooster, inteezien; hij kan niet langer ſteunen op zijne eigen wijsheid, kracht, of goedheid, maar, daar hij alles wat te vooren hem gewin was, ſchade rekent, om de uitneemendheid der kennis van JESUS CHRISTUS, verzaakt hij alle andere toevlugt, en verlaat zich met alle zijne belangen op den Perſoon, het Werk, en de Beloften van den ZALIGMAAKER. Ik zegge, dat Hij in deezen weg zal vinden de Leer der HEILIGE DRIEËENHEID niet ſlegts een bewijsbaar voorſtel, maar eene noodzaaklijke Grondwaarheid te zijn; d. i., hij zal, uit aanmerking van zijne behoeften en van zijnen ſtand, eene bijblijvende overreeding hebben, dat de ZOON en de HEILIGE GEEST waarlijk GOD zijn, en de Eigenſchappen en Magt der GODHEID moeten bezitten, om dat werk uittevoeren, welk de heilige Schrift Hun eigent, en om dat vertrouwen en die hulde waardig te zijn, welken de Bijbel wil dat wij in Hun ſtellen en Hun bewijzen. Zonder deezen ontwaakten gemoedsſtaat, zal een Godgeleerde, die voor rechtzin-

nig doorgaat, zich deerlijk verwarren, zelfs in het verdeedigen van zijne eigen gevoelens. Ik heb uitgewerkte Verhandelingen gezien tot ſtaaving van het Leerſtuk der HEILIGE DRIEËENHEID, welken mij weinig meer voldoening gaven, dan ik waarſchijnelijk zou gehad hebben van eene Verhandeling over den Regenboog, die door eenen blindgeboorenen was opgeſteld. Indedaad, de zaligmaakende kennis van GOD kan niet verkreegen worden enkel en alleen door geleerde navorſchingen van onze zijde; zij moet ons geſchonken worden door openbaaring van GODS zijde. [*Niemand* toch *kent den* ZOON, *dan de* VADER, *noch iemand kent den* VADER *dan de* ZOON, *en wien het de* ZOON *wil openbaaren*;] *Mattheus XI:* 27. Zie ook, *Mattheus XVI:* 17. Eene openbaaring, niet voorwerpelijk, van nieuwe Waarheden, maar onderwerpelijk, door nieuw licht in ons. Dan wordt ons de Waarheid kenbaar. — Misſchien zult gij voor tegenwoordig mijne meening niet volkomen verſtaan, noch mijn gevoelen kunnen toeſtemmen; doch ik heb weinig twijfel, dat de tijd koomen zal, wanneer gij zulks zult konnen doen. Ik geloof dat de HEER *u* die oprechtheid heeft geſchonken, welke Hij nimmer teloor ſtelt.

ZEER verre zij het van mij, mijzelven of eenigen Schrijver of Leeraar onfaalbaar te achten. Dan, geloofd zij GOD! ik ben niet blootgelaaten om ginds en weêr geſlingerd te worden door den onzekeren ſtroom van gevoelens, in

die ſtukken waar aan de vrede mijner ziel ten naauwſten verknocht is. Ik weet, ja ik weet onfaalbaar, wien ik geloofd hebbe. Ik ben zoo weinig in twijfel omtrent den weg der Zaligheid, als over den weg naar *Londen.* Ik kan niet bedroogen weezen, omdat het Woord van GOD mij niet bedriegen kan. Het is mij echter onmoogelijk, u, of iemand anders, volkomen voldoening te geeven aangaande mijne overreeding, dewijl ze van eenen ondervindelijken aart is. *Openbaaringe II:* 17. In het gemeen ontſtaat dezelve, uit het gezicht welk ik ontvangen hebbe van de magt, de ontferming, en genade van den HEERE JESUS, en de bewustheid, dat ik, uit overreeding van mijne zonde en ellendigheid, tot Hem de toevlugt genoomen, en mijzelven geheel en al aan Hem toevertrouwd en overgegeeven hebbe. Sinds mijn gemoed verlicht geworden is, ſtrekt alles wat ik in mij en rondom mij beſchouw, tot ſtaaving en opheldering van het geen ik in den Bijbel lees. En ſchoon ik reden genoeg hebbe, om mijn eigen oordeel ijder uur te wantrouwen, heb ik echter geen reden, om te twijfelen aan de groote en wezenlijke dingen, welken de HEER zelf mij geleerd heeft.

NEVENS een' langen Brief, zende ik u een groot Boek. Een gedeelte van het zelve —— want ik wil u niet opleggen het geheel te leezen —— zal u moogelijk mijne meening beter verklaaren, dan ik thands tijd hebbe zelf te doen.

doen. Ik ſtel zoo hoog een' prijs op dit Boek van HALYBURTON, dat indien ik verzekerd was geen ander in de plaats te kunnen bekoomen, ik twijfel of ik het wel zou willen afſtaan voor deszelfs gewigt aan goud. De eerſte en grootſte Verhandeling, is in mijn oog een meesterſtuk. Doch ik wilde u voornaamlijk raaden, te leezen de *Proeve over het Geloof*, naar het einde van het Boek. Ik behoef u niet te verzoeken, dezelve met oplettendheid, en in haar geheel te leezen. De aangelegenheid van het onderwerp, deszelfs onmiddellijk verband met het geen gij zoekt, en de juistheid der redeneering, zal *mijn verzoek*, als eene beweegreden aangemerkt, onnoodig maaken. Ik kan hem geen fierlijk Schrijver noemen; en een *Schotlander* zijnde, heeft hij zeer veele *Schotſche* uitdrukkingen. Doch gij zult de Waarheid boven het fierlijke ſchatten. Ik verlang te hooren, hoe het u behaagt. Het ſchijnt mij toe, zoo gepast op eenige dingen die tusſchen u en mij verhandeld zijn, als of het met opzet daar toe geſchreeven was.

HET onderzoek aangaande de *Wedergeboorte* en de *Rechtvaardiging*, welk achter in het Boek ſtaat, wil ik u niet aanprijzen, maar veeleer afraaden, te leezen. Doch zoo gij het leest, en dan denkt, dat gij eene beſpiegeling geleezen hebt welke meer vernuftig dan nuttig is, zal ik u niet tegenſpreeken. Ik denk dat het u in dat licht moet voorkoomen — maar het was

bij het overige ingebonden, en kon dus niet hier blijven. Doch ik hoop dat de *Proeve over het Geloof* u behaagen zal.

Ik ſchep groot vermaak in de briefgemeenſchap met u, en nog meer, in het denkbeeld van uwe vriendſchap, welke ik hoop ten ſterkſten aantekweeken; terwijl ik trachten zal, mijzelven oprechtlijk te betoonen de uwe.

14 *Julij*, 1775.

DERDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

TOEKOOMENDE week gaa ik naar *Londen*, alwaar ik, buiten onvoorziene voorvallen, een maand denke te blijven. Veele zaaken, die vóór mijn vertrek noodwendig moeten bezorgd worden, beneemen mij den tijd, welken ik aan het beantwoorden van uwen laatsten wenschte te besteeden. Ik zal echter zooveel oogenblikken voor u uitzuinigen als ik kan. Ik dank u voor den uwen. Uwe tegenwerpingen mishaagen noch verveelen mij niet. — Zoolang de Waarheid het voorwerp van uw onderzoek is, hoe meerder vrijheid gij dan jegens mij gebruikt, hoe beter. Ook koomen ze mij niet vreemd voor; want ik heb wijleer dezelfde tegenbedenkingen zelf geopperd. Ik heb op uwen grond gestaan, en ik blijf nog hoopen, dat gij eenmaal op den mijnen staan zult. Mijn oogmerk, zoo als ik u meer dan eens gezegd hebbe, is niet, u voortefchrijven wat gij gelooven moet, of te begeeren dat gij iets aanneemt op mijn *ipse dixit*; maar ik zal, in de eenvoudigheid der vriendschap, u van tijd tot tijd mijne gedachten mededeelen, over de stukken die gij voorstellen zult, en de uitkoomst aan des HEEREN zegen overlaaten.

Het is mij aangenaam, dat gij de *Socijnsgezinden* voor geene Bouwmeesters houdt, hoezeer zij zichzelven er voor houden, en door anderen — niet flegts weinigen, zoo als gij denkt, maar veelen — voor zoodaanigen worden geacht. Ik vrees, dat de *Sociniaanerij* onder ons grootlijks veld wint, en welligt hier te Lande het heerfchend gevoelen ftaat te worden, inzonderheid bij hun, die voorgeeven groote vernuften te zijn. Andere *Secte*-naamen worden thands op fommigen al te ligt en te onbepaald toegepast; terwijl onder hun die er mede beftempeld worden, waarlijk veele, zoo ik achte, gevonden worden, die vasthouden aan de *fondamenteele* Waarheden van het Evangelij, en leeven het leven des geloofs in Gods Zoon. Ik ben verre van te denken, dat God ijder *oprecht* mensch beftuuren zal, om naauwkeurig *alle* mijne gevoelens te omhelzen. Maar er zijn *eenige* gevoelens, welken, naar mijne gedachten, wezenlijk behooren tot den ftaat en het karakter van een' waar Christen. — En deezen maaken hem tot een' Christen, niet alleenlijk omdat ze zijne erkende gevoelens zijn, maar door eene zekere zonderlinge wijze op welke hij dezelven bezit. Er grijpt eene zekere gewigtige verandering plaats in het hart, door de werking van Gods Geest, eer de gezondfte en rechtzinnigfte gevoelens hunnen gepasten invloed op ons kunnen hebben. Dit werk, of deeze verandering, wordt in de heilige Schrift door verfcheiden benaamingen uitgedrukt; ijder

van

van welken ten oogmerk heeft, om ons de wonderbaare uitwerkfelen die ze tewege brengt, en de Alvermoogende Kracht door welke zij teweeg gebragt wordt, te leeren kennen. Somtijds wordt ze genoemd, eene nieuwe geboorte, *Joannes III:* 3; — fomtijds, een nieuw fchepfel, of eene nieuwe fchepping, als in 2 *Korinthen V:* 17; — fomtijds een doen fchijnen van het licht uit de duisternis, 2 *Korinthen IV:* 6; — fomtijds, een openen van de oogen der blinden, *Handelingen XXVI:* 18; — fomtijds eene opwekking van dooden, *Efeezen II:* 5. Zoolang een mensch deeze verandering niet ondervonden heeft, zal hij niet wel een recht begrip van dezelve kunnen vormen. Maar zij beftaat, niet in het aanneemen van een zeker gevoelen, maar in het ontvangen van een beginfel van godlijk leven en licht in de ziel. En zoolang men hier van ontbloot is, kunnen de Waarheden van het Evangelij niet recht onderfcheiden of verftaan worden door de uiterfte vermogens van den gevallen mensch; die, met al zijne wijsheid, reden, en gaaven, fteeds een natuurlijk mensch blijft, zoo als de Apostel het heet, 1 *Korinthen II:* 14; totdat de Kracht van GOD zijn hart bezoekt. Dit werk wordt fomtijds fpoedig uitgevoerd, als in het geval van LYDIA, *Handelingen XVI:* 14. Op andere tijden zeer langzaam, en trapswijze. Een mensch, die eertijds een vreemdling was van de gedaante zelfs der godzaligheid, of op zijn best, zich te vreden hield met eene bloote gedaante —

voelt nieuwe gedachten in zijnen geest oprijzen; hij wordt eenigszins bezorgd over zijne zonden; hij vindt eenige begeerte om GOD te behaagen, en begint te twijfelen, of zijn ſtaat wel veilig is. — Hij onderzoekt zijne begrippen aangaande den Godsdienst; hij hoopt er het beste van, maar kan er echter niet volkomen in berusten. Heden zal hij welligt meenen het rechte gevonden te hebben; morgen is hem alles wederom onzeker. Hij ondervraagt anderen, wikt, en weegt, en overdenkt; hij ontmoet gevoelens die hem nooit onder de aandacht gekoomen zijn, hij acht ze aanneemelijk, maar wordt ſtraks weder geſchud door tegenbedenkingen of onderſtelde gevolgen, die hij onmoogelijk weet opteloſſen. Naar gelang hij in zijn onderzoek voordgaat, vermeerderen zijne zwaarigheden. Nieuwe twijfelingen ontſtaan in zijn gemoed; de Bijbel zelfs baart hem verlegenheid, en ſchijnt hem tegenſtrijdige dingen te zeggen. Hij wilde de diepten der Waarheid peilen met het dieplood zijner Reden, doch vindt zijne lijn te kort. — Nogthans is de mensch nu reeds onder een beſtuur, welk hem ten langen laatſten op het rechte ſpoor zal leiden. — Het gewigt der zaak neemt al zijne aandacht in, en verdrijft den ſmaak dien hij wijleer had in de dingen deezer weereld. Hij leest, hij bidt, hij poogt, hij beſluit. Somtijds wordt hij door inwendige bekommeringen, en door verzoekingen van buiten, ſchier raadloos. Hij zou bijkans wenſchen te blijven ſtaan daar hij is, en

niet verder te onderzoeken. Doch hij kan niet rusten. — Eindelijk begint hij de inwendige verdorvenheid, welke hij te vooren als een Leerſtuk had toegeſtemd, te *voelen*; een beſef van zonde en ſchuld, verſchaft hem nu ander werk. Hier kan hem nu zijne Reden niet helpen. — Dit is eene moeilijke verandering des gemoeds; dan zij baant den weg voor eenen zegen. Zij beantwoordt ſommige tegenwerpingen beter, dan duizend bewijsredenen; zij ſnijdt alle de poogingen van zijne eigen wijsheid en vermogen af; zij maakt hem het werken om zichzelven te behouden, moede, en leert hem, op GODS bekwaamen tijd, den zin van dit woord verſtaan: *Den geenen die niet werkt, maar gelooft in Hem die den godloozen rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid* (*). Dan leert hij, dat het geloof waar van in GODS Woord geſprooken wordt, geheel iet anders is, dan eene *beredeneerde toeſtemming* aan het Evangelij — dat het eene onmiddellijke gaaf van GOD is, *Efeezen II*: 8; eene vrucht van GODS werking, *Kolosſenſen II:* 12. dat CHRISTUS niet ſlegts het Voorwerp, maar ook de Werker en Voleinder des geloofs is; en dat het geloof niet zoo eigenlijk een gedeelte is dier gehoorzaamheid welke wij GODE *ſchuldig zijn*, als eene onwaardeerbaare weldaad, welke wij *van Hem ontvangen*, om CHRISTUS wil, *Filippenſen*

I:

(*) [*Romeinen IV:* 5.]

I: 29; — het middel, waar door wij gerechtvaardigd worden, *Romeinen V:* 1; — en het beginsel, door welk wij met CHRISTUS worden vereenigd, als de rank met den wijnstok, *Joannes XVII:* 21. — Ik weet zeer wel, wat moeite men aangewend heeft, om aan deeze, en andere schijnbaar geheimzinnige plaatsen van GODS Woord, eene andere beteekenis te geeven. Doch tot dus verre spreeken wij wat wij weeten, en getuigen wat wij gezien hebben. Ik heb een pad beschreeven, waar in veele die mij bekend zijn, geleid zijn geworden, en het geen ik zelf bewandeld heb.

HET Evangelij, waarde Vriend, is een weg van behoudenis voor zulken, die gereed staan omtekoomen; het is niet bestemd, om hen op eenen weg te brengen waar in zij zichzelven moogen zaligen door hunne eigen werken. Het spreekt tot ons, als tot zulken die reeds veroordeeld zijn, en noodigt ons om te gelooven in eenen gekruisfigden ZALIGMAAKER, opdat wij de verlossing moogen verkrijgen door zijn Bloed, naamlijk de vergeeving onzer zonden. En GODS GEEST, door middel van het Evangelij, overtuigt ons eerst van ongeloof, zonde, en ellende; en dan, door de dingen van JESUS aan ons gemoed te openbaaren, leert Hij ons als hulplooze zondaars tot CHRISTUS te koomen, Hem aanteneemen, Hem te aanschouwen, of, met andere woorden, in Hem te gelooven, en vergiffenis, leven, en genade

van

van Hem te verwachten, met verzaaking van alle hoope en bedoelingen, waar op wij te vooren steunden, terwijl wij alle dingen schade en drek achten, om de uitneemendheid der kennis van CHRISTUS; *Joannes VI:* 35, *Jesaias XLV:* 22. met *Joannes VI:* 40. *Kolossensen II:* 6. —— In sommigen van OMICRONS *Brieven*, zult gij mijne gedachten breeder voorgesteld vinden, dan ik thands tijd hebbe u die te schrijven. Tot verdere opheldering, wijze ik u naar het *Manuscript* welk hier nevens gaat. Het eerste deel, met verkortingen geschreeven, raakt niet zoozeer ons tegenwoordig onderwerp, als het tweede, het welk gij zonder sleutel zalt konnen leezen. Het behelst een verhaal van eene onbetwistbaare daadzaak, betreffende een persoon, die mij, zoo als gij zult merken, wel bekend was. Gij kunt op de waarheid van elke letter volkomen staat maaken. Ik stel het u in handen, in het vertrouwen der vriendschap, met verzoek, dat gij het niet uit dezelven gaan laat, en als gij het geleezen zult hebben, mij het zelve wel verzegeld, veilig aan mijn huis wilt terug bezorgen. Gij zult er in zien, de gevoelens van een' man van groote geleerdheid, gezond oordeel, en van een beminnelijk en onbesprooken karakter; en hoe gering hij alle deeze voordeelen achtte, toen het den HEERE behaagde zijn gemoed te bestraalen door zijn licht.

OFSCHOON wij niet juist eveneens denken over 's menschen verdorvenheid; daar wij nogthans

thans beide toeſtaan, dat we onze begrippen van dezelve naar GODS Woord vormen moeten, zoo vertrouw ik, dat wij daar omtrent niet zullen blijven verſchillen. ADAM was geſchaapen naar GODS Beeld, in rechtvaardigheid en waare heiligheid, *Efeezen IV:* 24. Dit zedelijk Beeld, geloof ik dat door de zonde geheel verlooren is. In deezen zin ſtierf onze eerſte Vader, ten dage, ja op denzelfden oogenblik, dat hij van de verbooden vrucht at. GOD was niet langer zijne vreugd en zijn vermaak; hij was afkeerig van het denkbeeld zijner tegenwoordigheid, en zou, indien het moogelijk ware geweest, zich voor Hem verborgen hebben. Zijne natuurlijke vermogens, ſchoon ongetwijfeld zeer gekrenkt, werden niet vernield. De mensch, in zijnen natuurſtaat, is nog bekwaam tot groote dingen. Zijn verſtand, reden, geheugen, verbeeldingskracht, e. z. v., bewijzen overvloedig, dat de Hand die hem gemaakt heeft Godlijk is. Hij is, zoo als MILTON van *Beëlzebub* zegt, „ doorluchtig, hoewel geſloopt”, en vertoont, even als de geſchonden overblijfſels van een verwoest paleis, de kennelijkſte trekken van zijne voorige heerlijkheid. Hij kan redenkavelen, uitvinden, en door oefening eene aanmerkelijke kennis in natuurlijke zaaken verkrijgen. De werkingen van het menschlijk vernuft, zoo als die zich in de karakters van ſommige Wijsgeeren, Dichters, Redenaars, e. z. v., ontdekken, zijn verbaazend. Maar de mensch kan zijnen MAAKER niet kennen, be-

beminnen, vertrouwen, noch dienen, ten zij hij vernieuwd worde in den geest zijnes gemoeds. GOD heeft ook in hem bewaard eenige aandoeningen van goedwilligheid, medelijden, eenig gevoel van natuurlijke billijkheid, en waarheid, e. z. v., zonder welken er geene ſaamenleeving zou kunnen zijn; doch dit alles is, zoo ik denke, weinig meer dan een *inſtinct*, waar door de weereld in eene geringe maate in orde wordt gehouden. Dan daar alle die overgebleeven loflijke hoedaanigheden door hoogmoed en eigenliefde worden beſtuurd, verdienen zij den naam van deugd of goedheid niet, omdat haare werking niet voordkoomt uit een beginſel van liefde tot GOD, noch gericht wordt tot zijne eer, noch geregeld naar het richtſnoer van zijn Woord, totdat er een beginſel van genade bijkoomt. Gij denkt, dat ik niet wil zeggen: „ dat GOD, door eene rechterlijke „ daad, tot ſtraffe der overtreeding van éénen „ mensch, aan al zijn nageſlacht die verdorven„ heden heeft toegevoegd". Laat ons onderſtellen, dat de ſtraf, aan het eeten van het verbooden ooft vastgehecht, geweest ware, het verlies van ADAMS redelijke vermogens, en dat hij verlaagd ware geworden tot den ſtaat en de vermogens van een beest. Indien hij in zulk eenen ſtaat kinderen gewonnen hadde, naar zijn beeld en gelijkenis, dan zouden die, vermids zijne natuur vooraf reeds ontaart was, ook alle redenlooze dieren geweest zijn, gelijk hij; want hij zou hun de oorſpronglijke vermogens die hij ver-

verlooren had, niet hebben kunnen mededeelen. Zal dit mijne meening ophelderen? De zonde beroofde hem niet van de redelijkheid, maar van de geestlijkheid. Zijne natuur werd aardsch, natuurlijk, ja duivelsch; en deeze vervallen natuur, deeze vleeschlijke gezindheid, welke vijandschap is tegen GOD, welke zich aan zijne Wet niet onderwerpt, noch onderwerpen kan, *Romeinen VIII:* 7; ontvangen wij alle zonder onderscheid van hem. Beschouw de kinderen; aanstonds betoonen zij zich afkeerig van het goede, maar uitermaate geneigd tot het kwaade. Dit kunnen zij zelfs zonder meester leeren; maar tienduizend leermeesters en lessen, konnen hun het goede niet inprenten, zoodat zij leeren hunnen SCHEPPER te beminnen — ten zij eene Godlijke Kracht daar toe medewerke. Even gelijk het met de aarde is, welke onkruid in overvloed voordbrengt; maar wanneer gij eene koolplant, of een' appelboom ziet, dan houdt gij u verzekerd, dat dezelven daar gezaaid of geplant zijn, en niet van zelven uit den grond zijn voordgekoomen. Ik weet, dat veele harde bedenkingen tegen dit stuk konnen ingebragt worden; dan de HEER zal op zijnen tijd zijne eigen zaak in het licht stellen, en zijne handelingen verdeedigen. Ik laat alle zwaarigheden aan Hem over. Mij is het genoeg, dat de Bijbel leert, en de ondervinding bewijst, dat het waarlijk met de zaak dus gelegen is; *Romeinen III:* 9-21. *Job XIV:* 4. — Dus hebben wij niet slegts ons geluk verbeurd door overtreeding,

maar

maar zijn ook door onze verdorvenheid onbekwaam voor het zelve, en hebben zoo weinig begeerte of ſmaak voor zulk eenen ſtaat als volgends GODS Woord de hemel is, als een doofgeboorene hebben kan voor een muzikaal concert. En daarom verklaart onze HEER, dat zoo iemand niet wederom gebooren worde, hij GODS Koningrijk niet alleen *niet zal*, maar ook *niet kan* zien. Vanhier eene dubbele noodwendigheid eenes ZALIGMAAKERS — zijn Bloed, tot vergeeving onzer zonden — zijn Leven, GEEST en Genade, om onze ziel leevendig te maaken, en ons op nieuw voor Hem te formeeren, opdat wij zijne liefde moogen gevoelen, en zijnen lof verkondigen.

DE Apostel PAULUS, vóór zijne bekeering, was niet oprecht, in den zin waar in ik hoop dat gij oprecht zijt. Hij ſtelde zonder eenigen twijfel vast, dat hij op den rechten weg was, gelijk veele anderen, die des HEEREN Dienaars ombragten; *Joannes XVI:* 2. Hij was door een' blinden en hardnekkigen ijver bezield. Ik geloof niet, dat hij de eigenlijke geſteldheid der zaaken, of de waarheid der gebeurdnisſen, met die naauwkeurigheid onderzocht, welke de oprechtheid van hem zou geëischt hebben. Gij denkt, dat zijne oprechtheid en ijver de eigenlijke hoedaanigheden waren, welken hem tot een uitverkooren vat maakten. Doch hij zelf ſpreekt er van, als van die dingen, welken hem zonderling deeze eer onwaardig maakten, 1 *Korinthen*

XV:

XV: 9. En hij zegt ons, dat hij gesteld was tot een voorbeeld van GODS Langmoedigheid en Barmhartigheid, opdat de voornaamsten der zondaaren zouden aangemoedigd worden, 1 *Timotheus I:* 15, 16. Indien hij oprechtlijk begeerd hadde te weeten, of JESUS de MESSIAS was, dan was er in 's HEILANDS karakter, in zijne leer en wonderwerken, en in de Voorzeggingen aangaande Hem, genoeg te vinden, om dit stuk klaar te maaken. Maar hij hield het voor beweezen, dat hij in zijn gevoelen geenszins mistastte, en ijlde dus blindling voord, en was, gelijk hij zelf getuigt, oven maate woedende tegen de dissipelen des HEEREN. Zulk een soort van oprechtheid is vrij gemeen. De menschen gelooven dat zij de waarheid aan hunne zijde hebben, en handelen daarom anderen met verachting of woede. Zij beroepen zich op de Schrift, maar stellen eerst hunne vooraf opgevatte gevoelens als waarheden vast, en dan zoeken zij Schriftuurplaatsen op, welken hunne gedachten schijnen te begunstigen. Waarlijk, iemands verbeelding dat hij op den rechten weg is, kan geenszins wettigen alles wat hij in die vooronderstelling doet.

ONKUNDE en halssterrigheid, zijn op zichzelven zondig; en geen voorwenden van oprechtheid kan iemand bevrijden van het gevaar, van onder derzelver invloed te zijn; *Jesaias XXVII:* 11. *Lukas VI:* 39. — Het schijnt mij toe, dat schoon gij niemand blindling wilt volgen, gij begee-

geerig zijt om uwe misvattingen te ontdekken, vooronderſteld dat gij in eenig ſtuk van belang dwaaldet. Gij leest en onderzoekt GODS Woord; niet om wapenen te vinden, waar meê gij in alle geval uwe gevoelens zoudt willen verdeedigen, maar om te weeten, of ze verdeedigbaar zijn, dan niet. Gij bidt om GODS licht en onderwijs; en in dit onderzoek zijt gij gewillig, om te waagen het geen de menſchen doorgaands het allerminst waagen durven — achting, voordeel, openbaare bediening, gunst der grooten, e. z. v. — Eene oprechtheid van deezen aart, ontmoet ik al te zelden; wanneer ik ze ontmoet, dan acht ik het voor een goed teeken, en ben gereed te zeggen: „ Niemand kan dit doen, „ ten zij GOD met hem is". Nogthans, oprechtheid is geen bekeering. Maar ik geloof, dat ze niet zelden een voorbode van dezelve is.

IK wensch niet liefdeloos en bedilziek, haastig en voorbaarig te zijn, in het beoördeelen mijner medeſchepſelen. Maar indien ik den Bijbel voor GODS Woord erken, dan kan ik niet nalaaten, mijn oordeel naar denzelven interichten. Het is waar, ik kan in der menſchen harten niet zien; maar harten en grondbeginſels zijn in de heilige Schrift voor mij geteekend. Ik lees, dat geen doodſlaager het eeuwig leven heeft in hem blijvende; ik lees desgelijks: Indien iemand den HEERE JESUS CHRISTUS niet liefheeft, die zij eene vervloeking! — En daarom beſluit ik, dat er *dwaalingen in de beſchouwing*

 zijn,

zijn, welken zoo ſnood zijn in haar' aart, en zoo verderflijk in haare uitwerkſelen, als de doodſlag zelf; en dat de zedigſte en braafſte man ten aanzien der burgerlijke maatſchappij, indien hij den HEERE JESUS CHRISTUS niet lief heeft, in de oogen van GOD, den Rechter over allen, niet min afſchuuwelijk is, dan een doodſlaager. Het heeft GODE behaagd, om den vrede en de in ſtand houding der maatſchappij, een zwart merk te zetten op die zonden, welken den vrede en welſtand onzer evenmenſchen verſtooren, als, b. v., overſpel, en doodſlag. Maar buiten twijfel zijn de zonden welken onmiddellijk tegen HEM begaan worden, nog veel verfoeilijker, dan eenige misdaad tegen onze medeſchepſelen. Het *Tweede* Gebod, *Mattheus. XXII:* 39, is aan het *Eerſte* gelijk, maar het rust op het zelve, en is derhalven minder. —— De menſchen oordeelen gemeenlijk anders. Achtloos te leeven omtrent GOD en het Evangelij, wordt als eene kleinigheid aangemerkt, in vergelijking met overtreedingen tegen de maatſchappij. Maar vroeger of laater, zal het aan allen blijken gansch anders te weezen. Een hoop ſtruikroovers mag ſtipt zijn in het ſtuk van billijkheid, eerlijkheid, en trouw, welken zij jegens elkanderen in acht neemen; maar omdat zij eene kleine maatſchappij ophouden, welker belangen onbeſtaanbaar zijn met de openbaare rust en veiligheid, verdienen zij te recht, als guiten aangezien, en als zoodaanigen gehandeld te worden, niettegenſtaande hunne eerlijkheid onder elkanderen

deren. Maar zulk een gezelſchap van booswichten, is veel grooter, in evenredigheid met eene ganſche Naatſij, dan eene Naatſij, of alle de Naatſijen des aardbodems, in evenredigheid met den grooten GOD. Onze afhangelijkheid van Hem, is volſtrekt; onze verpligtingen jegens Hem, zijn oneindig. Te vergeefs zullen de menſchen pleiten op de zedelijke volbrenging hunner betrekkelijke pligten jegens elkanderen, indien zij in de onuitſpreekelijk grooter betrekking waar in zij tot GOD ſtaan, te kort ſchieten. En daarom, wanneer ik menſchen zie leeven zonder GOD in de weereld — gelijk ze alle doen, zoolang zij onbekeerd zijn — dan kan ik hen niet anders beſchouwen, dan in eenen gevaarlijken ſtaat; niet, omdat ik vermaak ſchep in berisping, of mijzelven berechtigd achte om over mijne medeſchepſelen te vonnisſen, maar, omdat de heilige Schrift uitdrukkelijk uitſpraak doet in het geval, en ik verpligt ben mijne gevoelens uit dezelve te ontleenen.

DE Stokwaarder was zekerlijk een Christen, toen hij gedoopt was, zoo als gij aanmerkt. Hij beefde; hij riep uit: „Wat moet ik doen om „zalig te worden?" PAULUS gebood hem niet, zijn leven te beteren, maar te gelooven in den HEERE JESUS — hij geloofde, en verblijdde zich. Maar de HEER zegende des Apostels woorden, om in hem dat zaligmaakend geloof te verwekken, welk hem vervulde met blijdſchap en vrede. Het was, zoo als ik te vooren

aanmerkte, iets meer dan eene enkele toestemming aan het voorstel: *Dat* JESUS *de* CHRISTUS *is*; een vertrouwen op Hem, ter vergeeving van zonden, en aanneeming in de Godlijke gunst, en een aankleeven aan Hem in liefde. Geen ander geloof zal het hart reinigen, door de liefde werken, en de weereld overwinnen.

IK had geene verschooning behoeven te vraagen voor een' korten brief, uit aanmerking van gebrek aan tijd, want ik heb een' langen geschreeven. Ik voel eene hartlijke zugt voor uwe belangen. — En uw onverwacht en openhartig schrijven aan mij, schoon u niet onbekend was in wat licht ik bij sommige menschen beschouwd worde, merk ik aan, als eene roeping der Voorzienigheid, welke mij verpligt om u naar vermogen dienst te doen. Ik hoop dat onze briefwisseling van gelukkige uitwerking zal zijn, en dat wij eenmaal beide ons daar over verblijden zullen!

IK ben,

WAARDE HEER!

Uw oprechte vriend en dienaar.

11 *Augustus*, 1775.

VIER-

VIERDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Ik begin te vreezen, dat ik onder verdenking van onbeleefdheid en vergeetelijkheid jegens u, zal geraaken — en daarom wil ik gaarn een' regel ſchrijven, als bij voorraad; ſchoon ik geen' tijd hebbe, om eene beantwoording te onderneemen van den Brief, dien gij mij des avonds vóór mijn vertrek van O — ter hand ſteldet. Ik moet mij derhalven vergenoegen, met u eenig bewijs van mijne genegenheid en achting aantebieden, en te verneemen naar uwen welſtand.

Uw Brief zal mij gelegenheid verſchaffen, om iet meerder te zeggen, zoodraa de tijd het zal toelaaten. Maar te willen trachten, alle de tegenbedenkingen welken tusſchen u en mij kunnen opgeworpen worden, door redenkaveling te beantwoorden, zou een gansch boek vereisſchen, en zou ook ſtrijden tegen het heerſchend grondbeginſel, waar op mijne hoope, van u ten bekwaamen tijde voldoening te geeven, gebouwd is. Gij ſchijnt te verwachten, dat *ik* uwe zwaarigheden zal oplosſen. Doch mijne zaak is alleenlijk, een woord als in eenvouwdigheid neder te ſtellen, als een getuigenis van het geen den HEERE behaagd heeft mij uit de Schrift te leeren; en voor het overige te wachten, tot-

S dat

dat het Hem, die alleen daar toe magtig is, believen zal, u het zelfde inzien te ſchenken als mij. — Want zoolang wij niet door het zelfde *medium* zien en oordeelen, en niet overeenſtemmen in het voornaame hoofdpunt — naamlijk, dat het geloof geen uitwerkſel van redeneering, maar eene zonderlinge gaaf van GOD is, welke Hij mededeelt wanneer en aan wien Hij wil — zal het mij niet moogelijk zijn, u door kracht van bewijzen te overtuigen. Ik geloove, zoo als ik te vooren aanmerkte, dat GOD u reeds eene begeerte geſchonken heeft, om zijnen wil te kennen; en daarom vertrouw ik, dat Hij uw onderzoek niet vergeefsch zal doen zijn. Voor tegenwoordig, denke ik, ontbreekt u één ding, welk niet in mijn vermogen is u te geeven. Ik meen, zulk een gevoel van het bederf van 's menſchen natuur, en van den toeſtand van alle menſchen, als zondaaren aangemerkt, als noodig is, om u de volſtrekte onmoogelijkheid te doen begrijpen, van langs eenen anderen weg tot den vrede en de hoope van het Evangelij te geraaken, dan door aftezien van alle hoope om door eigen poogingen iets uittewerken, en door ſlegts ootmoedig u te wenden tot den Troon der Genade, om in ſtaat geſteld te worden, uzelven geheel arm en ontbloot, te werpen op Hem, die magtig is volkomenlijk zaligtemaaken. Wij moeten onszelven ziek gevoelen, eer wij den grooten GENEESHEER behoorelijk kunnen waardeeren, en wij moeten het vonnis des doods in onszelven vinden, eer wij waarlijk en met de

daad

daad vertrouwen kunnen op GOD, die de dooden verwekt.

IK heb uwe Preeken op mijne reize niet medegenoomen; want ik dacht, dat ik geen' tijd zou hebben, om dezelven, geduurende mijn verblijf in deeze woelige plaats, met aandacht te leezen. Als ik wederom thuis gekoomen zal zijn, hoop ik ze oplettend intezien, en u mijne gedachten openhartig te melden. Indien ze, echter, opgefteld zijn volgends het plan in uwen Brief vervat; dan durf ik één ding reeds vooraf zeggen, naamlijk, dat ze niet beantwoorden zullen aan het einde welk gij bedoelt. Ik ftel vast, dat gij wenscht nuttig te weezen — zondaaren aftewenden van hunne booze wegen, liefde tot GOD, en eene oprechte zugt om Hem te gehoorzaamen, in hun te verwekken. Mag ik niet vrijlijk mij op u zelven beroepen, dat gij weinig vrucht ziet? — dat het volk tot welk gij predikt, fchoon zij welligt u met genoegen hooren, nogthans blijven die zij zijn, onveranderd en onheilig? Dit moet zoo zijn. Er is maar ééne foort van prediking, welke GOD gewoon is tot de gemelde einden te zegenen — die, naamlijk, welke leert, dat de gansche weereld voor GOD verdoemelijk is; welke den HEERE JESUS voorhoudt, even als de koperen Slang door MOSES werd opgerecht, opdat fchuldige en doemwaardige zondaaren, door op Hem te zien en in zijnen Naam te gelooven, moogen geneezen en gezaligd worden. De krachtigfte ver-

maaningen tot boetvaardigheid en verbetering des levens, indien ze niet aangedrongen worden op eene zekere wijze, welke GOD alleen ons leeren kan, zullen onze hoorders veelal laaten zoo als wij hen vinden. Als wij elkanderen ontmoeten, of als ik tijd hebbe van huis aan u te schrijven, dan zal ik u mijne gedachten meer in het breede mededeelen. Vergun mij, intusschen, u te verzekeren van mijne oprechte achting, en zugt tot uw welzijn, en dat ik ben,

WAARDE HEER!

Uw toegenegen vriend, e. z. v.

6 *September*, 1775.

VIJFDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

De meenigvuldige beezigheden en beletſelen; welken mijn' tijd wechnamen en verkortten, toen ik de laatſte maal aan u ſchreef, hebben zonder tusſchenpoozen geduurd, tot heden toe; en ik ben nog veel ten achteren met mijn werk. Ik wil gaarn denken, dat het met u omtrent eveneens is geſteld geweest, en dat gebrek aan noodigen tijd, de eenige oorzaak was, dat ik ſedert mijne terugkoomst van *Londen*, het geluk niet gehad hebbe ééne enkele letter van u te ontvangen.

Zeer ongaarne, om mijnes zelfs wil, zoude ik uw ſtilzwijgen toeſchrijven aan ongezindheid tot het voordzetten van eene briefgemeenſchap, welke ik gewenscht hadde, en nog wensch, van mijne zijde aantekweeken. Want ſchoon wij niet overeenſtemmen in onze begrippen; zoolang echter onze onderlinge afſpraak, die wij in het begin gemaakt hebben, ſtand houdt, van naamlijk, de een den anderen toeteſtaan zijne gedachten vrijmoedig te uiten, en van weêrskanten in het voorſtellen onzer gevoelens de beſcheidenheid in acht te neemen, kunnen wij, en zullen wij ook, zoo ik hoope, met blijdſchap brieven van elkander ontvangen. Het zou kunnen ſchijnen, als of ik betere gedachten van mijzelven had-

hadde dan van u, omdat ik, vertrouwende dat uwe openhartigheid *mij* geen ongenoegen geeven zal, nu en dan eenige vrees betoon, dat de mijne *u* zal mishaagen. Doch de vriendſchap is wat achterdochtig, wanneer men haar vergt een langduurend ſtilzwijgen te gehengen; en eene onbewimpelde uitdrukking mijner gevoelens, heeft meer dan eens het geduld van beminnelijke en achtenswaardige menſchen op de uiterſte proef gebragt.

HIER nevens bekoomt gij uwe Preeken terug. Ik dank u voor derzelver leezing. Veel vinde ik er in, dat ik goedkeur, en niets, dan het geen ik te vooren desgelijks geloofde. Dan, ſinds eenige jaaren, is er eene aanmerkelijke verandering in mijne begrippen en ondervinding gekoomen. Ik hoop, ja ik durf vrijmoedig zeggen, *ik ben verzekerd*, niet ten kwaade. Toen zocht ik, en thands heb ik, door genade, gevonden, de paarel van groote waarde. Het is de bede en het is de hoope van mijn hart, dat de dag zal koomen, wanneer gij het zelfde erkennen zult. Door uwe Brieven en Leerredenen vinde ik mij aangemoedigd, om tot u te zeggen, met de taal van onzen HEERE: *Gij zijt niet verre van het Koningrijk* GODS. Ik houde mij verzekerd, dat het inzien welk gij ontvangen hebt, u niet zal toelaaten te blijven ſtaan daar gij zijt. Maar de goede trouw verpligt mij, er bij te voegen: *Nog één ding ontbreekt u*; het welk de HEER, zoo ik vertrouwe, u zal doen

zien,

zien, en u zal ſchenken, op zijnen bekwaamen tijd. — Gij ſpreekt ergens, van te *boeten voor de ongehoorzaamheid, door berouw.* Och! mijn waarde Vriend! wanneer het ons gegeeven wordt, onze ongehoorzaamheid te ſchatten, door dezelve te vergelijken met zulk een gevoel van de Majesteit, Heiligheid, en het Oppergezag van GOD, en van de geestlijkheid, uitgebreidheid, en geſtrengheid zijner heilige Wet, als Hij, en Hij alleen op het gemoed van éénen zondaar drukken kan; dan zullen we overtuigd zijn, dat niets dan het Bloed van GODS ZOON, voor de allergeringſte ongehoorzaamheid kan boeten.

IN mijn' Brief uit *Londen* geſchreeven, maakte ik gewag van één gebrek in uwe leerwijs, welk waarſchijnelijk het eerſte zijn zal, dat uwe opmerking verdient. Ik ſtel vast, dat gij eene begeerte hebt, om nuttig te zijn aan de zielen der menſchen, een werktuig te zijn, om hen van dien weg van openbaare godloosheid, of levenloozen ſleurwandel, waar aan gij hen verſlaafd ziet, terug te brengen; en, met één woord, hen te beweegen, om maatig, rechtvaardig, en godvruchtig te leeven, achtervolgends den juisten en uitgeſtrekten zin, welken gij in uwe Leerrede over *Titus II:* 11, 12, daar van opgegeeven hebt. Dan de inwendige ondervinding, en eene taamelijk uitgebreide waarneeming van het geene buiten mij omgaat, hebben mij zoo volkomen overreed, dat er maar ééne wijze van prediken is, van welke de HEILIGE GEEST tot het voordbrengen dier uitwerkſelen zich be-

dient, dat ik geen zwaarigheid maake, u ſtellig te verzekeren, dat gij, uw tegenwoordig plan volgende, de begeerte van uw hart niet zult verkrijgen. Het volk zal u hooren prediken, en ſteeds blijven zoo als zij zijn; zoolang, totdat de HEER u geeve, hen aanteſpreeken als reeds veroordeelde misdaadigers, en als zulken, wier eerſte wezenlijke ſtap dien zij te doen hebben, is, vergeeving te zoeken in het Bloed van JESUS, en te trachten naar verandering van hart en ſtaat door zijne Genade, eer zij eenige vrucht kunnen voordbrengen, welke GODE aangenaam zij.

NAARDIEN ik weinig tijd hebbe om te ſchrijven, en luttel hoope, van door middel van bewijsredenen veel bij u te voorderen, zende ik u, in plaats van een' langeren Brief, de hoofdzaaken van eenige Leerredenen, welken ik voor negen of tien jaaren gehouden hebbe, over het *Geſprek* van onzen HEER met NIKODEMUS. Echter, wanneer ik van u verſtaan zal hebben, dat gij gezond zijt, en genegen blijft om de Briefgemeenſchap met mij te onderhouden, dan zal ik u gaarne een meer bezonder antwoord doen toekoomen, aangaande de ſtukken welken gij in den Brief, waar meê gij mij daags vóór mijn vertrek van *Londen* begunstigd hebt, hebt opgegeeven. Ik bidde GOD, dat Hij u zegene op alle uwe wegen, en verzoek u, te gelooven, dat ik in alle oprechtheid ben, e. z. v.

21 *October*, 1775.

ZES-

ZESDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Nooit kwam het in mijne herſenen, dat gij eene volledige en opzetlijke beantwoording van uwen Brief van mij zoudt verwachten, terwijl ik te *Londen* was; en echter kondt gij zulks met reden doen, dewijl mijne verbindtenisſen en beletſels u onbekend waren. Doch het was mij indedaad onmoogelijk; ik kon niets meerder doen, dan u in haast een' regel toetezenden, als een blijk, dat ik aan u gedacht. Ik ſchreef u, toen ik weder thuis gekeerd was, dat ik aanſtonds wederom op reis moest. Nadat ik ten tweeden maal weder terug was gekoomen, was ik overkropt door beezigheden, welken geen uitſtel konden lijden; en eindelijk, geene enkele letter ſchrijvens van u ontvangende, beſloot ik, te wachten totdat ik nader van u hooren zou. Doch van het eerst tot het laatst, was het mijn voornemen, en zoo ik denk mijne belofte, om u op die wijze als gij verzocht hadt, te beantwoorden, zoodraa het mij moogelijk zoude zijn. En nu zelfs, moet ik u nog een weinig uitſtel vergen. — Geloof mij, dat, daar GODS wijze en goede Voorzienigheid ons, geheel buiten mijne verwachting, elkanderen ontmoeten deed, ik alles zal aanwenden wat in mijn vermogen is, om de vriendſchap aante-

kweeken, en in het bezonder, door u mijne gedachten meêtedeelen over alle zoodaanige onderwerpen, als gij mij zult voorftellen. En fchoon er, om uwe Vraagen in dier voege te behandelen als gij begeert, en om de overeenftemming van afzonderlijke Schriftuurplaatfen — naar maate die voorkoomen — met mijne gevoelens, aantewijzen; fchoon er, zegge ik, tot dit alles, zoo als het mij in het vooruitzicht toefchijnt, veeleer een boek, dan een blad papier zal noodig weezen, geef ik echter den moed niet op. Alleenlijk bid ik u, mij te vergunnen, om ook aan andere zaaken te denken, en te gelooven, dat *vóór* ik het genoegen hadde briefwisfeling met u te houden, mijn tijd reeds zeer bekrompen was. Verwacht dan de beste voldoening welke ik u geeven kan, zoo ras het mij doenlijk zal weezen. Om den weg te bereiden, wil ik eenige oogenblikken uitkoopen, om u eenige weinige bedenkingen optegeeven, over den uwen, dien ik gister avond ontving.

GIJ klaagt, dat ik tot hier toe uwe verwachting heb teloor gefteld. — Indien gij mijne eerfte papieren bewaard hebt, zult gij, geloof ik, er in vinden, dat ik u te vooren verwittigd hebbe, dat zulks zeer ligt zou kunnen gebeuren, en dat het zekerlijk zoo zijn zoude, ten zij het GODE behaagde, het geen ik zou fchrijven, te doen ftrekken tot een middel om u dezelfde begrippen te geeven die ik hebbe. Mijn

oog-

oogmerk was alleenlijk, als een getuige, eenvouwdig voorteſtellen, wat ik gezien en leeren kennen hadde. Voor zooverre gij geloofdet, dat ik oprecht was, en u niet zocht te bedriegen, moest gij ten minſten, zoo mij docht, vermoeden, dat het geen ik zeide, welligt waarheid konde zijn, offchoon gij de zaaken niet in het zelfde licht kondet beſchouwen als ik. En indien gij het voor moogelijk hieldt, dat mijne verandering van gevoelens — daar ik wijleer op dezelfde wijze dacht als gij — welligt op genoegzaame gronden zou kunnen ſteunen; dan zoudt gij, dacht ik, zoo als ik vertrouwe dat gij doet, tot den grooten LEERAAR opzien, en wachten op zijn onderwijs. Buiten dit, had ik geene verwachting u te zullen overtuigen; en dit verwacht ik ook nog niet. Alleenlijk ben ik verblijd, mijzelven als een werktuig in zijne handen te ſtellen.

GIJ hebt geheel verkeerd begreepen, het geen ik zeide van het licht en den invloed van GODS GEEST. Hij openbaart mij geene nieuwe waarheden, maar heeft mij ſlegts den zin doen begrijpen van zijn eigen beſchreeven Woord. Ook is dit licht geene bezondere openbaaring; het is gemeen aan allen die wedergebooren zijn. En dus, offchoon gij en ik daar omtrent niet volkomen kunnen overeenſtemmen, ontmoet ik nogthans bijna dagelijks menſchen, van Oosten, Westen, Noorden, en Zuiden, met welken ik vinde, ſchoon ik hen nooit te vooren gezien heb,

heb, dat wij elkander aanſtonds verſtaan. Dit — want gij begeert van mij dat ik rechtuit ſpreeke — dit is het ééne ding, welk ik denk dat u thands nog ontbreekt. En ik bepaalde mijne uitdrukking tot *één ding*, omdat het de uitdrukking van onzen HEER is; en omdat dit *ééne ding* veele dingen in zich behelst. Gelijk ik te vooren zeide, ik kan het u niet geeven, maar de HEER kan het u geeven; en uit aanmerking van de begeerte welke Hij in uw hart verwekt heeft, heb ik goede hoope, dat Hij het u geeven zal. Gij plaatst al de kracht van uw onderzoek in de Reden. Verre ben ik, van de Reden te verachten, wanneer ze verlicht en geheiligd is. Maar *geestlijke dingen moeten geestlijk* onderſcheiden worden, en kunnen op geene andere wijs aangenoomen en onderſcheiden worden; want voor onze natuurlijke Reden zijn ze dwaasheid (*). Dit zekere *Iets*, kan ik zoo weinig [verſtaanbaar] beſchrijven, aan hun die het niet ondervonden hebben, als ik een denkbeeld van den ſmaak der Ananas zou kunnen geeven, aan iemand die er nooit een gezien, [veel min geproefd] hadde. Schriftuurlijke bewijzen kan men in overvloed bijbrengen, doch zóó niet, dat daar door eene wezenlijke overtuiging gebooren worde, vóór dat men de zaaken daadlijk ondervindt. Dus was het gelegen met mijnen Vriend, wiens geval ik u toegezonden hebbe. Toen

(*) 1 *Korinthen II:* 14, 15; *Mattheus XI:* 25.

Toen GOD hem den fleutel gaf — gelijk hij het uitdrukte — waren de Schriften ontflooten. Dat hij, eenigen tijd te vooren, wenschte een Deïst te zijn, ontftond niet uit vrijgeestige tegenbedenkingen, welken hij tegen de Voorfchriften van het Evangelij maakte — maar uit de verlegenheid en verbijstering, waar in hij zich gebragt vond, wanneer hij poogde de Leerftukken van den Godsdienst door kracht van Reden te begrijpen. En echter was de Reden in hem zoo fterk en doordringende, als in de meeste menfchen die ik immer heb ontmoet. Hoe kan ik, volgends uw tegenwoordig plan, hoopen, u te zullen voldoen? De Apostel PAULUS zegt zelf, dat *het bedenken van het vleesch vijandfchap tegen God is* (*). Gij zult zeer gereedlijk uwe toeftemming geeven aan het voorftel, zoo als het daar, in de woorden des Apostels, ftaat uitgedrukt; maar gij zult niet zoo gereed zijn om toeteftaan het geen ik zoo vast geloof den zin er van te weezen, als ik van mijn aanzijn overtuigd ben, [naamlijk:] Dat het hart van den mensch, van alle menfchen, van ijder mensch, hoe fchijnbaar beminnelijk in zijn uitwendig gedrag, hoe weldaadig ook jegens zijne medefchepfelen, hoe overvloedig en ijverig in zijne godsdienstoefeningen, van natuure vijandfchap is tegen GOD. Niet tegen het denkbeeld welk hij zich van de GOD-

(*) [*Romeinen VIII:* 7.]

GODHEID vormt, maar tegen de Volmaaktheden welken GOD van Zichzelven in het Woord geopenbaard heeft. De mensch is vijandig tegen de Rechtvaardigheid, de Opperste Vrijmagt, en de heilige Wet van GOD, midsgaders tegen den éénigen Weg der behoudenis, in het Evangelij ontdekt, alleen door het geloof — door zulk een geloof, om het welke in zich te verwekken, hij zoo weinig toebrengen kan, als hij kan toebrengen om dooden leevendig te maaken, of eene weereld te scheppen. Al wat uit vleesch gebooren is, is vleesch, en kan niet hooger opklimmen dan zijn eigen grondbeginsel. — Dan [hoe moeilijk gij het thands vinden moogt, dit te gelooven,] de HEER zou er u in eenen oogenblik van overreeden kunnen.

IK moet afbreeken, door gebrek aan plaats, en tijd. Duld dat ik u onze afspraak herinnere, naamlijk, van weêrskanten eene onbelemmerde vrijmoedigheid te gebruiken, en zich niet te belgen aan het geen van de eene of andere zijde met een goed oogmerk mogt gezegd zijn. Iets in uw' laatsten Brief, deed mij vreezen, dat gij een weinig misnoegd over mij waart. HIJ die mijn hart kent, weet, dat ik u zoo oprechtlijk het goede wensch, als aan mijzelven.

De uitdrukking, van te *boeten voor de ongehoorzaamheid, door berouw*, was in eene uwer Preeken. Ik beschouwde ze als *onbedachtzaam*; doch vol-

volgends mijn begrip van zaaken, zou het mij in zekeren zin onmoogelijk zijn, *die uitdrukking* te beezigen, schoon ik welligt zelf maar al te dikwijls onbedachtzaam ben.

Ik ben waarlijk

De Uwe.

28 *October*, 1775.

ZEVENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

EINDELIJK neeme ik uwen aangenaamen Brief, van den 14 *Augustus*, in de hand, met oogmerk om denzelven meer opzetlijk te beantwoorden. Mijn uitſtel tot dus lang, was onvermijdbaar. Het ſmert mij, uw geduld zoo-veel gevergd te hebben; en het zou mij nog meerder ſmerten, overwoog ik niet, dat gij in mijn voorig geſchrijf, in mijne Preeken, in OMICRONS *Brieven* (*), e. z. v., reeds alles — wat het hoofdzaaklijke aangaat — bezit, dat ik u kan voordraagen. Het geen ik thands doen zal, is ſlegts, te herhaalen het geen ik elders uitgedrukt hebbe, alleenlijk met eenige verandering en uitbreiding. — Gij bepaalt zelf den ſtaat van ons geſchil zeer wel, wanneer gij zegt: „ In waarheid, gij ſtelt mij geene bewijsredenen „ voor, om mij te overtuigen; *ook ſchijnt het* „ *met*

(*) [*In mijne Preeken, in* OMICRONS *Brieven.* — De Schrijver heeft waarſchijnelijk het oog op die Leerredenen, welken naderhand, t. w. in 1786., in onze Taal bij den Drukker deezes zijn uitgegeeven, met eene Voorrede van den Wel Eerw. Heer J. C. APPELIUS. — OMICRONS *Brieven*, zijn eene *Verſaameling van Brieven*, door onzen Schrijver voor eenige jaaren gemeen gemaakt, en van welken verſcheiden te vinden zijn in het EUANGELISCH MAGAZIJN van het Genootſchap onder de Zinſpreuk: *Idem omnes ſimul ardor agit.*]

„ *met uwe gronden niet zeer bestaanbaar dat gij* „ *zulks doen zoudt.* En indien deeze gewigtige verandering moet teweeg gebragt worden door „ de tusschenkoomst van eene bovennatuurlijke „ werking van GODS GEEST, en indien ze „ zonder dit niet kan uitgewerkt worden; dan „ kan ik niet zien, dat ik verder iet anders te „ doen hebbe, dan mijn gemoed zooveel moo„ gelijk tegen vooroordeelen te wapenen, en „ om die werking te bidden, en op dezelve te „ wachten". Ik meen, dat mijn Brief van *Londen* ten naasten bij deeze uwe eigen woorden inhield; schoon gij over denzelven misnoegd scheent te zijn. — Zoolang wij de zaaken op eene verschillende wijs beschouwen, kunt gij ligtlijk alle de Schriftuurteksten die ik tot ondersteuning van mijn gevoelen mogt bijbrengen, beantwoorden, zoo als gij de tot hier toe bijgebragten reeds gedaan hebt, met te zeggen: „ Ik verstaa ze anders". Om de beteekenis welke ik aan éénen Tekst geef, staande te houden, zou ik misschien twintig anderen kunnen aanhaalen; en eindelijk zoudt gij die alle „ anders „ verstaan". De leeftijd van een mensch, al bereikte hij zelfs METHUSALEMS jaaren, zou naauwelijks lang genoeg zijn, om alles wat op deeze wijze van weêrskanten zou kunnen ingebragt worden, te toetsen, te wederleggen, aantedringen, te ontzenuwen, e. z. v.; en ten laatsten zouden wij er afscheiden, zoo als wij begonnen, nog meer gesterkt in onze eigen begrippen, dan te vooren — ten zij het den HEERE behaagde,

haagde, door zijnen HEILIGEN GEEST, hem aan wiens zijde de dwaaling lag, zijne misvatting te toonen. — Dan, ik wil evenwel op uwe vraagen, zoo als zij voorkoomen, eenige acht ſlaan.

DE eerſte bevat meer dan ééne bezonderheid in zich. — Het hoofdzaaklijke, denk ik, koomt hier op neder: „ Of zulk eene overtuiging en zulke bedoelingen, als in u plaats hebben, u van geene nuttigheid kunnen zijn, ten zij gij daar beneven gelooft, de Leer der krachtdaadige en onwederſtaanbaare Genade —— de volſtrekte Voorbeſchikking — het Geloof erkent eene bovennatuurlijke Gaave te zijn — e. z. v. ?" —— Gij zult misſchien opgemerkt hebben, dat ik ſomtijds vermijdde, te ſpreeken over de *Voorbeſchikking*, of *Eeuwige Verkiezing*. Niet dat ik mij deezer Leere ſchaam; want indien ze waarlijk ongerijmd, aanſtootelijk, onbillijk was, dan zou *ik* niet verdienen de ſchuld daar van te draagen, dewijl ik ze niet uitgevonden heb, maar de ſchuld zou moeten koomen op de heilige Schrift, waar in die Leer — en hier ben ik van verzekerd — met zulke duidelijke woorden geſteld wordt, als dat GOD hemel en aarde geſchaapen heeft. Ik beken, dat ik niet nalaaten kan mij te verwonderen, hoe menſchen, die eenigen eerbied voor den Bijbel betuigen, zoo openlijk en zoo ſterk hunnen afkeer kunnen uitdrukken van iets, dat de Bijbel zoo uitdrukkelijk leert —— naamlijk, dat er eene onderſcheiding

van

van perſoonen is, door de genade en het welbehagen van GOD, alwaar van natuure geen onderſcheid in het geheel plaats heeft; en dat alle dingen, welken de zaligheid deezer perſoonen aangaan, onfaalbaar verzekerd zijn door de Godlijke Voorbeſchikking.

IK draag dit niet voor, als eene Leer welke het Redenlicht ontdekken kan — ſchoon ze in mijn oog ten hoogſten redelijk is; maar ze is ſchriftuurlijk, of anders is de heilige Schrift niets meer dan een waſchen neus, en zonder bepaalden zin. Welk eene ſcherpzinnigheid wordt er vereischt, om aan veele Bijbelplaatſen eene beteekenis te geeven, meer ſtrookende met onze natuurlijke vooroordeelen; hoewel ſtrijdig tegen GODS hoogſte Vrijmagt! (*) — Hadde ik lust om te zintwisten, zoo als ik niet hebbe, ik geloof dat ik den ſpitsvondigſten redeneerder de handen vol werks zou kunnen geeven, om de waarheid der bijbelſche Voorzeggingen, of het geloof aangaande eene bezondere Voorzienigheid, vast te houden, zonder eene Godlijke Voorbeſchikking van oorzaaken en uitkoomsten toeteſtaan, als den grond zijner redenkavelingen. — Dan, zoo als ik zeide, ik heb ver-

(*) Zie *Mattheus XI*: 25, 26; *XIII*: 10-17; *Markus XIII*: 20-22; *Joannes XVII*. doorgaands; *Joannes X*: 26; *Romeinen VIII*: 28-30; *IX*: 13-24; en *XI*: 7. *Efeezen I*: 4, 5; 1 *Petrus I*: 2.

verkoozen dit ſtuk aan zijne plaats te laaten. Want, hoe waarachtig en noodzaaklijk het ook is op zichzelven, is echter de kennis en het begrip daar van, niet volſtrekt noodig om een waar Christen te zijn; ſchoon ik bezwaarlijk kan begrijpen, hoe iemand, zonder dit, een bevestigd en gemoedigd Christen kan weezen. Dit Leerſtuk is het voornaame hoofdpunt niet tusſchen u en mij. De aart der rechtvaardiging, en de wijze op welke een zondaar in de gunst van GOD kan herſteld worden, zijn van meer onmiddellijk belang. En daarom, als ik openhartig ſpreeken zal, moet ik zeggen, dat ik uwe tegenwoordige gevoelens, voorrechten, en gaaven, gelijk gij die beſchrijft, beſchouw, als uitmaakende dat gewin waar van de Apostel ſpreekt, en waar omtrent ik hoope dat gij eenmaal op dezelfde wijze denken zult als hij, en met blijdſchap alle die dingen ſchade zult rekenen, opdat gij *Christus moogt gewinnen*, en *in Hem gevonden worden*, niet hebbende uwe eigen gerechtigheid, die uit de Wet is, maar de Gerechtigheid die uit GOD is door het geloof (*). Want, zoo als gij mij zegt, nimmer geheugt u een tijd, wanneer gij niet bewust waart van diepe onwaardigheid voor GOD — en tusſchenpoozen van ernstige poogingen om Hem te dienen, offchoon niet met het zelfde gelukkig gevolg, nogthans eeniger maate op dezelfde wijze, als

(*) *Filippenſen III:* 4-10.

als tegenwoordig. Dit is ſlegts met andere woorden gezegd, dat u nooit een tijd geheugt, wanneer het oude voorbij gegaan is, en alles is nieuw geworden; en echter is dit iets, waar op de Apostel ſterk aandringt (*). — De overtuigingen van het natuurlijk geweten, en die, welken door den HEILIGEN GEEST in het hart gewrocht zijn, verſchillen niet alleenlijk in trap, maar in ſoort; het licht van een' glimworm, en dat van de zon, verſchillen niet wezenlijker van elkanderen. De eerstgemelden zijn ſtukswijze, en oppervlakkig; laaten ons in het bezit van een gewaand vermogen in onszelven; worden geſtild door eenige ſchijnbaare uitwendige verandering; en doen ons eenen ZALIGMAAKER ſlegts in zooverre noodzaaklijk achten, om onze werken en pligtbetrachtingen — indien ik dus ſpreeken mag — hun *volle gewigt* te geeven, dewijl ze anders misſchien een weinig te ligt zouden gevonden worden, wanneer ze in de weegſchaal des Heiligdoms wierden gelegd. Maar *recht geestlijke* overtuigingen, geeven ons een gansch ander beſef van de zonde. Zij leiden ons tot eene diepe en zielberoerende overweeging van den *wortel* der zelve, onze geheele volſtrekte verdorvenheid, en onzen ganschlijken afval van GOD, waar door wij zoo onbekwaam zijn om goed te doen, als een dood mensch is, tot het verrich-

(*) 2 *Korinthen IV*: 6; *V*: 17.

richten van de beezigheden van dit leven. Zij brengen ons tot den *Regel* en het *Richtsnoer*, de stipte, heilige, strenge Wet van GOD; welke zich uitstrekt tot de gedachten en neigingen van het hart, eene volmaakte, algemeene, altoosduurende gehoorzaamheid eischt, den vloek uitspreekt over elke, zelfs de allergeringste feil (*), en noch plaats noch kracht geeft tot bekeering. Dus vaagen ze alle hoop en toevlugt welken wij te vooren hadden, ganschlijk wech, en drukken op ons een gevoel van schuld en strafwaardigheid, waar tegen geene redding is, ten zij we leeren zien op JESUS, gelijk de gewonde *Israëllers* op de koperen Slang; het welk niet diende om kracht te geeven aan geneesmiddelen en plaasters die zij zelven beschikt hadden, maar om hen, door het enkel aanschouwen dier Slang alleen, volmaakt te geneezen (†).

GIJ begeert, dat ik u mijne onderscheiding, tusschen het *Geloof*, en eene *beredeneerde Toestemming*, verklaare. Schoon ik geene twee dingen ter weereld ken, welken klaarder van elkanderen onderscheiden zijn, of tusschen welken GODS Woord uitdrukkelijker onderscheid maakt, vrees ik echter, dat ik u zulks niet ligtlijk zal kunnen doen blijken. Gij erkent het Geloof, naar uwe bevatting van het zelve, eene gaaf van GOD te zijn; maar naar het begrip welk ik er van

(*) *Galaten III*: 10. (†) *Joannes III*: 14, 15; en *VI*: 40. *Jesaias XLV*: 22.

van hebbe, is het boven dien een gewrocht van GODS werking (*). το υπερβαλλον μεγεθος της δυναμεως αυτου — κατα την ενεργειαν του κρατους της ισχυος αυτου (†); die zelfde werking der ſterkte zijner Magt, door welke het doode Ligchaam van JESUS in het leven herſteld werd. Zouden deeze ſterke uitdrukkingen niets meer beduiden, dan eene beredeneerde toeſtemming, hoedaanige wij geeven aan eene *Propoſitie* van EUCLIDES? Ik geloof dat de Reden zelve, in den gevallen mensch, ten eenemaal onbekwaam is, om zelfs de groote Waarheden der Godlijke Openbaaring toeteſtemmen. Zij mag haare toeſtemming geeven aan de woorden, met welken zij worden voorgeſteld; maar zij moet er haare eigen verklaaring aan geeven, anders zou zij ze verachten. De natuurlijke mensch kan de Godlijke dingen noch aanneemen, noch onderſcheiden. En indien iemand wijs wil zijn, dan is de eerſte raad dien de Apostel hem geeft: Hij worde dwaas, opdat hij wijs mag worden; want de wijsheid deezer weereld is dwaasheid bij GOD.

INDEDAAD, wanneer het hart veranderd, en het gemoed verlicht is, dan wordt de Reden geheiligd, en, als ik het dus noemen mag, gedoopt; zij verzaakt haare ſcherpzinnige navorſchingen, en vergenoegt zich, met ootmoedig den weg der Openbaaring te houden. Dit is één onderſcheid, t. w., de toeſtemming kan eene

(*) *Kolosſenſen II:* 12. (†) *Efeezen I:* 19.

eene daad zijn van onze natuurlijke Reden; maar het Geloof is een gewrocht van eene onmiddellijke alvermoogende Kracht. — Een ander onderscheid is, dat het Geloof altijd krachtdaadig is; het *werkt door de liefde* — terwijl daar en tegen niet zelden toestemming plaats heeft, waar dezelve weinig of geen' invloed heeft op het gedrag. Dus zal, b. v., ijdereen deeze waarheid toestemmen: Alle menschen zijn stervelijk. Nogthans is het zeker, dat het grootste deel der menschen, schoon zij zonder bedenking het voorstel toestemmen, en het ten hoogsten onredelijk zou zijn anders te doen, juist zoo handelen, als of het tegengestelde waarheid was. Maar zij die met het godlijk Geloof begiftigd zijn, zeggen niet slegts, maar voelen ook, dat zij gasten en vreemdlingen zijn op aarde. —— Wederom; het Geloof geeft vrede des gemoeds, toegang tot God, en is een vaste grond, en bewijs der zaaken die men niet ziet (*). Een bedaard en niet vooringenoomen redeneerder, daar en tegen, kan zich gedrongen vinden, om zijne toestemming te geeven aan de uitwendige bewijzen voor het Christendom, en evenwel geheel vervreemd blijven van die gemeenschap met God, dien geest der aanneeming tot kinderen, dien voorsmaak der heerlijkheid, welken het voorrecht en het deel der waare geloovigen zijn. — Het Geloof, desgelijks, overwint de weereld; het geen eene beredeneerde toe-

(*) *Romeinen V*: 1, 2; *Hebreeuwen XI*: 1.

toeſtemming niet zal doen. Getuigen hier van, de leevenswijs en het gemoedsgeſtel van duizenden, die zich echter gebelgd zouden houden, indien men hunne toeſtemming aan het Evangelij in twijfel trok. — Om alles in één woord opteſommen: *Hij die gelooft, zal zalig worden.* Maar niets is blijkbaarer, dan dat veelen, die eene beredeneerde toeſtemming geeven aan het Evangelij, leeven en ſterven in zulke zonden, welken den mensch buiten GODS Koningrijk ſluiten (*). Het Geloof is het uitwerkſel van een nieuw leevensbeginſel, in de ziel geplant, welke te vooren dood was in misdaaden en zonden; en het ſtelt den mensch niet alleenlijk in ſtaat, om de voorſchriften des ZALIGMAAKERS te gehoorzaamen, maar voornaamlijk, en allereerst, om uit zijne Volheid alles te ontvangen, in die Volheid zich te verblijden, zijne Liefde, zijn Werk, zijnen PERSOON, zijne Heerlijkheid, zijne Voorbidding, te bewonderen. Het maakt CHRISTUS dierbaar, ſtelt Hem op den troon in het hart, vertegenwoordigt Hem aan het gemoed, als het bekoorelijkst Voorwerp onzer overdenkingen — als onze Wijsheid, Gerechtigheid, Heiligmaaking, en Sterkte — als onzen Wortel, ons Hoofd, Leven, Herder, en Man. Dit zijn altemaal ſchriftuurlijke ſpreekwijzen, en zinbeelden, welken ons vertoonen, zooveel door woorden kan uitgedrukt worden, wat JESUS in Zichzelven, en wat

(*) *Galaten V*: 19-21.

wat Hij voor zijn geloovig volk is. Dan hoe flaauw, hoe koel, is de uitleg welken de beredeneerde toeſtemming geeft aan zeer veele plaatſen, waar in de Apostel PAULUS tracht — doch te vergeefs — de volheid van zijn hart aangaande dit onderwerp uittedrukken! — Een mijner Vrienden, dien ik zeer hoog waardeer, een Predikant, thands nog in leven, had voor veele jaaren eene beredeneerde toeſtemming gegeeven aan het Evangelij. Hij arbeidde met zeer veel ernst, volgends uw plan; was zeer voorbeeldig in al zijnen wandel; predikte bijkans zonder ophouden — twee- of driemaal op elken dag in de week, verſcheiden jaaren — dewijl hij een Kerspel had, in de afgelegenſte deelen van *Yorkſhire*, welk zeer uitgeſtrekt was, en vijf of zes onderſcheiden gehuchten, alle op een' afſtand van elkanderen, in zich begreep. Zijne poogingen waren ook niet vruchtloos, in zooverre dezelven ſtrekten, om zijn volk aftebrengen van uitwendige ongeregeldheden. Hij werd vermeld, in een' Brief aan de Maatſchappij *tot Voordplanting van het Evangelij* — welken ik in druk gezien heb — als het „ volmaaktſte voor„ beeld van een Dorps Leeraar, welk deeze „ Naatſij, of welligt deeze eeuw, had opge„ leverd". Op deeze wijze ging hij voord, veele jaaren lang, leerende zijn volk wat hij wist; want meer kon hij hun niet leeren. Hij leefde zoo afgezonderd en vergeeten, dat hij geheel onkundig was van de perſoonen en van de grondſtellingen der geenen, die thands als

Dwee-

Dweepers en *Methodisten* worden gebrandmerkt. Op zekeren dag, in zijn *Grieksch* Testament het *Derde Hoofdſtuk* van den *Brief aan de Efeezeren* leezende, werden zijne gedachten bepaald bij het woord: ανεξιχνιαστον, in het *agtſte Vers*. Hij werd getroffen, en kreeg aanleiding om bij zichzelven op deeze wijze te denken: „ De „ Apostel, wanneer hij ſpreekt van de liefde „ en den rijkdom van CHRISTUS, bedient zich „ van aanmerkelijke uitdrukkingen; hij ſpreekt „ van *hoogten*, *diepten*, *lengten*, *breedten* die „ *onnaſpoorelijk* zijn — daar alles mij klaar, dui„ delijk, eenvouwdig, redelijk voorkoomt! Hij „ vindt verborgenheden, daar ik er geene be„ merk! Schoon ik, even als hij, de woorden „ *Evangelij*, *Geloof*, en *Genade* beezig, moeten „ gewis mijne denkbeelden daar van anders zijn „ dan die, welken de Apostel er van hadde!" — Dit ſpoorde hem aan, om alle de Brieven van PAULUS naauwkeurig te onderzoeken; het geen, door GODS zegen, eene geheele verandering in zijne begrippen, en in zijne manier van prediken, ten gevolge had. Hij vermaande niet langer zijne hoorderen, om eene *Wet des geloofs* te onderhouden, om te vertrouwen op hunne oprechtheid en goede poogingen, op eene algemeene hoope, dat CHRISTUS hun te hulp koomen zou, waar zij te kort ſchooten — maar hij predikte CHRISTUS zelven, als het einde der Wet, tot rechtvaardigheid, eenen iegelijk die gelooft. Hij gevoelde voor zichzelven, en arbeidde om anderen te overtuigen,

dat

dat er geene hoop voor een' zondaar is, dan eeniglijk in JESUS Bloed, en dat het hem volstrekt onmoogelijk is, eenig GODE behaagend werk te verrichten, zoolang hij niet zelf GODE aangenaam geworden was in den GELIEFDEN. Ook arbeidde hij niet te vergeefs. Nu werkte zijne prediking niet slegts eene uiterlijke hervorming, maar, door de Godlijke Genade, welke er thands mede verzeld ging, bragt zij eene waare verandering des harten te weeg, in veelen zijner hoorderen. Het Woord werd nu van hun aangenoomen, niet enkel door eene *beredeneerde toestemming*, maar, zoo als PAULUS het uitdrukt, *in kracht, en in den* HEILIGEN GEEST, *en in veele verzekerdheid* (*). Hunne poogingen ook, om de voorschriften van het Evangelij in acht te neemen, waren zeerveel uitgebreider, eenpaariger, en gelukkiger, toen het hun gegeeven werd, met den Apostel te kunnen zeggen: *Ik ben met* CHRISTUS *gekruisfigd, en ik leeve, doch niet meer ik, maar* CHRISTUS *leeft in mij; en het geen ik nu in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof van* GODS ZOON (†).

ZULK eene verandering van gevoelens en begrippen, bidde ik GOD dat mijn Vriend mooge ondervinden! Deeze dingen moogen thands u vreemd en ongerijmd voorkoomen; gelijk

(*) [1 *Thessalonicensen I:* 5.]

(†) [*Galaten II:* 20. — De Leeraar, van welken onze Schrijver dit verhaal geeft, is geweest de Eerw. RICHARD CONYERS, laatst Predikant te *Deptford*, en aldaar overleeden in 't jaar 1786. zoo als blijkt uit de Lijkre-

lijk wijleer aan veelen, die nu GOD danken, dat Hij hun getoond heeft, het geen hunne Reden hun nimmer konde ontdekken. Mijne Godgeleerdheid is in deeze dagen vrij zonderling, doch ze was dit niet altijd; gij zult weinig boeken vinden, gefchreeven na het tijdperk der Hervorming, tot kort vóór de tijden van LAUD (*), waar in eene andere Godgeleerdheid wordt voorgedraagen. Van weinige predikftoelen werd, tot na de Rijksherftelling, eene andere gehoord. Eene beklaagelijke verandering heeft er, 't is waar, federt dien tijd plaats gegreepen; doch GOD heeft het niet laaten ontbreeken aan Getuigen voor zijne zaak. Gij zult denken, dat fchoon ik belijde te kunnen mistasten, ik echter mijzelven teveel aanmaatige, wanneer ik met zooveel verzekerdheid fpreek. Ik ben, gewis, niet onfaalbaar — maar ik ben volkomen verzekerd van de hoofdpunten der Leere welke ik vasthoude. Ik heb geen' den minften twijfel, of de zaligheid uit het geloof, dan

rede, door den Heer NEWTON over denzelven gehouden, en geplaatst in het *Vervolg van ftichtelijke Leerredenen van* J. NEWTON, II. *Stuk*, bij den Drukker deezes in 1791 uitgegeeven, Blz. 685. In die Lijkrede worden nog verfcheiden andere aanmerkelijke bezonderheden aangaande dien waardigen Man vermeld.]

(*) [LAUD. Dees was een Aartsbisfchop, ten tijde van Koning KAREL *den Eerften*, die, ten gevalle van den Vorst, door het begunstigen der *Arminiaanen* en hunner Leerftellingen, den *Roomfchen* Godsdienst zocht intevoeren, en federt wiens beftuur, de *Arminiaanerij* in *Engeland* zich fterk heeft uitgebreid.]

dan uit de werken is — of het geloof eene vrucht is van ons eigen vermogen, dan een gewrocht van GODS krachtdaadige werking — of CHRISTUS Gehoorzaamheid, dan de onze, de veilige grond onzer hoope is — of een mensch in waarheid JESUS den HEERE kan noemen, anders dan door het onderwijs van den HEILIGEN GEEST. Ik ſtaa zoo weinig in bedenking omtrent deeze ſtukken, als of ik de vraag beantwoorden moest: Heeft GOD, of heeft een mensch, den hemel en de aarde geſchaapen? Daar beneven — zoo als ik meer dan eens opgemerkt heb — waren uwe gevoelens eertijds de mijnen; zoodat ik, die de beide wegen betreeden hebbe, welligt ſterker redenen hebben kan, om te beſluiten welke de rechte is, dan gij, die ſlegts den éénen hebt bewandeld.

UWE twee vellen zouden mij ſtof genoeg geeven om zooveel boeken papiers vol te ſchrijven, indien ik mijzelven niet bekortte. — Ik koom nu tot de twee Vraagen, welken gij voorſtelt, en welker oploſſing gij denkt dat het verſchil tusſchen onze gevoelens duidelijk zal aanwijzen. Het hoofdzaaklijke derzelven is — *voor eerst:* „ Of ik denk, dat ooit een zondaar, aan wien het Evangelij gepredikt is, in zijne zonden omkwam, omdat GOD weigerde hem zulk eene maate van zijnen bijſtand te ſchenken, als volſtrekt noodig was, om te gelooven en zich te bekeeren; of zonder dat hij vooraf de opwekkingen van den HEILIGEN GEEST verworpen, heeft?"

heeft?" Een volledig antwoord hier op, zou een gansch blad papier vereisschen. Doch, kortlijk; ik geloof, dat het gansche menschdom bedorven en schuldig voor GOD zijnde, Hij zonder benadeeling zijner Rechtvaardigheid, hen alle hadde kunnen laaten verlooren gaan, gelijk wij zeker weeten dat Hij omtrent de gevallen Engelen gedaan heeft. Dan het behaagde Hem, barmhartigheid te bewijzen; en barmhartigheid moet vrij zijn. Indien de zondaar eenige aanspraak op dezelve heeft, in zooverre is het rechtvaardigheid, geen barmhartigheid. HIJ die eenmaal onze Rechter zal weezen, verzekert ons, dat *weinigen* de poort vinden welke ter leven leidt, terwijl veelen wandelen op den weg des verderfs. Uwe Vraag schijnt aanteduiden, dat gij denkt, of dat GOD de Zaligheid gelijklijk *open heeft gesteld voor allen*, of, dat het zijner Goedheid meer betaamd zoude hebben, zulks te doen.

DAN Hij is de Potbakker, wij zijn het leem; zijne wegen en gedachten zijn hooger dan de onzen, gelijk de hemelen hooger zijn dan de aarde. De RECHTER der gansche aarde *zal* recht doen. Hij heeft eenen dag bestemd, wanneer Hij openbaaren zal, tot overtuiging van *allen*, dat *HIJ recht gedaan heeft*. Tot zoolang, acht ik best, op zijn Woord aantegaan, en niet te stoutmoedig te willen bepaalen, wat den JEHOVAH betaamt te doen. In plaats van te zeggen, wat *ik* denk, zij het mij genoeg,

u te herinneren, hoe er de Apostel PAULUS over dacht, *Romeinen IX:* 15-21. — Maar voorder zeg ik, dat indien den geenen die behouden worden geene barmhartigheid beweezen wierd; langs eenen weg aan hun bezonder eigen, en hoedaanige niet beweezen wordt aan de geenen die verlooren gaan, er geene ééne ziel zou kunnen behouden worden. Want ik geloof dat de gevallen mensch, in het algemeen aangemerkt *als* zoodaanig, zoo gansch onbekwaam is om het allerminſte aan zijne behoudenis toetebrengen; zoolang de Godlijke Genade hem niet voorkoomt — gelijk onze Geloofsartijkel [der *Engelſche* Kerk] ſpreekt — als een dood ligchaam is, om zichzelven in het leven te herſtellen. Alle onderſcheid, welk in dit opzicht tusſchen den eenen mensch en den anderen plaats heeft, is *uit Genade*, d. i., van GOD, onverdiend. Zelfs de eerſte nadering van GOD tot onze harten, is onbegeerd; want vóór dat Hij ons zoekt, kunnen —— willen wij Hem niet zoeken. Het is op den dag zijner heirkracht, en niet eerder, dat zijn volk gewillig wordt gemaakt (*). Maar ik ſtel vast, dat de geenen die onder de verkondiging van het Evangelij verlooren gaan, moedwillig zich tegen het licht aankanten, en de duisternis verkiezen en aankleeven, en dat zij de overtuigingen, welken de Waarheden van GOD — *wanneer zijn Evangelij zuiver en recht gepredikt wordt* — in meerder of minder trap, tegen hunnen wil in hun gemoed teweeg brengen, verdoo-

(*) *Psalm CX:* 3.

dooven. De zorgvuldigheden deezer weereld, de verleiding des rijkdoms, de liefde tot andere dingen, het geweld der zondige lusten, hunne vooroordeelen, hoogmoed, en waan van eigengerechtigheid, beletten hen het goede zaad te ontvangen, of verstikken deszelfs groei. Dus is hunne eigen zonde en hardnekkigheid de waare oorzaak van hun verderf; zij *willen* niet tot CHRISTUS koomen, opdat zij het leven mogten hebben. Tevens is het ook waarheid, dat zij niet kunnen, ten zij ze op eene bovennatuurlijke wijs van GOD getrokken worden (*). Zij willen niet en zij kunnen niet koomen; dit is beide waar, en zeer bestaanbaar met elkanderen. Want 's Menschen *onvermogen* is geene natuurlijke, maar eene zedelijke onbekwaamheid. Het is geene onmoogelijkheid, welke uit den aart der dingen voordvloeit, zoo als het voor mij onmoogelijk is op het water te wandelen, of in de lucht te vliegen; maar zulk eene onbekwaamheid, welke, in plaats van hem te verschoonen, zijne schuld uitermaate zeer vergroot en verzwaart. Hij is zoo verblind door den Satan, zoo vervreemd van GOD, door de natuur en booze werken, zoo overgegeeven aan de zonde, zoo afkeerig van dien weg der behoudenis, welke aanloopt tegen zijn' natuurlijken hoogmoed en zijne natuurlijke wijsheid, dat hij denzelven niet wil inslaan, noch

er

(*) *Joannes V:* 40; *VI:* 44.

V

er naar zoeken. En daarom kan hij niet, totdat de Genade van GOD met kracht zijn verſtand verlicht, en de hindernisſen opruimt. — Doch dit leidt mij tot uwe tweede Vraag.

„ OF ik [naamlijk] denk, dat GOD, in den gewoonen weg zijner Voorzienigheid, deezen bijſtand verleent op eene onwederſtaanbaare wijze, of, het geloof en de bekeering werkt, zonder des zondaars eigen hartlijke toeſtemming en medewerking?" — Ik verkies liever de Genade *onoverwinnelijk* te noemen, dan *onwederſtaanbaar.* Zij wordt toch maar al te dikwijls wederſtaan, zelfs door hun die gelooven; maar omdat ze onoverwinnelijk is, zeegepraalt zij over allen tegenſtand, wanneer het GODE behaagt dezelve te ſchenken. — Voor het overige geloof ik, dat geen zondaar bekeerd wordt, zonder zijn' eigen hartlijken wil, en medewerking. Doch hij is niet gewillig, vóór dat hij gewillig wordt gemaakt. Waarom weigert hij immer? Omdat hij ongevoelig is van zijnen toeſtand; omdat hij de boosheid der zonde niet kent, noch de ſtrengheid en geestlijkheid der Wet, noch de Majesteit van GOD, dien hij beleedigd heeft, noch het geheele bederf van zijn hart; omdat hij blind is voor de eeuwige dingen, en onkundig van de voortreffelijkheid van CHRISTUS; omdat hij zich inbeeldt, gezond te zijn, en de noodzaaklijkheid van dien grooten ZIELARTS niet beſeft; omdat hij ſteunt op zijne eigen wijsheid, vermogen, en

ver-

vermeende rechtvaardigheid. — Wanneer nu GOD, in deezen ſtaat der dingen, tot den zondaar koomt, met een voornemen om hem barmhartigheid te bewijzen, dan begint Hij, met hem te overtuigen van zonde, gerechtigheid, en oordeel, doet hem gevoelen en beſeffen, dat hij een verlooren, doemſchuldig, hulploos ſchepſel is; en dan ontdekt Hij hem de noodzaaklijkheid, genoegzaamheid, en bereidwilligheid van CHRISTUS, om te redden de geenen die gereed zijn te vergaan, en zulks zonder geld of prijs, zonder eenige hunne werken of verdiensten. —— Dan ziet hij, dat het geloof geheel wat anders is, dan eene beredeneerde toeſtemming, en vindt, dat niets dan de kracht van GOD zelven, eene welgegronde hoope in het hart eenes overtuigden zondaars verwekken kan; daarom neemt hij de toevlugt tot JESUS, als den Oorſprong en voleinder des geloofs, opdat Hij hem geeve te gelooven. Tot dit einde neemt hij zorgvuldig waar, het geen wij de Middelen der Genade noemen; hij bidt, hij leest het Woord, hij dorst naar GOD gelijk een hert hijgt naar de waterſtroomen. En ſchoon hij welligt een' tijd lang door veele twijfelingen en vreezen gekweld wordt, vindt hij zich bemoedigd om aantehouden, omdat JESUS gezegd heeft: *Die tot mij koomt, zal ik geenszins uitwerpen.* De wederſpannigheid van den wil blijft, zoolang het verſtand duister is, en zij houdt op, wanneer het zelve verlicht wordt. Stel, dat een mensch in het donker wandelt, op eene

plaats waar kuilen of gevaarlijke ſteilten zijn, waar van hij geheel onbewust is. *Gij* zijt gevoelig van zijn gevaar, en roept hem toe, om hem te waarſchuuwen; doch hij waant het beter te weeten dan gij, ſlaat uwen raad in den wind, en is misſchien verſtoord op u, omdat gij hem lastig valt. Hij ziet geen gevaar, en daarom wil hij zich niet laaten overtuigen dat hij in gevaar is. Maar als gij met licht bij hem koomt, en hem klaar doet zien, dat zoo hij nog éénen ſtap verder gaat, hij in een' afgrond zal ſtorten waar uit geen redden zijn zal — dan zal hij vrijwillig ſtaan blijven, berouw hebben dat hij niet eerder u gehoor gaf, en gereed zijn, om voor het vervolg zich naar uwen raad te ſchikken. In beide gevallen werkt zijn wil met dezelfde vrijheid; het onderſcheid in zijn gedrag, ontſtaat uit de overtuiging. Iet dergelijks heeft plaats, ten aanzien van onze geestlijke belangen. De zondaars worden geroepen en gewaarſchuuwd door het Woord; doch zij zijn wijs in hunne eigen oogen, en geeven er weinig acht op, totdat de HEER hun licht ſchenkt — welk licht Hij niet gehouden is aan *iemand* mededeelen, en derhalven niet kan verpligt zijn aan *allen* te geeven. Zij die het ontvangen, hebben reden om dankbaar te zijn, en des Apostels woord te onderſchrijven: Uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof; en dat niet uit u, het is GODS gaave.

IK ben in het beantwoorden van uwen Brief nog

nog niet ten halven gekoomen. Het overige zal ik op mijn gemak nazien; en zende dit flegts vooraf, als een teeken van mijne bereidwilligheid, om u mijne gevoelens zoo duidelijk te ontvouwen als mij moogelijk is. Ten zij het GODE behaage, het geen ik u voorſtel te doen ſtrekken tot uwe gemoedsvoldoening, weet ik reeds vooraf, wat tegenbedenkingen en antwoorden hièr tegen bij u zullen opkoomen. Want deeze ſtukken zijn meenigmaalen betwist; en na eene reeks van zeven en twintig jaaren, waar in de Godsdienst het voornaamſte voorwerp mijner overdenkingen en naſpooringen is geweest, ben ik niet geheel onkundig, van het geen aan weêrskanten kan worden ingebragt. Wat ik ſchrijve, dat ſchrijf ik eenvouwdig, en in de liefde, biddende Hem, die alleen het zegel op zijne eigen Waarheid zetten kan, u te leiden, en u te zegenen!

DEEZE Brief is meer dan eene ganſche week onder handen geweest; meer dan tienmaalen, zoo ik geloof, werd ik van denzelven af geroepen, en doorgaands als ik in het midden van een' regel of zinſnede was. Mijn ledige tijd, welke te vooren weinig was, is thands bijna geheel tot niets verminderd. Doch ik ben begeerig, mijne Briefgemeenſchap met u te onderhouden, dewijl ik een toegenegen belang ſtelle in uw welzijn, en omdat het GODE behaagde, u in het hart te geeven, dat gij u tot mij vervoegdet. Gij kunt niet begrijpen, hoe ik door

 uwen

uwen eerſten Brief getroffen werd. Het was zoo onverwacht, en het docht mij zoo onwaarſchijnelijk, dat gij uw hart aan mij zoudt openen. Ik vattede daarom aanſtonds hoop, dat het u ten goede zou ſtrekken. Ook geef ik den moed nog geenszins verlooren.

WANNEER gij tijd en lust hebt, ſchrijf dan vrij; het zal mij altoos aangenaam zijn, een' Brief van u te ontvangen, en ik zal met het beantwoorden van het geen ik reeds van u hebbe, allen moogelijken ſpoed maaken — maar er ligt nog een ganſche ſtapel Brieven voor mij te beantwoorden, waar aan ik ook zal moeten denken.

IK beveele u aan den zegen en het opzicht van den grooten HERDER; en blijve,

Uw oprechte vriend en dienaar.

17 *November* 1775.

AGT-

AGTSTE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Dus zal ik u blijven noemen, indien gij het goedvindt. Of zijt gij reeds wars van mij? Uw ſtilzwijgen doet mij het laatſte vreezen. Hoe het zij, ik wil mijne belofte volbrengen, en dan de uitkoomst aan GOD overlaaten. — Naardien ik ſlegts een onvolkomen geheugen hebbe van het geen ik u reeds heb geſchreeven, zou het kunnen gebeuren, dat ik ſomwijl iets herhaalde, welk ik te vooren al gezegd hadde. Bij elken regel van uwen Brief kan ik mij niet bepaalen; maar ik gaa voord, om mijne aanmerkingen optegeeven over zulken uwer gezegden, welken het onderwerp in geſchil meest onmiddellijk ſchijnen te raaken.

WANNEER gij ſpreekt van den „ éénen beſtaanbaaren zin der heilige Schrift" — welken zij zekerlijk moet hebben, zal zij GODS Woord zijn – dan zegt gij, „ dat gij de Schrift in dien éénen beſtaanbaaren zin leest, en begrijpt, ja dat gij u geen' tijd kunt te binnen brengen, wanneer gij zulks niet deedt". — Het is met mij, en met zeer veelen, gansch anders geſteld; wij geheugen een' tijd, dat de Bijbel ons een verzegeld boek was, en zijn verzekerd, dat het dus zoude gebleeven zijn, had de HEILIGE GEEST ons verſtand niet geopend. Maar als gij er bij voegt: „ Schoon ik niet voorgeeven

wil alles te begrijpen, koomt mij echter dat geene welk ik begrijp, volmaakt beſtaanbaar voor"; dan weet ik niet, hoe verre die uitzondering zich ſtrekt. Want misſchien is de reden, waarom gij bekent ſommige gedeelten niet te begrijpen, hier in gelegen, dat gij dezelven niet weet over een te brengen met den zin, welken gij aan andere gedeelten geeft. — Gij haalt mijne woorden aan: „ Wanneer wij onze „ verdorvenheid gevoelen, dan baat ons het „ redeneeren niet". De Reden is voor redelijke ſchepſelen altijd van eenig gebruik. Maar mijne meening is, dat wanneer wij gevoelig overtuigd zijn van zonde, alle onze voorige redenkavelingen over GODS wegen, toen wij *onze* begrippen ten richtſnoer ſtelden waar naar wij oordeelden wat GODE betaamen zou te doen, even als of Hij ten eenemaal was gelijk wij — alle die ijdele redenkavelingen alsdan worden wechgevaagd, en wij ons onderwerpen aan zin αυτος εφη, zonder *redeneeren*; hoewel niet zonder reden. Want wij hebben de ſterkſte reden, om onszelven verachtelijk en doemſchuldig te erkennen, ontbloot van gerechtigheid en ſterkte, wanneer wij met de daad bevinden zoodaanig te zijn.

GIJ maakt gewag van de „ evangeliſche vereischten ter rechtvaardiging". — Dit vereischte is het *Geloof* (*). Het Evangelij ſchrijft geen an-

(*) *Markus XVI*: 16; *Handelingen XIII*: 39.

ander voor, noch vordert eenig ander vereischte. Maar dit *Geloof*, zoo als ik in mijn' voorgaanden Brief trachtte te toonen, verschilt zeer veel van eene *beredeneerde toestemming*. — Gij meldt ook van de „ Wet des *geloofs*". Doch zoo gij daar door verstaat, het geen sommigen de *Evangelische Geboden* noemen, welken wij onderhouden moeten zoo goed wij kunnen, voorgeevende, dat zulk eene gehoorzaamheid, gepaard bij ons geloof, ons het recht tot de Godlijke gunste zou verwerven; dan ben ik wel verzekerd, dat GODS Woord daar niets van weet. Genade, en werken hoe ook genaamd, worden, met opzicht tot onze verzoening met GOD, door den Apostel aangemerkt, niet slegts als twee tegen elkander overgestelde of gansch verschillende dingen, maar als volstrekt strijdig tegen elkanderen, gelijk vuur en water, licht en duisternis — zoodat men door het eene te stellen, het andere ontkent (*). GOD rechtvaardigt *den godloozen*, *den geenen die niet werkt*; en Hij rechtvaardigt hem *om niet*. Hoewel het rechtvaardigend Geloof, aangemerkt als een werkzaam grondbeginsel, werkzaam is door de *liefde*, strekt die werkzaamheid door de liefde, als zoodaanig, niet ter rechtvaardiging. De geenen, welken de Apostel vermaant *hunne zaligheid te werken met vreeze en beeven*, beschouwt hij als reeds gerechtvaardigd; want hij merkt hen aan als

(*) *Romeinen IV*: 5; *XI*: 6.

als geloovigen, in wien GOD alreede *een goed werk begonnen* hadde, het welk hij vertrouwde dat GOD zou *voleindigen* (*). De overweeging, dat GOD, die in de harten der geloovigen woont, in hun werkte het willen en het werken, was voor hun eene krachtige drangreden en aanmoediging, om te *werken*, d. i., om in het waarneemen der verordende middelen, alle vlijt aantewenden; even als een recht gevoel van de zonde die in ons woont, en der ſtrikken en verzoekingen die ons omringen, ons leeren zal, ſteeds te werken *met vreeze en beeven*.

GIJ ſtelt onderſcheid, tusſchen Christenen — zoo genoemd — die GODE in den Doop zijn toegeheiligd; en die, welken in de eerſte eeuwen van het Christendom, van het verfoeilijk bijgeloof en grove afgoderijen bekeerd werden. — Het is waar, in Christen Landen aanbidden wij geene heidenſche godheden, *eigenlijk zoo genoemd*. En dit is het voornaamſte onderſcheid welk ik kan vinden. Noch de Reden, noch de ervaarenis, laaten mij toe, te denken dat de menschlijke natuur thands een zier beter zoude zijn, dan in de tijden der Apostelen. Ik ken geene ſoorten of trappen van boosheid die onder de Heidenen in zwang gingen, welken niet desgelijks gevonden worden onder genaamde Christenen, die misſchien in hunne kindsheid ge-

(*) *Filippenſen I: 6; II: 12.*

gedoopt zijn. En derhalven, daar de uitvloeifels in den wandel even zoo aardsch, natuurlijk, duivelsch zijn, kan ik niet twijfelen, of de bronwel, binnen in het hart, is desgelijks onrein en vergiftig; en dat het nu, niet minder dan in de dagen van CHRISTUS en zijner Apostelen, waarheid is, dat indien iemand niet wedergebooren wordt, hij GODS Koningrijk niet kan zien. Gij zendt mij eene Leerrede over de *Nieuwe-* of *Wedergeboorte*, en gij hebt er verfcheiden van mij, over het zelfde onderwerp. Ik verzoek dat gij zoo goed wilt zijn, dezelven met elkanderen, en met GODS Woord, te vergelijken; en ik bidde GOD, u te toonen waar in het onderfcheid beftaat, en aan wiens zijde de waarheid gelegen is.

WANNEER gij van mij begeert, dat ik „ met GODS Rechtvaardigheid zal over één brengen, dat men Hem aanmerke als de oorzaak der zonde", dan toont gij, dat gij het ganfche beloop mijner gevoelens verkeerd begrijpt; want ik vertrouw, dat gij ze niet met voordacht wilt misduiden. Het is niet moeilijk, iemand hardo gevolgen, die hij geenszins toeftaat, en die ook uit zijne gevoelens niet voordvloeien, ten laste te leggen. GOD kan de oorzaak der zonde niet weezen, zoo als gij mij wilt toedichten. Maar is het moogelijk, dat gij, volgends uw plan, geene zwaarigheid vindt in het geen de Schrift ons aangaande dit ftuk leert? Ik begrijp, dat zij, die de hand leenden om den HEERE JESUS

ter

ter dood te brengen, zeer groote zondaars waren, en dat zij, door Hem aan het kruis te nagelen, eene allerafgrijslijkste euveldaad bedreeven Evenwel, als men den Apostel PETRUS gelooven zal, geschiedde dit alles *volgends den bepaalden raad en voorkennis van* GOD (*), en zij deeden niets meer, dan *het geene* GODS *hand en raad te vooren bepaald had, dat geschieden zoude* (†). Gij zult wel willen opmerken, dat deeze snoode daad — snood met opzicht tot de bedrijvers — niet alleen toegelaaten werd, maar zelfs, in den volstrektsten zin van het woord, *te vooren bepaald* was. De eer van GOD, en de behoudenis der menschen, hingen er aan, dat zij bedreeven wierd, en dat ze juist op die wijze, en met alle de omstandigheden die er bij plaats hadden, wierd bedreeven. En nogthans handelden JUDAS, en alle de overigen, vrijwillig, en hunne boosheid was waarlijk en eigenlijk de hunne. Nu, mijn Vriend, de bewijzen, welken u voldoende overtuigen dat de Bijbel GOD niet doet voorkoomen als de oorzaak van deeze zonde, in deeze bestelling, zullen tevens voor mij pleiten; en zo gij denkt, mij gemaklijk te wederleggen, door te vraagen: „ Kan GOD de oorzaak der zonde zijn?" dan valt uwe beschuldiging met dezelfde klem, en lijnrecht, op GODS Woord zelven. GOD is zoo weinig de oorzaak der zonde, als de zon oorzaak is van het

(*) *Handelingen II*: 23. (†) *Handelingen IV*: 28.

het ijs. Maar het ligt in den aart van het water, dat het tot ijs bevriest, wanneer de invloed der zon tot op een' zekeren trap wordt ingehouden. Dus is er ook boosheid genoeg in de harten der menfchen, om de aarde tot een recht afbeeldfel der hel te maaken, en te bewijzen, dat de menfchen niet beter dan beligchaamde duivels zouden zijn, indien GOD zijnen invloed en bedwang terug hield. Somtijds, en in fommige gevallen, behaagt het Hem, dien invloed aanmerkelijk optehouden; en voor zoo-verre *Hij* dit doet, vertoont zich de menschlijke natuur terftond in heure waare koleuren. Tegenwerpingen van deezen aart zijn er reeds ingebragt, en wederlegd, eer gij of ik gebooren waren; en de Apostel PAULUS onderftelt kennelijk, dat ze tegen zijne Leer zouden ingebragt worden, daar hij deeze vraag inbrengt: *Waarom klaagt Hij dan nog? want wie heeft zijnen wil wederftaan?* Waar op hij geen ander antwoord geeft, dan den vraager te wijzen tot GODS hoogfte en onafhangelijke Vrijmagt, en het recht welk een pottebakker heeft over het leem. — Ik meen in een' voorigen Brief iets geantwoord te hebben, op de befchuldiging, dat ik „ te ftijf op mijn ftuk ftaa." Ik beken, dat ik dwaalen kan; echter moet ik al wederom mij beroepen op mijne volkomen verzekerdheid, aangaande den weg der Zaligheid. Ik ben van fommige dingen zoo fterk verzekerd, als van mijn eigen aanzijn. En dit zou ik weezen, al was er buiten mij geen ander menschlijk fchepfel

op

op aarde. Dan, mijne gevoelens worden bevestigd, door de ſtem van duizenden, die vóór mij geleefd hebben — en van veelen, die ik, in verſchillende plaatſen en omſtandigheden, ontmoet heb, elkanderen geheel onbekend zijnde; nogthans, die alle te ſaamen, hadden dezelfde gevoelens, omdat zij door denzelfden GEEST geleerd waren. Desgelijks ben ik grootlijks geſterkt, door het getuigenis van veelen, met welken ik geſprooken hebbe in hunne ſtervensuuren. Ik zag hen, daar zij zich verblijdden in het vooruitzicht des doods, ontdaan van alle vreeze, reeds de lucht der onſterflijkheid inademende; hartlijk afziende van alle hunne deugden en pligtbetrachtingen, erkennende dat hunne beste daaden door zooveel boosheid béſmet waren, dat ze hen billijk tot voorwerpen van GODS gramſchap zouden ſtellen; zij verzaakten alle ſchaduuw van hoope, buiten die, welke zij uit het Bloed van CHRISTUS afleidden, als de de eenige oorzaak hunner verzoening met GOD — en nogthans zeegepraalden zij in CHRISTUS over alle vijanden, en over alle vrees, en hielden zich zoo ſterk verzekerd van de hemelſche gelukzaligheid, als of zij reeds in het bezit derzelve geſteld waren. En zoodaanig was ook de hoope van den Apostel; zij ſteunde geheel en eeniglijk hier op, dat hij wist wien hij geloofd hadde, en zich verzekerd hield, dat Hij magtig was, zijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaaren. Dit is geloof; eene geheele verloochening van alles wat wij geneigd zijn ons eigen

te noemen, en ganschlijk te vertrouwen op het Bloed, de Gerechtigheid, en Voorbidding van den HEERE JESUS. — Dan het is mij onmoogelijk, u deeze mijne verzekerdheid meêtedeelen. Ik zegge u slegts, dat er zoodaanig iets is; in hoope, dat zoo gij niet denkt dat ik willends en weetends voor GOD en menschen liege, gij het zelve ernstig bij den HEERE zult zoeken, die het mij genadiglijk geschonken heeft, en het schenken wil aan allen die er Hem oprechtlijk om bidden, en het met lijdzaamheid van Hem wachten.

IK kan niet nalaaten mij te verwonderen, dat, daar gij belijdt de verdorvenheid van 's menschen natuur te gelooven, gij nog spreekt van „ inkleevende goede hoedaanigheden in den natuurlijken mensch". GODS Woord beschrijft des menschen natuur als *boos*, *alleenlijk boos*, en zulks *ten allen dage*. Dat er zulke hoedaanigheden zijn, welken de *Stoïcijnen* en Ongeloovigen *Deugd* noemen, beken ik. GOD heeft den mensch niet verstooken gelaaten van zulke gezindheden, als noodig zijn tot de rust der maatschappij. Maar ik ontkenne, dat er eenige waare zedelijke goedheid of deugd in hem is, ten zij dezelve gegrond zij in liefde tot GOD boven alles, en tot haar doelwit hebbe GODS Heerlijkheid, en voordkoome uit een leevendig geloof in JESUS CHRISTUS. Een mensch kan alle zijne goederen tot onderhoud der armen uitdeelen, en uit ijver voor de Waarheid, zijn lig-

chaam

chaam overgeeven om verbrand te worden — en met dit alles niets zijn, een klinkend metaal in de achting van HEM, die niet ziet gelijk een mensch ziet, maar over het hart oordeelt. Veele Ongeloovigen, en verklaarde vijanden van de Genade en het Evangelij van CHRISTUS, hebben eene ſchoone vertooning gemaakt van het geen de weereld Deugd noemt. Maar christelijke *Deugd* is *Genade*, het uitwerkſel van eene nieuwe natuur, en een nieuw leven; en de werken, op deeze wijze in GODE verricht, verſchillen zoo veel van de flaauwe en gebrekkige naarbootſingen derzelven, welken de bedorven natuur immer voordbrengen kan, als een leevend mensch van een beeld. Een beeld mag de gedaante en wezenstrekken vertoonen van den perſoon wiens afbeeldſel het is, doch er is geen leven in.

UWE uitlegging over het *Zevende Hoofdſtuk* van PAULUS Brief aan de *Romeinen*, het laatſte gedeelte, ſtrijdt geheel tegen mijne ondervinding. Gij moet of van een gansch ander maakſel en natuur zijn dan ik, of gij hebt geene rechte kennis van uw' eigen toeſtand, indien gij niet des Apostels klagten zeer toepasſelijk vindt op uzelven. Ik geloof dat ze pasſen op den heiligſten Christen die op aarde leeft. Doch de geſchillen van deezen aart zijn reeds oud en verſleeten. — Wanneer gij ſpreekt van het „ geestlijk deel van een natuurlijk mensch”, dan luidt dit in mijn oor, als of gij zeidet: het leevend

deel

deel van een dood mensch; of: het ziende deel van een blind mensch! PAULUS leert mij, dat de natuurlijke mensch — wat ook zijn geestlijk deel zijn mooge — de dingen van GOD noch aanneemen noch onderſcheiden kan. Wat de Apostel, in *Romeinen VII.*, van zichzelven zegt, is niets meer, wel verſtaan zijnde, dan het geen hij getuigt van allen die een geestlijk leven ontvangen hebben, of waare geloovigen zijn (*). Het bedenken des vleesches, der bedorven natuur, is vijandſchap tegen GOD, het onderwerpt zich aan GODS Wet niet, en het kan ook niet. Als gij hier bijvoegt: „ *Ten zij het vrijgemaakt worde van de wet der zonde*", dan verklaart gij den Tekst niet, maar hangt er iets bij van uw eigen, het welk de Tekst in geenerlei wijs lijden kan. Het bedenken des vleesches is vijandſchap. Een vijand mooge verzoend worden; maar *vijandſchap* zelve, is ongeneezelijk. Dit bedenken des vleesches [of deeze vleeschlijke gezindheid,] deeze natuurlijke mensch, dees oude mensch, dit vleesch — want de ſpreekwijzen geeven alle het zelfde te kennen, en beteekenen het hart van den mensch, zoo als hij van natuur is — deeze bedorven natuur mooge *gekruisſigd*, *moet gedood* worden, maar zij kan niet *geheiligd* worden. *Alles* wat *goed* of *geestlijk* in den mensch is, is het voordbrengſel van eene *nieuwe ſchepping*, een *bovennatuurlijk grond*-

be-

(*) *Galaten V:* 17.

X

beginsel, in het hart gewerkt door het Evangelij van CHRISTUS, en de krachtdaadige werking van zijnen GEEST; en zoolang die niet in hem gewrocht is, zijn de το υψηλον, de schoonste gaaven, de uitmuntendste hoedaanigheden in den mensch, hoe zeer zij hem in zijne eigen oogen moogen verheffen, of hem der opmerkinge zijner medewormen aanprijzen, slegts *een grouwel voor* GOD (*). Het Evangelij is ingericht, en heeft ten oogmerk, den hoogmoed van 's menschen hart nedertevellen. Het is bestemd, niet voor de wijzen en rechtvaardigen, voor zulken die waanen goede gezindheden en goede werken te bezitten, waar op zij pleiten moogen — maar voor de schuldigen, de hulpeloozen, de ellendigen, voor hun, die gereed zijn te vergaan; de hongerigen vervult het met goederen, maar de rijken zendt het ledig wech. Lees *Openbaaringe III:* 17, 18.

GIJ vraagt: „ Indien de mensch niets doen kan, zonder eene buitengewoone aandrijving van boven, moet hij dan stil en zorgloos nederzitten?" — Geenszins. Ik ben zeer verre, van te zeggen dat de mensch niets kan doen. — Schoon ik geloof dat hij zijne eigen oogen niet kan openen, noch zichzelven het geloof geeven —— raade ik nogthans ijder mensch, zich zorgvuldig te onthouden van zondig gezelschap,

en

(*) *Lukas XVI:* 15

en zondige daaden, den Bijbel te leezen, God te bidden om zijn hemelsch onderwijs. — Tot zulk wachten op den Heere, heeft hij eene zedelijke bekwaamheid; en indien hij dus volhardt in het zoeken – het welk hij echter zonder voorkoomende genade niet recht kan doen — heeft hij de zekere belofte, dat hij niet te vergeefs zoeken zal. Maar ik wil niet, dat hij verkeerdlijk de middelen voor het einde aanzie, zich waarlijk godvruchtig achte, omdat hij bewaard wordt voor grove ondeugden en dwaasheden — of op zijne godsdienstige leevenswijs en pligtbetrachtingen steune, ter verzoening met God, of voldaan zij, vóór dat Christus in hem zij geopenbaard, in hem eene gestalte gekreegen hebbe, in zijn hart woone door het geloof, en vóór dat hij op goede gronden zeggen kunne: *Ik ben met* Christus *gekruisfigd, en ik leeve, doch niet meer ik, maar* Christus *leeft in mij.* — Ik behoef u niet te zeggen, dat dit bijbelsche spreekwijzen zijn. Ik hou mij verzekerd, dat indien zij het niet waren, zij door veelen als onverstaanbre wartaal zouden worden uitgestampt. Het waare geloof, mijn lieve Vriend, vereenigt de ziel met Christus, en geeft daar door toeleiding tot God, en vervult het gemoed met eenen vrede die alle verstand te boven gaat, met eene welgegronde hoope, en onuitspreekelijke en heerlijke vreugd; het leert ons, dat wij zwak zijn in onszelven, maar het stelt ons in staat, om krachtig te zijn

 in

in den HEERE, en in de ſterkte zijner Magt. Hun, die dus gelooven, is CHRISTUS dierbaar, Hij is het Voorwerp hunner tederſte liefde, zij hooren en kennen zijne ſtem; de enkele klank van zijnen Naam verblijdt hun hart, en *Hij openbaart zich aan hun, zoo als Hij aan de wereld niet doet.* Zoo ſpreekt de Schrift; dit ondervonden de eerſte Christenen. En dit is juist de taal, welke in onze dagen als geestdrijverij en dwaasheid veracht wordt. Want het is nu, gelijk het toen was; ſchoon *deeze dingen* aan *kinderkens* worden *geopenbaard*, en zij van dezelven zoo zeker zijn, als van het licht welk zij op den middag zien ſchijnen, zijn dezelven nogthans voor de wijzen en verſtandigen verborgen, tot zoolang, dat de HEER hen gewillig maakt, om hunne eigen wijsheid te verloochenen, en dwaas te worden, opdat zij waarlijk wijs moogen worden (*). — „ De opvoeding der kinderen in acht te neemen", is een ontwijfelbaare pligt; en het is een zegen, wanneer men daar in zoo verre ſlaagen mag, dat zij bewaard blijven voor groote buitenſpoorigheden. Maar de opvoeding verandert het hart niet. Zij die CHRISTUS aanneemen, zijn niet uit bloed, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit GOD, gebooren (†).

BE-

(*) Zie 1 *Korinthen I:* 18, 19; *III:* 18; en *VIII:* 2.
(†) *Joannes I:* 12, 13.

BELIJDT iemand den HEERE JESUS liefte-hebben, dan ben ik bereid hem te gelooven, indien hij geen bewijs geeft van het tegendeel. Maar ten zelfden tijd ftel ik vast, dat niemand Hem lief kan hebben, in den zin zoo als GODS Woord het begrijpt, die niet kent en gevoelt de noodzaaklijkheid en waardij van eenen ZALIGMAAKER; met andere woorden: die niet geleerd heeft, als een gansch ellendig en hulpeloos zondaar, op Hem alleen te vertrouwen, tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaaking, en verlosfing. Zij die Hem dus liefhebben, zullen met verheffing van Hem fpreeken, en erkennen dat Hij hun alles in allen is. En die dus Hem liefhebben, en van Hem fpreeken, zullen weinig dank voor hunne moeite behaalen, in eene weereld als deeze. — *Alle die godvruchtig willen leeven in* CHRISTUS JESUS, *die zullen vervolgd worden; de weereld, die Hem gehaat heeft, zal hen ook haaten.* En fchoon het moogelijk is, door GODS genade, in zekere maate, *weldoende den mond te ftoppen aan de onweetendheid der dwaaze menfchen;* en fchoon GOD door zijne Voorzienigheid zijn volk kan befchermen, zoo dat geen hair van hun hoofd befchadigd kan worden zonder zijne toelaating — de weereld echter zal voor 't minst *haare tanden doen zien*, zoo zij geen *verlof krijgt* om te *bijten*. De Apostelen werden voor *klappers* gerekend; ως περικαθαρματα του κοσμου και παντων περιψημα (*) Ik behoef u de kracht

(*) 1 *Korinthen IV:* 13.

kracht deezer ſpreekwijzen niet te verklaaren. Wij zijn niet beter dan de Apostelen, en wij hebben geen reden om veel betere behandeling te verwachten, voor zooverre wij in hun voetſpoor treeden. Aan den anderen kant, is er eene zekere, [zoo men acht,] gemaatigde en welvoegelijke manier van ſpreeken over GOD, en over de deugd, en over de goedwilligheid en ingetoogenheid, welke de weereld taamelijk wel kan verdraagen — ja, men mag zeggen, al koomt er zelfs een enkel woord van den HEERE JESUS in, als bereidwillig om de gebreklijkheden onzer goede en welgemeende poogingen te vervullen; dit zal haar niet grootlijks mishaagen. Maar prediken wij CHRISTUS, als den eenigen GRONDSTEEN; leggen wij de ijsſelijke boosheden van 's menſchen hart open; zeggen wij onzen hoorderen, dat zij dood zijn in misdaaden en zonden, en geen beter' grond van hoope in hunzelven hebben, dan de ſnoodſte booswicht — om langs deezen weg den roem van JESUS te verhoogen, die de geenen die Hij zaligmaakt, geheel en alleen zaligt, uit loutere gunst, om zijnes Naams wil; zeggen wij tot de *deugdzaamen* en *zedigen* van gedrag, zoowel als tot de *losbandigen*, dat indien zij niet *wedergebooren* worden, een *leevendig geloof* ontvangen, en *alle dingen ſchade rekenen om de uitneemendheid der kennis van* JESUS CHRISTUS, zij niet zalig kunnen worden — dit kan de weereld niet dulden. — Men zal ons voor guiten, of zotten, voor liefdelooze ſtijfhoofden, en wat niet al

meer?

meer? uitmaaken. —— Indien u nog nooit iet dergelijks bejegend is, dan wensch ik, dat het u mooge opleiden tot nadenken, of gij tot nog toe den rechten ſleutel tot de Leer van CHRISTUS wel verkreegen hebt. Want, geloof het vrij, de ergernis van het Kruis heeft niet opgehouden.

HET bedroeft en verwondert mij, dat gij weinig acht ſchijnt te geeven op eenige bezonderheid in het verhaal van mijn' overleeden Vriend, dan alleen daar op, dat hij wenschte een Deïst te zijn, en dat hij Tooneelſpelen bij zich had liggen, in zijne ziekte. Wat de Tooneelſpelen betreft, deezen waren van SHAKESPEAR; en het is zulk een wonder niet, dat hij, een man van ſmaak zijnde, dezelven ſomtijds las. Uwe aanmerking op het andere punt, bewijst, dat gij weinig kennis hebt van de kwellingen, die in het gemoed van een mensch, onder zekere omſtandigheden, kunnen plaats hebben. Ik meen te vooren aangemerkt te hebben, dat dit geen wensch was welke uit Vrijgeesterij voordkwam. Hadt gij hem gekend, gij zoudt een der beminnelijkſte en onberispelijkſte der menſchen gekend hebben. Weinigen werden ooit meer bemind en bewonderd, wegens eene eenpaarige oprechtheid, maatigheid, en goedwilligheid van gedrag. Maar hij was mismoedig. Hij las den Bijbel met aandacht, hij geloofde in het gemeen dat dezelve GODS

Woord was; maar het misbruik van zijne ſchranderheid, en zijne overmaatige zugt tot redeneeren, ſtonden hem zoo zeer in den weg, dat hij er geen' wezenlijken troost uit haalen konde. Hij beſefte de ijdelheid der ſtelſels, door veele Mannen, die als voornaame Meesters der Godgeleerdheid in de weereld bewonderd werden, voorgedraagen; en hij voelde desgelijks de ongenoegzaamheid van zijn eigen ſtelſel. Hij was ook een Leeraar, en had een' oprechten toeleg om nuttig te zijn. Hij wenschte door zijn prediken den losbandigen weereldling te hervormen, en de bedrukten te vertroosten; maar, onkundig zijnde van die ééne ſoort van prediking, welke GOD gewoon is te zegenen tot ſtichting der hoorderen, zoo vond hij, dat hij noch het een, noch het ander teweeg brengen kon. Ziende dat alle zijne poogingen vruchtloos waren, werd hij moedloos. Daar hij dus in zijn gemoed dien vrede niet gewaar werd van welken GODS Woord ſpreekt, en zich verſtooken zag van den zegen op zijnen dienst, welken hij gehoopt hadde; werd hij ſomtijds zooverre vervoerd, van de waarheid der heilige Schrift in twijfel te trekken. — Wij hebben eenen onzichtbaaren vijand altoos omtrent ons, die gereed ſtaat, om een gemoed, in deeze mistroostige geſteldheid, aantevechten. Het koomt mij ook niet vreemd voor, dat hij wenschte een Deïst te weezen — want, indien er eenige hoop voor een' zondaar was, anders dan door

het

het geloof in het Bloed van JESUS, dan had hij zooveel gronds om op zijne eigen deugdzaamheid en pligtbetrachtingen te vertrouwen, als eenig mensch die mij immer bekend was. Voor het overige, indien gij niets uitmuntends en wonderbaars kunt zien in de klaarheid, de klem, en geestlijkheid zijner uitdrukkingen, nadat de HEER hem inzien in het Evangelij geschonken had; dan kan ik alleenlijk zeggen: Het smert mij! Dit weet ik, dat sommige lieden van verstand, smaak, geleerdheid, en oordeel, en die verre genoeg verwijderd waren van *mijne gevoelens*, er ten uiterste door getroffen zijn geweest. Gij zegt: „ Eene doodbedsbekeering is iets, waar op ik niet gaarn iemand eenigszins zou aanmoedigen te hoopen". Mijn waarde Vriend! het is gelukkig voor arme zondaaren, dat GODS gedachten en wegen hooger zijn dan de onzen, gelijk de hemel hooger is dan de aarde. Wij stemden over een, dat wij elkanderen onze gedachten vrijmoedig zouden zeggen, en beloofden, niet misnoegd te zijn over elkanders vrijheid in het spreeken, zoo het moogelijk was. Ik vrees, u ongenoegen te zullen geeven, door eene gedachte, welke mij thands op het hart ligt, en echter durf ik in gemoede dezelve niet verzwijgen — ik moet derhalven de vrijheid neemen van te zeggen: Dat ik hoope, dat zij die op zulk eene bekeering vertrouwen, als uw Leerstelsel voorhoudt, zich van hunne bekeering bekeeren moogen — voor het minst op

hun doodbed, indien niet vroeger! Gij en ik, misſchien, zouden den onberispelijken Jongeling, die zeide, dat hij alle de Geboden van zijne jeugd af onderhouden hadde, hebben aangemoedigd — en den Moordenaar aan het kruis hebben laaten omkoomen, als een booswicht, gelijk hij geleefd had. Doch JESUS dacht anders. — Ik moedig geene zondaaren aan, om hunne bekeering tot op hun ſterfbedde uitteſtellen — ik tracht hun de noodwendigheid van zich op deezen oogenblik te bekeeren, op het hart te drukken. Maar dan draag ik ook zorg, hun te zeggen, dat de bekeering eene gaaf van GOD is, dat JESUS verhoogd is om dezelve te ſchenken, en dat alle hunne poogingen om zichzelven te bekeeren, indien zij daar toe de noodige genade bij Hem niet zoeken, zoo vergeefsch zullen zijn, als het wasſchen van eenen Moor, en van zoo kortſtondig eene uitwerking, als het reinigen van een zwijn, het welk ſtraks wederkeeren zal om zich in het ſlijk te wendtelen. Ik weet, het booze hart zal de genade van GOD misbruiken; de Apostel wist dit ook (*) — doch dit bragt hem niet in verzoeking, om de heerlijke genade van het Evangelij, het vermogen van JESUS om volkomenlijk zaligte maaken, en zijne gunstrijke belofte, dat Hij al wie tot Hem kwam geenszins zou uitwerpen,

te

(*) Romeinen III: 8; VI: 1.

te verzwijgen. Het berouw van een natuurlijk mensch, alleenlijk uit vrees voordkoomende — gelijk dat van sommige misdaadigers, die bedroefd zijn, niet omdat zij diefstal of moord gepleegd hebben, maar omdat zij de billijke straf moeten ondergaan — is zekerlijk niets waardig, noch in een' tijd van gezondheid, noch in het stervensuur. Maar die μετανοια, die genadige verandering van hart, begrippen, en neigingen, welke altijd plaats grijpt, wanneer JESUS aan de ziel bekend gemaakt wordt, als gestorven opdat de zondaar leeven zoude, en als doorwond, opdat hij geneezen zou worden; deeze, op welk een' tijd het GODE ook behaagen mag dezelve door zijnen GEEST te schenken en te werken, brengt gewis de eeuwige zaligheid met zich.

NOG vinde ik, dat ik niet ten einde gekoomen ben. Gij vraagt mijne verklaaring, over de Gelijkenissen der *Talenten en Ponden*; doch ik kan thands niet meer schrijven. Ik heb nog even zooveel tijd, om u te zeggen, dat toen ik u verzocht het Werk van OMICRON te willen aanneemen, ik niets minder verwachtte, dan met u in briefgemeenschap te zullen geraaken. De openhartige en vriendlijke wijze op welke gij terstond daarna aan mij schreeft, nam mijn geheele hart in. In den loop onzer briefwisseling over het stuk der Onderteekening, bemerkte ik eene oprechtheid en belangloosheid

in

in u, welke mijne genegenheid tot u nog sterker opwekte. Sinds dien tijd, zijn de onderwerpen onzer geschillen van veel grooter belang geworden. Ik heb dit aangemerkt als eene roeping, en als eene gelegenheid, door het zonderling bestuur van Hem die alles regeert, mij toegeschikt. Ik nam deeze gelegenheid waar, om u eenvouwdig, en veeleer bij wijze van getuigenis dan van betoog, voorteftellen, het geen waar van ik over het geheel verzekerd ben dat het waarheid is. Ik heb genoeg gedaan, om mijn geweten te ontlasten; maar nooit zal ik denken genoeg gedaan te hebben, ter beantwoording aan de genegenheid welke ik u toedraag. — Ik heb ook genoeg gedaan, om u mijne briefgemeenschap te doen moede worden; ten zij het GODE behaagde, het gewigt der zaaken diep in uw gemoed te drukken, en u te doen bedenken de moogelijkheid, en de groote aangelegenheid, van mistetasten in dingen van een eindeloos belang. Ik bidde, dat GODS goede GEEST u leide in alle waarheid! Hij alleen kan krachtdaadig leeren. Ik blijf mij vleien met de aangenaame hoop, dat sommige dingen welken gij thands niet kunt gelooven, hier na nog eens de vreugde en troost van uw hart zullen zijn. Maar ik weet, dit kan niet geschieden, dan op 's HEEREN eigen tijd. — Ik kan u niet belooven, zoo breedvoerig op uwe Brieven te antwoorden, als dezelven wel zouden moogen vereisschen, noch

elke

elke Schriftuurplaats die gij mij zult voorſtellen, te verklaaren, en alle tegenwerpingen die gij zoudt kunnen inbrengen, opteloſſen. Echter zal het mij aangenaam zijn, nu en dan een' Brief met u te wisſelen. — Nu ligt het aan u, of onze gemeenſchap zal voordduuren, of niet; naardien dit reeds de derde Brief is dien ik geſchreeven heb, nadat ik van u gehoord hebbe — en daarom moet hij de laatſte zijn, totdat gij weder aan mij ſchrijft. Ik zou denken, dat het geene nog overig blijft, allerbest mondeling konde verhandeld worden; waarom ik verblijd zal weezen u hier te mogen zien, of gereed om u te gaan bezoeken, zoodraa mijn tijd het gehengt, en ik weeten zal dat het u niet onaangenaam zal weezen. Maar indien wij — want het tegenwoordig leven en alle benedenmaanſche dingen zijn toch onbeſtendig — indien wij elkanderen in deeze weereld nimmer mogten ontmoeten, zoo bidde ik GOD, dat wij elkander vinden moogen aan JESUS Rechtehand, in dien grooten Dag, wanneer Hij koomen zal om zijne kleinoodjen te verſaamelen, en de weereld te richten in rechtmaatigheid! — Er is eene eindelooze verſcheidenheid van gevoelens, in zaaken van den Godsdienst; welken derzelven recht en veilig zijn, en ter eeuwige heerlijkheid zullen leiden, *Dies iste indicabit; dit zal die Dag verklaaren.* — Ik ligge nog ſteeds als bedolven onder eene meenigte van beezigheden, om welken aftedoen, mij

mij de tijd ontbreekt. Maar ik gevoel en weet, dat ik ben,

WAARDE HEER!

Uw zeer toegenegen vriend en dienaar.

8 *December*, 1775.

[Men vergelijke met deeze *Agt Brieven aan den Eerw. Heer S—.* het zeer leezenswaardig Werkje, in den jaare 1786. bij den Drukker deezes in onze Taal uitgegeeven, onder den Tijtel van: DE KRACHT DER WAARHEID, zeer aanmerkelijk gebleeken in de overtuiging en bekeering van den *Eerwaardigen Heer*, THOMAS SCOTT, *Predikant te* Weston Underwood *en* Ravenstone, *in Engeland* —— dezelfde, aan wien deeze Brieven gericht waren. Men zal daar uit zien, welke gezegende gevolgen 's Mans Briefwisseling met den Eerw. NEWTON, en vooral, zijn aanhoudend en biddend onderzoek der Waarheid, onder de krachtdaadige en zeer kennelijke medewerking van GODS GEEST, gehad hebben.]

ELF

ELF
BRIEVEN
AAN DEN
HEER B——,
EN DE ZIJNEN.

BRIEVEN

AAN DEN

HEER B——. E. Z. V.

EERSTE BRIEF.

Mijn Heer, zeer waarde Vriend!

Ik vinde dat het noodig is, indien moogelijk, mijne grondbeginſelen ſteeds gereed en bij de hand te hebben, om dezelven te kunnen toepasſen, naar de gelegenheden welken mij van uur tot uur voorkoomen. Zekerlijk, indien mijn vermogen zoo groot was als mijne genegenheid, ik deed uw gezwel door een enkel woord, of eene aanraaking, verdwijnen; ik bevrijdde u in een' oogenblik, en voor altoos, van alle ongemak en pijn. Maar gij zijt in de handen van Eenen, die dit alles, en meer, zou kunnen doen, en die u oneindig beter bemint dan ik doen kan; en echter behaagt het Hem, toetelaaten, dat gij ſmerten lijdt. Wat gevolg moeten wij hier natuurlijk uit afleiden? Voorzeker dit: dat Hij, die de ganſche ſchakel en alle de gevolgen en uitkoomsten der dingen, als met één' opſlag doorziet, in het tegenwoordig tijdsgewricht het beter voor u keurt, dit gezwel te hebben, dan zonder het zelve te zijn. Want ik kan mij zoo weinig verbeelden, dat gij een

gezwel, of eenig ander ongemak, zoudt kunnen krijgen, zonder oorzaak, zonder dat zulks noodig ware, of zonder een vooruitgezien voordeel voor u, ten gevolge daar van; als ik mij kan verbeelden, dat er in het midden van *Salisbury-Plain* (*) een berg of pronknaald geheel van zelven zou kunnen ontſtaan. De belofte is uitdrukkelijk, en naar de letter waarheid, dat alle dingen, zonder uitzondering, tot één toe, zullen medewerken ten goede, den geenen die GOD liefhebben. Maar zij werken *mede*, d. i., *geſaamendlijk* — de kleinſte zoowel als de grootſte voorvallen, hebben hunne plaats en gebruik; gelijk de onderſcheiden ſteenen in den boog eener brug, waar in één enkele ſteen geen nut doen zoude, maar elkeen in zijne plaats noodig is, tot ſaamenſtelling en oprichting van den boog — of liever, gelijk de beweeging van een uurwerk, waar in wel eene kennelijke ondergeſchiktheid der deelen gevonden wordt, en ſommige ſtukken, met anderen vergeleeken, van grooter belang zijn; nogthans de kleinſte ſtukken hebben ook hunne plaats en dienst, en zijn in zooverre van dezelfde aangelegenheid als de grooteren, dat het geheele oogmerk van het werktuig verhinderd zou worden, indien zij er aan ontbraken. Sommige beſtellingen en daaden der Godlijke Voorzienigheid, zou men vergelijken kunnen met de voornaame drijfveer, of met de hoofdraderen, omdat ze eenen meer zichtbaaren, gevoeligen, en onmiddellijken invloed

(*) [Eene zekere vlakte omſtreeks *Londen*.]

vloed hebben op onzen ganſchen levensloop; maar de meer gewoone gevallen van elken dag, zijn voor het minst als kleine pennen en ſpilletjes, met dezelfde naauwkeurigheid gepast, beſchikt, en ingevoegd, door de hand van denzelfden grooten KUNSTENAAR, die het geheel bedacht heeft en uitvoert – en wij moeten ſomtijds verwonderd ſtaan, wanneer wij zien, hoe veel meerder van dezelven af hangt en er op draait, dan wij verwacht hadden. Dan aanbidden we zijne wijsheid, en zeggen: Hij heeft alles wel gedaan! Indedaad, Hem koomt, met opzicht tot de werken der Voorzienigheid zoowel als der Schepping, de Eernaam billijk toe, van *Maximus in minimis; Groot, in het kleine.* Zulke gedachten als deezen, wanneer het mij gebeuren mag mij dezelven te verwezenlijken, doen mij eenigermaate met genoegen berusten, in het geen Hij mij of mijnen Vrienden belieft toeteſchikken; en ze overtuigen mij van de gepastheid der vermaaning — welke niet minder de taal der Liefde is, dan van het hoogſte Gezag: *Wees ſtil, en weet dat ik GOD ben!* — Ik heb hartlijk medelijden met u, in deeze bezoeking; en ik bidde en vertrouwe, dat uw HERDER uw Geneesheer zal zijn, dat Hij het gebruik der middelen zal beſtuuren en zegenen, u op zijnen bekwaamen tijd gezondheid en geneezing ſchenken, en ten allen tijde u overvloedigen vrede doen genieten zal! Zijne beloften en zijne Magt hebben wij noodig ter onze bewaaring, in de meer aangenaame lotgevallen die Hij ons toedeelt,

deelt; en wij hebben er ook genoeg aan, onder de grootſte bezwaaren. Wij zijn altijd in even groot gevaar, ten aanzien van onszelven, en altoos even veilig, onder de ſchaduuw zijner vleugelen. Geene ſtormen, noch aanvallen, noch belegeringen, noch pestvuur, kunnen ons beſchadigen, vóór dat wij de maate van het werk dat Hij voor ons beſtemd heeft, hebben vervuld. En wanneer ons werk afgedaan is, en Hij ons heeft rijp gemaakt voor zijne Heerlijkheid, dan is er weinig aan gelegen, door wat middel het Hem behaagt ons tot Zich te roepen.

Ik heb ſlegts zooveel plaats overig, om u van onze geſaamendlijke en oprechte hoogachting te verzekeren. De Heer zegene u allen!

Ik ben,

Uw zeer verpligte.

28 *September*, 1774.

TWEE-

TWEEDE BRIEF.

WAARDSTE VRIEND!

IK denk dat de grootheid der beproevingen te rekenen is, veeleer naar den indruk dien zij op onzen geest maaken, dan naar haar uiterlijk voorkomen. De ligtſte zal ons te zwaar vallen, indien wij met dezelve moeten worstelen in onze eigen kracht — of liever zwakheid; en als het den HEERE behaagt zijne kracht in ons te werk te ſtellen, dan kan Hij de zwaarſte ligt maaken. Een leevendige indruk van zijne Liefde, of van zijn Lijden voor ons, of van de heerlijke Zaligheden die binnen het voorhangſel voor ons worden bewaard, verzeld met een behoorelijk beſef van de ellende uit welke wij verlost zijn; deeze gedachten zullen ons in ſtaat ſtellen, om niet ſlegts gewillig ons aan de verdrukkingen te onderwerpen, maar zelfs ons er in te verblijden. Wanneer het geloof leevendig werkzaam is, dan mag het vleesch ſmert gevoelen, maar de geest zal over dezelve zeegepraalen. Dan het is noodig, dat wij *weeten* dat we geene bekwaamheid in onszelven hebben; en om dit te weeten, moeten wij het *voelen.* Hierom houdt de HEER ſomtijds zijn' gevoeligen invloed terug; en dan kan het gedommel van een vlieg ons geduld overmeesteren. Op andere tijden wil Hij ons toonen, wat Hij in ons en voor ons doen kan; en dan kunnen wij de taal

des Apostels de onze maaken, en zeggen: Ik kan alles doen of verdraagen, door CHRISTUS die mij kracht geeft! Hij heeft gezegd: „ Mijne „ Genade is u genoeg". — Het is opmerkelijk, dat GODS kinders zelden onze verwachting teloor ftellen in *groote* beproevingen; wanneer zij eene verkeerde gemoedsgeftalte doen blijken; dan is het gewoonlijk in zulke geringe gevallen, dat wij gereed zijn ons over hen te verwonderen. Hier van zou men voornaamlijk twee redenen kunnen geeven: — Wanneer wij groote beproevingen te gemoet zien, dan vlugten we eenvouwdig en onmiddellijk tot onzen Algenoegzaamen VRIEND, wij gevoelen onze afhangelijkheid, en roepen in goeden ernst om hulp. Maar als het geval gering fchijnt, dan zijn we al te zeer geneigd, om heimlijk op onze eigen wijsheid en krachten te fteunen, als of wij in zulke kleine zaaken het zonder Hem wel ftellen konden. En daarom fchieten wij in deezen meenigmaal te kort. — Wederom; de HEER handelt met ons, zoo als wij fomtijds de moeders met haare kinderen zien doen — als een kind begint te loopen, is het dikwijls wat hoog gevoelende; hij denkt dat hij geen hulp noodig heeft, en wil naauwlijks verdraagen, dat iemand hem bij den vinger vasthoude. In zulk een geval nu, wanneer er geen gevaar is van zich door vallen te bezeeren, als, b. v., wanneer hij op een effen tapijt ftaat, dan zal de moeder hem eens los laaten, om de proef te neemen hoe hij loopen kan. In het eerst is hij daar in

ver

verheugd; maar zie! — daar valt hij! En eenige weinige proefneemingen van deezen aart, overtuigen hem, dat hij zoo ſterk en bekwaam niet is, als hij dacht, en maaken hem gewillig om zich te laaten leiden. Maar ſtond het kind op den kant van eene rivier, of van eene ſteilte, vanwaar het een' doodlijken val zou kunnen doen — dan zou de teêrhartige moeder het niet op zichzelven ſtaan laaten, zelfs niet voor een' oogenblik. — Ik heb geen ruimte, om de toepasſing te maaken; dit is ook niet noodig. Dezelfde genade wordt vereischt, om met eene betaamelijke gemoedsgeſtalte een hard woord, en eene groote beleediging, te verdraagen; om op de rechte wijze geſteld te zijn, zoowel bij het breeken van een' porceleinen ſchotel, als bij het verlies van een' eenigen zoon.

Ik ben,

WAARDSTE VRIEND!

Uw, e. z. v.

15 *October*, 1774.

DERDE BRIEF.

WAARDSTE VRIEND!

Ik hoop op zijn' tijd te verneemen, dat de HEER u volmaakte gezondheid en geneezing geschonken heeft. Hij heeft mij tot hier toe bewaard van de handen der Heelmeesters; maar ik voel, als of mijn vleesch zou blijken, gelijk gij het uitdrukt, een rechte bloodaart te zijn, indien ik mij aan eene pijnlijke *operatie* moest onderworpen. Echter heb ik waargenoomen, wanneer zulke kunstbewerkingen noodzaaklijk moeten geschieden, dat de menschen, indien zij slegts verzekerd zijn van de kunde en voorzichtigheid van den Wondarts, niet alleen zich overgeeven om naar zijn goedvinden zich te laaten snijden, zonder hem te willen voorschrijven, waar en hoe lang hij de insnijding zal maaken; maar zelfs hem danken, en hem betaalen, dat hij hun pijn deed ondergaan, dewijl zij gelooven dat het tot hun nut was. — Ik wenschte dat ik, in mijne omstandigheden, hen hier in meer gelijk mogt zijn. Mijn ligchaam, zoo als ik zeide, is door GODS goedheid bevrijd van aanmerkelijke ongemakken; maar ik heb eene ziel, waar aan geduuriglijk Heelmeesters werk te doen is — er is bijna dagelijks eenig gezwel te verbinden of te openen, eenige ontwrichting terecht te zetten, eenige breuk te geneezen. Het is mijn groot voorrecht, dat

Een

Een die onfaalbaar is in weetenſchap, die onophoudelijke zorg en oneindig mededoogen oefent omtrent alle zijne lijders, mijn geval onder handen genoomen heeft; en hoe veelvuldig ook mijne ongemakken zijn, en hoe gevaarlijk in hunn' aart, durf ik echter geen' oogenblik twijfelen, of Hij zal mij volmaakt geneezen. Dan, helaas! ik toon maar al te dikwerf zulk een ongeduld, wantrouwen, en misnoegen, wanneer ik onder zijne handen ben, ik ben zoo geneigd, om de *inſtrumenten* welken Hij belieft te gebruiken, te bedillen, zoo gereed om de heilzaame wonden die Hij maakt, onnoodig of te groot te keuren; met één woord, ik toon mij zoo vaardig om Hem in zijne behandeling de wet te ſtellen, of, zoo ik konde, Hem er in te beſtuuren — dat indien zijn geduld niet onuitſpreekelijk groot was, Hij mij reeds voorlang zoude verlaaten hebben. Ik ben wel verzekerd, dat Mr. N — uw Geneesmeester, door geen geld zou te beweegen zijn, om eenen lijder te bedienen, die zoo jegens hem handelde, als ik doe omtrent mijnen besten GENEESHEER! Somtijds vat ik eenige hoope, dat ik wijzer worde, en denk: Gewis, na zoo ontelbaare proeven als ik gehad hebbe, dat Hij alles wel doet, zal ik nu voordaan mijzelven gerustlijk en zonder eenige uitzondering aan zijn beſtel overgeeven. Duizendmaal heb ik zulke beſluiten genoomen, en duizendmaal heb ik die weder ſtilzwijgende herroepen. En nog blijft Hij mij weldoen! O! hoe zal ik Hem ten laatſten prijzen!

Ik bedank u voor uwen Brief. Nooit ontvang ik er een' van u, zonder vermaak, en ik geloof, zelden zonder nut, althans voor dien tijd. Ik geloof met u, dat er nog veel is van de eigenaartige en bedoelde kracht en uitwerking der Verborgenheid van het Evangelij, welk ik tot nog toe niet ondervonden heb. En ik ſtel vast, dat zij, die verre boven mij gevoorderd zijn in het geestlijk leven, op dezelfde wijze denken over den hoogſten trap hunner tegenwoordige ondervindingen. Echter heb ik geen denkbeeld van eenen *beſtendigen* ſtaat in dit leven, welke mijne ondervinding zou doen ophouden een ſtaat van ſtrijd en verootmoediging te zijn. Toen ik eerst mijne voeten op den weg gezet hadde, dacht ik beter te zijn, en mijzelven van jaar tot jaar beter te zullen gevoelen; ik verwachtte, van trap tot trap alles te zullen verkrijgen, wat in het denkbeeld welk ik *toen* van een heilig mensch vormde, begreepen was. Ik dacht, dat mijn greintje genade, door geduurige en zorgvuldige aankweeking, met den tijd zou aanwasſen tot een pond, dit pond, in verder tijdvervolg, tot een talent, en dan hoopte ik van één talent tot veele te geraaken; zoodat ik, vooronderſteld dat de HEER mij een goed getal jaaren bij het leven beliefde te ſpaaren, mij ſtreelde met de hoop, van rijk te zullen ſterven. — Dan, helaas! deeze mijne gouden verwachtingen zijn geweest als de droomen der Actiehandelaars! ik ben tot hier toe een arm zondaar geweest, en ik geloof dat ik

een arm zondaar zal ſterven. — Heb ik dan niets gewonnen, door op den HEERE te wachten? Ja; ik heb dit gewonnen, het geen ik wijleer ruim zoo lief hadde willen misſen, naamlijk, zulke opeengeſtapelde proeven van de bedriegelijkheid en onuitſpreekelijke boosheid van mijn hart, dat ik door des HEEREN zegen, zoo ik hoope, eeniger maate heb leeren begrijpen wat ik meen, wanneer ik zegge: Zie, ik ben gering! En in verband hier mede, heb ik gewonnen, zooveel ondervinding van de Wijsheid, Magt, en Ontferming mijnes VERLOSSERS, van de noodzaaklijkheid en de waardij van zijn Bloed, Gerechtigheid, aandenken, en Voorbidding — van de heerlijkheid welke Hij ten toon ſpreidt, in de ongerechtigheid en zonde te vergeeven, en de overtreeding van het overblijfſel zijner ervenis voorbij te gaan; dat mijne ziel niet nalaaten kan uitteroepen: *Wie is een GOD gelijk Gij!* — Heb ik dus laager gedachten van mijzelven (*), en hooger gedachten van Hem, dan ik vóór twintig jaaren hadde; zoo heb ik reden om dankbaar te zijn. Elke grein van deeze ervaarenis, is meerder waardig dan bergen van goud. En indien ik, door zijne Genade, nog ſteeds laager zinke in mijne eigen achting, en het Hem behaagt, geduurig heerlijker in mijn oog, en dierbaarer aan mijn hart te worden; dan verwacht ik, dat dit veelal langs

(*) *Ezechiel XVI: 63.*

langs denzelfden weg zal zijn. —— Ik was beschaamd, toen ik Hem eerst begon te zoeken; thands schaame ik mij nog meer; en ik voorzie, dat ik allermeest beschaamd zal weezen, wanneer Hij verschijnen zal om mijnen laatsten vijand te niete te doen. Maar, o! ik mag mij in Hem verblijden, in het vertrouwen dat Hij zich mijns niet schaamen zal!

Ik ben,

WAARDSTE VRIEND!

Uw, e. z. v.

23 *November*, 1774.

VIERDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

IK hoop dat gij den HEER nabij u zult vinden, op alle tijden, en aan alle plaatſen. Wanneer dit zoo is, dan zijn wij thuis, alwaar we ons bevinden; maar als het anders is, dan leeft men *thuis* in een' kerker, en *vanhuis* in eene woestenij. — Ik weet wat ik moet begeeren, en wat ik begeer. Ik maal mijnen VERLOSSER aan anderen af, als het Eenig Algenoegzaam AL; ik acht Hem als zoodaanig in mijn oordeel — maar, helaas! mijne ondervinding levert overvloedige ſtof van klagten! Hij is mijne Zon; maar wolken, en ſomtijds muuren, onderſcheppen Hem van mijn gezicht! — Hij is mijne Sterkte; en echter ben ik geneigd om te leunen op rietſtaven! Hij is mijn Vriend; maar aan mijn' kant heeft eene koelheid en ondankbaarheid plaats, welke een ander vriend niet zou kunnen verdraagen! Maar nogthans blijft Hij gunstig, en maakt mij beſchaamd door zijne herhaalde en vermeenigvuldigde goedertierenheden. Och! hadde ik een warmer hart, een meer eenvouwdig vertrouwen, een' meer werkzaamen ijver! gevoelde ik mij meer verlost van dit ligchaam der zonde en des doods! Hij helpt mij in mijne poogingen, om den wijngaard van anderen te hoeden; dan, helaas! de mijne ſchijnt niet te bloeien, gelijk ſommigen rondom mij. Evenwel, ſchoon ik

niet

niet zeggen kan, dat ik overvloediger arbeide dan zij alle, heb ik reden om met dankbaarheid te zeggen: Door de Genade van GOD ben ik dat ik ben. Het zou wel draa nog veel ellendiger met mij gesteld zijn, indien Hij mij niet ondersteunde, mij wederhield, en over mij waakte, elken oogenblik. Gun mij, uwe gebeden en dankzeggingen te vergen, voor mij en de mijnen. De HEER zegene u en de uwen rijklijk met allerlei goed!

IK ben,

WAARDE HEER!

Uw zeer toegenegen
en verpligte dienaar.

19 *Mey*, 1775.

VIJFDE BRIEF.

WAARDE HEER!

HET jonge vrouwsperſoon daar ik van ſprak, leeft nog, en zij is niet veel zwakker, dan toen ik haar verliet. Het behaagde den HEERE, haar *Donderdag* avond redding te ſchenken, en zij was het overige van de week gemoedigd. Maar gister kwam haar de ſtrijd weder aan, en zij was in groote benaauwdheid. — De vijand, die altoos den vrede van GODS kinderen tracht te verſtooren, vindt groot voordeel tegen hun, wanneer hunne geesten verzwakt en neêrgedrukt zijn door langduurige ziekte; en het wordt hem dikwerf toegelaaten, hen [in dien toeſtand] aantevallen. De redenen zijn voor ons verborgen, maar zij zijn buiten twijfel der Oneindige WIJSHEID en LIEFDE waardig. En de ſtrijd zal gewislijk eindigen in overwinning, tot prijs van GODS heerlijke Genade; welke meer zichtbaar geopenbaard wordt, wanneer Hij zijne gunstelingen door vuur en water leidt, dan indien hun pad altijd zacht en effenbaar was. Hij is vrijmagtig in zijne bedeelingen, en doet ſommigen van zijn volk in beproevingen en engten koomen, waar van anderen misſchien alle hunne dagen niets weeten. De geloovigen zijn krijgsknechten. Alle krijgslieden zijn, uit hoofde van hun ambt, verpligt om te ſtrijden, wanneer zij opgeroepen wor-

worden; maar wie geroepen zal worden om den gevaarlijkſten post te bekleeden, en op het ſlagveld doorgaands in het heetſte van het gevecht te ſtaan, dit hangt af van het welbehagen des Veldheers, of des Konings. Sommigen onzer ſoldaaten zijn thands in een' moeilijken dienst, in *Amerika*, terwijl anderen, rondom het paleis wacht houdende, dagelijks des Konings aangezicht zien, en met geene gevaaren of moeiten behoeven te worstelen. Deezen nogthans ſtaan zoo wel bloot om geroepen te worden, als de anderen; maar, worden zij niet geroepen, dan moogen zij met dankbaarheid den meer gemaklijken post die hun beſtemd is, genieten. Dus wijst de groote HEIRVOERDER onzer Zaligheid zijnen Krijgsknechten zoodaanig een' post aan, als Hij dienstig acht. Hij heeft recht, om te gebruiken dien Hij wil, en waar Hij wil. Sommigen leeven, in vergelijking van anderen, op hun gemak. Zij zijn niet blootgeſteld aan de hevigſte aanvallen, maar leeven nabij zijne tegenwoordigheid. Anderen worden, ſchijnbaar, bezwaard, boven maate, boven vermogen, zoodat zij zelfs in twijfel geraaken van hun leven; echter worden zij ſtaande gehouden, en in het einde meer dan overwinnaars gemaakt, door Hem die hen liefgehad heeft. Langduurige waarneeming overtuigt mij, dat de verzoekingen welken ſommigen uitſtaan, geene kastijdingen zijn, die zij zich door ontrouwheid, of om eenige aanmerkelijke verkeerdheid in hun gemoedsbeſtaan of gedrag, op den hals zouden ge-

gehaald hebben. Ik denk veeleer, dat in den krijg van CHRISTUS, even als in de aardsche oorlogen, de hagchelijkste en moeilijkste post, de post van eer is, en dat die, als zoodaanig, toegeschikt wordt aan hun, die Hij met eene zonderlinge maate zijner Genade heeft begunstigd. Het gemelde jonge mensch, inzonderheid, was altijd, van haare eerste ontdekking af, bij uitstek ootmoedig en geestlijk, en bezield door eenen gebrooken en verslaagen geest. Nooit zag ik haar misnoegd, noch hoorde haar één enkel onbedachtzaam woord uiten. Echter geloof ik, dat de benaauwdheden welken zij uitgestaan heeft, alle uitdrukking te boven gaan. Het uitwerksel is zeer zichtbaar. Haar dierlijk gestel was niet magtig den last te draagen. Ik geloof dat ze de onmiddellijke oorzaak waren van de ziekte, welke haar nu in het graf zal sleepen. — Ik twijfel niet, of deeze gevallen hangen, in eene groote maate, af van het gestel; maar het gestel onzer ligchaamen is ook in de hand des HEEREN. Want zijn de hairen van ons hoofd zelfs ge eld, dan is het onmoogelijk, dat deeze omstandigheden van ons gestel, welken door het naauw verband tusschen ligchaam en ziel eenen veel vermoogenden invloed op de gesteldheid van ons gemoed hebben, zijner opmerkinge zouden ontglippen. Hij zou zulke ligchaamlijke ongesteldheden, welken den vrede van zijn volk krenken, in eenen oogenblik kunnen wechneemen. Dit doet Hij echter niet, offschoon Hij hen liefheeft. Er moeten der-

halven wijze redenen zijn, waarom de HEER dit niet doet; en hoewel wij die thands niet weeten, zij zullen ons eenmaal hierna bekend worden. Het is moogelijk, dat sommigen lijden, tot onderrechting voor anderen, opdat wij moogen leeren, meer dankbaar aan den HEERE te zijn voor den vrede dien wij genieten, en meer ootmoedig van Hem afchangen, ten aanzien van de aanhoudendheid deszelven. Des HEEREN weg is in de diepte, en zijn pad in groote wateren; onnaspoorbaar voor onze zwakke redeneeringen; doch het geloof brengt een goed gerucht in. Wij behoeven niet te twijfelen, of Hij doet alles wel; en ten bekwaamen tijde zullen wij dat zien. Middelerwijl beteugelt Hij onze al te nieuwsgierige navorschingen, en roept ons toe: Weest stil, en weet dat ik GOD ben!

Ik bragt met mij te huis, een dankbaar gevoel van de goedheid en vriendschap, waar mede ik door u en alle de uwen ben begunstigd. Ik acht deeze verbindtenis eene der grootste genoegelijkheden van mijn leven, en ik hoop dat ze niet alleen genoegelijk, maar ook nuttig voor mij geweest is, en zijn zal. Schoon ik maar een onbekwaame leerling ben, ben ik echter, zoo ik hoop, niet onwillig om te leeren; en de HEER beschikt mij in zijne gunstrijke Voorzienigheid veele Leermeesters. Wij verdienen juist geen' grooten lof, wanneer wij eenig nut mededeelen of ontvangen, in de gesprekken met onze

onze medeleerlingen. In beide opzichten zijn wij maar werktuigen, onder den invloed van hooger Hand. Moesten Christenen bijéén vergaderen, zonder hunnen HEER, zij zouden hunnen tijd verſpillen met beuzelingen, of met krakeelen. Maar daar Hij gezegd heeft: Waar twee of drie in mijnen Naam vergaderd zijn, daar ben ik in hun midden; moogen wij ons verblijden, wanneer we gelegenheid hebben elkanderen te ontmoeten. En ſchoon ik voor mij zulk een ſlegt gebruikmaaker van dergelijke gelegenheden ben, dat het herdenken derzelven, wanneer ze voorbij zijn, gemeenlijk met ſchaamte en ſmerte verzeld gaat; Hij is nogthans genadig en barmhartig, en laat mij zelden oorzaak vinden, om te klaagen dat ze geheel en al vruchtloos zijn geweest.

IK ben,

WAARDE HEER!

DE uwe, e. z. v.

2 *September*, 1776.

ZESDE BRIEF.

WAARDE HEER!

— — — — — — — —
— — — — — — — — —

De klagten welken gij doet, over het geen *binnen in u* omgaat, bemoedigen mij, onder het geen ik zelf gewaar worde. Indedaad, zoo de geenen, van welken ik reden heb te gelooven dat zij meer geestlijk en ootmoedig zijn dan ik, niet eenig getuigenis gaven dat zij hun hart van dezelfde ſtoffe en maakſel vinden als het mijne is, ik zou ſomtijds veel moeite hebben om te gelooven, dat ik eenig deel of lot in de zaak, of eenige waare kennis van het leven des geloofs hadde. Maar deeze eenpaarige ſtem van veele getuigen, bevestigt mij in het geen ik denk dat de Bijbel duidelijk leert, dat de grond der menschlijke Natuur — hoewel veele plekken zekerlijk beter gewied, beplant, en bemest zijn dan anderen — alom dezelfde is, ten eenemaal boos; zoo boos, dat hij niet arger zijn kan, en dat hij van zichzelven alleenlijk in ſtaat is om ſchadelijk onkruid voordtebrengen, en venijnige ſchepſelen te voeden. Wij zien mee-

nig-

nigmaal de uitwerkſelen der Landbouwkunde; door vlijt en koſten wordt een luſthof geboo-ren, daar wijleer niets was dan eene barre woes-tenij. Wanneer JESUS, de goede Landman, eenen akker omtuint, en denzelven afzondert van de onbebouwde wildernis deezer weereld, om dien tot eene woonſtede voor Hem te maa-ken, ſtraks koomt er eene geheele verandering; hij wordt beplant en bevochtigd van boven, en bezocht door ſtraalen, oneindig meer koeste-rende en vruchtbaarmaakende, dan de ſtoffelijke zon. Doch zijne natuurlijke geneigdheid, om onkruid voordtebrengen, blijft ſteeds aanhou-den; en de helft van 's HEEREN beſtellingen omtrent hem, mag men vergelijken bij eenen troep wieders, welken Hij uitzendt, om alles uit te plukken wat Hij niet zelf met zijne hand geplant heeft, en het welk, indien het opwies, zeer draa al het overige zou verdringen en over den top groeien. Dan, helaas! de grond is zoo vervuld met booze zaaden, en zij ſchieten zoo weelig op, het een na het ander, dat indien dit werk van uitwieding niet geduuriglijk wierd herhaald, alle voorige arbeid verlooren zou weezen. *Hinc illae lachrymae!* — Hier uit ont-ſtaat de noodwendigheid van dagelijkſche tegen-ſpoeden en mislukkingen, dagelijkſche verande-ringen van gemoedsgeſtalten, en zoo meenig-vuldige bevindingen dat wij in onszelven niets zijn, niets doen kunnen; alle te ſaamen zeer noodig, en recht geſchikt, om ons te bewaaren

voor hoogmoed, vertrouwen op onszelven, en vleeschlijke zorgeloosheid.

Ik ben,

WAARDE VRIEND!

Uw veel verſchuldigde en
toegenegen dienaar.

22 *Julij*, 1777.

ZEVENDE BRIEF.

Mijn waarde Heer!

Gij zegt, dat gij u meer geneigd voelt om *Miserere* te roepen, dan *Hallelujah!* — Waarom niet beide te gelijk? Wanneer lof de bovenſtem is, en diepe verootmoediging des harten de bas, dan is de melodij aangenaam, en de harmonij is goed. Hoe 't zij, wij moeten ze, indien al niet beide te ſaamen, voor 't minst beurtlings hebben. Niet altijd zingen, niet altijd zugten, maar eene verwisſeling en evenwigt, opdat we noch te hoog opgebeurd, noch te laag nedergeworpen worden; het geen het geval zou zijn, indien wij een' langen tijd achter een, zeer blijde, of zeer droevig waren. Doch ſchoon wij veranderen, onze Verlosser verandert niet. Alle onze belangen zijn in zijne hand, en daarom zijn ze veilig. Zijn pad is in diepe wateren, zijne gedachten, en de wijze zijner handelingen, zijn zoo hoog boven de onzen, als de hemelen hooger zijn dan de aarde; en Hij houdt niet zelden eenen weg, ter volbrenging zijner oogmerken, welke lijnrecht aanloopt tegen het geen ons bekrompen verſtand Hem zou willen voorſchrijven. Hij doorwondt, opdat zijne handen heelen; Hij doodt, opdat Hij weder leevendig maake; Hij vernedert, wanneer Hij voorneemends is te verhoogen; Hij doet alle onze gewaarwordingen, wenſchen, en

vooruitzichten te niet loopen, wanneer Hij gereed ſtaat om ons de begeerte van ons hart te ſchenken. Deeze dingen doet Hij om ons te *beproeven*, maar Hij zelf weet, en heeft te vooren bepaald, wat Hij doen zal. De proef, 't is waar, valt gemeenlijk tot onze ſchande uit; ongeduld en ongeloof ſteeken de hoofden op, en noopen ons om te denken, dat deeze, en die, ja misſchien alle dingen, tegen ons zijn, en om te twijfelen of Hij met en voor ons is, of niet. Maar het loopt evenwel uit tot prijs zijner Goedheid, wanneer wij vinden, dat Hij, in ſpijt van alle onze misnoegde klagten, en argwaanend achterdenken, ſteeds wonderlijk voor ons werkt, het licht doet ſchijnen uit de duisternis, en ons weldoet, in weêrwil van onszelven!

IK ben,

MIJN WAARDE HEER!

Met al mijn hart de Uwe.

6 *November*, 1777.

AGT-

AGTSTE BRIEF.

AAN DEN JONGEN HEER B—.

WAARDE HEER!

De zachtheid uwer ſtem, en eene laakbaare afweezendheid van geest aan mijne zijde, beletteden mij, te verſtaan wat gij tot mij zeidet, toen gij affcheid van mij naamt. Ook bedacht ik juist op dien oogenblik niet, dat gij binnen zoo korten tijd zoudt vertrekken. Ik hadde anders niet van u kunnen ſcheiden, zonder eene bezondere uitdrukking mijner vuurige wenſchen voor uw welzijn, en zonder u, met die toegenegenheid welke mijn hart altijd voor u gevoelt, onzen GODE, en den Woorde zijner Genade aantebeveelen. Vergun mij derhalven, u ſchriftlijk te verzekeren, zooverre ik voor mijzelven kan inſtaan, dat het verzoek welk gij mij geliefdet te doen, van aan u te gedenken, van mij niet zal vergeeten worden.

GIJ ſtaat nu gereed, het vaderlijk huis te verlaaten. Gij zult met u neemen — daar twijfel ik niet aan — den besten raad, geſterkt door het gezag en de liefde van Ouders, die gij teder bemint, en grootlijks eerbiedigt. Dit mooge ſchijnen alles wat een vreemde u kan voorſtellen onnoodig, indien niet onvoegelijk te maaken. Dan, vertrouwende op uwe heuschheid, en op

uw goed gevoelen van mijn oogmerk, zal ik het waagen, mijne pen nog een weinig bot te vieren. Niet alleen zijn mijne wenſchen, maar ook mijne hoop ten uwen opzichte, zeer groot. Misſchien is er naauwlijks één jongman in het Koningrijk, van gegoedde ouderen gebooren, die bij het aanvaarden van een' levensſtand in de weereld, zoo groote voordeelen mag hebben, als gij. Hoeveelen van uwe jaaren, die, in overvloed opgekweekt, geheel ontbloot zijn van grondbeginſelen en kundigheid, en zich reeds begeeven hebben op eenen weg van buitenſpoorigheid en dwaasheid, waar in zijzelven met geene moogelijkheid vergenoeging kunnen vinden, en welke hen — ten zij eene Almagtige Kracht hen weder te recht brenge — onfaalbaar van alle nuttigheid en achting in de weereld zal uitſluiten! Maar uwe vroegere jaaren zijn met een gelukkig gevolg doorgebragt, in het verſaamelen van nutte kennis, en uwe opvoeding gevormd onder den krachtigſten en beminnelijkſten invloed; en de HEER heeft u begaafd met alle natuurlijke vermogens van ligchaam en geest, welken u in ſtaat kunnen ſtellen, om Hem te dienen in dien levensſtand, welken zijne Voorzienigheid voor u beſchikt heeft.

WAT mag ik dan niet verder hoopen uit deeze beginſelen! inzonderheid, daar het ligt te bemerken is, dat GOD u eene beminnelijke en veelbeloovende geſteldheid van geest heeft geſchonken, en u niet alleen bewaard heeft van

met

met den ſtroom eener verdartelde weereld wechgeſleept te worden, maar u heeft geleerd, het teder bedwang waar onder gij zijt opgevoed, niet als een juk, maar als een voorrecht aantemerken.

Ik gevoel met u de aandoeningen die u treffen zullen, wanneer gij eerst van uwe gelukkige Familij zult geſcheiden zijn. Doch God de Heer, die de Zon en het Schild is der geenen die Hem vreezen, zal altoos nabij u zijn! Zijne gunst is het ééne noodige; welks gemis door geene uitwendige voordeelen kan vergoed worden. En de rechte kennis van Hem, is de ééne noodige zaak; welke geen menschlijk onderwijs ons kan mededeelen.

Ware ik meer gemeenzaam met u, ik zou hebben kunnen vraagen, en misſchien het genoegen gehad hebben van op mijne vraag te verneemen, dat gij den Heere reeds in dit licht hebt beginnen te beſchouwen; dat gij de ongenoegzaamheid van alle menschlijke weetenſchappen op zichzelven, en de ledigheid van het ganſche ſchepſel, beſeft, en begeerten in u gewaar wordt, welken Hij alleen die dezelven verwekt heeft, kan vervullen. Ik vertrouw, dat het dus met u geſteld is, of zal worden. Wat de weereldſche geleerdheid aangaat; ſchoon dezelve nuttig is, wanneer wij er een recht gebruik van weeten te maaken — nogthans, aangemerkt als iets dat wij in onze magt hebben,

en

en voor hun die er op vertrouwen, zonder eene hooger leiding te zoeken — is zij doorgaands eene bron van verlegenheid, twist, twijfelaarij, en ongeloof. Ze is dan indedaad niet anders, dan een zwaard in de hand van een' krankzinnigen, welk hem te meer gelegenheid geeft, om zichzelven en anderen te beſchadigen. Wat betreft het geen de weereld vermaak noemt; er is zoo luttel genoegen in te vinden, dat de oude Wijsgeeren zelven, of veelen van hun, ſchoon zij weinig van eenige waardij hadden om in deszelfs plaats te ſtellen, het zelve konden verachten. Gij zult welligt ſommigen ontmoeten, die eene andere taal willen voeren, die waanen, veel te wijs te zijn om zich aan den Bijbel te onderwerpen, en te gelukkig naar de weereld, om eenig ander geluk te verwachten of te begeeren. Doch ik vertrouw, dat gij genoeg gezien hebt, om u in ſtaat te ſtellen, zulke menſchen te beſchouwen met dat medelijden, en zulke voorgevens met die verachting, welken zij verdienen.

Indien wij zelfs voor een' oogenblik onze betrekking tot eene *eeuwige Weereld* aan eene zijde ſtellen, dan nog zou het ligt te betoogen zijn, dat de Godsdienst noodzaaklijk is, om meest gelukkig te zijn in dit leven, en de tijdlijke goederen met den hoogſten ſmaak te genieten. In eene weereld als deeze, waar wij elken oogenblik aan zooveele onvoorziene en onvermijdbaare rampen en wisſelvalligheden bloot

ſtaan,

ſtaan, mag men een mensch zonder Godsdienst, vergelijken bij een ſchip op zee, in een' hevigen ſtorm, zonder roer, anker, of ſtuurman. Maar dan moet men ook wel in acht neemen, dat de Godsdienst, welke *alleen* dien naam verdient, van boven moet koomen; hij moet gepast zijn naar den ſtand en de behoeften van eenen zondaar; hij moet bekwaam zijn, om het hart te vertroosten, den prikkel en de vreeze des doods wechteneemen, en ons vertrouwen bepaalen tot Eenen die altijd magtig en gereed is ons te helpen. Zoodaanig is de Godsdienst van het Evangelij, dit zijn deszelfs uitwerkſelen, en dit zijn de kenteekenen waar naar wij te oordeelen hebben, over de verſchillende gedaanten en ſtelſels, waar onder dezelve aan ons wordt voorgedraagen. — Doch ik hou ſtil. Ik herinner u ſlegts zaaken, die u bekend zijn, en welken gij weet bewaarheid te zijn doór *leevende* en *ſtervende* voorbeelden. Dit geluk, mijn waarde Heer! is voor u te verkrijgen, en voor allen die het zoeken. JESUS is ten hemel verhoogd, maar het gebed doet Hem nederkoomen in het hart. Waarlijk, Hij is altijd nabij ons; en gevoelen wij ééne begeerte tot Hem, wij moogen zulks aanmerken als een bewijs, ons van Hem geſchonken, om ons aantemoedigen om meerder te vraagen.

DE HEER zij uw Leidsman en Behoeder! Hij zij met u op alle tijden, en aan alle plaatſen, en brenge u in vrede weder tot uwes Vaders huis!

huis! Mag ik dien dag beleeven, dan zult gij weinig Vrienden hebben, wier gelukwenschingen hartlijker en oprechter zijn zullen, dan de mijnen. En behaagt het u, wanneer gij geplaatst en op uwe rust zult zijn, mij een' Brief te zenden, het zal tot vermaak en tot eer zijn van hem, die zich teekent,

WAARDE HEER!

Uw zeer toegenegen vriend
en dienaar.

24 *Augustus*, 1774.

NE-

NEGENDE BRIEF.

AAN JUFFER M— B—.

MIJNE WAARDE JUFFER M—!

Ons jongstleeden bezoek te — was voor mij ook zeer aangenaam. Indien het een of ander van het geen besprooken werd, u nuttig is geweest, wij weeten aan wien wij daar voor den dank verschuldigd zijn. Want wij kunnen noch iet goeds mededeelen aan anderen, noch iet goeds van een' ander ontvangen, dan voor zooverre het Hem behaagt ons daar toe bekwaam te maaken. Eene der redenen, waarom Hij dikwijls toelaat dat we ons teloor gesteld zien, is, dat wij zouden leeren op Hem alleen te vertrouwen. — Wij zijn geneigd, zoo als gij aanmerkt, om al teveel te steunen op gevoelige vertroostingen; echter zijn ze zeer begeerelijk. Alleen betaamt het ons, ten aanzien van de maate en tijd, onderworpen te zijn aan 's HEEREN wil, dankbaar te weezen wanneer wij ze moogen genieten, en ootmoedig wachtende, wanneer wij ze missen. Echter zijn ze de eigenlijke grond onzer hoope niet. Eene goede hoop ontstaat uit zulk een gevoel van ons gebrek, en zulk eene overreeding van des HEEREN Magt en Genade, als strekken kan,

kan, om het hart te doen ſtaat maaken op zijne Beloften, en op Hem te vertrouwen ter zaligheid. In zekeren zin verhinderen wij Hem dikwerf, door ons ongeduld en ongeloof. Maar, naauwkeurig geſprooken, wanneer Hij waarlijk het goede werk begint, en eene begeerte in ons verwekt, welke zich door niets dan door Hemzelven laat te vreden ſtellen — *dan zal Hij niet verhinderd worden het zelve te volbrengen*; want Hij heeft gezegd: Ik zal werken; en wie zal het keeren? — Ach! had het van mijzelven, van mijne wijsheid of getrouwheid, afgehangen, ik zou Hem met voordacht gehinderd, en mijzelven reeds voor lang bedorven hebben! Hoe meenigemaalen heb ik zijnen HEILIGEN GEEST bedroefd en tegengeſtaan! Dan, hier door heb ik meer van zijn geduld en tederheid leeren kennen, dan ik anders zoude gekend hebben. Hij kent ons geſtel, en weet wat onze booze natuur, aangeſtookt door de arglistigheden des Satans, zal uitwerken; Hij beſchouwt ons van het eerst tot het laatst. Duizend boosheden koomen in ons hart op, duizend verkeerdheden in onzen wandel, welken, zoo als zij voorkoomen, voor ons nieuw zijn, en misſchien zijn wij ſomtijds gereed te denken, dat wij onbekwaam waren tot zulke dingen; doch geen van die allen is nieuw voor Hem, voor wien het verleedene, tegenwoordige, en toekoomende, het zelfde is. Het vooruitzicht derzelven, belettede Hem niet, ons te roepen door zijne Genade. — Schoon Hij wist dat wij

ſlegt

flegt waren, en dat wij ondankbaar en ontrouw zouden zijn; Hij wilde echter van ons gevonden worden, Hij wilde kloppen aan de deuren onzer harten; en ingang tot ons verkrijgen. Ook zullen onze gebreken Hem niet beletten, zijn genaderijk oogmerk te volvoeren. Het is onze pligt, ons voor Hem te vernederen, en ftil te hoopen en te wachten op zijn heil, in het gebruik der verordende middelen. De kracht, de voorfpoed, en de zegen, zijn geheel van Hem. Om ons hier gevoeliger van te overtuigen, onttrekt Hij zich vaak aan onze gewaarwordingen. En gelijk, wanneer de zon ondergegaan is, de wilde beesten in het woud hunne holen verlaaten, en rond zwerven; eveneens worden wij ook, zoodraa JESUS zich verbergt, gewaar, wat in onze harten is, en hoe flegt wij het zonder Hem kunnen ftellen. Als Hij wederkeert, dan verdrijft zijn licht de boosheden, en wij vinden ons wederom wel. Ondertusfchen zijn ze geenszins dood, wanneer ze door zijne tegenwoordigheid allermeest beteugeld worden.

HET is uw groot en uitneemend voorrecht, mijne waarde Juffer, dat het u gegeeven is, den HEERE zoo vroeg in uwe jeugd te zoeken. Gij hebt de voeten op den weg des levens gezet; maar gij moet niet alles te gelijk verwachten. Het werk der Genade wordt vergeleeken bij het koorn, en bij een gebouw; de groei van het eene, en de voordzetting van het an-

 dere,

dere, geschieden trapswijze. In een gebouw, b. v., wanneer het groot is, is er veel werks aan vast om het fundament gereed te maaken en te leggen, eer de muuren zich boven den grond vertoonen; veel is er van binnen te doen, wanneer het van buiten schijnt als of het werk niet voordging; en als het reeds aanmerkelijk gevoorderd is, maar nog belemmerd met stellaadjen en puin, dan valt het den voorbijganger zeer nadeelig in het oog, hij kan er althans niet dan zeer gebrekkig over oordeelen. Maar onder dit alles, heeft de Bouwmeester, zelfs van dat de eerste steen gelegd is, reeds een begrip van het zelve, volgends het bestek en de teekening die hij er van gemaakt heeft; hij bereidt en past de bouwstoffen, schikkende alles op zijn eigen tijd en plaats, en beschouwt het in zijn denkbeeld, als alreede voltooid. Ten behoorelijken tijde wordt het volëind, doch niet in éénen dag. De laatste steen wordt gelegd, de stellaadjen en puin wechgenoomen — en nu vertoont het gebouw zich eerst aan anderen, zoo als het, volgends het plan des Bouwmeesters, weezen moest. — De menschen, 't is waar, maaken dikwijls ontwerpen, van dingen, die zij door gebrek aan kunde of vermogen, of wegens onvoorziene toevallen, niet ter uitvoer kunnen brengen. Maar niets kan den Hemelschen BOUWHEER in zijne onderneemingen doen mislukken. Nooit zal men Hem ook beschuldigen kunnen, dat Hij het werk zijner handen liet vaaren, of iets begon, het welk Hij niet

niet konde of niet wilde volbrengen (*). — Laat ons derhalven dankbaar zijn voor de beginſelen, en geduldig de uitkoomst verbeiden. Zijne vijanden woelen, om het werk te vertraagen, gelijk toen de *Jooden*, op zijn bevel, wederkeerden om den Tempel te herbouwen. Maar hij werd echter, in ſpijt van hun allen, voltooid.

Ik ben,

WAARDE JUFFER!

Uw bereidwillige en verpligte dienaar.

21 *November* 1775.

(*) *Filippenſen* I: 6.

TIENDE BRIEF.

MIJNE WAARDE JUFFER M—!

IK dank u voor uwen laatsten; en ik verblijde mij in des HEEREN goedheid over u: Getrokken te worden door Liefde, bevrijd van die benaauwende schrikken en verzoekingen, waar door sommigen worden aangevallen; begunstigd te zijn met de godsdienstige Instellingen en de middelen der Genade, en te verkeeren met de zulken, en met hun alleen, die gezind en bekwaam zijn om u te helpen en aantemoedigen in het zoeken van den HEERE JESUS – dit zijn uitsteekende voorrechten, welken alle in uw geval saamen loopen. De HEER heeft u lief, Hij handelt vriendlijk jegens u, Hij draagt gunstige zorg voor u, en doet alle uwe uitwendige voorrechten met zijn' bezonderen zegen gepaard gaan. Ik vertrouwe, dat Hij u zal doen gaan van kracht tot kracht, en u nog grooter dingen zal toonen, dan gij tot hier toe gezien hebt. Zij, wien Hij leert, neemen altijd toe in het kennen van zichzelven, en van Hem. Het hart is diep, en vertoont, als in het Gezicht van EZECHIEL, zoo veele gebeelde binnenkameren, de eene binnen in de andere, dat er tijd noodig is, om eene aanmerkelijke kennis van het zelve te bekoomen; en nooit zullen wij het geheel door en door ken-

kennen. Het is nu meer dan agt en twintig jaaren geleeden, dat de HEER begon mijne oogen te openen, om iets van de gesteldheid van mijn hart te zien; en van dien tijd af tot heden toe, heeft bijkans elke dag mij iets ontdekt, het welk ik nog niet hadde waargenoomen. En hoe verder ik koome, hoe meer het mij toeschijnt, dat ik nog maar zeer weinig gevoorderd ben. Iemand die door sommige streeken van *Derbyshire* reist, kan zeer ligt overtuigd worden, dat het land veele onderaardsche holen en spelonken in zich bevat; maar hoe wijd, hoe diep, hoeveel in getal de spelonken, die door het oppervlak van den grond voor ons oog bedekt zijn, weezen moogen, en wat er in is — dit zijn vraagen, welken door onze schranderste Natuuronderzoekers niet voldoende kunnen beantwoord worden. — Dus oordeel ik ook over mijn hart, naamlijk, dat het zeer diep en donker is, en vol van boosheid; maar wat de bezonderheden aangaat, is mij van duizend niet één bekend.

MAAR gaat ons eigen hart ons begrip te boven; hoeveel onbegrijpelijker moet dan het hart van JESUS zijn! Is de zonde in ons overvloedig, de Genade en de Liefde zijn in Hem nog veel overvloediger. Zijne wegen en gedachten zijn hooger dan de onzen, als de hemelen hooger dan de aarde zijn. Zijne Liefde heeft eene hoogte, diepte, lengte, en breedte, welke de kennis te boven gaat, en de rijkdommen

zijner Genade, zijn onnaſpoorelijke rijkdommen (*). Alles wat wij van Hem ontvangen hebben, of ontvangen kunnen, of van Hem kennen, in dit leven, vergeleeken met het geen Hij in Hemzelven *is*, of voor ons *bezit*, is ſlegts als een enkele droppel bij den ganſchen Oceaan, of als één eenige ſtraal, bij al den glans der zon. De wateren die van onder den dorpel des Heiligdoms ontſpringen, vloeien ons in het eerſte toe in eene zeer maatige hoeveelheid, zoodat ze ſlegts raaken tot aan de enkelen; zoo genadiglijk wil de HEER zich naar onze zwakheid voegen. Maar zij rijzen, naar maate wij voordgaan, en dringen ons, om met een' Apostel uit te roepen: O diepte! — Wij vinden vóór ons, zoo als Doctor WATTS het fraai uitdrukt:

Een zee van Liefde en van Genade,
Die bodem heeft, noch ſtrand.

O! uitneemendheid der kennisſe van CHRISTUS! Zij zal geduurig toeneemen over ons, door den ganſchen loop des tijds heenen; ja, ik geloof, zelfs in alle eeuwigheid. Welk een verwonderlijk en welk een zielſtreelend denkbeeld, dat dees HOOGE EN VERHEVENE zich vereenigde met onze Natuur, opdat Hij dus, langs eenen weg zijner aanbiddelijke Volmaaktheden betaamende, door zijnen GEEST ons met Hem zoude vereenigen! Indien zulk eene gedachte in ons hart

(*) *Efeezen III:* 8, 18, 19.

hart had kunnen oprijzen, zonder het getuigenis van zijn Woord — maar het is eene gedachte, welke geen gefchaapen verftand vormen kon, vóór dat Hij het openbaarde — het zou vermeetenheid en Godslastering zijn geweest; maar nu Hij het heeft bekend gemaakt, is het de grondflag onzer hoope, en eene onuitputbaare bron van leven en blijdfchap. Wel te recht moogen we zeggen: HEER! wat is de mensch, dat Gij hem dus bezoekt!

IK ben oprechtlijk,

WAARDE JUFFER!

Uw zeer verpligte en toegenegen dienaar.

29 *April*, 1776.

ELFDE BRIEF.

MIJNE WAARDE JUFFER M—!

WIJ hebben op onze thuisreize geen gevaar ontmoet; maar mijn oordeel zegt mij, dat wij altijd op den oever van het gevaar leeven, schoon wij het niet zien, en dat, zonder de onmiddellijke bewaaring en voorzorg van Hem, die de starren in haaren loopkring houdt, men niet veilig eenige weinige mijlen verre zou kunnen reizen, ja zelfs niet zeker zou zitten bij den haard. Maar met Hem, zijn wij veilig aan alle plaatsen, en in alle omstandigheden, totdat onze loop voleindigd is, en zijne genaderijke oogmerken ten aanzien van ons, in het tegenwoordig leven, ten vollen bereikt zijn. Dan zal Hij ons te huis roepen, opdat we zijn aangezicht aanschouwen, en voor eeuwig met Hem zijn; en dan zal het niet veel verscheelen, wat bode het Hem behaagen zal om ons te zenden.

TERWIJL Hij voor ons zorgde buitens huis, waakte Hij tevens over alle onze belangen die wij achter lieten; zoodat wij, terug koomende, alles

alles wel vonden, en geene ſtoffe van droefheid ontmoetten. Veelen gaan uit, en keeren niet weder tot het hunne. En veelen vinden zich, bij hunne terugkoomst, door jammerlijke onheilen, die in hun afwezen gebeurd zijn, ontſteld en bedroefd. Maar wij hebben reden, om een EBEN-HAËZER opterechten, en te zeggen: „ Tot hier toe heeft ons de HEER geholpen!" Help mij Hem te prijzen.

DE HEER leidt u op den goeden ouden weg, waar gij de voetſtappen der geenen die denzelven vóór u bewandeld hebben, kunt bemerken. Zij hadden in hunne dagen dezelfde moeilijkheden, bekommeringen, en bezwaaren, die wij hebben; en door genade deelen wij in dezelfde vertroostingen, waar door zij zich opgebeurd en verkwikt vonden. En de Beloften op welken zij vertrouwden, en welker zekerheid zij ervaaren hebben, zijn even zeker voor ons. Het blijft waarheid, dat al wie gelooft, niet beſchaamd zal worden. Indien wij aan onszelven waren gelaaten geweest, wij zouden op zand gebouwd hebben; maar de HEER heeft eenen onbeweegelijken GRONDSTEEN beſchikt en geopenbaard, Hij heeft onze natuurlijke vooroordeelen tegen denzelven, wechgenoomen — en thands, ſchoon plasregens, watervloeden, en ſtormwinden op ons gebouw mogten aanvallen, zal het niet bezwijken, want het

is op eene Steenrots gegrond. — De twijfelingen en vreezen die in een bekommerd gemoed ontſtaan, koomen voor een groot deel voord, uit overgebleeven ongeloof; doch niet geheel en al. Want er is eene achterdocht en wantrouwen omtrent onszelven, eene behoedzaamheid, ſpruitende uit een gevoel van de bedriegelijkheid van ons hart, welke men als eene genade, en een geſchenk van den HEERE, heeft aantemerken. Sommige menſchen, die veel ijver hebben, maar ontbloot zijn van deeze omzichtige bekommering, zou men kunnen vergelijken bij een ſchip, dat groote zeilen voert, maar niet bekwaamlijk geballast is, en derhalven gevaar loopt, van bij een' opkoomenden ſtorm omteſlaan. Een oprecht mensch heeft meenigvuldige redenen, om zijn eigen oordeel te mistrouwen; hij gevoelt de groote aangelegenheid der zaak, en is bevreesd, van al te haastig tot een gunstig beſluit voor zichzelven te koomen — en daarom is hij niet ligtlijk voldaan. Deeze vrees evenwel, ſchoon nuttig, inzonderheid voor eerstbeginnenden, is niet troostlijk; en zij, die eenvouwdig op den HEERE JESUS wachten, worden trapswijze van dezelve verlost, naar gelang hunne kennis van Hem, en hunne bevinding van zijne Goedheid, toeneemt. Hij heeft een' tijd, om hen vast te zetten en te bevestigen in Hem; en zijn tijd is de beste. Wij zijn haastig, en wilden op éénmaal tot volle voldoening des gemoeds koomen; maar

zijn

zijn woord is: Wacht des HEEREN tijd af. Het werk der Genade is niet gelijk JONAS Wonderboom, welke in éénen nacht opwies, maar ook ſchielijk weêr verdorde; maar het is veeleer als de Eik, welke uit een kleen zaadje, of tedere plant, met een' bijkans onmerkbaaren groei, van jaar tot jaar toeneemt, totdat hij een hooge, breedgekruinde, en diepgewortelde boom wordt — en dan ſtaat hij eeuwen lang. De Christen-Eikeboom zal groeien en bloeien, tot in eeuwigheid. Wanneer ik menſchen zie, die ſtraks nadat zij ſcheenen ontwaakt te zijn, een' grooten trap van blijdſchap betoonen, eer zij eene behoorelijke kennis van hun hart verkreegen hebben, dan ben ik zeer bezorgd voor hen. Ik ben niet bedroefd, wanneer ik hen naderhand hoor klaagen, dat hunne blijdſchap verdweenen is, en zij naauwlijks raad voor zichzelven weeten; want zonder eenen ſtoot van deezen aart, welke hen hunne zwakheid en afhangelijkheid doet gevoelen, vinde ik zelden dat het wel met hun uitvalt — of hun ijver verflaauwt ongevoelig, totdat zij geheel onverſchillig worden, en de weereld weder inkeeren; waar van ik veele voorbeelden gezien heb — of zoo zij alles niet wederom kwijt gaan, dan is hun wandel oneenpaarig, en zij ontdekken niet dien geur van armoede des geestes en waare ootmoedigheid, welke het voornaamſte ſieraad van het Christendom is. Gevoelen zij de plaage van hun hart in het eerst niet,

zij

zij worden die in het vervolg gewaar, en openbaaren dezelve maar al te dikwijls voor het oog van anderen. Derhalven, ſchoon ik weet, dat de GEEST des HEEREN vrij is, en zich niet laat binden aan onze regelen, en ſchoon er zonderlinge gevallen kunnen plaats hebben; geloof ik nogthans in het algemeen, dat het oude Spreekwoord: *Langzaam en zacht gaat verre*, in de ondervinding der Christenen ſteek houdt. — Laat ons dankbaar zijn voor de beginſelen van Genade; en geduldig op onzen ZALIGMAAKER wachten, om derzelver vermeerdering. En daar wij Hem tot onzen Geneesheer verkoozen hebben, laat ons onszelven aan zijne behandeling overgeeven, en Hem niet voorſchrijven wat Hij ons zal voorteſchrijven hebben. Hij kent ons, en Hij bemint ons beter dan wij onszelven, en zal alles wel doen.

GIJ zegt: „ Nooit kwam het met kracht en „ leven aan mijn gemoed, dat CHRISTUS „ voor mij geſtorven is". Indien gij hier mede zeggen wilt, dat gij nimmer eene buitengewoone plotslijke openbaaring, eenigszins gelijk aan een gezicht, of eene ſtem uit den hemel, ontvangen hebt, waar door u zulks verzekerd wierd; dan kan ik het zelfde zeggen. Maar ik weet, dat CHRISTUS voor zondaaren geſtorven is; ik weet, dat ik een zondaar ben; ik weet, dat Hij noodigt zulken die gereed zijn

te

te vergaan; ik ben zulk een; ik weet, dat ik op zijne noodiging mijzelven aan Hem heb overgegeeven; en ik weet, door de uitwerkſelen, dat Hij tot hier toe met mij geweest is, anders ware ik reeds voor lang een afvallige geworden — en daarom weet ik, dat Hij voor mij geſtorven is. Want zoo Hij lust hadde gehad mij te dooden — gelijk Hij billijk had moogen doen — Hij zou mij zulke dingen als deezen, niet getoond hebben. Ik weet, dat ik een kind van GOD ben, omdat Hij mij leert zeggen: Abba, Vader! Ik weet, dat ik de *zijne* ben, omdat Hij mij gegeeven heeft, Hem voor den *mijnen* te kiezen; want zulk eene keuze en begeerte zou nooit in mijn hart gekoomen zijn, indien Hijzelf er die niet in gelegd hadde. Van natuur was ik te blind, om Hem te kennen, te hoogmoedig en trotsch, om op Hem te vertrouwen, te wederſpannig, om Hem te dienen, te laag van geest, om Hem te beminnen. De vijandſchap waar mede ik vervuld was, tegen zijne Regeering, Rechtvaardigheid, en Genade, was te ſterk, om door eenig ander vermogen dan het zijne, overwonnen te worden. De liefde welke ik Hem toedraag, is ſlegts eene ſlaauwe en zwakke vonk, maar ze is een uitvloeiſel van Hemzelven; Hij heeft ze ontſtooken, en Hij houdt ze bij het leven — en omdat ze zijn werk is, vertrouw ik, dat veele wateren dezelve niet zullen uitblusſchen.

IK heb flegts zooveel ruimte overig, om u te verzekeren dat ik ben,

MEJUFFER!

Uw verpligte en toegenegen vriend.

3 *September*, 1776.

VIER

VIER
BRIEVEN
AAN DEN
EERWAARDIGEN HEER R——.

BRIEVEN

AAN DEN

EERWAARDIGEN HEER R——

EERSTE BRIEF.

Mijn waarde Heer!

— — — — — — — — —

Meenigmaal verblijde ik mij, uwenthalven. Uwe roeping uit de weereld, was een zonderling en troostlijk voorbeeld van de kracht der Genade. En wanneer ik beschouw de moeilijkheden en strikken, die aan uwen stand verknocht zijn, en dat gij in het middenspoor gehouden zijt, bewaard voor onbehoorelijke toegeevendheden aan de eene — en onnoodige vreemdigheden aan de andere zijde; dan kan ik niet twijfelen, of de Heer heeft u tot hier toe geholpen en geleid. Indedaad, gij hebt zijne leiding noodig. Op uwe jaaren, onder zulke uitzichten in dit leven, terwijl uwe gezondheid sterk, en uwe natuurlijke geesten vlug en leevendig zijn, zijt gij aan veele verzoekingen blootgesteld. Echter, indien de Heer u steeds uw gevaar doet beseffen, en u geduuriglijk op zijne hulp leert wachten, zult gij zeker wandelen. Uwe veiligheid, voorspoed, en troost,

hangen van Hem af, en van een naarstig gebruik der middelen; en voornaamlijk — van een blijvend ootmoedig gevoel uwer eigen zwakheid. Er is gefchreeven: *Vrees niet, want ik ben met u.* Maar er ftaat desgelijks gefchreeven: *Welgelukzalig is de mensch, die geduuriglijk vreest.* Deeze twee fchijnbaar ftrijdige Teksten, zijn volmaakt beftaanbaar met elkanderen. Och! dat de Wijsheid die van boven is, u en mij leere, dezelven beide te faamen vereenigd geduurig in het oog te houden! Daar de HEER met ons is, behoeven wij niet te vreezen. Zijn oog is op ons, zijn arm over ons, en zijn oor ftaat open voor ons gebed. Zijne Genade is genoegzaam, en zijne toezegging onveranderlijk. Onder zijne befcherming — al liep dan de weg van onzen pligt door vuur en water heenen — moogen we blijmoedig en vertrouwend voordgaan. Aan den anderen kant, is ons hart zoo bedriegelijk, onftandvastig, en zwak; onze geestlijke vijanden zijn zoo listig, waakzaam, en fterk, en zij ontleenen zooveele voordeelen tegen ons, uit de onvoorziene en onvermijdbaare gelegenheden waar in wij elken dag ons bevinden; er is zooveel brandftoffe binnen in ons, en er doen zich van buiten zooveele verzoekingen op, bekwaam om alles in vlam te zetten — dat wij niet teveel onszelven en onze omftandigheden kunnen mistrouwen. De Zinfpreuk van den Hertog van *Devonfhire*, zoo ik wel geheuge, was zeer toepasfelijk op een' Christen: *Cavendo tutus.* Wanneer wij, in dezelfde gemoedsgeftalte des Psalm-

dich-

dichters, kunnen bidden: *Onderſteun mij;* dan moogen wij er gerustlijk zijn beſluit uit afleiden: *zoo zal ik behouden zijn;* [of, zoo als de *Engelſche* Overzetting heeft: *zoo zal ik veilig zijn* (*).] Maar zoodraa wij op ons eigen verſtand ſteunen, zijn we in zeer groot gevaar van te vallen. De vijand, die krijg voert tegen onze zielen, is volleerd in zijne kunst, uitermaate vruchtbaar in het uitvinden van krijgslisten, en even zeer afgerecht op het uitvoeren zijner aanvallen, het zij door ondermijning, of door beſtorming. Hij beſpiedt ons — indien ik dus ſpreeken mag — van rondomme, om onze zwakke zijden te ontdekken; en hij is een rechte PROTEUS, in het veranderen zijner gedaante. Hij kan zich voordoen, als eene listige ſlang, als een brullende leeuw, of als een Engel des lichts, naar dat het best aan zijne oogmerken beantwoordt. Het is een groot voorrecht, wanneer men eenigermaate zijne laagen kent, en tegen dezelven op zijne hoede mag zijn. Zij die ootmoedig op den HEERE wachten, zorgvuldig raadpleegen met GODS Woord, en tot den Genadetroon gaan om onderwijs; worden verſtandiger gemaakt dan hun vijand, en bekwaam gemaakt, om zijne aanſlagen te ontwijken, en te wederſtaan. — Ik weet, dat gij geene verdeediging van mij wachten zult, dat ik u deeze dingen herinner, daar ze u bekend zijn. Ik heb een' dub-

(*) [*Psalm CXIX:* 117.]

dubbelen waarborg, naamlijk, de liefde die ik u toedraag, en het bevel des HEEREN, door zijnen Apostel: *Vermaant elkanderen alle dage, zoolang als het Heden genoemd wordt; opdat niet iemand uit u verhard worde, door de verleiding der zonden.* Gebruik dezelfde vrijheid omtrent mij. Ik heb het noodig, en ik hoop er dankbaar voor te zijn, en het aanteneemen als een der beste bewijzen van vriendschap.

DE HEER zegene en behoede u! Bid voor ons; en geloof dat ik ben,

WAARDE HEER!

Oprechtlijk de uwe.

15 *April*, 1776.

TWEE-

TWEEDE BRIEF.

WAARDE HEER!

De HEER, die u door zijne Genade geroepen heeft uit eenen ſtaat van wufte losbandigheid, en tot hier toe met u is geweest, zal, vertrouw ik, alle uwe beproevingen verzoeten, en zijn licht doen ſchijnen op uw pad. — Het koomt mij waarſchijnelijk voor, dat zoo gij behoorelijk acht ſlaat op de weigering van uw' Vader — het welk hij, mijnes inziens, met recht van u mag verwachten — en gij ten zelfden tijde ſtandvastig en gemoedlijk gebruik maakt van de vrijheid, welke hij u edelmoedig toeſtaat, om zijne voorſtellingen van de hand te wijzen — waar toe ik denk dat gij eveneens recht hebt; zoolang, zegge ik, als de zaaken in dien ſtand blijven, en gijlieden verſchillend blijft denken, ſchijnt het zeer vermoedelijk, dat het uur waar in gij den eenzaamen ſtaat voor den gehuuwden verwisſelen zult, nog niet zeer nabij is. Doch bedroef u daar niet over. De HEER is Algenoegzaam. Een leevendig gevoel zijner Liefde, een diep beſef van de Eeuwigheid, een hart, vervuld met ijver voor zijne zaak en met eene vuurige zugt tot het welzijn van onſtervelijke zielen, zal u, hoope ik, in ſtaat ſtellen, om blijmoedig opteofferen alles, wat geen noodzaaklijk verband heeft met uwe gemoedsrust, en met 's HEEREN dienst. En gij moogt u ver-

zekerd houden, dat wanneer Hij, die u beter bemint dan gij uzelven, het over het geheel best voor u keurt, van ſtand te veranderen, Hij het ook zal uitwerken. Hij zal de Perſoon aanwijzen, de middelen doen voorkoomen, en den goeden uitſlag zeker maaken, door zijne Voorzienigheid, en het vermogen welk Hij heeft over aller harten; en gij zult bevinden, dat alle voorafgaande moeilijkheden — of gunstrijke verhinderingen zijn geweest, die Hij u in den weg wierp, om u te bewaaren van een' verkeerden ſtap te doen — of kortſtondige belemmeringen, welken u, wanneer Hij dezelven naderhand wechruimt, aanleiding zullen geeven, om zijne voorzorg en gunstige beſchikking over u, meer kennelijk te beſpeuren. Middelerwijl, gedenk aan uwe hooge roeping. Gij zijt een Dienaar en Gezand van CHRISTUS. De eerwaardigſte en gewigtigſte Bediening, welke het hart van een mensch zou kunnen aanlokken en bemoedigen, is u toevertrouwd. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἐπίμενε αὐτοῖς (*).

VERVULD en ontſtooken door een dringend gevoel van JESUS Liefde, en de waardij van zielen; doordrongen met ijver, om den oorlog in des Satans rijk te voeren, zijne ſterkten neder te werpen, en zijne gevangenen te ſlaaken — zult gij weinig tijd overig hebben, om aan wat an-

(*) 1 *Timotheus IV*: 15, 16.

anders te denken. Hoe prikkelt de zugt tot roem den krijgsknecht aan — doet hem duizend tedere betrekkingen vergeeten en verlaaten — en noopt hem, om Oceaanen overteſteeken, woestenijen te doorkruisſen, bergen te beklimmen, en de grootſte ongemakken en nijpendſte gevaaren te trotſeeren! Zij doen zulks om eene verganglijke kroon, eene kortſtondige, eene ijdele eer; hun hoogſte uitzicht is, de toejuiching en gunst van hunnen Vorst. Wij zijn ook krijgsknechten; wij hebben eenen VORST en VELDHEER, die alles waardig is wat wij zijn en hebben. Zij die Hem kennen, en een hart hebben om iets van zijne Voortreffelijkheid te beſeffen, en hunne verpligting aan Hem te gevoelen, kunnen, 't is waar, hunne eigen eer niet zoeken — maar zijne eer is hun duizendmaal dierbaarer dan hun leven. Zij zijn Hem de behoudenis hunner ziel verſchuldigd; want Hij verloste hen door bloed — door zijn eigen Bloed! en door zijne Genade overwon Hij hen, en ſchonk hun vergiffenis, toen zij wederſpannelingen waren, en de wapenen tegen Hem voerden! Hierom zijn zij niet hunnes zelven; zij willen hunnes zelven niet zijn. Wanneer zijn ſtandaard is opgeheven, wen zijne vijanden in beweeging zijn; wanneer zijn volk moet ontzet worden —— dan trekken zij voord, gedoscht in zijne volkomen wapenrusting, zij ſtrijden onder zijn oog, zij zijn verzekerd van zijne hulp, en Hij wijst hun de kroon der overwinning. O! als zij denken aan dat ευ, δȣλε

αγαθε (*)! waar meê Hij hun beloofd heeft, hen bij hunne thuiskoomst, als de veldtogt geëindigd zal zijn, te verwellekoomen — dan schijnen hun moeilijke zaaken ligt, en bittere dingen zoet; dan achten zij op niets, en houden hun leven zelfs niet dierbaar, opdat zij hunnen loop met blijdschap moogen volbrengen. — De HEER doe ons aldus gezind zijn! Hij geeve ons eene hartlijke zugt voor *zijne* belangen! Hij heeft op zich genoomen, voor de *onzen* zorg te draagen; en niets dat ons tot wezenlijken troost kan strekken, en ons in staat stellen om voor Hem nuttig te zijn, zal ons onthouden worden.

GELOOF dat ik oprechtlijk ben,

WAARDE HEER!

Uw, e. z. v.

13 *Julij*, 1776.

(*) *Mattheus* XXV: 21.

DER-

DERDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Uw Brief bragt mij blijde tijdingen, en verschafte mij, na hem geleezen te hebben, brandſtof tot een vreugdevuur op deeze gelegenheid. Het was eene daad van lijdelijke gehoorzaamheid, dat ik denzelven aan de vlam moest overgeeven; doch ik gehoorzaamde evenwel. — Ik wensch u geluk, met den gewenschten uitſlag dien de HEER aan uwe zaaken gegeeven heeft. Ik zie, dat zijn goede GEEST, en zijne goede Voorzienigheid, met u geweest zijn, en nog zijn. Ik twijfel niet, of uwe vereeniging met Juffer ——, zal voor u beiden een zegen zijn, welke aan uwen kant vergroot zal worden, door de verbindtenis met zulk eene Familij. Ik zou mij op dit ſtuk breeder kunnen uitlaaten, indien *mijn* Brief ook verbrand moest worden, zoodraa gij dien geleezen hebt. Ik beſchouw de vriendſchap welke de HEER mij aldaar heeft doen ontmoeten, als een mijner grootſte voorrechten; en ik hoop altoos dankbaar te zijn, dat dezelve een middel geweest is, om u aldaar ingang te doen vinden.

 Ik

Ik wensch u ook geluk, met uwe beroeping te ——; niet omdat die post een goed inkomen oplevert, in eenen aangenaamen kring van nabuuren, en in een ſchoon landſchap — maar omdat ik geloof, dat de Heer u daar zendt, ter vervulling van de begeerten die Hij u gegeeven heeft, om nuttig te zijn aan zielen. Kerkelijke bevoordering, in eenig ander gezichtpunt beſchouwd, is eene vreeslijke zaak; en ik zou even gereedlijk iemand gelukwenſchen, wanneer ik hem een' molenſteen aan den hals zag binden, waar meê hij in de diepte der zee moest geworpen worden, als wanneer hij eene zoogenoemde vette Predikantsplaats bekoomen had, zonder eene hartlijke gezindheid en een vast voornemen, om zichzelven geheel en al aan den dienst van het Evangelij toetewijden, en alle zijne krachten en vermogens aan het zelve opteofferen. Eene Predikantsplaats is waarlijk een geduchte molenſteen, voor zulken, die niets dierbaar aan de kudde zien, dan het vlies! Maar de Heer heeft in uw hart gedrukt een gevoel van de heerlijkheid en het groot gewigt zijner Waarheid, en van de waardij van onſtervelijke zielen; en Hij heeft uwen ijver opgewekt, door de meestvermoogende beweegreden — de kennis zijner hartverоverende Liefde. Uw geval is buitengewoon. Welligt, als gij in uwe gedachten den kring uwer voorige wulpſche Vrienden nagaat, zult gij met Jobs Bode moeten zeggen: Ik alleen ben

ben leevendig ontkoomen! — De overigen zijn of wechgerukt in de eeuwigheid, of blijven den ſtroom der zonde en ijdelheid volgen, en leeven zonder GOD in de weereld. Er was echter een tijd, wanneer er geen meerder waarſchijnelijkheid aan uwe zijde was dan aan de hunne, dat gij barmhartigheid zoudt verkrijgen, en geroepen worden tot de eer, van het zalig Evangelij te verkondigen. Gij begint uwen loop met alle moogelijke voordeelen — in den bloei uwer jongelingſchap, vlug en vaardig van geest, in ruime omſtandigheden; en thands, om alles te bekroonen, vergunt de HEER u ook de begeerte van uw hart, en ſchenkt u eene Gezellinne; eene, die, behalven dat ze uwe liefde verdient en beantwoordt, tegelijk — hier houde ik mij van verzekerd — u tot eene wezenlijke hulpe zal verſtrekken, in uwen geestlijken wandel. Hoe veele ſtoffe van dankzegging!

IK vertrouw, dat de HEER u eene betaamelijke gemoedsgeſteldheid gegeeven heeft, en in u zal bewaaren, om in zijne gaaven niet te berusten, maar dezelven verbonden te houden met de liefde en gunste van den GEEVER. Wij zijn in een' ſlegten toeſtand, wanneer de grootſte opeenſtapeling van aardſche zegeningen ons ſchijnen te voldoen, zonder eene waare gemeenſchapsoefening met den HEERE. Zijne Genade is u genoeg; maar buiten twijfel is zulk

zulk een tooneel van voorſpoed, als thands zich voor u opent, met veele gevaarlijke verzoekingen vergezeld, en eischt eene dubbele maat van waakzaamheid, en aanhouding in het gebed. Uw ſtand zal veeler oogen naar zich trekken; en de Satan zal ongetwijfeld op u pasſen, en u van alle kanten beſpieden, om te zien of ergens een weg voor hem open ſtaat, om toegang tot u te verkrijgen. Wij hebben maar weinig Evangelijdienaars die rijk zijn naar de weereld; maar het is niet dan al te blijkbaar, dat de vijand middel heeft weeten te vinden, om den ijver van deeze weinigen te verdooven, en hunnen geest te beſchadigen — hoezeer zij voor een' tijd zich getrouw van hunnen pligt kweeten, en buiten het bereik van de aanlokſelen deezer weereld ſcheenen te wandelen. Ik heb geene achterdocht omtrent u. Ik voel in tegendeel eene genoegelijke overreeding in mij, dat de HEER uw hart geheel voor Zich heeft ingenoomen, en u geleerd heeft, zijnen almagtigen arm aantegrijpen en vast te houden. Evenwel hoop ik, dat gij het mij niet kwaalijk neemen zult, eenige herinneringen van deezen aart, bij deeze gelegenheid, u te hebben voorgedraagen.

GIJ hebt gehoord van de beproeving, waar meê het den HEERE behaagd heeft ons te bezoeken; dezelve duurt nog, hoewel aanmerkelijk

lijk verzacht. Dit kwaad is vermengd met veele goedertierenheden; en ik hoop, dat GOD ons eenigermaate onderworpen doet zijn. Ik vertrouw, dat het ten goede zal ſtrekken. — Mijn waarde Vriend, gij zult nu in mijne ſchool koomen, waar gij leeren zult, naar dat de gelegenheden zich opdoen, meer te gevoelen in de perſoon van een ander, dan in uwe eigene. Doch wees niet verſlaagen; de HEER bedroeft ons alleenlijk tot ons beste. Het is noodig, dat onze ſcherpſte beproevingen ſomtijds voordſpruiten uit dingen, die ons in de weereld allerdierbaarst zijn; anders zouden we gevaar loopen, om onszelven te vergeeten, en onze rust te zoeken in de tijdlijke genietingen. In zulk eene weereld, en met zulke harten als wij hebben, zullen we altijd iets noodig hebben, om ons te beletten aan het ſtof te kleeven, ons aantenoopen tot bidden, en ons te doen gevoelen, dat wij volſtrekt van den HEERE afhangen, en niet één uur vrede of veiligheid kunnen genieten, zonder Hem. Ik helle over om te denken, dat ik zooveel van het goede en de genoegelijkheden welken deeze weereld opleveren kan, hebbe ondervonden, als de meeste menſchen die in de weereld leeven. Nooit heb ik den perſoon ontmoet, met wien ik mijne tijdlijke omſtandigheden zou hebben willen verruilen. En ſinds veele jaaren heb ik gedacht, dat mijne beproevingen ligt en weinig geweest zijn, verge-

geleeken met het geen sommigen, of de meesten van des HEEREN volk, moesten ondergaan. En evenwel, schoon ik over het geheel het naar mijn' wensch hebbe, als ik terug zie op de laatstverloopen zeven en twintig jaaren, dan vinde ik mij gereed, om, met JAKOB, dezelven *weinig en kwaad* te noemen; en om het geheele beloop derzelven te omvatten in SALOMONS woorden —— *Het is alles ijdelheid!* Wanneer ik deeze jaaren in deelen schifte, dan vinde ik, dat een groot deel derzelven opgevuld is geweest met zonden; smerten, en onrust. De vermaaken zelven zijn voorbij, en hebben geen meerder wezenlijk bestaan, dan een hersfenbeeld dat we in den droom ons voorstellen. De avondschaduuwen zullen eerlang ons beginnen te genaaken; en indien ons leven verlengd wordt, dan zullen duizend smerten, ongemakken, en zwakheden, waar voor de HEER ons tot hier toe in een' aanmerkelijken trap verschoond heeft, ons waarschijnelijk overvallen; en ten laatsten —— zullen we den doodsnik geeven. *Sic transit gloria Mundi!* De zonde heeft den grond deezer Aarde zoo vergiftigd, dat de Fluweelbloem (*Amaranth*) er niet op wassen wil. Maar wij spoeden tot eene betere weereld, tot eene heldere onbewolkte lucht, waar onze zon niet meer ondergaan zal, en alle traanen van onze oogen zullen afgewischt worden.

IK

Ik ben oprechtlijk en met veel toegenegenheid,

Waarde Vriend!

Uw, e. z. v.

21 *December*, 1776,

VIERDE BRIEF.

MIJN WAARDE VRIEND!

De Heer T—— liet ons Donderdag avond roepen, en van dat uur af, zijn mijne gedachten, wanneer ik waak, bijkans altijd tot uwent. Weinig menſchen, buiten uzelven en de Familij, zijn beter in ſtaat om aangedaan te zijn over alles wat u treft; en misſchien is er geen leevendig mensch, die meer belang ſtelt in alles wat Mejuſvrouw uwe Beminde aangaat, dan ik. Ik kan derhalven, op een' tijd als deezen, niet nalaaten te ſchrijven. De HEER geeve mij, een woord ten rechten tijd voord te brengen, en verzelle het met eenen zegen voor u!

HET is mij tot blijdſchap, verzekerd te worden — ſchoon ik niets anders verwachtte — dat Mejufvrouw uwe Egtgenoote het geluk heeft, van zich veilig te rekenen in des HEEREN hand, en onder de zorg van den goeden HERDER en ZALIGMAAKER, aan Wien zij meenigmaal zichzelve heeft overgegeeven, en dat zij Hem getrouw vindt aan zijne Belofte, geevende haar ſterkte in de ziel naar haare dagen, en haar in ſtaat ſtellende, om zich gerustlijk aan zijnen heiligen, wijzen, en genaderijken wil te onderwerpen. Het is mijn gebed, dat Hij u desgelijks wil ſterken, en zijne Algenoegzaamheid met zooveel licht en kracht aan uw gemoed openbaa-

baaren, dat gij niet verſchrikt moogt zijn voor eenig ding, maar gemoedigd op Hem moogt ſteunen, en gelooven dat Hij in alle omſtandigheden en veranderingen, dat geene voor u zijn zal, wat Hij in zijne Beloften u grond gegeeven heeft van Hem te verwachten.

Ik ben geneigd te hoopen, dat dit ſlegts een korte poos van benaauwdheid zal zijn, welke de Heer beſtemd heeft, om uw geloof en lijdzaamheid te oefenen, en om u op zijn' bekwaamen tijd eene uitſteekende proeve te geeven van zijne Magt en Goedheid, in het verhooren des gebeds. Hij brengt ons ſomtijds in zulke omſtandigheden, waar in de hulp van ſchepſelen ten eenemaal te kort ſchiet, opdat we naderhand zijne tusſchenkoomst te klaarder zouden bemerken. Dan leeren we bij bevinding, de ijdelheid van alle benedenmaanſche dingen, en worden opgeleid tot een meer onmiddellijk en volſtrekt vertrouwen op Hem. Wij hebben noodig, dat deeze lesſen ons dikmaal worden ingeſcherpt. Maar wanneer zijn einde bereikt is, hoe meenigwerf gebeurt het dan, dat Hij, na ons ſmert aangedaan te hebben, ons zijn groot mededoogen toont, en ons redt uit onze vreezen, door eenen uitgeſtrekten arm, en door ons zulk eene recht tijdige en bijkans ongehoopte uitkoomst te ſchenken, dat we ons gedrongen vinden om uit te roepen: Wat heeft de Heer gewrocht! en: Wie is een God gelijk Gij? Zoodaanig, hoop ik, zal de uitſlag uwer

tegenwoordige beproeving zijn, en dat Hij die haar eerst aan u gaf, haar aan u zal wedergeeven! Ik zie u in den oven, doch de HEER zit bij denzelven, als een die het zilver loutert, om het vuur te maatigen, en deszelfs werking te bestuuren, zoodat gij niets zult kwijt raaken dan schuim, en als goud gezuiverd ten voorschijn zult koomen, tot prijs van zijnen Naam. Oogschijnlijke bezwaaren, hoe groot ook, zijn niets voor Hem. Als Hij spreekt, dan geschiedt het; want bij den HEERE, den HEERE, zijn uitkoomsten tegen den dood. Indien het Hem anders mogt behaagen, en Hij uwe dierbaare Wederhelft vóór u in zijne heerlijkheid opnam — dan nog weet ik, dat Hij magtig is, u in dat geval staande te houden. Alles wat Hij doet, hoe smertlijk ook voor het vleesch, moet wél gedaan weezen, omdat HIJ het doet. Daar Hij ons vrijgekocht heeft door zijn Bloed, en onze ziel van de hel verlost heeft, koomt Hem alleszins het recht toe, om over ons en de onzen te beschikken naar zijn welgevallen. En hier van kunnen we verzekerd zijn, dat Hij ons zooveel niet zal opleggen, als Hij vrijwillig voor ons heeft ondergaan. Alles wat wij lijden, en alles wat wij verliezen, kan Hij ook rijklijk verzoeten en vergoeden, door het Licht van zijn Aanschijn. Eenige weinige jaaren zullen alles te recht brengen; en zij die Hem beminnen, en van Hem bemind zijn — schoon zij, als anderen, wederwaardigheden lijden — zullen echter niet bedroefd zijn gelijk de anderen, want de HEER zal

zal hier met hun zijn, en zal hen eerlang tot Zich opneemen. Daar zullen alle traanen van hunne oogen worden afgewischt.

MISSCHIEN kan ik over de ſmert welke zulk eene ſcheiding baart, ruim zoo goed oordeelen, als iemand anders die dezelve niet daadlijk ondervonden heeft. Meer dan ééns was de lust mijner oogen in doodsgevaar, meer dan ééns was mijn hart diep neêrgeboogen; maar uit het geen ik in zulke tijden ondervonden heb, hebbe ik reden om te hoopen, dat indien het den HEERE behaagd hadde, over mij te brengen het geen ik vreesde, zijn eeuwige Arm mij zou bewaard hebben van onder den ſlag te bezwijken. Als Leeraar, zijn wij geroepen om des HEEREN bedrukte volk te vertroosten, en hun te zeggen, dat het gevoel zijner Liefde eene hartſterking is, bekwaam om de ziel onder de allerbitterſte beproevingen bij het leven te houden. Wij moeten ons niet verwonderen, dat GOD ſomtijds ons in de gelegenheid brengt, om te toonen dat wij niet ſpreeken van Waarheden welker kracht wij nimmer gevoeld hebben, maar dat wij zelven dien vasten troost in het Evangelij vinden, welken wij anderen aanmoedigen uit het zelve te verwachten. Thands hebt gij zulk eene gelegenheid om den HEERE te verheerlijken; ik bidde, dat Hij u in ſtaat ſtelle, om gebruik van dezelve te maaken, en dat alle die rondom u zijn, moogen zien dat Hij met u is, en dat zijn goed Woord de ſteun en het

anker is uwer ziel. Dan ben ik verzekerd, dat Hij, indien het over het geheel best voor u is, u de begeerte van uw hart zal ſchenken, en dat gij leeven zult, om te ſaamen zijnen lof te verkondigen.

IK ben,

WAARDE VRIEND!

Uw verpligte en toegenegen dienaar.

27 *September*, 1777.

ÉÉN
BRIEF
AAN DEN
EERWAARDIGEN HEER O——.

BRIEF

AAN DEN

EERWAARDIGEN HEER O——.

WAARDE HEER!

Gij ziet dat ik u voorgekoomen ben, in uwe belofte van eerst te ſchrijven. En daar ik een voorwendſel vond, om den Heer N— [met een' Brief] lastig te vallen, wilde ik het ten uwen opzichte waagen zonder eenig voorwendſel; ten zij gij wilt goedvinden, dat ik mij verontſchuldige met de begeerte welke ik hadde, om u te toonen hoe aangenaam mij de briefwisſeling met u zoude zijn. — Ik weet niet, of ooit mijn hart, in zoo kort een' tijd, aan eenig mensch ſterker verkleefd raakte, dan aan u. En het geen mijne genegenheid zoo zeer trok, was de geest van zachtmoedigheid en liefde — dat bezonder en onnaarbootsbaar kenmerk van het waare Christendom — welken ik in u beſpeurde. Ik meen dit niet tot uwen lof. Al de lof zij Hem, van wien alle goede gaave en volmaakte gifte nederdaalt, die alleen den besten doet onderſcheiden weezen van den ſlegtſten. Maar ik denk dat ik u wel melden mag, tot uwe aanmoediging, dat alle die uw gezelſchap bijgewoond hebben, over uw ſpoedig vertrek bedroefd waren; en ik hou

mij verzekerd, dat dezelfde inborst, dezelfde bescheidenheid, u aangenaam, geëerd, en nuttig maaken zullen, al waar gij koomt. Zalig zijn de armen van geest, de zachtmoedigen, de barmhartigen, de vredemaakers; zij zullen de barmhartigheid verkrijgen die zij zoeken, en den vrede bezitten welken zij beminnen. Zij zullen de aarde beërven. De aarde, hoezeer vervuld met zonde en ellende, zal ten hunnen opzichte den naam van eene Ervenis verdienen; want zij zullen, in vergelijking van anderen, een' hemel op dezelve genieten. Zij zullen GODS kinderen genoemd worden, offchoon men hen onder de menschen geenerlei eernaam waardig keurt. Helaas! hoe worden meenigwerf deeze dingen voorbij gezien, zelfs bij veelen, die, zoo als ik liefst wil hoopen, waare geloovigen zijn! Mij dunkt, er doet zich onder ons een geest bespeuren, gansch verschillende van dien, welke in de Gemeente van *Laodicea* plaats hadde! hoewel het misschien niet ligt te bepaalen zou zijn, welke van die twee de beste ware. Die der *Laodicenseren* was noch koud, noch heet; deeze — welk een wonderspreuk! — is koud en heet te gelijk, en beide tot het uiterste. Heet, haastig, laatdunkend, in die weinige dingen, waar omtrent de gematigdheid eene deugd is; maar koel en onachtzaam, ten opzichte van de gewigtige stukken, omtrent welken het ten hoogste noodig, en uitdrukkelijk gebooden is, met het gansche hart, en ziel, en gemoed, en krachten, ijverig werkzaam te zijn. Gewis, er is maar al

te

te veel oorzaak voor deeze aanmerking; en misschien ſtaa ik zelf veroordeeld, terwijl ik ze maake.

Ik hoop dat gij de eerſte gelegenheid zult waarneemen, om van uw vermogen op den Heer N—. gebruik te maaken door een' Brief. Hij betuigde zich ten uiterſte voldaan, in het uur welk hij vóór uw vertrek met u doorbragt, en toonde zeer veel hoogachting voor u; ik twijfel derhalven niet, of hij zou u met bedaardheid hooren. En de Spreuk: *Litera ſcripta manet; Geſchreeven woorden blijven*; is waarheid, in meer beteekenisſen dan in ééne. Hij geeft ſomtijds zooveel toe, dat ik bijkans denken zoude, dat hij de zwakheid zijner bewijzen begon te voelen; en dan is het of hij boos op zichzelven wierd, van zooveel toegegeeven te hebben, en vliegt aanſtonds tot het ander uiterſte terug. Ondertusſchen blijkt het vrij klaar, wanneer hij openhartig ſpreekt, en niet weêrhouden wordt door inſchikkelijkheid voor bezondere menſchen, dat hij niet alleen vreemd is van ondervindelijke godvrucht, maar zelfs afkeerig van het denkbeeld derzelve, en in het algemeen geneigd om er ligtzinnig omtrent te handelen. Zijne hinderpaalen zijn veel, en zeer groot. Zijne achting, als een geleerd Man; zijne jaaren; zijn ingetoogen gedrag; en misſchien boven al zijne gedrukte Werken, inzonderheid zijn laatst uitgekoomen Boek — zijn als zooveele bolwerken, die doorgebrooken moeten worden,

 eer

eer de overtuiging hem bereiken kan. Dan GODS Genade kan dit alles, en nog veel meerder doen. En indedaad, als ik bedenk de meenigvuldige waarlijk achtenswaardige hoedaanigheden van zijn karakter, en de onvermoeide poogingen welken hij heeft aangewend, in het onderzoek der waarheid; dan vinde ik mij geneigd om te hoopen, dat de HEER hem eindelijk de waare wijsheid leeren zal, en hem in ſtaat ſtellen, om — hoe onwaarſchijnelijk het ook mooge voorkoomen — zijne eigen gaaven en bekwaamheden te verzaaken, en als een kindeken aan de voeten van JESUS nedertezitten.

IK hoop eerlang en dikwijls een' Brief van u te ontvangen. Mijne godvruchtige Briefgenooten reken ik onder mijne voornaamſte zegeningen; eenige weinige, verſtandige, godvreezende Vrienden, aan welken ik, wanneer ik tijd kan vinden om te ſchrijven, mijn hart openen mag. Hun kan ik mijne innigſte gevoelens toevertrouwen, en zoo onbewimpeld ſchrijven, als ik denk. Het zal mij tot blijdſchap zijn, u onder hun getal te ſtellen; indien gij kunt goedvinden — gelijk ik denk dat gij doen zult — mij te neemen zoo als ik ben, en dulden dat ik mij zelven geheel aan het papier betrouwe, zonder opzicht tot Naamen, Partijen, of Gevoelens. Ik poog het gebod van mijnen HEERE te gehoorzaamen, en niemand Meester te noemen op aarde; echter wensch ik het Beeld van GOD te erkennen en te eeren, al waar ik het zelve ont-

ontmoet. Ik durf niet zeggen, dat ik geene partijzugt hebbe; want ik ken mijzelven niet, en gedenk, tot mijne fchaamte, hoe ik wijleer, toen ik in mijne onkunde waande er geheel vrij van te zijn, er waarlijk gansch mede vervuld was. Doch dit kan ik zeggen: ik keur ze af, ik ftrij en bidde er tegen, en door GODS Genade ben ik zooverre geflaagd in mijne poogingen, dat ik mijn hart zoo naauw vereenigd vinde met veelen die in fommige punten van mij verfchillen, als met eenig ander mensch die in alle ftukken juist zoo gevoelt als ik. Ik ftel geene waardij op eenige leerftellige Waarheid, verder dan dezelve ftrekt tot bevoordering van beoefenende heiligheid. Zijn er menfchen, die als hinderpaalen aanzien dingen welken ik als behulpfelen in dit opzicht befchouw; ik mag gaarn lijden, dat zij hunnen eigen weg volgen, overeenkoomstig het licht welk GOD hun gegeeven heeft — mids zij mij ook toelaaten ἐν τῷ Επάναγχες. —— Indien men vroeg, welke de noodzaaklijke dingen zijn? Ik zou antwoorden: Die, waar in de geestlijke aanbidders, in alle eeuwen, en in alle landen, hebben overeengeftemd. Die dingen, daar en tegen, zijn enkel ondergefchikte zaaken, waar omtrent de beste menfchen, zij die allermeest uitblinken in geloof, in gebeden, in ootmoedigheid, en nabijheid met GOD, ten allen tijde verfchillend gedacht hebben, en nog denken. Volgends dit plan, zou het mij niet moeilijk voorkoomen, een *Voorbeeld der gezonde woorden* opteftellen — het zij men het vereerde met den

 naam

naam van *Geloofsbelijdenis*, of niet, dit verschilt mij niet — waar aan de waare geloovigen van allerlei soort en benoeming, eenpaarig hun zegel zouden hangen. — Ik vrees dat ik u vermoeid hebbe. Ik zal er alleenlijk bijvoegen mijnen wensch, dat de HEER met u zij, en uwen arbeid der liefde met voorspoed bekroone, opdat gij hierna moogt blinken, onder de geenen die als werktuigen gediend hebben om veelen te rechtvaardigen!

IK ben,

WAARDE HEER!

De uwe in den
HEERE.

3 *April*, 1759.

ZEVEN
BRIEVEN
AAN DEN
EERWAARDIGEN HEER P——.

BRIEVEN

AAN DEN

EERWAARDIGEN HEER P—.

EERSTE BRIEF.

WAARDE HEER!

Het bericht, welk ik ontving door den Heer C——, en door den Brief dien hij mij van u medebragt, aangaande uwen welstand, en den welstand uwer Gemeente, was mij ten uitersten aangenaam. Hoewel het, indedaad, niets meer was dan ik verwachtte. Van den tijd af dat gij naar S— gegaan zijt, geloofde ik, dat het volk daar ter plaatse u wel zoude aanstaan; en ik geloofde, dat de HEER u die gesteldheid van geest gegeeven hadde, welke Hij beloofd heeft te zegenen. Hoeveel reden hebben wij om Hem te prijzen, voor de kennis van zijn Evangelij, en voor de eer, van geroepen te zijn om het zelve aan anderen te verkondigen; als ook, dat het Hem behaagde, uw lot, en het mijne, te plaatsen onder een volk dat het Evangelij waardeert, en onzen geringen arbeid eenigermaate met welgevallen en vrucht te bekroonen! —— Hoe weinig dachten wij, in onzen on-

onbekeerden ſtaat, aan het geene waar toe Hij naar zijn vrijgunstig welbehagen ons ſpaarde!

HET behaagt den HEERE, mij in eenige maate te toonen, de betaamelijkheid en het noodzaaklijke van eene ootmoedige afhangelijke geſtalte des harten; aftezien van mijzelven, en te ſteunen op Hem, onder het behoorelijk gebruik der verordende middelen. Ik ben verre, van dit reeds verkreegen te hebben; maar ik hoop dat ik er naar jaage, voor 't minst er naar tracht. Het is mijne begeerte en zugt, het Woord eenvouwdig en bevindelijk voortedraagen, en zoo ingenoomen te zijn met het gewigt der zaaken, de waardij van zielen, en de gedachte dat ik ſpreek in den Naam en in de Tegenwoordigheid van den ALLERHOOGSTEN GOD — dat ik, als het moogelijk ware, alle andere dingen mogt vergeeten. Dit zou waarlijk eene groote voordering zijn! — Meer goeds zou er te wachten weezen, van eene gebrooken Redevoering, in zulk eene gemoedsgeſtalte uitgeſprooken, dan van de allervoordeeligſte vertooning van geleerdheid en gaaven, zonder dit. Niet dat ik de juistheid en welvoegelijkheid der uitdrukking gering achte. Het is onze pligt, ons te benaarstigen om welgepaste woorden te vinden; en te trachten, ons te betoonen als arbeiders die niet beſchaamd worden. Maar zij, die in dit ſtuk de meeste bekwaamheid bezitten, hebben eene dubbele wacht van genade en wijsheid noodig, om niet in verzoeking te geraaken van daar

op

op te ſteunen, of zichzelven er op te verheffen. Zij die op den HEERE vertrouwen, zullen nooit wankelen; en die zich voor Hem vernederen, zal Hij verhoogen. — Ik ben volkomen overreed, dat uw gedrag en uwe inzichten overeenſtemden met deeze gevoelens; en daarom heeft de HEER u onderſteund, u bemoedigd, en u zijne goedkeuring doen ondervinden. En ik vertrouw, dat Hij ſteeds u zal zegenen, en u tot een' zegen ſtellen voor veelen. Die ootmoedig wandelt, wandelt zeker.

GELOOF dat ik ben,

WAARDE HEER!

De Uwe.

TWEEDE BRIEF.

MIJN WAARDE HEER!

UW Brief deed mij goed, toen ik denzelven ontving, ten minsten gaf hij mij veel vermaaks; en ik denk dat hij mij tot opbeuring gestrekt heeft, bij het herleezen van denzelven, nu aanstonds. Ik weet niet, dat ik ooit dat vreeslijk inzien in de zonde gehad hebbe, waar van gij spreekt; en schoon ik geloof, dat ik er te beter om zijn zou, durf ik er niet ernstig om wenschen. Ik hoorde eenmaal in een openbaar gebed deeze uitdrukking: „ HEER! toon ons „ de boosheid van ons hart!" Op deeze bede, hoe betaamelijk ook, zou ik geen Amen durven zeggen, althans niet zonder eenige bepaaling — [als, b. v.:] „ Toon mij zooveel van Uzel- „ ven, als een genadig en schuldvergeevend „ GOD, als genoeg is om het gezicht optewee- „ gen; en toon mij dan van mijzelven, het geene „ Gij gelieft". — Ik meen dat ik eene zeer klaare en sterke overtuiging hebbe in mijn *oordeel*, dat ik slegt, en diep onwaardig ben, dat mijn hart vol boosheid is, alleenlijk boos, en zulks ten allen tijden. Ik heb er maar al te bevindelijk iets van leeren kennen; en daarom, als ik over het *geheele* zal oordeelen uit een *voorbeeld* — schoon ik niet behoorelijk aangedaan ben over het geen ik heb leeren zien – beef ik op de gedachte van meerder te zien, zonder te gelijk op de Genade te kunnen zien.

Bij mij zijn fommige menfchen ontwaakt geworden door middel van droomen, gelijk bij u door luchtverfchijnfelen. Dan ik houde het daar voor, dat wij niet minder tot werktuigen ten goede dienden voor deezen, dan voor eenig ander mensch, van wien wij gereed zijn, onder de gevoeligfte aandoeningen van blijdfchap, in ons hart te zeggen: „ Zie, wat de „ HEER door mij gedaan heeft!" Ik denk niet, dat, naauwkeurig gefprooken, de vuurigfte ftraalen van het Noorderlicht in ftaat zijn, om eene doode ziel te doen ontwaaken. Ik geloof, dat eenvouwdige menfchen er door kunnen verfchrikt, en tot nadenken gebragt worden; maar dat ze alleenlijk wakker gemaakt worden door het *Woord*. De luchtvlammen dreeven hen aan, om het Evangelij te gaan hooren, of wekten hen, om er het oor aan te leenen; maar het was de kennis der Waarheid, welke eigenlijk het werk deed. Welligt bragten de luchtverfchijnfels hun te binnen, het geen zij wijleer van u gehoord hadden. — Twee menfchen alhier, die als Wilden leefden, en nooit ter Kerk kwamen, werden ontrust door verfchrikkende droomen, en kwamen aanftonds onder het gehoor; en hier behaagde het den HEERE, hen met zijne Genade te ontmoeten. Een derzelven is reeds juichende geftorven; en de andere zal, zoo ik hoope, als haar tijd daar is, het zelfde doen. —— Welke middelen, werktuigen, of gelegenheden de HEER ook mag goedvinden te gebruiken, het is alles zijn werk;

en

en ik vertrouw, dat gij en ik gewillig gemaakt zijn, om Hem al de eer te geeven, en in het ſtof nedertevallen, op het denkbeeld, dat Hij ooit ons vrijheid gaf zijnen Heiligen NAAM op onze onreine lippen te neemen!

IK ben,

WAARDE HEER!

De uwe.

14 *Augustus*, 1770.

DER-

DERDE BRIEF.

MIJN WAARDE HEER!

GIJ zegt, dat uwe ondervinding overeenkoomt met de mijne. Dit moet zoo zijn, naardien onze harten eveneens gesteld zijn. Het hart is arglistig, en onbegrijpelijk boos; ontbloot van het goede, en geneigd tot het kwaade. Dusdaanig is de gesteldheid van alle menschen in het gemeen. Zij die deelgenooten der Genade zijn, zijn slegts ten deele vernieuwd; de booze natuur kleeft hen steeds aan, en de wortel der zonde, hoewel gekneusd, is verre van geheel dood te zijn. — Zoolang de oorzaak blijft, zal zij haare uitwerkselen hebben; en zoolang wij bezwaard zijn met het ligchaam deezes doods, moeten wij onder het zelve zugten. Dan wij behoeven niet door al te groote droefheid overstelpt te worden, dewijl wij in JESUS eenen Zaligmaaker, eene Gerechtigheid, eenen Voorspraak, eenen Herder hebben. Hij kent ons gestel, en is gedachtig dat wij maar stof zijn. Is de zonde in ons meerder geworden, de Genade is in Hem zooveel te meer overvloedig. Hij zou ook niet toelaaten dat de zonde in zijn volk bleef, indien Hij dezelve niet wist te overheeren; en ze tot eene aanleiding te maaken, om zijne Liefde en Genade zooveel te meer dierbaar aan hunne zielen te doen worden. GOD verhoede, dat wij zijne oneindige Goedertierenheid misbrui-

 ken

ken zouden, tot begunstiging van achtloosheid en onverſchilligheid! Verootmoediging, godvruchtige droefheid, en diepe vernedering, betaamen ons — doch tevens moogen we ons verblijden in den HEERE. Offchoon de zonde blijſt, zij zal niet over ons heerſchen; ſchoon ze krijg voert in ons, zij zal ons niet overmoogen. Wij hebben een Verzoendekſel [of Genadetroon,] die met Bloed beſprengd is; wij hebben eenen Voorſpraak bij den VADER; wij zijn geroepen tot deezen ſtrijd — en wij ſtrijden onder het opzicht van den Overſten Leidsman onzer Zaligheid, die altoos nabij is, om onze kracht te vernieuwen, onze wonden te heelen, en onze hoofden te bedekken in de hitte van den ſtrijd. — Als Leeraars, prediken wij tot zulken, die gelijke aandoeningen en zwakheden hebben, als wij; en door onze eigen gewaarwordingen, vreezen, en wisſelvalligheden, leeren wij, met den moeden een woord ten rechten tijd te ſpreeken, te waarſchuuwen de geenen die ſtaan, eene meêdoogende hand uitteſtrekken tot zulken die gevallen zijn, en uit eigen ondervinding het als een getrouw woord aan anderen aanteprijzen, dat JESUS CHRISTUS in de weereld gekoomen is om de voornaamſte zondaaren zalig te maaken. Daar beneven; wanneer het den HEERE behaagt, ons eenige vaardigheid, ingang, en vrucht te ſchenken in de verkondiging van het Evangelij, dan zouden wij groot gevaar loopen, van door geestlijken hoogmoed opgeblaazen te worden, indien de HEER ons de verdorvenheid

en boosheid van ons hart niet liet gevoelen, en daar door ons bewaarde van te vergeeten *wat wij in onszelven zijn.*

AANGAANDE uwe jonge lieden, moet gij eenige teloor-ſtelling verwachten. Misſchien zullen niet alle de geenen, van welken gij eene goede hoope opgevat hebt, ſtaande blijven; en ſommigen, die des HEEREN zijn, vallen, onder zijne hooge toelaating, tot droevige misgreepen, om hen daarna te verootmoedigen. Het is onze zaak, toetezien, te waarſchuuwen, en te vermaanen; en wij zijn desgelijks verpligt, de ſtruikelingen en misſlagen welken wij niet kunnen voorkoomen, ter harte te neemen. Een Leeraar, wanneer hij getrouw, en recht geſteld is, kan geen grooter blijdſchap hebben, dan dat hij zijn volk loflijk en ſtandvastig in de Waarheid ziet wandelen; en naauwlijks kan iets hem zoo gevoelig ſmerten, dan dat hij een van dezelven in des Satans ſtrikken gevangen ziet. Echter biedt het Evangelij, ook ten deezen opzichte, troost aan. De HEER is wijzer dan wij; en Hij weet die dingen, tegen welken wij als kwaaden en hindernisſen waaken moeten, dienstbaar te maaken ter bevoordering van zijn werk. Wij zijn verpligt, de middelen te gebruiken. Hem koomt het toe, het geheel te beſtuuren. Indien de gebreken van ſommigen, tot waarſchuuwing ſtrekken voor anderen, en ten laatſten blijken den uitneemenden rijkdom van GODS Genade te verhoogen; dan mag ons zulks te

 vre-

vreden doen zijn met het geen wij [gaarn anders zagen, doch] niet verbeteren kunnen — hoewel zulke overweegingen geenszins moeten ſtrekken, om ons minder naarstig te doen zijn in onze hoorderen opteſpooren, en hun het geduurig gevaar waar in zij zijn, voor oogen te ſtellen.

Ik ben,

WAARDE HEER!

Uw zeer toegenegene,

13 *Junij*, 1772.

VIER-

VIERDE BRIEF.

WAARDE HEER!

ONLANGS las ik eene Leerrede van BAXTER, in het Vijfde Deel zijner *Morgen Oefeningen*, over *Mattheus V:* 16. Mijn gemoed is eenigermaate ingenoomen met het onderwerp, en met zijne manier van behandeling. Sommigen van BAXTERS gevoelens in de Godgeleerdheid, zijn min of meer donker; en dit is oorzaak, dat hij fomwijlen weinig gunst vond onder de ftijve *Kalvinisten* van zijnen tijd. Doch uit het geen ik van hem geleezen heb, daar hij bedaard is, en niet ontrust door gefchillen, koomt hij mij voor — niettegenftaande eenige misvattingen — een der grootfte Mannen van zijne eeuw te zijn geweest, en misfchien in vuur, in geestlijkheid, en voorfpoed in zijn werk, meer dan gelijk te ftaan, en als Leeraar en als Christen, met twintig anderen faamen gerekend, der geenen, die in deeze dagen hem willen veracht hebben. Er ontdekt zich, in fommige plaatfen van zijne *Ruste der Heiligen*, van zijne *Overdenkingen op den Dood*, en anderen zijner praktikaale Schrif-

ten, een zekere geest, in vergelijking met welken, veele hedendaagſche Opſtellen, ſchoon wel geſchreeven en wel gemeend, zeer veel van hunne waardij in mijn oog verliezen. — Doch ik ſprak van zijne Leerrede. Hij wijst den weg aan, dien mij moeten trachten te houden, om ons licht te laaten ſchijnen onder de menſchen, tot verheerlijking van GOD, en tot overtuiging en ſtichting der menſchen. Ik heb gemeld waar het te vinden is, opdat, zoo gij de *Morgen Oefeningen* hebt, of dezelven u in de hand mogten koomen, gij het zoudt kunnen nazien. Ik denk dat het u behaagen zou. Het leezen daar van, verſchafte mij eenig onderricht, en veel beſtraffing. Helaas! mijn Vriend, zijn wij niet maar al te dikwijls te beſchuldigen van eene droevige en ſchandelijke zelfzoekendheid, en bekrompenheid van geest, verre — zeer verre verſchillende van die werkzaamheid, verhevenheid, en edelmoedigheid van ziel, welke zulk een Evangelij als wij ontvangen hebben, uit zijn' aart ſcheen te zullen verwekken? Wat mij aangaat, ik moet mij zelven ſchuldig erkennen. Het ſchijnt, als of mijn hart altoos waakzaam, en teder gevoelig was, omtrent *mijne eigen* belangen; terwijl die van mijnen HEERE en MEESTER mij veel minder ſterk aandoen, althans niet zoo aanhoudend, maar ſlegts bij poozen. Indien een vreemde over mij oordeelen moest, uit het geen ik ſomtijds op den predikſtoel zegge, zou hij ligt denken, dat ik, gelijk de Engelen, maar

twee

twee dingen op het oog hadde —— den wil van GOD te doen; — en zijn aangezicht te aanschouwen. Dan, helaas! hoe bijster zou hij daar in mistasten! —— Ik hoop dat de Satan nooit magtig zal zijn mij te doen gelooven, dat ik een *volslaagen huichelaar* ben; maar hier ben ik van verzekerd, dat er zooveel geveinsdheid in mij is, en er zooveele laage en zelfbedoelende inzichten in mijn plan van handeling mede insluipen — dat ik vernederende oorzaak vinde, om mijzelven onwaardig en onnut te rekenen, en te zeggen: *O HEER! gaa niet in het gerichte met uwen knecht!* Ik heb eeniger maate een denkbeeld, hoedaanig een Christen weezen moet; en het is, hoop ik, het geene ik begeere te zijn. Een Christen behoorde aan CHRISTUS gelijkvormig te zijn, in gezindheid des gemoeds, en in wandel. —— Dat is, hij behoorde geestlijk gezind te zijn, gestorven aan de weereld, vervuld met ijver voor GODS eer, de uitbreiding van het Evangelij, en het heil van zielen. Hij behoorde ootmoedig, lijdzaam, zachtmoedig, blijmoedig, dankbaar te zijn, onder alle voorvallen en wisselingen. — Hij behoorde het de beezigheid en de eer van zijn leven te achten, het voorbeeld te volgen van Hem, die niet zichzelven behaagde, die alomme goed deed, en de waare gevoelens van zijn hart uitdrukte in die Godlijke Spreuk — welke de schoonste en meest bewonderde gezegden der welspreekendste Wijsgeeren of Redenaaren zooverre overtreft, als de

glans der zon het licht van eene kaars — *Het is zaliger te geeven, dan te ontvangen.* Het gansch gedrag van een' Christen, moest bewijzen, dat de kennis van JESUS, welke hij uit het Evangelij ontvangen heeft, hem alles oplevert wat hij er van verwachten kon — eenen balsem voor alle smert, vergoeding voor alle verlies, eene beweegreden tot allen pligt, eene terughouding van alle kwaad, een patroon in alles, wat hij ooit te doen heeft of te lijden; en een grondbeginsel, genoegzaam om de bedrijven van elken dag, zelfs in het gemeene leven, tot daaden van Godsdienst te maaken. Hij behoorde — gelijk de wijsheid der kinderen deezer weereld, in hun geslacht, hun leert — alle voorkoomende gevallen en gelegenheden dienstbaar en ondergeschikt te maaken aan zijn hoogste doel. — Het goud is de god van de lieden deezer eeuwe; en in het eeren en dienen van deezen afgod, zijn ze eenpaarig, en zichzelven altoos gelijk. Niet bij vlaagen en poozen, maar van den morgen ot den avond toe, van het begin des jaars tot deszelfs einde, is zulk een dezelfde man. Koomt hem heden eene gelegenheid voor, om iets aan zijne gewaande schatten toetevoegen; hij zal ze niet laaten voorbijgaan, uit aanmerking dat hij morgen wederom eene andere gelegenheid zal hebben, maar grijpt ze hartlijk en volijverig beide aan. En voor zoo verre hij zijn oogmerk mag bereiken — al stelt zijne volharding hem aan de beschimping of het verwijt zijner naasten

bloot

bloot — acht hij zijne moeite wel betaald, en zegt:

Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul nummos contemplor in arca.

Ik ben oprechtlijk,

De uwe,

26 Januarij, 1775.

VIJFDE BRIEF.

WAARDE HEER!

Ik mag leeren — maar ach! ik ben een ſtompe leerling! — door geringe en zeer gemeene ontmoetingen, zoo wel als door eenige meer treffende en gewigtige voorvallen deezes levens, dat *het niet bij eenen man is die wandelt, dat hij zijnen gang richte* (*). Het ſtaat niet aan mij, te zeggen: Heden, of morgen, zal ik dit of dat doen. Ik kan geen' Brief aan eenen Vriend ſchrijven, zonder vergunning, of zonder hulp; want noch de gelegenheid, noch de bekwaamheid, ſtaan in mijne magt. Het is niet noodig dat de HEER eenen berg in mijnen weg doe ontſtaan, om mijn voornemen te ſtuiten; wanneer Hij ſlegts een zeker ſoort van onmerkbaaren onderſtand terug houdt, welken ik gewoonlijk geniete, en dien ik gebruik zonder behoorelijk te overweegen wiens dezelve is — dan, in éénen oogenblik, voel ik mij geheel ontſteld en onbekwaam, gelijk een ſchip dat zijne masten verlooren heeft, en ik kan niet voordkoomen, voor dat het Hem behaage mij weder te herſtellen, en mijne kracht te vernieuwen. Mijn hoogmoed, en mijne geneigdheid om op mijzelven te ſteunen, maaken zulke veranderingen als deezen, dikwerf noodig

voor

(*) *Jeremia X:* 23.

voor mij; anders zoude ik wel haast vergeeten wat ik ben, en offeren aan mijn eigen garen. Daarom ben ik, over het geheel, te vreden, en keur het best, dat ik volstrekt arm en geldloos ben in mijzelven, en genooddrukt om van den HEERE aftehangen, in de geringste dingen zoo wel als in de grootsten. En wanneer, door zijnen zegen, mijne bevinding ten langen laatsten met mijn oordeel in dit stuk mag overeenstemmen, dat ik zonder Hem niets kan doen; dan, weet ik, zal het mij gemaklijk vallen, door Hem alles te doen. Want de deur zijner Genade staat altijd open, en het is slegts: Vraag, en heb. Dan, helaas! een heimlijke waan — hoe strijdig ook tegen herhaalde overtuigingen — dat ik nog iets in mijzelven hebbe, belet mij al te dikwijls, tot den HEERE te gaan, om het te ontvangen; en dan is het geen wonder, dat ik mij teloor gesteld zie. Het leven des geloofs schijnt zoo eenvoúwdig en gemaklijk, in de beschouwing, dat ik het aan anderen met weinige woorden kan beduiden. Maar in de beoefening is het zeer moeilijk; en mijne voordering in het zelve is zoo langzaam, dat ik naauwlijks zeggen durf, dat ik eenigen voordgang maak. Het is wat groots, voorzeker, den geest van een kindeken te bezitten, zoo dat men hebbelijk schroomt een' enkelen stap te doen, zonder leiding.

MEER dan eens heb ik van u gehoord, sedert ik een' Brief van u ontving. Het is mij tot blijd-

blijdschap, te verneemen dat de HEER steeds met u is. Ik vertrouw, dat Hij zich van ons ook niet geheel heeft onttrokken. Wij hebben veel stoffe tot dankzegging, en veel tot verootmoediging. Eenigen heeft de HEER tot zich genoomen; sommigen worden zichtbaar rijp gemaakt voor de Heerlijkheid; en nu en dan begint van nieuws de een of ander naar GOD te vraagen. — Maar de voordgang der boosheid onder de onbekeerde menschen, ter deeze plaats, is ontzettend! Herhaalde overtuigingen, bij herhaaling verdoofd, zijn in veelen achtervolgd geworden door eene verharding en stoutheid in het zondigen, hoedaanige men zeldzaam, zoo ik geloove, ontmoet, dan op plaatsen waar het licht van het Evangelij langduurig wederstaan en misbruikt is. Indien mijn hart behoorelijk aangedaan was over het geen mijne oogen aanschouwen, ik zou dag en nacht weenen om deeze dingen. Dan, helaas! ik ben te onverschillig! Ik voel een jammerlijk gebrek in mijnen ijver voor GOD, en in mijne medelijdendheid omtrent zielen; en als de Satan en mijn geweten mij beschuldigen van bloôhartigheid, ontrouwheid, en ongevoeligheid — dan weet ik niet, wat te antwoorden. Ik mag doorgaands mijn openbaar werk met eene gelukkige vaardigheid verrichten, en omdat ik niet beschaamd gemaakt worde voor het volk, schijnt het, dat ik te vreden en voldaan ben. Ik wenschte meer dankbaar te zijn, voor het geen de HEER onder ons believt te werken; maar tevens wensch-

te

te ik, meer ernstig bij Hem aantehouden, om verdere uitstorting van zijnen GEEST. Help mij hier in met uwe gebeden.

WAT mijne gemoedlijke ondervinding in het bezonder aangaat; het wordt den vijand niet toegelaaten; de grondslagen van mijn geloof en hoope aantetasten. Ten deezen opzichte geniet ik vrede — maar mijn strijd en kwellingen, met de uitwerkselen der inwoonende zonde, zijn allergeweldigst! Ik kan niet twijfelen aan mijn genadestaat; en echter zou men denken, dat niemand meerder reden hadde voor twijfelingen en vreezen, dan ik — indien het Evangelij eenigen grond voor zulke twijfelingen opleverde. Maar ik zie, dat het dit niet doet. Ik zie, dat al wat mij ontbreekt, en wat ik hoope, de HEER beloofd heeft zulks te geeven om zijnes Naams wil, en *niettegenstaande* al mijne slegtheid en verkeerdheid. En ik kan niet in twijfel trekken, of Hij mij gegeeven heeft — want hoe konde ik het anders hebben? — eenen dorst naar die gemeenschap met Hem, en liefde en gelijkvormigheid aan zijn Beeld, waar van ik tot nog toe maar zeer flaauwe en gebrekkige beginselen ondervonden hebbe. Dan, daar Hij het begonnen heeft, maak ik staat op zijn Woord, dat Hij niet zal laaten vaaren het werk zijner handen.

OVER de openbaare zaaken, zeg ik maar weinig. — Veelen houden zich op, met het berispen van menschen en maatregelen; maar ik wil-

wilde al de schuld leggen op de zonde. Het koomt mij zeer blijkbaar voor, dat de HEER eenen twist met ons heeft; en daarom vrees ik, dat het geen wij gezien hebben, slegts een beginsel is der smerten.' Ik zou met schrik de gebeurdnissen van deezen zomer te gemoet zien; maar ik gedenk dat de HEER regeert. Hij heeft zijne Heerlijkheid en het goede zijner Kerk op het oog; en Hij zal niet teloor gesteld worden. Hij weet ook te zorgen voor hun die Hem vreezen. Ik wenschte, dat er onder de godvruchtige menschen meer gezugt en geweend wierd, over de zonden van Land en Kerk!

DOCH ik moet eindigen, en blijve oprechtlijk,

Uw toegenegen vriend.

— *Januarij*, 1776.

ZESDE BRIEF.

WAARDE HEER!

GEENE zeer aanmerkelijke verandering is er voorgevallen, sinds mijn' laatsten Brief, dan alleen het afsterven van Juffer L—, die in de laatstleeden maand *September* tot eene betere weereld is overgevoerd. Het laatste deel van haaren levensloop was zeer smertlijk. Doch de HEER deed haar meer dan overwinnen; en zij had goede reden, om de taal des Apostels op zich toetepassen, 2 *Timotheus IV:* 7, 8; [en te zeggen: *Ik heb den goeden strijd gestreeden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voords is mij wechgelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de* HEER, *de rechtvaardige Rechter, in dien dag geeven zal*—.] Deeze plaats herhaalde zij in haare laatste ziekte, en verkoos dezelve tot den Tekst van haare Lijkrede. Zij was een Christen indedaad. Haar geloof was groot; en groot waren haare beproevingen. Thands is zij die allen te boven —— thands is zij voor den Troon. De goede HEER helpe ons, dat wij navolgers moogen zijn der geenen, die door geloof en langmoedigheid de hoope welke hun voorgesteld was, verkreegen hebben!

HET getal der Christenen neemt onder ons toe. En een grooter aantal van menschen, ver-

schaft

ſchaft eene grooter verſchillendheid van gevallen, en geeft ruimer gelegenheid, om de werkingen van het hart en die van den Satan waarteneemen. Vóór zeven jaaren, konde ik zeggen, dat ik nooit een mensch van wien ik goede hoope had opgevat, had zien terug keeren; doch na dien tijd, ben ik enkele reizen in mijne verwachting bedroogen geworden. Evenwel vinde ik, over het geheel, reden om te vertrouwen, dat de HEER nog met ons is. De vijand poogt ons te ontrusten, en te beſmetten; en indien de HEER zelf de Stad niet bewaarde, de arme wachter waakte gewis te vergeefs. Maar het oog dat nimmer ſlaapt noch ſluimert, is over ons geweest, ten goede. En ſchoon wij reden hebben tot verootmoediging en klagten, wij hebben ook veel ſtoffe van dankzegging. Mijne gezondheid wordt ſteeds bewaard; en ik hoop, dat de HEER mijne begeerten tot verborgen gemeenſchapsoefening met Hem, en om nut te doen in den Dienst van het Evangelij, niet toelaat te verminderen. Hij voorziet mij van nieuwe krachten, en nieuwe ſtof, in mijn openbaar werk; ik hoor nu en dan één', die opgewekt wordt om naar den weg te zoeken; en 's HEEREN tegenwoordigheid blijkt ſomtijds aan veelen, onder de godsdienstige Inſtellingen.

IJVER met voorzichtigheid te paaren, is voorzeker moeilijk. Er is dikwerf teveel van het *Eigen* in onzen ijver — en teveel *Menſchenvrees* in onze voorzichtigheid. Dan het geen wij niet

ver-

verkrijgen kunnen door onze eigen schranderheid of poogingen, moogen wij hoopen in zekere maate te zullen *ontvangen* van Hem, die mildlijk geeft, den geenen die Hem zoeken, en Hem wenschen te dienen. — *Voorzichtigheid* is een woord dat veel misbruikt wordt. Maar er is eene hemelsche Wijsheid, welke de HEER beloofd heeft te schenken aan hun, die ze ootmoedig bij Hem zoeken, en van Hem wachten. Zij bestaat niet, in het vormen van eene reeks van voorschriften en stelregelen, maar in eenen geestlijken smaak en gewaarwording, afgeleid uit eene bevindelijke kennis der Waarheid, en van het menschlijk hart, zoo als het zelve in GODS Woord beschreeven wordt. De oefening deezer Wijsheid bestaat veelal, in een eenvouwdig afhangen van den HEERE, om ons te leiden, en ons bekwaam te maaken tot elke daad. Zelden handelen wij verkeerd, wanneer wij waarlijk op den HEERE vertrouwen, en aflaaten moogen van te steunen op ons verstand. Wanneer het hart dus in eene rechte plooi en gestalte is, en het Woord van CHRISTUS rijklijk in ons woont, dan is er een soort van onmiddellijk gevoel, wat van ons in de tegenwoordige omstandigheid moet gedaan worden, zonder dat wij zulks angstvallig behoeven te onderzoeken; een licht schijnt voor ons heenen op den weg van onzen pligt. En indien de HEER ons toelaat, in zulk eene gemoedsgesteldheid eenige misslagen te begaan, dan zal Hij ons ook leeren, uit dezelven voordeel te trekken; de overweeging van het geen wij den ee-

 nen

nen dag kwaalijk gedaan hebben, zal ons den volgenden wijzer doen handelen. Ten allerbesten genoomen, moeten wij altijd verwachten, nieuwe bewijzen van onze zwakheid en onbekwaamheid te zullen ontmoeten. Hoe zouden we ook anders ootmoedig kunnen blijven, of de vrijheid weeten te waardeeren die Hij ons vergunt, van dagelijks tot den Troon der Genade te koomen, om nieuwe vergeeving en bestuur te ontvangen? Maar indien de HEER ons geeft, dat we met een eenvouwdig oog voor Hem wandelen, dan zal Hij een genadig welgevallen neemen, in onze begeerte van Hem beter te dienen, indien wij konden; en zijn zegen zal onze zwakke poogingen in zekeren trap voorspoedig maaken, ten zelfden tijd, dat we onze beste verrichtingen zien verzeld gaan met zooveele gebreeken en verkeerdheden, dat we ons over dezelven moeten schaamen.

Ik ben oprechtlijk,

Uw toegenegen vriend

ZEVENDE BRIEF.

WAARDE HEER!

WIJ hebben alle noodig — en op de tijden wanneer de HEER het best keurt, ontvangen wij, kastijding. Ik hoop dat gij desgelijks reden hebt om Hem te prijzen, voor onderſteunende, heiligende, en uitreddende goedertierenheid. Het bloôhartig vleesch wordt ontroerd, en beeft, zoodraa de roede is opgeheven; maar het geloof behoeft voor dezelve niet te ſchrikken — want ze is in de hand van Eenen, die ons beter bemint dan wij onszelven, die ons geſtel kent, dat wij maar ſtof zijn, en die derhalven niet toelaaten zal, dat wij overſtelpt worden of bezwijken.

IK heb gevoelig medelijden met den Heer B—. Was het in mijn vermogen, ik maakte hem draa gezond. Indien de HEER, die magtig is zijne kwaal in een' oogenblik wechteneemen, dezelve toelaat hem bij te blijven; dan moogen we over het geheel verzekerd zijn, dat zulks voor hem beter is. Met dit alles echter, is het zeer geoorloofd, te bidden, dat zijne gezondheid mooge herſteld worden, en hij nog lang in de weereld nuttig zijn. Ik verzoek dat gij hem mijne groete wilt bieden, en hem verzekeren, dat mijn hart met innige toegenegenheid aan hem gedenkt. Ik weet dat GOD, wien hij dient

alle zijne beſchikkingen omtrent hem, draagelijk en voordeelig voor hem zal maaken.

INDIEN SALOMONS *Hooglied*, zoo als gij aanmerkt, de ondervinding van CHRISTUS Kerk afmaalt, dan vertoont het dezelve zoo wel van de donkere, als van de lichte zijde. Geen gedeelte van het zelve is de ondervinding van elk ondeelbaar perſoon, op eenigen bezonderen tijd. Sommigen worden gevoerd in het wijnhuis; anderen liggen op hun leger. Sommigen zitten onder zijne baanier, onderſteund door zijnen arm; terwijl anderen eene flaauwe gewaarwording van Hem hebben, op een' afſtand, en door veele bergen en heuvels van Hem geſcheiden. In één opzicht, evenwel, koomen ze alle over een, [t. w.,] dat Hij het heerſchend voorwerp is van hunne begeerten, en dat zij zulk eene ontdekking van zijn' PERSOON, zijn Werk, en zijne Liefde ontvangen hebben, welke Hem dierbaar maakt aan hunne ziel. Hun oordeel over Hem, is altijd het zelfde; maar hunne gevoeligheid is onderſcheiden. De liefde welke zij Hem toedraagen, hoewel in hunne harten geworteld en gegrond, is niet altoos even werkzaam; ook kan dit niet zijn. — Wij zijn gelijk boomen, die, ſchoon ze leeven, echter hunne bladeren en vruchten niet kunnen voordbrengen, zonder den invloed der Zon. Zij leeven zoo wel des winters, als des zomers; maar hoe verſchillend is hunne gedaante, in die verſchillende jaargetijden! Waren wij altijd even

eens

eens gesteld, konden wij altijd gelooven, altijd liefhebben, en ons verblijden; wij zouden waanen, dat het vermogen daar toe, inkleevende, en ons eigen was. Maar het strekt meer tot 's HEEREN Heerlijkheid, en het is meer geschikt om eene gemoedsgesteldheid overeenkoomstig het Evangelij, in ons te verwekken, dat wij een diep gevoel verkrijgen van ons onvermogen en afhangelijkheid, dan dat wij altijd in eene leevendige en opgewekte gemoedsgestalte waren. Ik stel vast, dat een gebrooken en verslaagen geest, eene gevoelige overreeding van onze slegtheid en nietigheid, verbonden met een hartlijk aanneemen van den HEERE JESUS, zoo als Hij in het Evangelij wordt geopenbaard, de hoogste voordering is, waar toe wij in dit leven kunnen geraaken. Gevoelige vertroostingen zijn begeerelijk, en wij moeten in droevig verval zijn, wanneer ze ons dus niet voorkoomen; doch ik denk, dat er eene waare werkzaamheid van het geloof, en wasdom in de genade, kan plaats hebben, wanneer onze gevoelige gewaarwordingen flaauw en weinig zijn. Eene ziel kan in eenen even zoo bloeienden staat zijn, wanneer zij dorstende en zoekende is naar den HEERE, en Hem achter aan treurt, als wanneer zij daadlijk zich in Hem mag verblijden — even zoo ernstig, wanneer zij strijden moet in het dal, als wanneer zij juichen mag op den berg. Wat meer is, donkere tijden verschaffen de zekerste en sterkste openbaaringen van de kracht des geloofs. Vast te houden aan het Woord der belofte —

een' gevoeligen afkeer van de zonde te behouden — ſtandvastig voord te gaan op den weg van onzen pligt, in weêrwil van de ongunst en de aanlokſelen der wereld, wanneer wij ſlegts weinig vertroosting genieten; is een veel zekerder bewijs van genade, dan duizend dingen die wij kunnen doen of lijden, wanneer ons gemoed leevendig en opgewekt is. Ik heb veelen gezien, die over het geheel vrij oneenpaarig wandelden, ſchoon zij van tijd tot tijd groote vertroostingen ſcheenen te genieten, althans er van ſpraken. En ik heb anderen gezien, die den meesten tijd klaagden over veel duisterheid en koelheid, doch die bij uitneemendheid ootmoedig, teder, en voorbeeldig waren in hunne gemoedsgeſteldheid en gedrag. Indien ik mijn lot moest kiezen, zou in het voorzeker houden met de laatſten.

Ik ben oprechtlijk, en met alle toegenegenheid,

De uwe.

11 *Januarij* 1777.

DRIE-

DRIE
BRIEVEN
AAN
MEJUFVROUW G—.

BRIEVEN
AAN
MEJUFVROUW G—.

EERSTE BRIEF.

MEJUFVROUW!

HET zou onvriendlijk zoowel als ondankbaar in mij zijn, indien ik door eenige beezigheid mij liet terug houden, van het ſpoedig beantwoorden uwer aangenaame Letteren, geſchreeven uit ——; welken, ſchoon gedagteekend den 6 deezer maand, mij eerst den 10 zijn ter hand gekoomen.

HADDE ik tijdig geweeten, dat gij ten huize van den Heer — waart, ik zou getracht hebben u aldaar te koomen zien; en zeer aangenaam zou het ons geweest zijn, een bezoek van u te moogen ontvangen. Dan zij die den HEER vreezen, kunnen verzekerd zijn, dat alles wat onuitvoerelijk is, niet noodzaaklijk is. Hij zou, indien Hij het noodig geoordeeld hadde, alle beletſelen die u in den weg ſtonden, hebben kunnen opruimen. Doch het behaagt Hem, u te toonen dat gij niet van menſchen afhangt,

maar van Hem, en dat, offchoon uwe omftandigheden u van fommige voordeelen, ten aanzien der uitwendige middelen, berooven, Hij nogthans, die in u een goed werk begonnen heeft, magtig is het zelve te volvoeren, in weêrwil van alle fchijnbaare hindernisfen, en dat Hij alle dingen — zelfs die, welken het ongunstigst voorkomen hebben — kan doen medewerken u ten goede.

Een zeker uitwerkfel van Gods [hartveranderende] Genade, is de begeerte en het verlangen om den openbaaren Godsdienst bijtewoonen; en wanneer ons de gelegenheid daar toe gegeeven wordt, kan het, zonder nadeel aan onze wezenlijke belangen, niet verzuimd worden. Maar de Heer kent veele zielen, die Hem lief zijn, en die Hij, onder een geduurig toeneemen in de genade, opleidt tot de zalige Heerlijkheid; maar welken door zijne voorzienige befchikking in zulk eenen ftand zijn geplaatst, dat zij geheel buiten de moogelijkheid zijn, om de prediking van het Evangelij te hooren —— en misfchien hebben zij zelden een godvruchtig Leeraar of Vriend, om met hun te fpreeken, of hen te vertroosten. Zulk een ftand is een ftand van beproeving; doch Jesus is Algenoegzaam, en Hij is overal nabij. Zij kunnen niet verftooken zijn van het Woord zijner Genade, het welk alom voor handen is; noch van den Troon zijner Genade, want zij die gevoelig zijn van hunnen nood, en wier harten

tot Hem getrokken worden, zijn altijd aan den voet van zijnen Troon. Elk vertrek in het huis, ja elke plaats waar hunne voeten ſtaan, velden, wegen, heggen, alles is voor hun heilig land, omdat de HEER aldaar is. Het voornaamſte onderſcheid, tusſchen ons, en de Disſipelen, toen de ZALIGMAAKER op aarde was, beſtaat hier in: Zij wandelden toen door aanſchouwen; en wij worden geroepen om door het geloof te wandelen. Zij konden Hem met hunne ligchaamlijke oogen zien; het geen wij niet doen kunnen. Maar Hij zeide, eer Hij hen verliet: *Het is u nut dat ik wech gaa.* Hoe kon dit zijn, indien niet die geestlijke gemeenſchap, welke Hij beloofde na zijne Hemelvaart met zijn volk te zullen onderhouden, te verkiezen ware geweest, boven de verkeering met Hem, welke Hij hun vergunde terwijl Hij zichtbaar bij hen was? Dan wij weeten zeker, dat ze beter is; en zij die ze beiden geſmaakt hadden, moesten bekennen, dat Hij zijne belofte ruim vervuld had — zulks dat zij, ſchoon ze den ZALIGMAAKER naar het vleesch gekend hadden, wel vergenoegd waren van Hem nu niet meer te kennen naar het vleesch. — Ja, Mejufvrouw, ſchoon wij den HEERE JESUS niet zien kunnen, Hij ziet ons, en Hij is nader bij ons, dan wij kunnen begrijpen. In den natuurſtaat hebben wij zeer donkere, en waarlijk onteerende gedachten van GOD. Wij ſtellen Hem ons voor, als op eenen afſtand. Maar wanneer het hart ontwaakt is, dan beginnen wij, met den Aartsvader JAKOB, te

te zeggen: *Gewislijk is de HEER aan deeze plaats, en ik heb het niet geweeten* (*)! En wanneer wij geloof ontvangen, dan beginnen wij te erkennen, dat dees Alomtegenwoordige GOD in CHRISTUS is —— dat de regeering van hemel en aarde, het bewind over de Koningrijken der Natuur, Voorzienigheid, en Genade, in JESUS handen ſtaat —— dat Hij het is, met wien wij te doen hebben, die eenmaal helangsten en dood onderging, om ons te verlosſen, en wiens medeдoogen en tedere ontfermingen dezelfden zijn, nu Hij als KONING heerscht over alle dingen, als toen Hij in de dagen zijner Vernedering onder de menſchen op aarde verkeerde. Dus wordt GOD ons door het Evangelij bekend gemaakt, in de zielinneemende betrekkingen van eenen Zaligmaaker, eenen Herder, eenen Man, en Vriend; terwijl ons de weg geopend wordt door het Voorhangſel, d. i., de Menschlijke Natuur des VERLOSSERS, om integaan, met ootmoedig vertrouwen, tot in het binnenſte Heiligdom, en om alle onze zorgen en belangen neder te leggen op dien Eeuwigen Arm, die hemel en aarde in ſtand houdt, en op die Oneindige Liefde, welke zich aan ſchande, ſmerten, ſmaad, en kruisdood onderwierp, om zondaaren van GODS toorn en van de eeuwige rampzaligheid te verlosſen.

HOE

(*) *Geneſis XXVIII*: 16.

Hoewel er in deeze Verborgenheid der Verlosſende Liefde eene hoogte, breedte, lengte, en diepte is, welke de bevatting van alle eindig vernuft te boven gaat; kunnen echter de groote en voornaamſte grondbeginſelen, welken noodig zijn tot onderſteuning en vertroosting onzer ziel, in zeer weinige woorden begreepen worden. Zulk een kort begrip wordt ons medegedeeld, door den Apostel Paulus, in zijnen Brief aan Titus, Hoofdſtuk II. vers 11 tot 14. [*De zaligmaakende Genade van* God, *is verſcheenen allen menſchen; en onderwijst ons, dat wij, de godloosheid en weereldſche begeerlijkheden verzaakende, maatig, rechtvaardig, en godvruchtig leeven zouden, in deeze tegenwoordige weereld — verwachtende de zalige hoope, en verſchijning der Heerlijkheid des Grooten* Gods, *en onzes* Zaligmaakers Jesus Christus; *die Zichzelven voor ons gegeeven heeft, opdat Hij ons zoude verlosſen van alle ongerechtigheid, en ons Hemzelven een eigen volk zoude reinigen, ijverig in goede werken.*] Hier wordt de ganſche [Leer der] Verlosſing, alles wat noodig is gekend, ondervonden, beoefend, en gehoopt te worden, in den omtrek van *vier* Verzen bevat. Indien er veele boeken, groote ſtudij, en een diepdenkend verſtand vereischt wierden om gelukkig te worden; wat zou dan de arme en de eenvouwdige beginnen? Nogthans voor de zulken inzonderheid, is het Evangelij beſtemd; en weinig anderen verkrijgen de kennis en den troost van het zelve. De Bijbel is een verzegeld boek, tot zoolang, dat

dat het hart verlicht en geopend wordt; maar dan kan er in leezen die voorbij loopt. De Voorstellen zijn weinig in getal: „ Ik ben een „ zondaar, daarom heb ik eenen Zaligmaaker „ noodig, eenen die bekwaam en gewillig is, „ om volkomenlijk zaligtemaaken. Zulk een is „ JESUS. Hij is alles wat ik behoeve, Wijs- „ heid, Rechtvaardigheid, Heiligmaaking, en „ Verlossing. Maar zal Hij mij aanneemen? — „ Kan ik vooraf eene andere vraag beantwoor- „ den: Ben ik gewillig om Hem aanteneemen? „ Zoo ja; en indien ik op zijn woord mag aan- „ gaan, indien Hij meende het geen Hij zeide, „ en niets meer beloofd heeft dan Hij volbren- „ gen kan —— dan mag ik mij verzekerd houden, „ dat ik welkoom zal zijn. Hij wist lang te „ vooren, welke twijfelingen, vreeze, en be- „ kommering in mijn gemoed ontstaan zouden, „ als ik eenmaal mijzelven zou leeren kennen, „ en beseffen zou wat ik bedreeven en wat ik „ verdiend heb; en daarom heeft Hij, eer Hij „ de aarde verliet, uitdrukkelijk verklaard: „ *Die tot mij koomt, zal ik geenszins uitwerpen.* „ Ik heb geen geld noch prijs in mijne hand, „ noch bezit eenige waardigheid of verdienste „ om mij aanteprijzen; en dit is ook niet noo- „ dig, want Hij zaligt om niet, om zijnes „ Naams wil. Ik heb niets anders te doen, dan „ dankbaar te weezen voor het geen Hij mij „ reeds getoond heeft, en op Hem te wachten „ om meerder Het is mijne zaak, mijzelven „ aan Hem, als den grooten ZIELARTS, toe-

„ te-

„ tevertrouwen, niet Hem voorteſchrijven hoe
„ Hij mij zal behandelen. De geneezing te be-
„ ginnen, voord te zetten, en te voltooien,
„ koomt Hem alleen toe".

De twijfelingen en vreezen waar van gij ſpreekt, zijn, in meerder of minder trap, de gemeene ondervinding van alle godvruchtigen; althans voor een' tijd. Zoolang er eenig ongeloof in ons hart overig is, en het den Satan toegelaaten wordt ons te verzoeken, zullen we die dingen in ons gewaar worden. Op zichzelven zijn ze ongegrond, en zondig; doch de Heer laat dezelven toe, en beſtuurt ze ten beste. Zij ſtrekken, om ons meer de plaage van ons hart te leeren kennen, ons meer de noodzaak van eenen Zaligmaaker te doen gevoelen, en ons zijne rust, wanneer wij tot dezelve geraaken moogen, dubbel zoet en zeker te maaken. Zij ſtellen ons ook in ſtaat, om medelijden te oefenen met anderen, en hen te vertroosten. ——

Vrees niet; geloof alleenlijk; waak, en bid. — Verwacht niet alles te gelijk. Een Christen wast niet ſchielijk op, gelijk de Paddeſtoel, maar veeleer als een Eik, wiens groei men naauwlijks kan bemerken, doch die echter met den tijd een hooge en diepgewortelde boom wordt. —— Indien mijn ſchrijven u nuttig is geweest, den Heere zij er al de lof van toegebragt! Eenigen troost aan Gods kinderen toetedienen, is de grootſte eer en vermaak, welken mij in dit le-

leven gebeuren kunnen. — Ik kan niet beloo- ven, een zeer ſtipte Briefgenoot te zijn, naar- dien ik veele verbindteniſſen hebbe; doch ik hoop alles te doen wat in mijn vermogen is, om te toonen dat ik ben,

MEJUFVROUW!

Uw, e. z. v.

20 *Junij*, 1776.

TWEE-

TWEEDE BRIEF.

Mejufvrouw!

Schoon ik in het gemeen taamelijk ſtipt denk te zijn, wanneer ik een' Brief binnen zes of zeven weeken na het ontvangen, kan beantwoorden; moeit het mij echter een weinig, dat ik niet ſpoediger u eenig antwoord op den uwen heb doen toekoomen. Een geval, zoo als dat welk gij mij gelieft te melden, verdiende een onmiddellijk aandenken; en toen ik het las, meende ik binnen een' Postdag of twee aan u te ſchrijven, en ik durf naauwlijks de meenigte mijner beezigheden als eene genoegzaame verſchooning inbrengen, van het dus lang te hebben uitgeſteld. Dan onze tijden zijn in des Heeren hand. Hij geeve, dat het geen ik u thands ſchrijven zoude, mooge blijken een woord ten rechten tijd te zijn!

Uwe gemoedskwellingen zijn geenszins zonderling; hoe zeer ze u dus moogen voorkoomen, omdat gij in uwen afgelegen ſtand niet veel gelegenheid hebt — zoo als gij zelve aanmerkt — om van de ondervinding van andere Christenen iets te weeten. Ook was de ſchuld, waar over uw gemoed zoo grootlijks bezwaard is geweest, eigenlijk de uwe niet. Het was eene inwerping, door den vijand tegen uwen wil u opgedrongen; en hij zal er voor moeten antwoorden. Het is

buiten twijfel een treurig bewijs van het bederf onzer natuur, dat er iets in ons is, welk ons zoo ligtlijk vatbaar maakt voor zijne ingeevingen; een bewijs van onze uiterfte zwakheid, dat wij, na de allerduidelijkfte en gemoedvoldoende blijken der Waarheid, niet magtig zijn ons vertrouwen vast te houden, wanneer de HEER den Satan toelaat ons te ziften en te fchudden. Dan ik kan u verzekeren, dat deeze veranderingen niet ongemeen zijn. Ik heb menfchen gekend, die, na eene reeks van veertig jaaren, doorgaands gemoedigd, met GOD gewandeld te hebben, fomwijlen raadloos zijn geworden, door aanvallen als die welken gij vermeldt, en vervoerd zijn tot twijfelen, niet flegts aan hunnen genadeftaat, maar zelfs aan de grondvesten waar op hunne hoope gebouwd was. —— Indien gij gebleeven waart, zoo als gij wijleer fchijnt geweest te zijn, vastgehecht aan de ijdelheden van eene dartele en ligtzinnige leevenswijze; of hadt gij u kunnen vergenoegen met eene gedaante van godsdienstigheid, ontbloot van de kracht derzelve — dan zoudt gij waarfchijnelijk nooit deeze kwellingen ondervonden hebben. De Satan zou dan zijne kunstgreepen op eene gansch andere, en minder merkbaare wijze, hebben te werk gefteld, om u op valfche gronden gerust en zorgeloos te doen nederzitten, en alle nadenken, of vermoeden van gevaar, uit uwen geest te weeren. Maar toen hij u niet langer in zijne flaavernij konde houden, noch u verleiden om de weereld weder in te keeren, befloot

hij

hij van maatregelen te veranderen, en u openlijk den ooriog aan te doen. Eene proeve van zijne magt en boosheid hebt gij ondervonden; en de HEER, dien gij liefhadt, omdat Hij u eerst liefgehad heeft, gedoogde dit — niet om den Satan genoegen te geeven — maar tot uw nut, om u te verootmoedigen, en te beproeven, om u te toonen wat in uw hart was, en opdat Hij u ten laatſten weldeede. Deeze dingen zijn, als zij tegenwoordig zijn, geene ſtof van vreugde, maar van droefheid; doch daarna geeven zij van zich, eene vreedzaame vrucht der gerechtigheid. Ondertusſchen is des HEEREN oog op u; Hij heeft bepaald, hoe hoog de beproeving gaan, en hoe lang zij duuren zal; en Hij zal u zooveel onderſtand beſchikken, dat gij niet zult verzocht worden boven het geen gij zult kunnen verdraagen. Ik twijfel niet, of uw ſtrijd en ſmerten zullen ten bekwaamen tijde eindigen in lof en overwinning, en geheiligd worden tot uwe meerdere bevestiging in de Waarheid.

Ik verblijde mij grootlijks, in des HEEREN goedheid aan uwen ſtervenden Bloedverwand. Hoe recht tijdig, en hoe juist gepast, was dit aandoenlijk geval, om de kracht der inwerpingen waar meê de vijand uwen geest poogde te overſtelpen, te verbreeken! Hij was niet beſtand tegen zulk een doorluchtig en allerblijkbaarst getuigenis, dat de Leerſtukken die gij omhelsd hadt geene kunstig verdichte fabelen waren. Hij konde langs dien weg niets meer verwinnen.

Maar hij is vruchtbaar in konstgreepen. Hij poogde daar na, uw gewisſe met ſchuld te bezwaaren, als of gij zelve die gedachten gevormd, en vrijwillig gekoesterd hadt, welken gij indedaad met den uiterſten weêrzin en de gevoeligſte ſmert moest lijden. En hier in ſchijnt hij desgelijks voor een poos geſlaagd te weezen. Dan Hij die den eerſten ſtrik verbrak, zal u ook uit deezen verlosſen.

DE donkere en onteerende gedachten aangaande de GODHEID, waar van ik [in mijn' voorgaanden Brief] gewag maakte, als eigen aan den ſtaat der natuur, zijn zeer verſchillende van de gedachten van uw hart, met betrekking tot GOD. Gij vertegenwoordigt Hem u niet als eenen harden Heer, noch verbeeldt u, dat gij gelukkiger zijn kunt in het overtreeden, dan in het gehoorzaamen zijner Geboden. Gij verkiest de weereld niet, boven zijne gunst; noch waant, Hem te kunnen behaagen, en voor uwe zonden te boeten, door eigen pligtbetrachting. Deezen en ſoortgelijken, zijn de gedachten van het natuurlijk hart — juist het tegengeſtelde van de uwen. Éene gedachte nogthans, moet ik bekennen, hebt gij in u toegelaaten, welke niet minder hoonende is voor den HEERE, dan ontroostlijk voor u zelve. Gij zegt: „ Ik durf „ niet gelooven, dat GOD mij niet als zonde „ zal toerekenen, het plaats geeven van ge„ dachten, waar van mijne ziel altijd een' af„ ſchrik hadde, en waar aan mijn wil nimmer

„ toe-

„ toeſtemming gaf". Ja, gij vreest, dat ze niet alleen u zullen toegerekend worden, maar zelfs, dat ze onvergeeflijk zouden zijn! — Hoe is dit moogelijk! — Dan ik wil het niet uwe *gedachten*, maar liever uwe *verzoeking* noemen. Gij zegt mij, dat gij kinderen hebt. Dan zult gij ligtlijk eene kleine gelijkenis, welke mij nu terſtond invalt, begrijpen. Laat mij een geval onderſtellen, zoo als ſomtijds wel eens gebeurd is. Een kind, drie of vier jaaren oud zullen we zeggen, onachtzaam ſpeelende op een' kleinen afſtand van huis, wordt plotsling opgevat en wechgevoerd, door eene Landloopſter. Arm ſchaap! hoe verſchrikt, hoe bedroefd moet het zijn! Mij dunkt, ik hoor het ſchreien en gillen! Het gezicht en het geweld van dit vreemde wijf — het denken aan zijne lieve ouders — het verlies van het aangenaame thuis — de vrees en onzekerheid, wat van hem worden zal! — zou het te verwonderen zijn, dat het in doodsangsten ſtierf? Dan zie! de redding is nabij! De Landloopſter wordt achterhaald, en het kind te recht gebragt. — Vergun mij nu, mijne Waarde Jufvrouw, u te vraagen: Indien dit kind uw kind was — hoe zoudt gij het ontvangen? Misſchien, als de eerſte verrukkingen uwer vreugd over deszelfs wederkoomst het u toelieten, zoudt gij het zachtlijk berispen, dat het van de deur afgeloopen was. — Maar zoudt gij het onterven? — Zoudt gij weigeren het voor uw kind te erkennen? — Zoudt gij het op nieuws, met eigen hand, aan de Landloopſter overleveren, omdat het een geweld ge-

leeden had, welk het niet kon wederstaan, *waar van het een' afschrik hadde, en waar aan zijn wil nimmer toestemming gaf?* — En wat is de tederheid eener moeder — van tienduizend moeders te saamen genoomen — bij die, welke onze meêdoogende ZALIGMAAKER toedraagt aan elke arme ziel, welke het gegeeven is tot Hem te vlugten om behouden te worden? Het zij verre van ons, Hem te beschuldigen van iets, waar toe wij onszelven ten eenemaal onbekwaam zouden oordeelen! —— Schep moed, Mejufvrouw; wederstaa den duivel, en hij zal van u vlieden. Indien hij u verzocht tot het pleegen van eenige euveldaad; gij zoudt beeven op de gedachte, en ze met afgrijzen verwerpen. Doe het zelfde, wanneer hij u wil vervoeren om des HEEREN mededoogen en goedertierenheid in twijfel te trekken. Dan hier misleidt hij ons door eenen schijn van ootmoedigheid, en zoekt ons diets te maaken, dat wij zeer wel doen, wanneer wij onze onwaardigheid als eene voldoende tegenbedenking, tegen de veelerlei uitdrukkelijke Beloften van GODS Woord, doen gelden. Er staat geschreeven: *Het Bloed van* JESUS CHRISTUS, GODS ZOON, reinigt van alle zonde (*). — *Alle zonde zal den menschen*, om JESUS wil, *vergeeven worden* (†). — *Al wie tot* CHRISTUS *koomt, dien zal* Hij *geenszins uitwerpen* (**). — En, *Hij kan volkomenlijk zalig-*

(*) 1 *Joannes* I: 7. (†) *Mattheus XII:* 31.
(**) *Joannes VI:* 37.

ligmaaken allen die door Hem tot GOD *gaan* (††). Geloof des HEEREN Woord, en de Satan zal een leugenaar bevonden worden. —— Indien het kind vrijwillig met de Landloopſter was wech gegaan; indien het die rampzalige leevenswijze had verkoozen; geweigerd had weder thuis te keeren, hoe dikwerf en hoe liefderijk ook daar toe vermaand — misſchien zou de liefde van Ouders, ſomtijds, te zwak zijn, om voor de vergiffenis van zulk eene aanhoudende weêrſpannigheid te pleiten. Maar wij hebben alle, indedaad, op deeze wijs gehandeld tegen den HEERE; en evenwel, wanneer wij ſlegts gewillig zijn om wedertekeeren, is Hij bereid, om ons met open armen te ontvangen, zonder één beſtraffend woord (*). Ofſchoon onze zonden rood zijn als ſcharlaken en karmozijn, vermeenigvuldigd tot boven ons hoofd, ja ontelbaar als het zand; het geheele beloop is ſlegts: *De zonde is meerder geworden;* maar waar de zonde meerder geworden is, daar is de Genade zooveel te meer overvloedig geworden.

NA alles gezegd te hebben, weet ik, dat de HEER den ſleutel der vertroosting in zijne eigen hand bewaart; maar Hij heeft gebooden, dat wij trachten zouden elkanderen te vertroosten. Het zou mij tot blijdſchap weezen, indien ik zijn werktuig mogt zijn, om u troost toetedie-

nen.

(††) *Hebreeuwen VII:* 25. (*) *Lukas XV:* 20-22.

nen. Ik zal hoopen eerlang een' Brief van u te ontvangen, en dat gij mij dan zult kunnen berichten, dat de HEER u de vreugde van zijn heil wedergegeeven heeft. Doch behaagt Hem zulks alsnog niet; wacht gij slegts op Hem, en gij zult niet te vergeefs wachten.

IK ben,

MEJUFVROUW!

Uw, e. z. v.

20 *Augustus*, 1776.

DERDE BRIEF.

MEJUFVROUW!

VERZOEKINGEN kunnen vergeleeken worden bij den wind, welke, wanneer hij ophoudt uit de eene ſtreek te woeden, na eene korte ſtilte, doorgaands zijn geweld vernieuwt uit eenen anderen hoek. De HEER heeft des Satans voorige aanvallen tegen u, doen ophouden; maar het is hem toegelaaten, u wederom op eene andere wijze te beſpringen. Heb goeden moed, Mejufvrouw, wacht op den HEERE, en de tegenwoordige ſtorm zal desgelijks in goed weder veranderen. Gij hebt eenen onfaalbaaren Stuurman, en zijt geſcheept in een' bodem, waar tegen noch winden noch baaren iets vermoogen zullen. Gij moogt ginds en weêr geſlingerd worden, en denken dat gij in oogſchijnelijk doodsgevaar zijt; maar zinken zult gij niet, ten ware GODS Beloften en zijne Getrouwheid konden misſen. — Na eene oplettende overweeging uwer klagten, ſchijnt het mij toe, dat dezelven alleenlijk hier op uitkoomen: „ Dat offchoon de HEER groote dingen aan u gedaan heeft, Hij u tot nog toe niet heeft gebragt tot eenen ſtaat van onafhangelijkheid van Hem, noch u ontſlaagen van de onmoogelijkheid, welke al zijn volk gevoelt, van iets zonder Hem te verrichten". —— Maar is dit waarlijk eene ſtof van beklag? Is het niet in allen zin beter ——

meer ſtrekkende tot GODS eer — meer geſchikt om ons onze verpligting aan Hem te doen indachtig blijven — en bij de uitkoomst meer tot onze veiligheid; dat wij in de gelukkige noodzaak geſteld zijn, om dagelijks uit zijne Volheid alles te ontvangen — even als de *Israëllers* het Manna ontvingen — dan dat wij een' zekeren voorraad van wijsheid, ſterkte, en goedheid van onszelven hadden? Onze eerſte Vader was dus in het begin voorzien met krachten, om ſtaande te blijven; dan daar de veranderlijkheid eene wezenlijke eigenſchap is van een ſchepſel, kwam hij weldraa ten val, en raakte alles kwijt. Wij, die van natuure zondaars zijn, zijn aan zoo hagchelijk eene proef niet overgelaaten. De HEER zelf heeft op zich genoomen, ons ſtaande te houden, en alle volheid van Genade, tot onze behoefte, wechgelegd in één HOOFD dat nimmer kan faalen. Onze genadige VERLOSSER zal allen noodigen onderſtand aan zijne Leden meêdeelen; echter op zulk eene wijze, dat zij hunne behoefte en zwakheid gevoelen zullen, en nergens op zullen kunnen roemen, van het eerst tot het laatſte, dan op zijne Wijsheid, Ontferming, en Voorzorg. Wij zijn in geene nadeeliger omſtandigheden dan de Apostel PAULUS, die, hoe uitmuntend en voorbeeldig ook in het Christendom, bevond, en openhartig beleed, dat hij van zichzelven niet bekwaam was iet goeds te denken. En hij verlangde het ook niet anders; hij roemde zelfs in zijne zwakheden, opdat de kracht van CHRISTUS in hem woonen mogt. Het ongeloof, en dui-

zend

zend' boosheden blijven in ons hart; offchoon derzelver regeering en heerfchappij ten einde is, zijn zij niet gedood, noch met den wortel uitgeroeid; de uitwerkfels derzelven, zullen meer of min gevoelig ondervonden worden, naar maate het den HEERE behaagt zijne genadige invloeden meer of min te fchenken, of te onttrekken. Wanneer de boosheden van ons hart te onder gehouden worden, dan zijn wij in onszelven niet beter; want zij worden door ons niet te onder gehouden. — Maar wij zijn zeer geneigd, op zulke tijden gunstiger van onszelven te denken; en daarom behaagt het den HEERE, fomtijds toetelaaten dat wij onderfcheid gevoelen, ten einde wij nooit vergeeten, hoe zwak en hoe flegt wij zijn. Wij kunnen deeze boosheden niet volltrekt overwinnen; maar het betaamt ons, onszelven er over te verootmoedigen, en wij zijn verpligt, er tegen te ftrijden, te arbeiden, en te bidden. Onze groote pligt is, fteeds ons nedertebuigen voor zijne voetbank, en tot Hem te roepen, die beloofd heeft, alles in ons te volbrengen. Waar toe worden wij krijgsknechten genoemd, dan omdat wij tot eenen krijg geroepen zijn? En hoe zouden wij ftrijden, indien er geene vijanden te wederftaan waren? De krijgsknechten van CHRISTUS zijn niet enkel tot praal, om eene ijdele vertooning te maaken in hunne kleedij, en hun geweer lostebranden, terwijl er niemand dan vrienden en aanfchouwers rondom hen zijn. Neen, wij moeten op het flagveld verfchijnen; wij moeten den vijand onder

der de oogen zien, en aan zijne vuurige pijlen blootstaan; wij moeten worstelen — het geen de digtste en hevigste soort van strijd is —— met onze tegenpartijders. Wij kunnen ook niet verwachten, dat wij er geheel zonder wonden zullen afkoomen; doch de bladeren van den Levensboom zijn beschikt tot onze geneezing. De OVERSTE HEIRVOERDER onzer Zaligheid is nabij, en leidt ons tot den krijg, met deeze verzekering — welke eenen bloodaart tot een' held zou maaken — dat wij in het einde meer dan overwinnaars zullen zijn, door Hem die ons liefgehad heeft.

IK ben geneigd te denken, dat sommige gevoelens, in uwen Brief uitgedrukt, niet eigenlijk de uwen zijn, noch door uzelve uit de heilige Schriften ontleend, maar veeleer, overgenoomen van Schrijvers of Predikers, wier begrippen gij, uit nederigheid, boven uwe eigen hebt verkoozen. Ik ben althans wel verzekerd, dat de Bijbel geenen grond altoos geeft, tot het besluit waar mede gij uwen geest pijnigt, t. w., dat, „ indien gij een kind van GOD waart, gij zulke veranderingen [van gemoedsgestalten,] en zoovecle tegenstribbelingen, niet zoudt ondervinden". Moest ik een' Christen afbeelden, of liever, hem in het breede beschrijven, dan weet ik geenen Tekst, welken ik eerder ten grondslag mijner verhandeling zou verkiezen, dan *Galaten V: 17:* [*Want het vleesch begeert tegen den geest, en de geest tegen het vleesch; en deezen staan tegen elk-*

elkanderen, alzoo dat gij niet doet, het geene gij wildet.] Een' Christen heeft verheven oogmerken, welken hem onderſcheiden van het gros des Menschdoms. Zijne heerſchende grondbeginſels, beweegredenen, en begeerten, zijn alle bovennatuurlijk en godlijk. Kon hij doen zoo als hij wilde; geen geest die voor den Troon is, zou hem in heiligheid, liefde, en gehoorzaamheid overtreffen. Hij zou in het voetſpoor zelfs van zijnen VERLOSSER treeden, elken oogenblik toewijden aan zijnen dienst, en zijne tong niet gebruiken dan om zijnen lof te vermelden. Dit wilde hij doen, maar, helaas! hij kan niet. Tegen deeze begeerte van den geest, is er eene ſtrijdige begeerte en werking eener bedorven natuur, welke zich keer op keer tegen dezelve aankant. De Christen heeft een overheerlijk patroon voor zich, hij is er innig óp verliefd; en ſchoon hij niet durft hoopen het zelve te evenaaren, poogt hij echter het na te volgen, en verlangt, het zelve zoo nabij te koomen als moogelijk is. Maar de inwoonende zonde, en de Satan, belemmeren geſtadig zijne hand, en bederven zijne trekken. Gij kunt, Mejufvrouw, niet rechtmaatig over uzelve oordeelen, ten zij gij behoorelijk acht ſlaat op deeze dingen; welken niet u in het bezonder eigen zijn, maar gemeen aan allen, die eene geestlijke gewaarwording hebben — en zij zijn indedaad onafſcheidbaar aan deezen ſtaat der ſterflijkheid verknocht. Was het zoo niet, waarom zouden dan menſchen, die in geestlijke gezindheid en heiligmaaking allerverst

ge-

gevoorderd zijn, zoo gereed weezen om zichzelven gansch flegt en onwaardig te erkennen? Een voornaam deel onzer heiligmaaking beftaat, in een diep gevoel van fchaamte en verootmoediging, over de boosheden, welken alleen onszelven, en Hem die de harten doorzoekt, bekend zijn; gepaard met berustend vertrouwen op JESUS, die ons van GODE geworden is Wijsheid, Rechtvaardigheid, Heiligmaaking, en Verlosfing. Ik maak geen zwaarigheid, u te verzekeren, dat fchoon gij meer beftendig vrede zult genieten, naar maate de HEER u geeft meer eenvouwdig te fteunen op het Bloed, de Gerechtigheid, en de Genade des MIDDELAARS; gij echter nooit betere gevoelens van uzelven zult krijgen, dan gij thands hebt. Hoe nader gij bij den HEERE gebragt wordt, zooveel te leevendiger zult gij gewaar worden, dat gij Hem oogenbliklijk noodig hebt; en hier door zal uwe bewondering van zijne Magt, en Liefde, en Ontferming, desgelijks van jaar tot jaar hooger rijzen.

WIJDERS wilde ik nog opmerken, dat ons ligchaamlijk geftel doorgaands niet weinig invloed heeft op de geestlijke kwellingen van ons gemoed. Naardien uw perfoon mij van aangezichte onbekend is, kan ik ten deezen opzichte flegts van u gisfen. Indien uw ligchaam zwak, en uw zenuwgeftel zeer gevoelig en teder is, dan zou ik met veel waarfchijnelijkheid fommigen uwer bekommernisfen aan deeze oorzaak toe-

fchrij-

ſchrijven. Het is een duister ſtuk, en ik wil er mij niet inlaaten. Maar volgends de waarneemingen die ik gemaakt heb, ſchijnen menſchen van die geſteldheid meer op de grenzen der onzichtbaare weereld — indien ik dus ſpreeken mag — te leeven, en meer vatbaar te zijn voor indrukſelen die tot dezelve betrekking hebben, dan anderen. De kwaal, welke wij, bij gebrek van een' beteren naam, *zwaarmoedigheid* heeten, kan waarſchijnelijk den vijand eenige bezondere voordeelen en gelegenheden verſchaffen, om u te kwellen. De geest beſchouwt alsdan de voorwerpen even als door een floers; het welk dezelven donker en ongunstig doet voorkoomen. En ik geloof, dat de Satan meerder invloed en behendigheid heeft dan wij vermoeden, om ons verſtand in het beſchouwen van geestlijke dingen te benevelen of te verbijsteren. En zoo dit al niet ten allen tijde plaats heeft, dan kan het voor 't minst dus weezen, bij gelegenheid van ziekte, of andere omſtandigheden. Gij meldt mij, dat gij onlangs ziek geweest zijt; deeze omſtandigheid, gevoegd bij uwen tegenwoordigen ſtand, en het vooruitzicht van uw naderend ſtervensuur, kan zeer gemaklijk zulk eene uitwerking hebben gehad, als ik zoo even zeide. Het zou derhalven kunnen zijn, dat gij uzelve beſchuldigdet, van iets dat uit uwe onpasſelijkheid gebooren werd, waar in gij enkel lijdelijk waart, en het geen zoo min eigenlijk zondig was, als hoofdpijn, of eenig ander van de duizenderlei ongemakken, waar aan ons ligchaam onderhevig is. —

is. —— De vijand kan geen voordeel op u behaalen, dan voor zoo verre de HEER het hem toelaat; en Hij zal hem niets toelaaten, dan wat Hij voorheeft tot uw grooter nut in het einde te doen gedijen. De HEER ſchept vermaak in uwen voorſpoed, en gij zoudt geen enkel uur in droefenis zijn, indien er niet eene gewigtige reden voor was. —— Niettegenſtaande uwe bekommeringen, heb ik goede hoope, dat Hij, die, zoo als gij zegt, u uit zes benaauwdheden geholpen heeft, u in de zevende gunstig zal ontmoeten; dat gij niet ſterven zult, maar leeven, en de werken des HEEREN vertellen, en opſtaan zult, om tot zijnen roem te getuigen, dat Hij uwe treurigheid veranderd heeft in blijdſchap.

IK ben

Uw, e. z. v.

— *Junij*, 1777.

TWEE

TWEE
BRIEVEN
AAN
MEJUFFER F—,

BRIEVEN

AAN

MEJUFFER F—.

EERSTE BRIEF.

WAARDE JUFFER!

GIJ begeert, dat ik u zal zeggen, welke de beste middelen zijn voor een jong mensch, om voortekoomen, dat de weereld, door alle haare verschillende en verleidende tooneelen, het hart niet van achter den HEERE aftrekke? — Het is eene gewigtige vraag; doch ik denk, dat uw eigen hart u zal zeggen, dat gij reeds al het onderricht welk gij dien aangaande met reden van mij verwachten kunt, in handen hebt. Ik zou toch alleenlijk kunnen trachten, uwe vraag te beantwoorden uit den Bijbel; en deeze ligt eveneens voor u open. Indien uw hart gesteld is als het mijne, dan zal het belijden moeten, dat wanneer het van achter den HEERE afwijkt, zulks zelden geschiedt uit onkunde van de gepaste middelen of beweegredenen, die ons nabij Hem moesten doen blijven, maar veel eer, uit een boos grondbeginsel binnen in ons, welk de

overhand neemt boven ons beter oordeel, en ons ontrouw maakt aan reeds ontvangen licht.

REGELEN, behoedſelen, en raadgeevingen, zou ik u in overvloed kunnen voordraagen; want ik vinde het betrekkelijk eene zeer ligte zaak, tot anderen te prediken. Maar zoo gij mij dan verder vraagt: Hoe zal ik dezelven daadlijk ter beoefening brengen? dan vinde ik mijzelven zoo gebrekkig, en zoo zeer verlegen in dit ſtuk, dat ik bijna niet weet wat ik u zou antwoorden. — Er moet evenwel iets gezegd worden.

IN de eerſte plaats, dan, wilde ik opgemerkt hebben, dat, ſchoon het onze onlosmaakelijke pligt is, en tevens het grootſte voorrecht dat we ons kunnen voorſtellen, ons hart nabij den HEERE te mogen houden, wij zulks echter niet volſtrekt of volmaakt moeten verwachten, veel min, dat wij er op eenmaal toe zouden geraaken. Wij zullen nabij den HEERE blijven, naar gelang wij innig overtuigd zijn, van den oneindigen afſtand tusſchen Hem — en de dingen die zich, nevens Hem, aan onze keuze aanbieden, en van de dwaasheid zoowel, als ondankbaarheid, van aftewijken achter Hem. Doch deeze ſtukken zijn niet anders te leeren, dan door de ondervinding, en door het ſmertlijk gevoel, onder eene reeks van teleurſtellingen in onze verwachtingen van de ſchepſelen. Ons oordeel zal

ma

nas voldoende overtuigd zijn, dat zijne gunst beter is dan het leven; terwijl nogthans eene loutere beuzeling in ſtaat zal weezen, om ons ter zijden afteleiden. De HEER gedoogt, dat wij onze zwakheid gevoelig ondervinden, opdat wij er van bewust zouden zijn. Want ſchoon wij gereed zijn, om met woorden te belijden dat wij zwak zijn; wij weeten het eigenlijk niet recht, voor dat het heimlijk doch afgekeurd vertrouwen op eenige gewaande ſterkte in onszelven, op de proef gebragt wordt, en ons begeeft. — Ootmoedig, en als een klein kind te zijn; beſchroomd om een' enkelen ſtap alléén te doen; en zoo zeer bewust van de ſtrikken en gevaaren die ons omringen, dat wij geduuriglijk tot den HEERE roepen om hulp en bewaaring — dit is het zekere, het onfaalbaar, het eenig middel, om nabij den HEERE te wandelen.

DAN hoe zullen we tot deeze ootmoedige zielsgeſtalte geraaken? —— Deeze moet, zoo als ik zeide, gebooren worden uit eene waare en gevoelige overtuiging van onze zwakheid en ſlegtheid; het geen wij niet leeren kunnen — althans ik heb het niet kunnen leeren — enkel uit boeken, of van Leeraars. GODS Voorzienigheid werkt ſaamen, met zijnen HEILIGEN GEEST, in zijn genaderijk oogmerk om ons onszelven te leeren kennen. Het is, indedaad, een groot voorrecht, bewaard te worden van zulke verachteringen, welken onder de opmer-

king onzer medeſchepſelen kunnen vallen; maar al is het dat *zij* niets van eenig belang tegen ons in te brengen hebben, dan is het echter moogelijk, dat wij verre zijn van recht geſteld te weezen, in het oog van Hem, die niet ſlegts oordeelt over daaden, maar over de gedachten en eerſte beweegingen van het hart. En, in waarheid, indien wij een' tijd lang GOD zoo konden aankleeven, dat wij weinig of niets in ons vonden waar over wij ons behoefden te ſchaamen; dan zijn we zulke ellendige ſchepſels, dat wij aanſtonds hooggevoelende en verwaand zouden worden, en ons bloot ſtellen zouden aan het uiterſte gevaar van te vallen.

ECHTER zijn er middelen aan onze zijde in acht te neemen; en ſchoon u dezelven bekend zijn, zal ik de voornaamſten opnoemen, dewijl gij het begeert. —— Het eerſte is, het *Gebed.* En hier moeten we, voor alle dingen, bidden om ootmoedigheid. Men mag deeze de bewaarſter heeten van alle andere Genadegaaven, en tevens den grond waar in dezelven wasſen. —— Het tweede middel is, *acht te geeven op* GODS *Woord.* Uwe Vraag wordt [voorgeſteld, en] lijnrecht beantwoord, in den *CXIXden Psalm,* het 9. *vers: [Waar mede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? — Als hij dat houdt naar uw Woord.]* De Geboden [in GODS Woord begreepen,] zijn ons richtſnoer, en ons vermaak. De Beloften zijn onze ſterkte, en onze aanmoediging. De deugden

den der Heiligen die er in verhaald worden, moeten onzen ijver wekken om hen na te streeven; hunne gebreken zijn als zooveele baaken, om ons te waarschuuwen tegen klippen en banken, die in onzen weg liggen. De overpeinzing van het gansche Ontwerp der Zaligheid, betreffende den PERSOON, het Leven, de Leer, den Dood, en de Verheerlijking onzes VERLOSSERS, is geschikt, om onze ziel te vormen tot eenen geestlijken en godlijken smaak; en voor zoo verre dees in ons heerscht en toeneemt, zullen de kleinigheden, die ons van achter den HEERE zouden aftrekken, haaren invloed verliezen, en, ontbloot van al den schijn waar door zij de zinnen aandoen, zullen ze blijken, enkele ijdelheid en niets te weezen. — Het derde voornaame middel is, *overweeging, of nadenken*; eene zorgvuldige oplettendheid op die verzoekingen en strikken, waar aan wij, uit hoofde van onze geaartheid, stand, of betrekkingen, meer onmiddellijk bloot staan, en door welken wij te vooren nadeel geleeden hebben. Het zou zijne nuttigheid hebben kunnen, indien wij des morgens, eer wij uit onze kamer gaan, ons voorstelden, zoo veel als moogelijk was, de waarschijnelijke omstandigheden, waar in wij dien dag zullen koomen. Dan de in achtneeming hier van, zoowel als van alle andere regelen die men ons zou moogen voorhouden, kan ligtlijk in eene bloote sleur en gewoonte verwandelen. Hoe het zij, ik vertrouw dat de HEER, die u

eene begeerte geschonken heeft om voor Hem te leeven, uw Leidsman en Leeraar zal zijn. Niemand leert gelijk Hij.

Ik ben,

Uw toegenegen vriend
en dienaar.

3 *October*, 1778.

TWEE-

TWEEDE BRIEF.

WAARDE JUFFER!

ONZE ondervindingen ftemmen na genoeg overeen. *Zij* moogen uitgebreid worden, zoodat men er veele bladen, ja ganfche boeken papiers, over vol fchrijve; doch de hoofdfom laat zich in eene korte fpreuk faamenvatten: *Ons leven is een ftrijd.* Tot onze aanmoediging, noemt het de Apostel eenen *goeden* ftrijd. Wij ftaan eene goede zaak voor; — wij ftrijden onder eenen goeden Veldoverften; — de overwinning is vooraf reeds zeker; — en de prijs is eene kroon, eene kroon des levens. Zulke overweegingen zouden eenen bloodaart in eenen held herfcheppen! — Maar dan moeten we ook te vreden zijn, dat wij ftrijden; en uit aanmerking van den aart, de meenigte, de gelegenheid, en de listen onzer vijanden, moogen we verwachten, fomtijds eene wonde te zullen bekoomen. Doch er is een artfenijkrachtige Boom, welks bladeren altijd bij de hand zijn, om ons te geneezen. Wij kunnen niet te oplettend zijn, op de boosheid welke fteeds in ons werkt, noch op de laagen, die geduuriglijk tegen ons gelegd worden; echter moet onze aandacht tot deeze dingen alleen niet bepaald zijn. Wij moeten ook opwaards zien, tot Hem, die ons Hoofd, ons Leven, onze Sterkte is. Een eenige aanblik van JESUS, zal ons meer krachtdaadigen onderftand

toevoeren, dan eene maand lang te staaroogen op ons eigen hart. Het eene moet men doen, maar het ander moet in geenerlei wijze verzuimd worden. Het was niet door hunne wonden te tellen, maar door het aanschouwen der koperen Slang — het heelmiddel door den HEERE verordend — dat de *Israëllers* van de vuurige slangenbeeten geneezen werden. Dit was een zinbeeld tot onze leering. Éene groote oorzaak van onze geduurige kwellingen, is, dat *wij* eene heimlijke begeerte hebben om rijk te weezen, en het is des HEEREN oogmerk, ons arm te maaken. *Wij* zouden gaarn eenige bekwaamheid hebben om iets uittevoeren; en de HEER beschikt zijne handelingen omtrent ons zoo, dat ze strekken moeten, om ons te overtuigen dat wij niets kunnen doen. *Wij* wenschten eenen voorraad in onszelven te bezitten; en de HEER wil, dat wij volstrekt van Hem zullen afhangen. In zooverre als wij gewillig zijn zwak te weezen, opdat de Kracht des HEEREN in ons worde grootgemaakt, zullen wij onzen vijanden doen gewaar worden dat wij sterk zijn, hoewel wij zelven nooit onmiddellijk van onze sterkte zullen bewust zijn; alleenlijk moogen we, uit vergelijking van het geen wij op ons zelven zijn, met den tegenstand welken wij uitharden, tot een troostlijk besluit koomen, dat de HEER krachtig in ons werkt (*).

IN-

(*) *Psalm XLI:* 12. [Deeze Plaats luidt, volgends de *Engelsche* Overzetting, dus: *Hier bij weet ik, dat* G.

Indien onze inzichten eenvouwdig, en onze begeerten naar den Heere zijn; dan kan het nuttig weezen, ſommigen van uwe en mijne gebreken te beſchouwen, niet als de gebreken van u en mij in het bezonder, maar als het gebrek dier bedorven natuur, welke wij met al des Heeren volk gemeen hebben, en welke den Apostel Paulus zoo gevoelig en hartlijk deed zugten, als wij kunnen doen. Doch deeze overweeging, offchoon waar, en ſchriftuurlijk, kan alleen veilig toegepast worden, wanneer het gemoed oprechtlijk en in goeden ernst aan den Heere overgegeeven is. Er zijn maar al te veel ongezonde en Half-Christenen, die er ijverig naar grijpen, en er zich van bedienen, tot verſchooning dier boosheden, van welken zij niet gaarn afſtand wilden doen. Maar ik vertrouw, dat ik ze u zonder gevaar mag aanprijzen. — Deeze booze natuur, deeze inwoonende zonde, is een leevendig grondbeginſel, eene werkzaame en vermoogende oorzaak. En eene oorzaak die werkzaam is, zal noodzaaklijk een gewrocht voordbrengen. De zonde is dezelfde zaak in geloovigen, als in onherboorenen. De eerſten, 't is waar, bezitten ook een ſtrijdig beginſel van Genade, welk zich tegen de zonde aankant, en dezelve wederſtaat, het welk haar verhindert uit te breeken; doch het kan haare opwellingen niet beletten. Gelijk de Genade der zonde wederſtaat, zoo ſtaat de zonde der Ge-

Gij lust aan mij hebt, dewijl mijn vijand over mij niet juicht.]

Genade tegen (†). De eigenaartige ſtrekking van elk [deezer grondbeginſelen,] wordt wederzijds, het eene door het andere, verzwakt; en tusſchen deeze twee, is de arme Christen, hoe onberispelijk en voorbeeldig ook in het oog der menſchen, in zijn eigen oog het onbeſtaanbaarst karakter onder de zon. Hij kan bezwaarlijk denken, dat het met anderen eveneens geſteld is; en daar hij over *hun* oordeelt uit het geen hij *ziet*, en van *zichzelven* uit het geen hij *gevoelt*, acht hij door ootmoedigheid anderen uitneemender dan zichzelven. Dit is een bewijs, dat hij op het rechte ſpoor is; want het is GODS wil, ten zijnen opzichte (**). —— Dit is de ſtrijd. Doch het zal niet altijd dus weezen. De Genade zal de overhand behouden. De booze natuur is reeds ontzenuwd, en eerlang zal zij den doodſnik geeven. JESUS zal ons meer dan overwinners maaken.

IK ben,

WAARDE JUFFER!

Uw toegenegen vriend
en dienaar.

—— *Maart*, 1779.

(†) *Galaten V:* 17. (**) *Filippenſen II:* 3.

TWEE

TWEE
BRIEVEN
AAN
DEN HEER A— B—.

BRIEVEN

AAN

DEN HEER A— B—.

EERSTE BRIEF.

Waarde Heer!

Het zal u, buiten twijfel, aan geene gelukwenſchingen ontbreeken, over uwe herſtelling uit uwe laatſte gevaarlijke ziekte. De meesten derzelven zullen misſchien met meerder vuur, en in julster uitdrukkingen, geſchieden; maar geene — dit ſtelle ik vast — zullen welmeenender en toegenegener zijn, dan de mijne. Ik verzoek, dat gij u door dit goed gevoelen van mij wilt voorbereiden, eer gij verder leest; en laat de oprechtheid mijner achting, u doen verſchoonen, het geen u in de wijze op welke ik dezelve tracht uittedrukken, min behaagelijk mogt zijn.

Wanneer iemand van eene verre en hagchelijke reize terug gekoomen is, dan vinden we ons natuurlijker wijze genoopt, om hem te vraagen naar de ontmoetingen welken hij gehad, en de ontdekkingen die hij gedaan heeft. Duld in mij eene ſoortgelijke nieuwsgierigheid; bezon-

zonder, daar mijne hartlijke toegenegenheid mij veel deel en belang doet neemen in de zaak. Gij zijt, mijn Vriend, tot op den rand – den uiterſten oever – der ontzaglijke Eeuwigheid geweest; maar GOD heeft u als weder in de weereld terug doen keeren. Is u niets zonderlings ontmoet? Hebt gij niets *nieuws* medegebragt? Is u niets voorgekoomen, welk eenige verandering in uwe gewoone manier van denken heeft veroorzaakt? Waren uwe begrippen aangaande de onzichtbaare dingen, toen uwe krankheid op het hoogst gereezen was, en gij van de weereld en alle haare verbindtenisſen waart losgemaakt, juist dezelfden, als toen gij eene volmaakte gezondheid genoot, en uwe neigingen onbelemmerd kondt opvolgen? — Indien gij antwoordt: „ Ja; alles was ſteeds bij mij het zelfde — het „ onderſcheid tusſchen ziekte en gezondheid al„ leen uitgenoomen"; dan ſtaa ik verlegen, wat ik u antwoorden zal. Ik kan dan alleenlijk zugten, en mij verwonderen — *zugten*, dat ooit zulks bij iemand kan plaats vinden! dat het dus met u, dien ik hartlijk lief hebbe, geſteld is! — *mij verwonderen*, dat dees ongelukkige toeſtand, hoe vreemd ook in één opzicht, nogthans zoo gemeen is! En waarom was het dus ook met mij niet altijd geſteld? Want langen tijd, en dikwerf, was het even zoo met mij. Meenige reizen, als ik door krankheid tot aan de poorte des doods, gelijk we zeggen, genaderd was, was ik zoo gerust en zorgloos, als een zeeman, die in een' woedenden ſtorm, kon goedvinden in

het

het opperfte van den mast te gaan liggen flaapen — zonder in het minst te bedenken, dat de naaste flingering van het fchip, hem in den verbolgen Oceaan zou kunnen doen nederftorten, buiten alle moogelijkheid van redding of uitkoomst! — Dan ten laatften werd er een dag gebooren, aan welken ik, fchoon het de bangfte dag was dien ik immer aanfchouwde, niet dan met blijdfchap en dankbaarheid gedenk; er kwam, zegge ik, een tijd, wanneer — daar ik mij weder in zulk een' uiterften nood bevond, en elken oogenblik niets dan den dood te gemoete zag — het GODE behaagde, het dekfel van mijne oogen af te ligten; en toen zag ik de dingen eeniger maate zoo als zij waarlijk zijn. — Verbeeld u een mensch, die al fidderend op den kant eener vreeslijke fteilte ftaat, daar een magtig en onverbiddelijk vijand op hem aanvliegt, om hem van boven neder te werpen, terwijl alles wat naar en ijsfelijk is, hem op den bodem des afgronds verwacht — dit alles zal u nog maar een flaauwe fchets geeven, van de gefteldheid mijnes gemoeds op dien tijd. Geloof mij, het was geene herfenfchim noch ijdele droom, welke mij van gevoelens en gedrag deed veranderen; maar eene krachtdaadige overtuiging, welke geen' den minften twijfel overliet — eene overreeding, zoo fterk en blijkbaar, als die ik van mijn aanwezen hebbe, en waar aan ik, zonder mijzelven geweld te doen, geenen oogenblik kan twijfelen. En hoewel mijn geval in fommige opzichten ongemeen was, wordt

echter iet dergelijks, elken dag, door den een' of anderen ondervonden. Ik zelf heb veelen gekend, die, na eene reeks van jaaren hun werk gemaakt te hebben van het voorſtaan der Deïs-terij, of zich aan eene ongebonden leevenswijs te hebben overgegeeven — toen, wanneer zij waanden, door de bedaarde toeſtemming van het geen zij het onpartijdig Redenlicht noemden, in hunne gevoelens onveranderlijk bevestigd te zijn, even als ik, mogten leeren, te roemen in het kruis van CHRISTUS, en te leeven door dat Geloof, welk zij wijleer verachtten en be-ſtreeden. Uit deeze voorbeelden ben ik over-tuigd, dat niets den ALMAGTIGEN onmooge-lijk is. Het zelfde Vermogen welk mij deed bukken, kan ongetwijfeld den hoogmoedigſten Ongeloovigen die op aarde leeft, verootmoedi-gen. En daar bij bewust zijnde, dat GOD, in de uitoefening zijner Magt, veeltijds goedvindt zich van zwakke werktuigen te bedienen, voele ik mij aangemoedigd — niettegenſtaande de on-waarſchijnelijkheid van een' goeden uitſlag — om hen, op wien de vriendſchap of toegenegen-heid mij eenigen invloed geeft, te waarſchuu-wen van het onbetaamende en gevaarlijke eener leevenswijze, gericht naar de heerſchende grond-beginſelen en denkwijs deezer weereld. Zoo verre ik dit verzuim, ben ik ontrouw aan mijnen pligt jegens GOD en menſchen.

MIJN oogmerk is thands niet, u lastig te val-len met diepzinnige redenkavelingen. Indien ik

al, door de kracht van betoog, iets op uwe begrippen konde te weeg brengen, zou echter mijne redeneering, zonder den invloed van een hooger Vermogen, uw hart steeds onbeweegd en onveranderd laaten. Een mensch kan het Evangelij toestemmen, en in staat zijn om de Waarheden van het zelve tegen anderen te verdeedigen; zonder dat het eenigen rechten invloed maake op zijn eigen hart. Deeze ééne Aanmerking zal ik slegts aan uwe overdenking beveelen: Dat indien uw Stelsel niet volstrekt kan betoogd worden waarheid te zijn, het noodwendig valsch moet weezen; naardien de uitslag al te gewigtig is, om aan die zijde waar het meeste gevaar ligt, eenigen twijfel toetelaaten. Indien het moogelijk ware dat de Christen mis hadde, dan stond hij nog op gelijken voet, met de geenen die zeggen dat hij mis heeft. Maar zoo de Deïst het spoor bijster is, d. i., indien wij op den rechten weg zijn, dan is het gevolg voor hem onvermijdelijk en onverschoonbaar. — Dit, zult gij zeggen, is een gemeen bewijs. Ik beken het; maar het zij zoo oud en versleeten als het wil, nooit echter zal het ontzenuwd, noch bondig beantwoord worden.

Vergun mij, u te herinneren, dat de zaaken waar over wij verschil hebben, op zichzelven onveranderlijk vast staan, en dat ons spreeken of redentwisten over dezelven, aan den aart der dingen niets kan geeven noch neemen; zij blijven zoo als zij zijn, wat begrippen wij

er ook van moogen vormen. En gedenk daar bij, dat wij alle, elk voor zichzelven, eenmaal ondervinden zullen, aan welke zijde de waarheid gelegen is. Toen ik zoo even ſprak van uwe *Herſtelling*, drukte ik mij verkeerd uit; mijn lieve Vriend! beſchouw dezelve toch alleenlijk als een *Uitſtel.* Gij draagt het vonnis des doods geduurig met u om, en ten zij gij —— het geen GOD genadiglijk verhoede! — door een' ſchielijken ſlag wordt wechgerukt, zult gij zoo zeker eens op een doodbed liggen, als gij nu van een krankbedde zijt opgeſtaan. Ja, gedenk, bid ik u! — ach! dat ik dit ſchrijven moet! — dat ſchoon gij mijne vermaaningen in den wind mogt ſlaan, zij nogthans een uitwerkſel op u hebben zullen, hoewel niet zulk een uitwerkſel, als ik wenschte —— zij zullen u te meer onverantwoordelijk ſtellen!

IK heb mijne ziel bevrijd, door u trouwhartig te waarſchuuwen. Doch indien gij weigert, de zaak te overweegen, met dien ernst, welken het gewigt derzelve vereischt; indien gij niet tot GOD, den Formeerder van uw ligchaam, en den Bewaarder van uwen geest, wilt opzien, om van Hem geleerd, en geleid te worden op den rechten weg; indien gij alleenlijk zulke boeken verkiest te leezen, en met zulke menſchen te verkeeren, welken ſlegts de ééne zijde van het geſchil begunstigen; indien gij voorneemends zijt, om alle dingen, rampen en gevaaren, weldaaden en verlosſingen, te laaten voorbij gaan

zon-

zonder opmerking, of zonder eenig nuttig gebruik voor uzelven er van te maaken; indien gij uw leven wilt doorbrengen, als of gij dacht alleenlijk in de weereld gekoomen te zijn, om te eeten, te ſlaapen, en uw vermaak te neemen, en na verloop van eenige jaaren, afgeſneeden te worden en te vergaan — welaan! doch dan zult gij de gevolgen moeten afwachten! – GOD zal u voorzeker vroeg of laat ontmoeten. Mijne hartlijke en dagelijkſche zugt is, dat het mooge zijn in goedertierenheid, en dat gij moogt toegevoegd worden aan het getal der Zeegeteekenen zijner onoverwinnelijke Genade!

IK ben,

Uw waarlijk toegenegen
vriend.

1758.

TWEEDE BRIEF.

WAARDE HEER!

OFSCHOON ik u eene waare genegenheid toedraag, en geene reden heb, om aan de oprechtheid uwer vriendschap jegens mij, te twijfelen; kan ik echter niet dan vreezen, onaangezien onze wederzijdsche achting, en mijne geduurige poogingen om, zoo veel ik kan, op een' vroolijken trant aan u te schrijven, dat er in de meesten mijner Brieven iets is — het geen ik niet kan, niet durf achter wege laaten — het welk u mishaagt en verveelt, en u minder geneigd maakt, om eene gestadige briefwisseling met mij te onderhouden, dan gij anders zoudt zijn. Liever dan u geheel te verliezen, wil ik in het algemeen u zooveel spaaren, als ik kan. Maar thands moet gij geduld met mij hebben, en mij vrijheid gunnen, om rondborstig en onbelemmerd uit te spreeken. Gij hebt mij daar toe als uitgedaagd, op eene wijze, dat ik zulks niet wel kan nalaaten. En daar gij mijn prediken in zooverre schijnt goedtekeuren, dat gij u wel vernederen wilt om, op uwe wijze, zelf aan het prediken te gaan; zoo staa mij ditmaal toe, dat ik nog eens tot u predike, en eenige gezegden in uwen Brief tot mijnen Tekst neeme.

IK zal in ons tegenwoordig geschil uw *Compliment* eens aanneemen, en vooronderstellen, dat

ik,

ik, zoo als gij mij gelieft te noemen, een *Man van verſtand* ben. Gij geeft dan toe, dat AL het verſtand niet aan uwe zijde is. Dit kunt gij waarlijk ook niet ontkennen; want, wat er ook van *mij* worden mooge, zoo is het onnoodig u te zeggen, dat HALE, BOYLE, en andere groote Naamen die ik zou kunnen vermelden, Mannen waren van zoo groot een doorzicht en gezond oordeel — en dat zij zoo goede gelegenheid hadden, en zoo weinig moeite ſpaarden, om achter de waarheid te koomen — als iemand onder alle de Voorſtanders van het Ongeloof immer kon voorwenden. En gij kunt met geenen ſchijn van reden, noch met betaamelijke zedigheid, volſtrekt vastſtellen, dat zij niet al zoo goede gronden hadden om te denken dat de waarheid aan hunne zijde was, als gij hebben kunt, om te denken dat zij dwaalden.

DOCH om mij, ter verdeediging mijner zaak, op geen menschlijk gezag te beroepen, wil ik te vreden zijn, met het ſtuk tusſchen ons beiden te laaten berusten. En dan bidde ik u, te willen opmerken, dat ik één blijkbaar voordeel, in het beoordeelen van het zelve, boven u hebbe, naamlijk, dat ik het goede en het kwaade aan *beide zijden* door ondervinding kenne, en gij ſlegts aan *éénen kant*. Indien gij mij eene lijst zondt van alle uwe verlustigingen; hoe bekoorelijk uw tijd heenen glijdt, en met welk een beleid dezelve verdeeld is tusſchen het Koffijhuis, den Schouwburg, de Speeltafel, en het

 Wijn-

Wijnhuis, met tusschen in vallende Bals, Concerten, e. z. v. — dan zou ik kunnen antwoorden, dat ik de meesten van alle die dingen beproefd, en weder beproefd hebbe, en weet, wat zij, op zijn allerbest genoomen, opleveren kunnen, en dat ik van de overigen genoeg gezien hebbe, om ze hartlijk te verachten. Al stel ik den Godsdienst voor een' oogenblik geheel aan een zijde; dan betuig ik nog, dat ik veel liever zou verkiezen, een worm te zijn die op den grond kroop, dan den naam van MENSCH te draagen, enkel om mijne dagen te slijten in zulke nietsbeduidende en kinderachtige beuzelingen. Ik zal uwe eigen uitdrukking terug keeren: Ik geloof dat gij een *Persoon van verstand* zijt; dan, helaas! hoe misbruikt gij uwe gaaven en vermogens, hoe verre handelt gij beneden uwe waardigheid, indien gij geen hooger doel van het leven kent, dan deeze onzinnige vermaaken, te gelijk met de eenigszins ernstiger beezigheid, van vroeg opteftaan en laat op te blijven, tot het bij een saamelen van aardsche schatten, ten einde in staat te zijn, uwe begeerlijkheden te onbekrompener te voldoen! Dit weet ik zeker, dat toen ik in die dingen mijn genoegen plag te zoeken, ik die allen in den sterksten zin ledig en onvoldoende vond; en het eenigst voordeel welk zij aanbragten — rampzalig zij, die gedwongen zijn dit een voordeel te heeten! — was, dat ze mij dikwerf bevrijdden van het verdriet en den last van – te *denken*! — Indien gij nog andere vermaaken aan de hand

hebt,

hebt, buiten de zoo even genoemden, dan moeten ze, volgends uw eigen plan, ondeugend en onbetaamelijk zijn; en daarom laat de vriendschap mij niet toe, dezelven mede op de lijst te brengen. Ik wil liefst hoopen, dat gij uw vermaak in geene nog laagere en verachtelijker dingen zoekt. —— Dus verre ſtaan we dan op gelijken grond. Gij kent al het genoegen dat een wellustig leven kan aanbieden — en ik ken het desgelijks.

WANNEER ik, daar tegen, u de Bronwel en de ſtroomen van *mijne* beste vermaaken poogde te beſchrijven, als daar zijn: — eene troostvolle bewustheid van de vergeeving mijner zonden — eene geduurige gemeenſchapsoefening met dien GOD, die hemel en aarde gemaakt heeft — een ſtil vertrouwen op de Godlijke Voorzienigheid —— het zielſtreelend vooruitgezicht van een beter leven, in eene betere Weereld, benevens de verrukkende voorſmaaken der hemelſche Gelukzaligheid; —— wilde ik, of konde ik u zeggen, welk een vermaak ik dikwijls geniete, in het leezen der heilige Schrift, in de oefening des gebeds, en in dat ſoort van predikèn en geſprekken, waar op gij met verachting nederziet — dan houde ik mij verzekerd, dat gij zoo laag van mijn geluk zoudt denken, als ik van het uwe. Doch hier ligt het onderſcheid, mijn lieve Vriend! dat gij veroordeelt het geen gij nooit door ondervinding hebt leeren kennen. Gij weet al zoo weinig van deeze dingen, als een

blind geboorene van koleuren. En niettegenſtaande al uw voorgeven van genoegen, twijfel ik er zeer ſterk aan, dat gij ten allen tijde uzelven kunt voldoen, en alle vermoeden uit uwen geest weeren, of het niet misſchien waarlijk met de zaak zoo mogt gelegen zijn, als ik voorgeſteld hebbe.

DAAR beneven; wat verlies ik toch, volgends mijn plan, dat mij zoo zeer uw medelijden zou waardig maaken? Geniet gij gevoeliger genoegen, in het bedachtzaam gebruik der aardſche zegeningen? Meent gij, dat ik mijne ſpijs met minder ſmaak nuttige, dan gij kunt doen; hoewel misſchien met minder kosten, en in minder verſcheidenheid? Slaapt gij gezonder en geruster dan ik? Geniet ik minder vermaak in de ſaamenleeving? Het is waar, dat de gemeenzaame ommegang met wulpſche en dartele lieden, die hunne dagen doorbrengen in lagchen, en ijdel gezang, even zeer tegen mijne neiging, als tegen mijnen pligt aanloopt. Doch ik heb Vrienden en goede Bekenden, zoowel als gij. Onder zeer veelen, die mij met hunne achting en vriendſchap begunstigen, zijn ſommigen Lieden van verſtand, geleerdheid, vernuft, en — het geen misſchien bij u vooral in aanmerking zou koomen — van rijkdom en aanzien. Indien gij hier op zeidet: „ Goed! maar het zijn „ altemaal Dweepers, gelijk gij zelf"; dan zoudt gij nog niets bewijzen. Want naardien, volgends uw' eigen grondregel, „ het geluk af-

„ hangt

„ hangt van onze bevatting", zoo kan het tegen mijn geluk niet ſtrijden, maar veeleer het zelve bevoorderen, dat ik Vrienden hebbe naar mijnen ſmaak. — Dus heb ik uwen ſtand van de ſchoonſte zijde beſchouwd..... Of laat mij er nog ééne zaak bijvoegen. Ik weet, dat gij op eene Huuwelijksverbindtenis bedacht zijt. Oordeelt gij, dat als gij tot dien ſtaat geraakte, uwe grondbeginſels geſchikt zijn om er u gelukkiger in te doen zijn, dan ik ben? Ons huislijk leven is u niet onbekend. Verbeeldt gij u, meerder vrede, eensgezindheid, en gevoeliger vreugd in de Egtvereeniging te zullen vinden, dan ik er in gevonden heb, en tot dit uur er in vinde? Ik wensch dat gij ons hier in moogt evenaaren. En zoo dit gebeurt, dan zullen we al wederom zoo na zijn als te vooren, d. i., op gelijken voet. Ik behoef geen Deïst te worden, om het beste en overvloedigst genot te hebben van alles, wat dit leven verſchaffen kan.

Maar ik zal u niet behoeven te zeggen, dat het tegenwoordig leven geenszins in enkel aangenaame lotgevallen beſtaat. Pijnen, ziekten, verliezen, teloorſtellingen, beleedigingen, en ſmaad, zullen meer of min, den eenen tijd of den anderen, ons deel weezen. — En kunt gij deeze rampen beter draagen dan ik? Dit zult gij niet durven zeggen. Gun dat ik mij op u zelven beroepe; hoe meenigmaal ontrust gij u, en woelt als een wild dier dat in een net gevangen zit, wanneer de uitkoomsten der dingen tegen

uwe verwachting ſtrijden! Dewijl uwe gedachten meer ingenoomen zijn door het geene gij ziet, moet gij noodwendig veel pijnlijker aandoening hebben van het geene gij gevoelt. Gij kunt de tegenſpoeden niet aanmerken, als door eenen Alwijzen Hemelſchen VADER beſchikt, ten uwen beste; gij kunt de zoetheid van GODS Beloften niet ſmaaken, noch zijne verborgen onderſteuningen gevoelen, in een uur van verdrukking; gij kunt uw bezwaar en uwe zorgen zoo niet op Hem werpen, dat gij daar door eene aanmerkelijke verligting voor uwen geest gewaar wordt; ook kunt gij zijne Hand niet zien, als uitgeſtrekt tot uwe verlosſing. Van deeze dingen weet gij zoo weinig, als van de kunst van vliegen. Ondertusſchen kan ik u plegtig verzekeren — en ik geloof dat mijne betuiging meerder gewigts bij u hebben zal, dan mijn oordeel — dat het wezenlijke zaaken zijn, en dat ik ze als zoodaanig door ondervinding hebbe leeren kennen. Wanneer mijne tijdlijke belangen allerneteligst en hagchelijkst ſtonden, heb ik eens en andermaal het meest moogen gevoelen van dien vrede, welken de weereld mij noch geeven, noch ontneemen kan. — Dan ik kan de zaak nog van een' anderen kant bezien. Gij vindt u taamelijk wel, en vergenoegd, wanneer gij onder uwe Vrienden zijt; maar hoe maakt gij het, als gij u geheel alleen vindt? Zoudt gij niet gaarn iets geeven willen, om het gelukkig geheim magtig te worden, van een' regenachtigen dag met genoegen doortebrengen, zonder behulp van bee-

zig-

zigheden, gezelſchap, of tijdverdrijf? Zou het u geen doodlijk verdriet baaren, indien gij eene week lang moest reizen op een' eenzaamen weg, waar gij geene vroolijke ontmoetingen hadt, om uwen geest te verleevendigen en optebeuren? —— Armzalig genoegen, dat geene de minſte tusſchenpoozing van bedaard nadenken dulden kan!

HET geen gij hebt hooren zeggen, is waarheid. Ik heb, met eenige weinige Vrienden, alle veertien dagen eene bijeenkoomst aan mijn huis, en dan beſteeden wij een uur of twee, in het aanbidden en dienen van dien GOD, die ons gemaakt heeft. En kan dit uwe verontwaardiging, of uw medelijden wekken? Is het een bewijs van een' edeler geest, of meer beſchaafde denkwijze, geheel zonder GOD te leeven in de weereld? Indien ik op die tijden, in plaats van een godsdienstig gezelſchap, eene ſpeelpartij hield, dit zou u niet mishaagen! Hoe kunt gij, een Man van verſtand, nalaaten te bloozen van ſchaamte, over uwe ongelukkige vooroordeelen? Doch ik gedenk, hoe het wijleer met mij zelven geſteld was, en ſtaak mijne verwondering. Mogt Hij, die mij de oogen geopend heeft, ook de uwen openen! Hij alleen kan het doen. Ik verwacht ook niet, u door iets, als van mijzelven gezegd, te zullen overtuigen. Maar indien het Hem behaagde, van mij als zijn werktuig daar toe gebruik te maaken, dan zoudt gij overtuigd worden. Hoe zou ik mij dan verblijden! Het zou mij altijd tot in-

innige vreugd verſtrekken, wanneer ik aan iemand mogt nuttig zijn — maar allermeest, indien ik aan het geluk van u, dien ik hartlijk lief hebbe, iets mogt toebrengen! Ik wensch dat GOD u uzelven leere beſchouwen, zoo als gij waarlijk zijt! dan zult gij aandachtig luisteren, naar het geen gij thands niet waardig acht aangehoord te worden, naamlijk, GODS oneindige Goedheid, in het beſchikken van een Middel ter verlosſing voor de grootſten der zondaaren, door Hem, die aan het ſmaadlijk kruis, voor de zonden van anderen, zijn leven heeft afgelegd.

HOUD, bid ik, deezen Brief bij u. En wanneer gij aan mij ſchrijft, meld mij dan, dat gij ſteeds gelooft dat ik ben,

Uw oprechte en toegenegen
dienaar.

1760.

EEN

ÉÉN
BRIEF
AAN EEN
VRIEND
IN HOLLAND.

BRIEF

AAN EEN

VRIEND IN HOLLAND. (*)

WAARDE HEER!

UW aangenaame Brief vond mij niet te *Olney*, maar te *Londen.* Het is bij de drie jaaren geleeden, dat des HEEREN hand mij hier geplaatst heeft. Ware ik te *Olney* geweest, gij zoudt spoediger antwoord van mij ontvangen hebben. Daar leefde ik afgezonderd, en had veel tijd; maar in deeze Stad, ben ik naauwlijks één uur zeker tegen stoornis, of vrij van noodige beezigheden.

IK was zeer verblijd, een Brief van u te ontvangen — want offchoon ons beider Naatsijen in oorlog zijn, gij en ik nogthans zijn Broeders, leden, vertrouwe ik, van het Huisgezin des vredes, en onderdaanen van het Koningrijk welk

(*) [Deeze Brief is in den oorspronglijken Bundel niet vervat; maar wordt, op aanraading van eenige Vrienden, die denzelven in het *Engelsch* gezien hadden, hier bij gevoegd.]

welk niet is van deeze weereld. Onze KONING is Koning der koningen en Heer der heeren, Koning der volken en Koning der heiligen. Door alle de beroeringen welken thands heerfchen, bevoordert Hij een oogmerk, dat zijnes waardig is. Weinigen onder de Vorsten en Staatsmannen der aarde zijn bewust, dat, het zij ze aan Hem denken of niet, zij werktuigen zijn ter uitvoering van zijn Beftek, en dienstbaar om zijne Voornemens te volbrengen. *De grimmigheid des menfchen zal* HEM *loflijk maaken* — zal zijnen dienst en roem bevoorderen, zoo verre Hij dezelve toelaat te werken; *en het overblijffel der grimmigheden* — alle de ontwerpen en oogmerken van den mensch, welken geene gedeelten van zijn Plan uitmaaken — *zal* HIJ *opbinden* en bedwingen (*). Hij is beezig, ons en alle de twistende Naatfijen eene les te leeren, welke het gros van ijdere Naatfij traag en onwillig is te vatten; maar zij moeten ze toch ten laatften wijs worden, want Hij heeft gezegd: *Zij zullen weeten dat Ik de HEER ben.* De hooge oogen der menfchen zullen verneederd worden, en de HEER alleen zal in dien dag verheven zijn. Middelerwijl noodigt Hij zijn Volk in de verborgen kameren, welken Hij voor Hun bereid heeft, om te fchuilen onder de fchaduuw zijner Wijsheid, Liefde, en Magt. Tot hun zegt Hij: Wanneer gij zult hooren van oorlogen en ge-

(*) [*Psalm LXXVI*: 11]

geruchten van oorlogen, ziet toe, dat *gij* niet verſchrikt wordt. Zij moogen veilig nederzitten, als NOACH in de Ark, terwijl ſchrik en verwarring zich rondom hen verſpreiden; want Hij zal hen dekken met zijne vleugelen. Hij is magtig hen te beſchermen, in het midden der grootſte gevaaren. Hunne beste belangen zijn buiten het bereik van vijanden. En indien Hij door zijne beſtelling, hun tijdlijke rampen laat overkoomen, dan zal Hij hen zoodaanig onderſteunen, zoo zeer alles beſtuuren, en alles ten hunnen beste heiligen, en zoo zeker hun ſterkte verſchaffen naar hunne dagen, dat hunne verdrukkingen zelven voor hun zegeningen —— hunne verliezen winsten zullen zijn, en alle dingen, zonder uitzondering, medewerken zullen hun ten goede. Welgelukzalig is het volk wien het alzoo gaat! ja, gezegend is het volk, wiens GOD de HEER is!

NOGTHANS, ſchoon zij geene billijke reden van vreeze hebben voor zichzelven, zullen hunne harten aangedaan zijn over het geen hunne oogen aanſchouwen. Het ingezicht welk de HEER hun geſchonken heeft in de ſnoodheid der zonde, en de waardij van zielen, zal in hun eene geſteldheid van geest te wege brengen, gepast naar de tijden waar in zij leeven; en wanneer GODS gerichten op aarde zijn, zullen zij zich voor Hem verootmoedigen, en in het verborgen treuren over de boosheid en de ellenden, welken zij niet kunnen voorkoomen. Zij zul-

len bidden, en de HEER zal hunne gebeden hooren, en zal, om hunnen wil, de rampen maatigen en verkorten, welken anders zouden vermeenigvuldigd worden en de overhand neemen, als de wateren van den Zondvloed. Dus zijn de godvruchtigen het zout der aarde, en de veiligheid der landen in welken zij woonen. Zij zijn voor een poos verſpreid onder de Naatſijen, en hebben, als leden der Maatſchappij, zekere bezondere verpligtingen en betrekkingen, jegens het Volk waar onder zij leeven — maar binnen korten tijd zullen deeze onderſcheidingen ophouden; en terwijl dezelven duuren, kan geen ſtaatskrakeel de leden van JESUS verborgen Ligchaam elkanderen tot vijanden maaken. Een oorlog, waar in de voornaamſte Protestanſche Moogendheden arbeiden om elkanderen te vernielen, is zeer beklaagelijk; doch de zonde is de oorzaak! De HEER heeft eenen twist met ons allen; anders zouden de ſterke banden, waar door wij onderling verknocht waren, niet verbrooken zijn. Maar nogthans blijven de geloovigen één in HEM, en zullen eerlang te ſaamen vergaderd worden, daar het gedruis des oorlogs niet meer zal worden gehoord.

HET denkbeeld, welk gij zegt dat gij, en uwe Vrienden in *Holland*, gevormd hadden van den ſtaat van den Godsdienst in ons Eiland, is verre van te ſtreng te weezen, wanneer men de Naatſij over het geheel beſchouwt. Ik vrees dat het ongeloof, de ongebondenheid, en verharding des

des harten, tegenwoordig meer algemeen en heerſchende onder ons zijn, dan in eenig tijdperk ſedert de Kerkhervorming. Maar het is tevens waarheid, dat de HEER, ſinds eenige jaaren, het Werk zijner Genade onder ons grootlijks heeft verleevendigd en uitgebreid; en ik vertrouw, dat het nog ſteeds vooruit gaat. De Heer WHITEFIELD, voor eenige jaaren overleeden, is een gezegend werktuig geweest, om in verſcheiden deelen van dit Koningrijk het volk optewekken, en tot nadenken te brengen. Van zijnen tijd af, en ſedert zijn' dood, heeft het Evangelij in de vastgeſtelde Kerk geduurig veld gewonnen. Toen ik eerst begon ernstig onderzoek te doen naar den ſtaat van den Godsdienst in ons Land, omtrent het jaar 1755, konde ik ſlegts kennis krijgen van *vijf* of *zes* Kerspel-Leeraars in het ganſche Rijk, die openlijk bekend waren het Evangelij te prediken. Thands zal het getal, zoo ik vertrouwe, verre over de *tweehonderd* zijn; ik bedoel zulken, die nuttige Mannen zijn, en veel vruchts op hunnen dienst hebben. En het getal groeit nog bij aanhoudendheid aan. Wij hebben, ſinds eene goede reeks van jaaren, een klein gezelſchap van godvruchtige Jongelingen op elke onzer Hooge Schoolen gehad; en ſchoon er gemeenlijk bij elken Ordeningstijd — welke viermaalen in het jaar voorvalt — eenigen van dezelven geordend worden, heeft de HEER telkens wederom anderen in hunne plaats beſchikt. — En ik heb reden om te denken, dat er thands te *Oxford* en

en te *Cambridge* zoo veelen gevonden worden, als ooit in vroeger tijd. Veelen ook hebben voor zich eene deure geopend gevonden in de Kerk, ofschoon niet in de Univerſiteiten opgekweekt. En ſomtijds hebben wij het genoegen, van te hooren van Leeraars, die, nadat zij jaaren lang in den Dienst geweest waren zonder de Waarheid te kennen, of te zorgen voor hunne Kudde, door de Kracht van GOD zijn opgewekt, om de Waarheid te prediken zoo als ze in JESUS is, met veel ijver en aangenaamheid. De aanwas der *Methodisterij*, zoo als ze genoemd wordt, heeft desgelijks de handen der Evangeliſche *Dissenters*, in de meeste plaatſen, geſterkt. Ik onderſcheide hen dus, omdat er in onze dagen — het zou in de dagen onzer vaderen als iet vreemds geacht zijn geweest — maar al te veel *Dissenters* gevonden worden, die verre zijn van *Evangelisch* te weezen. — Met één woord, hoe zeer alle andere teekenen der tijden zich donker ſchijnen voortedoen, is ons dit teeken ten goede nog overig gelaaten, dat de HEER een overblijfſel onder ons heeft, en, zoo wij hoopen, nog een groot overblijfſel welk nog niet toegebragt is; doch om welker wil Hij zijne Gezandten uitzendt naar het Oosten, Westen, Noorden, en Zuiden, en hunne boodſchap in eene aanmerkelijke maate met de Kracht van zijnen HEILIGEN GEEST belieft te verzellen.

IK geloof dat de naam van den Heer THEMTON in *Holland* niet onbekend is. De Voorſtel-

ftelling tot de Kerk van *St. Mary Woolnoth*, in het middenpunt deezer Stad, kwam in zijne handen; en bij het overlijden van den voorigen Predikant, behaagde het hem, dezelve aan mij optedraagen. Het aanbod kwam — gelijk alles wat door des HEEREN genaderijke beftelling gefchiedt — juist in den rechten tijd. Schoon ik te *Olney* flegts *Adjunct* (*) was, zou ik, eenige jaaren geleeden, met geen genoegen of gemoedsruimte, van ftandplaats hebben kunnen veranderen. Want ik had eene leevendige en bloeiende Gemeente, welke mij liefhadde; en ik kon het denkbeeld van haar te verlaaten niet draagen. Maar in den omtrek van zestien jaaren, hebben de meesten en de besten mij verlaaten; zij voleindigden hunnen loop, en zijn in het geloof geftorven. In de leste jaaren, was de gefteldheid van zaaken minder troostlijk, en min beloovende; en hier door werd mijn weg, om naar *Londen* te koomen, meerder opgeklaard. Veele dingen liepen faamen, om mijn gemoed te overreeden, dat ik van den HEERE derwaards geroepen was — en, geloofd zij zijn Naam! de uitkoomst heeft mijne hoope gebillijkt. Mijn kring om nuttig te zijn, is oogfchijnelijk veel uitgebreider geworden. Men maakt veel gebruik van mijn' dienst; en ik vertrouw dat mijn arbeid niet vergeefsch is.

HET

(*) [Dit Onduitsch, doch onder ons zeer gebruiklijk woord, fcheen mij het Engelfche, *a Curate or Subftitute*, het naaste en verftaanbaarfte uittedrukken.]

HET zal mij aangenaam zijn, andermaal een' Brief van u te ontvangen; en ik hoop dat gij mij verschoonen zult, van niet eerder geschreeven te hebben. De HEER zegene ons met vrede, in onze harten, in onze huizen, in de Kerk van GOD — en herstelle, is het zijn welbehagen, den vrede tusschen onze beide Naatsijen! — Het zij vrede of oorlog, ik hoop u, en alle uwe Landgenooten die den HEERE JESUS CHRISTUS in waarheid liefhebben, hartlijk te beminnen.

Ik ben,

MIJN HEER!

Uw oprechte vriend en dienaar,

JOHN NEWTON.

HOXTON LONDON,
den 26 *October*, 1782.

NA-

NAREDE
VAN DEN
UITGEEVER.

Hoe zeer ik op goede gronden meende overtuigd te zijn van de waardij en nuttigheid dezer Brieven van den Eerw. Newton, en dus geene de minſte aarſeling vond, om die ook ten nutte onzer Landgenoten in onze Taal in 't ligt te geven; is het mij nogtans ten uiterſten aangenaam en ter bevestiging in mijne gedagten geweest, dat verſcheiden oordeelkundige Vrienden, zo bij monde als geſchrifte, mij hun genoegen en goedkeuring deswegen hebben doen blijken.

In 't bijzonder muntte in dezen uit, de oordeelvelling van mijnen hoogstgeëerden Vriend, den Wel Eerwaardigen Heer J. C. Appelius, waardig Euangelie-Dienaar te *Zuidbroek en Muntendam*, in

 eenen

eenen Brief, onlangs aan mij geſchreeven. — Op verzoek van den Drukker, heeft zijn Wel Eerw. gunstig toegeſtaan, dezen Brief gemeen te maken, „ indien men oordeelde dat dezelve „ eenigzins dienen konde tot aanprijzing „ en verdere verbreiding van de gezegende BRIEVEN van NEWTON”.

ZIE hier dan, hoe de Wel Eerwaardige APPELIUS zig in den gemelden Brief, ten aanzien van dit Werk, onder anderen uitdrukt:

„ — Ik heb in mijnen leeftijd vele en „ velerlei geſchriften met groot vermaak „ en ſtigting gelezen: maar nimmer las „ ik iets, waarvan de gehele inhoud en „ manier van voorſtel mij zulk een aan„ eengeſchakeld genoegen en ſtigting „ veroorzaakte dan deze Brieven. Ik ben „ al lang van de zaken, die daarin wor„ den voorgedragen, op zekere gronden „ overtuigd geweest: maar ik heb dezelve „ nimmer met zo veel klaarheid, bon„ digheid, bevalligheid en levendigheid

„ ge-

„ gezien voordragen. Ik bewondere die
„ geheiligde geestigheid zo vrij van alle
„ losheid; die grote vlugheid zonder enig
„ blijk van wildheid; die betoging der
„ waarheid zonder ſtijfheid; die liefderij-
„ ke tolerantie, zonder enige onverſchil-
„ ligheid omtrent waarheid en formulie-
„ ren; dat diep ingezigt in 's menſchen ge-
„ hele verdorvenheid, zonder wettis-
„ heid; dat buitengewoon licht in 't zalig
„ evangelie, en 's menſchen volſtrekte af-
„ hanglijkheid van de genade, zonder be-
„ nadeling van de wet en onze onveran-
„ derlijke verpligting tot Godzaligheid;
„ die grote maat van heiligheid gepaard
„ met zo veel lieftaligheid jegens hen die
„ nog zo ver agteruit zijn; welk alles en
„ nog veel meer in deze Brieven uitſchit-
„ tert. Ik gevoel telkens onder 't lezen
„ derzelve, dat ik dikwerf herhaal, dat
„ de H. Geest zijne werking met deze
„ brieven vergezelt". —

Dus verre den Wel Eerwaardigen Heer Appelius Wij vertrouwen, dat elk die eenigen ſmaak heeft van geestlijke dingen,

'sMans

's Mans oordeel over de BRIEVEN van NEWTON zeer juist en eigenaartig zal vinden, en aan het zelve met ons zijn zegel hangen zal.

Bij den Drukker dezes zijn nog van denzelfden Eerwaardigen Autheur J. NEWTON, de VII volgende Werken te bekomen; als:

I. GODS GENADE en VRIJMAGTIG ALBESTUUR, ontdekt in de *Zeldzaame Levensgevallen*, *Merkwaardige Reizen*, en *Zonderlinge Bekeering* van den Eerwaardigen Heer J. NEWTON, door hem zelven in XIV Brieven aan den Heer T. HAWEIS beschreeven. Derde Druk, in gr. 8vo. Dit Werkjen is bij den Tweeden Druk met eene *Voorrede* van den Heer C. BREM voorzien, en is, wegens zijnen zonderlingen inhoud, op zich zelven, zeer nuttig en lezenswaardig.

II. De GRONDLEGGING der CHRISTEN KERK, benevens haare *Gesteldheid* en *Lotgevallen*, in eenige bijzonderheden overwoogen. Mede met een *Voorbericht* van den Heer C. BREM. Van dit Godgeleerd Werk des Heeren J. NEWTON, vindt men een zaakrijk uittrekzel in de Boekzaal van April 1786. en in de N. Nederl. Bibliotheek, V. Deels, No. 11. en in dezelven niet alleen een uitvoerig Bericht van het *Oogmerk*, *Redenbeleid*, en korten *Inhoud* van het zelve, maar ook de allerloflijkste *Aanprijzing*, welke de zeer Eerw. Heer J. C. APPELIUS, in een Brief aan een Vriend, nopens dit ongemeen voortreflijk Werk gegeeven heeft, woordelijk en volledig; en op wiens oordeel het Godsdienstig deel onzer Landgenooten in dezen gaarn zal willen vertrouwen.

III. REDEVOERING, uitgesprooken voor de *Maatschappij* tot bevordering van *Kennis* en *Godsdienstigheid* onder den *gemeenen Man*, binnen Londen, over SPR. XI: 30. *Wie zielen vangt, is wijs.* Benevens Gedachten over den *Afrikaanschen Slaavenhandel*, behelzende de ongehoordste bijzonderheden en Anecdotes des aangaande.

IV. BUNDEL van *Stichtelijke* LEERREDENEN, mede met eene uitgebreide en ongemeen zaaklijke en lezenswaardige *Voorrede* van den Wel Eerw. Heer J. C. APPELIUS. In gr. 8vo. Dit Werk, waarin dezelfde duidelijkheid, kracht van overtuiging, en opwekking tot Geloof en Heiligmaaking, als in de andere Schriften van den Godvruchtigen J. NEWTON doorstraalen, bevat XXI Leerzaame en Stichtelijke Leerredenen, in welken eene voorbeeldige Methode heerscht. —— De gewigtige Onderwerpen derzelver zijn: *De geringe vrucht der Evangelij Bediening; Evangelij-Verborgenheden voor veelen bedekt; Hoedaanigheden der genen, voor wien zij bedekt zijn; Aart der geestlijke Openbaaring, en wie er mede begunstigd worden; Vrijmagt der Godlijke Genade; Over den Persoon van Christus; Het Gezag van Christus; Gods Heerlijkheid en Genade in Christus; Gemoedsgesteldheid van vermoeide en belaste Zondaaren; Het koomen tot Chr.; Rust der Gelooyigen in Chr.; Het Juk van Chr.; Dienst van Chr. ligt en aangenaam voor zijn Volk;* te zamen in XIII Leerredenen over MATTH. XI: 25-30. Voorts, *De Gelooyigen gewaarschuuwd tegen het geeven van ergernis.* ROM. XIV: 16; *Over het derde Gebod; Leven eenes Christens als eene Loopbaan*, 1 KOR. IX: 24; *Geen toegang tot God, dan langs den Evangelij-weg door J. Chr.* MICH. VI: 6-8; *Leevendig en dood Geloof*, JAK. II: 26; *Zondenschuld weggenomen, en gemoedsrust hersteld.* PS. LI: 17; *Verzekerdheid des Geloofs*, 1 JOAN. V: 19; En *Biddagspreek*, over JER. V: 29.

V. VERVOLG van *Stichtelijke* LEERREDENEN, *Eerste Stuk.* In gr. 8vo. bevattende: *'s Heeren komst tot zijnen Tempel.* MAL. III: 1—3. *Immanuël God met ons.* JES. VII: 14. *Zaligheid verkondigd van de Bergen.* JES. XL: 9. *De Dageraad des Heils.* JES. XL. 1-3. *De Weereld door Jesus komst verlicht.* JES. IX: 1. *Hemelboodschap en Engelen Lofzang.* LUK. II: 8-14. *'t Heilrijke van Jesus komste in de weereld.* JES. XXXV: 5 en 6. *Jesus het Godlijk Offerlam.* JOAN. I: 29. *De groote Herder.* JES. XL: 11. *In zijne vernedering veracht.* JES. LIII: 3. *Gewillig lijdende.* JES. L: 6. *Om onzen wil.* JES. LIII: 4 en 5. *Belaaden met zijns volks zonden.* JES. LIII: 6. *Aan het kruis bespot.* PS. XXII: 8 en 9. *In zijn lijden van troost verstooken.* PS. LXIX: 21. *Jesus smert onvergelijkelijk.* KLAAGL. I: 12. *Uit de dooden verreezen.* PS. XVI: 10. en 1 KOR. XV: 20. en *De Dood door Adam, het Leven door Christus.* 1 KOR. XV: 21 en 22.

VI. Het *Tweede Stuk* van gemelde VERVOLG van *Stichtelijke* LEERREDENEN, gaande over de volgende onderwerpen: *Jesus ten Hemel.* Ps. XXIV: 7-10. *Jesus van de Engelen aangebeeden.* HEBR. I: 6. *Gaaven genoomen voor wederhoorigen.* Ps. LXVIII: 19. *De verkondiging van het Evangelij.* Ps. LXVIII: 12. *Het Evangelij een blijde Boodschap.* ROM. X: 15. *De voorspoedige uitbreiding van het Evangelij.* ROM. X: 18. *Christus als Middelaar in den Hemel.* ROM. VIII: 34. *Christus Koning der Koningen, en Heer der Heeren.* OPENB. XIX: 16. *Christus te wederstaan, is onredelijk.* Ps. II: 1-3. *Christus te wederstaan, is vruchteloos.* Ps. II: 4. *Christus te wederstaan, is verderflijk.* Ps. II: 9. *Godlijke ondersteuning en bescherming.* ROM. VIII: 31. *Geene beschuldiging tegen Gods Uitverkoorenen.* ROM. VIII: 33. *De Algemeene Opstanding.* 1 KOR. XV: 51 en 52. *De Dood verslonden tot overwinning.* 1 KOR. XV: 54. *Zegepraal over Dood en Graf.* 1 KOR. XV: 55—57. *Lofzang der Engelen en Gezaligden in den Hemel.* OPENB. V: 12. *Algemeene Lofgalm aan Gode en Christus.* OPENB. V: 13. en *Lijkrede over* Dr. R. CONYERS, *uit* 1 THESS. II: 8.

VII. Bij bovengemelde, is ook, om redenen, afzonderlijk, doch in het zelve Formaat gedrukt, en alom à 6 stuiv te bekomen: LEERREDE *over den* LOFZANG *der* GEZALIGDEN *uit* OPENB. V: 9. door JOHAN NEWTON, *Pred. te Londen.* — Alle de Werken, bijzonder alle de Leerredenen van den diepdenkenden Godgeleerden, den Heere J. NEWTON, zijn ongemeen leerzaam en stichtlijk, en kunnen niet genoeg geleezen en aangepreezen worden; doch wij zeggen niet te veel, wanneer wij beweeren, en ons in dezen op het getuigt is van alle *onzijdige* beoordeelaars beroepen, dat deeze *Leerrede* van den Heer NEWTON, *over den Lofzang der Gezaligden*, *uit* OPENB. V: 9, als een dierbaare Paerel onder dien heerlijken Schat uitmunt. Aanmerklijk is het, dat zij, tegen het eerste toeleg aan, onverwacht, om bijzondere redenen, afzonderlijk gedrukt is. Dit is als een bijzonder geluk aan te merken. Deeze voortreflijke Leerrede zal, door dit middel, nog in des te meer handen komen. Zij is het ook overwaardig. De *Inhoud*, een gedeelte van den *Lofzang der Gezaligden in den Hemel*, is allergewigtigst. De *uitvoering* is, volgens 's Mans gewoonte, klaar, duidlijk, zaakrijk, stichtlijk en Evangelisch. Hij verklaart I. De Weldaad, de Verlossing of vrijkooping des Zondaars: *Gij hebt ons* GODE *gekocht.* II. Den Los- of Koopprijs;

prijs: *Door uw Bloed.* En III. De Uitgestrektheid der Weldaad: *Uit alle Geslachten, Taalen, Volken en Natiën.* Alle de Deelen deezer onvergelijklijke Leerrede zijn overheerlijk uitgeärbeid. Bijzonder heeft de groote Godgeleerde over het laatste stuk, de *Uitgebreidheid der kracht van* JESUS *bloed*, aan welks rechte bevatting ons veel gelegen is, eenige *Aanmerkingen* medegedeeld, die van alle Onderzoekers der Godlijke Waarheden, in de Leerrede zelve, verdienen overwoogen te worden in haar geheel verband. Hij toont, dat zij zich niet tot alle menschen uitstrekt; wijl de ondervinding en de H. Schrift zulks tegenspreeken; maar dat de wil van GOD, in zijn Woord bekend gemaakt, de eenige bepaaling uitmaakt; dat wij ons daar aan moeten onderwerpen; dat GODS *Rechtvaardigheid* onkreukbaar, maar Zijne *Barmhartigheid* ook rijk, en hooger dan de hemelen is; dat de oeffening derzelve zich veel verder zal uitstrekken, dan feilbare stervelingen zouden willen denken; en dat veele Voorzeggingen nopens de Uitbreiding van CHRISTUS Koningrijk nog haare vervulling moeten krijgen; doch dat, *nu reeds*, veelen uit alle Geslachten, Taalen, Volken en Natiën, den Lofzang der Gezaligden voor den Troon zingen. Om dit te bewijzen, vestigt onze Godgeleerde zich op OPENB. VII: 4. en 9. I. Door de 144,000 *Verzegelden aan hunne Voorhoofden*, verstaat hij zulken, die onder de bediening van het Evangelij leevende, in waarheid en oprechtheid, met mond en hart, belijdenis van den Godsdienst doen, en zich van den geest en zeden der booze waereld afscheiden. En II. tot de *groote Schaar, die niemand tellen kon, uit alle Geslachten, Taalen, Volken en Natiën*, brengt de Leerredenaar: 1. De *Kleine Kinderen.* De Leeraar grondt zich op MATTH. XIX: 14, ROM. V: 14 en 2 KOR. V: 10., en gelooft, dat alle kleine Kinderen, uit alle Geslachten, Volken en Natiën, zonder uitzondering, die sterven voor dat zij bekwaam zijn, om naar de gelijkheid van ADAMS overtreeding te zondigen, enz. in de Verkiezing der Genade begreepen zijn. 2. Een VOLK, verborgen onder de meest verbasterde Maatschappijen in het *Burgerlijke of Kerklijke, welke den naam van Christen Maatschappijen draagen.* De uitbreiding hier van in de Leerrede zelve. En 3. *Zulken onder de Heidenen, van de gewoone Genademiddelen ontbloot, in welken door* CHRISTUS *Geest, gevoel van ellende, en begeerte naar Genade tot het Opperweezen, mogt verwekt worden.* De Heer NEWTON stelt, over deeze duistere zaaken, zijne Gedachten met een loflijke omzigtigheid

an

en behoedzaamheid, doch teffens met eene gepaste vrijmoedigheid, ter verdere onderzoeking, voor. Wij twijfelen niet, of deeze Leerrede zal met buitengewoone graagte gezocht en geleezen worden.

VIII. Nog behoort hier bij: DE KRACHT DER WAARHEID, zeer aanmerkelijk gebleeken in de *Overtuiging* en *Bekeering* van den Eerw. Heer THOMAS SCOTT, *Predikant te Weston Underwood en Ravenstone, in Engeland;* aan wien eenigen der belangrijkste Brieven van J. NEWTON, in zijne *Cardiphonia*, gericht zijn; en mede uitgegeeven met eene *Voorrede* door den Heer C. BREM. Dit welberedeneerd Bericht, aangaande de Bekeering en toebrenging tot Gods Gemeenschap van een in leer en leeven diep afgedwaalden Persoon, is zoo merkwaardig en zonderling, dat de leezing daar van een ieder niet genoeg kan aangepreezen worden; en bevat in een zoo klein bestek zoo veele leerzaame en stichtelijke Bedenkingen, dat het tot merkelijke versterking en bevestiging in het Geloof aan de Heilige Evangelijleer kan dienen. Ook voor allen, die de *Cardiphonia* of *Gemeenzaame Brieven* van den Godvruchtigen J. NEWTON bezitten, is dit Werkjen onontbeerlijk, wijl verscheiden gewigtige Brieven in het *Eerste Deel* van dat nuttig Werk voorkomende, aan den Eerw. TH. SCOTT gericht zijn, en de zaaken, in deze zijne Bekeeringsgeschiedenis omstandiger beschreeven, een aangenaam licht daar aan bijzetten.

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.
12211

12211